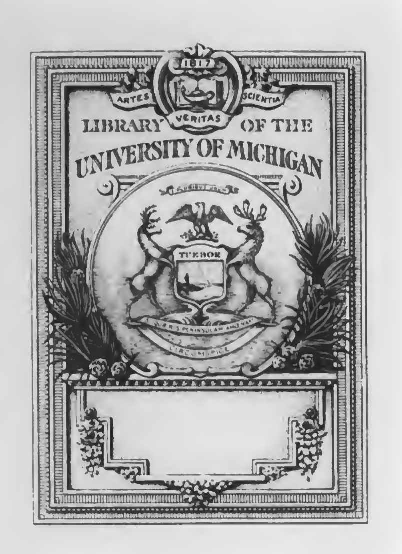
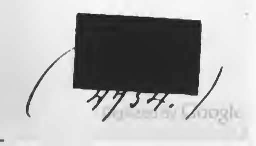

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR

STUDIEN

ZUR

GRIECHISCHEN UND LATEINISCHEN GRAMMATIK

HERAUSGEGEBEN

VON

GEORG CURTIUS.

ERSTER BAND.

LEIPZIG

VERLAG VON S. HIRZEL.

1868.

STUDIEN

ZUR

GRIECHISCHEN UND LATEINISCHEN GRAMMATIK

HERAUSGEGEBEN

VON

GEORG CURTIUS.

Zweites Heft.

LEIPZIG

VERLAG VON S. HIRZEL.

1868.

INHALT DES ZWEITEN HEFTES.

QUAESTIONES

DE

DIALECTO ANTIQUIORIS GRAECORUM POESIS ELEGIACAE ET IAMBICAE

SCRIPSIT

JOANNES GOTTHOLDUS RENNER

DRESDENSIS.

Fortsetzung von Heft I pag. 235.

DE PRONOMINIBUS.

§. 13.

De pronominibus personalibus, possessivis, reflexivis.

1) De pronominibus personalibus.

In nominativo singularis primae personae praeter formam *ἐγώ*, Solon. 2, 1. Xen. 7, 4. Theogn. 878. 1226. Hipp. tr. 63, 1. Anan. tr. 4, 2 etc. duobus locis etiam antiquior forma (cf. Sct. aham) usurpatur, quam epici et Dores servarunt: Theogn. 253 *ἐγὼν ὀλίγης τυγχάνω αἰδοῦς*. 527 (Mimn.) *Ὢ μοι ἐγὼν ἥβης*. Quod cum tantummodo ante sequentem vocalem factum sit [1]), circiter 20 locis contra forma decurtata appareat, vel in fine versus (220), quanquam ubique solo vs. 27 excepto pleniorem poni licebat, poëtam epicam poësin sibi ad imitandum proposuisse existimandum est, id quod multis aliis exemplis in hac paragrapho confirmabitur.

Statim in secundae personae nominativo forma *σύ*, quae congruit cum ceterorum poëtarum dialecto patria (cf. Hipp. tr. 32, 1 etc.), eadem vel apud Theognidem (696, 781 etc.) invenitur, quanquam apud Dores *τὺ* forma ab antiquiore consona *τ* incipiens vulgata erat. Neque minus in relicuis casibus ad exemplum Iadis recentioris (et vetustioris) ubi-

---

1) Vs. 968 quidem K habet pro scriptura *ἐγὼ γνώμης* ceterorum codicum *ἐγών*, sed tamen cum idem statim vs. 970 *ᾔδην* pro *ᾔδη* praebeat, elucet *ν* a librario esse interpolatum.

que fere Dorica consuetudine se abstinuit. Ne epicum τύν-η quidem, quod propius accedit ad Doricam rationem, apparet.

In genetivo ubique leguntur vel restituendae sunt formae Ionicae, ἐμεῦ μευ σεῦ σευ, vid. §. 8, 1 a).

Epica forma σε-ῖο, unde illae eiecto iota natae sunt, exstat: Theogn. 1.

Omnium poëtarum et ut videtur Aeolum propria est forma σέθεν Theogn. 1232 (mp) obvia, quae purae stirpi suffixum θεν adiecit.

Dativum satis notum est ab epicis et Ionibus ut a Lesbiis, ubi in orthotonesi ponitur, ἐμοί, σοί dici, ubi in enclisi μοι, τοι. Illae formae leguntur:

Mimn. 8, 2 σοὶ καὶ ἐμοί. Theogn. 14 σοὶ μὲν — ἐμοὶ δέ. 27 σοὶ δ' — ἐγώ. Arch. ep. 88, 3: σοὶ δὲ — μέλει etc.

encliticae: μοι Mimn. 1, 2: ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι, Theogn. 787 etc. τοι: Call. 2, 2 μνῆσαι δ' εἴ κοτέ τοι μηρία καλὰ βοῶν (Σμυρναῖοι κατέκηαν). Sim. 7, 108: ἥτις δέ τοι μάλιστα σωφρονεῖν δοκεῖ. Hipp. tr. 16, 2. Arch. 79, 1. Theogn. 95: τοιοῦτός τοι ἑταῖρος ἀνὴρ φίλος οὔτι μάλ' ἐσθλός. 465, ubi vulgo legitur: καί σοι τὰ δίκαια φίλ' ἔστω, cum Hartungio ex A codice τοι restituendum est. 633. 655. 6: σύν τοι Κύρνε παθόντι κακῶς ἀνιώμεθα πάντες, ἀλλά τοι ἀλλότριον κῆδος ἐφημέριον. (priore versu σοι, quod Bergk. recepit, codd. exhibent omnes excepto praestantissimo A, qui τοι servavit; altero versu Bergk. τοι in σοὶ mutari vult). 1319: ὦ παῖ, ἐπεί τοι δῶκε θεὰ χάριν ἱμερόεσσαν.

Multis vero locis apud Theognidem forma enclitica a σ incipiens etiam in optimo codice tradita est. At non licet putare poëtam sibi non constantem ab Homeri usu declinasse. Si enim Doridem sequi voluisset, τ consona ei ponenda erat, etiam in orthotonesi, cuius rei nullum detexeris exemplum. Quamnam vero aliam dialectum poëtam sibi ad imitandum proponere potuisse putas nisi Doricam aut epicam? Ceterum conferas quae de genetivo disputavimus. Itaque cor-

ruptos habeas hos locos τ restituens: Theogn. 88. εἴ με φιλεῖς καί σοι πιστὸς ἔνεστι νόος. 695: Οὐ δύναμαί σοι, θυμέ, παρασχεῖν ἄρμενα πάντα. 407: Φίλτατος ὢν ἥμαρτες· ἐγὼ δέ τοι αἴτιος οὐδέν (ubi tantum A σοι habet, quod Bekkerus non recte recepit). 776: ἵνα σοι λαοὶ ἐν εὐφροσύνῃ || — πέμπωσ' ἑκατόμβας.

Atque ex alia causa satis aperta corrigo: 1238 (*mp*) ὅ τι σοι μὴ καταθύμιον ᾖ. 1283 ἔτι σοι καταθύμιος εἶναι || βούλομαι.

Saepissime dativus tertiae personae οἷ invenitur, idque semper in enclisi ut fere apud Homerum et Herodotum. Ex exemplis §. 1 allatis simul videre licet vim reflexivam, qua οἱ nonnunquam apud poëtam epicum instructum est, iam non comparere.

Accusativus primae et secundae personae est ἐμέ, σέ; etiam apud Theognidem secunda constanter hanc formam praebet, non Doricam τέ (τύ). Conferas Sol. 19, 3 ἐμέ. Theogn. 88 εἴ με φιλεῖς, Mimn. 7, 4: ἄλλος τίς σε κακῶς, ἄλλος ἄμεινον ἐρεῖ. Sol. 4, 31. Anan. tr. 4, 1. Theogn. 5. 93. 103. 559. 873 etc. In tertia persona accusativus ut apud epicos et Ionas μιν sonat Call. 1, 20. Mimn. 1, 7; 14, 2; 15, 1. Xen. 6, 2. Tyrt. 12, 37. Sol. 13, 41. Theogn. 195. 293. 310. 1127. 1347 (mp) Hipp. tr. 52; femininum significat: Sim. 7, 8 (Stobaei cod. Vind., ceteri μέν): γυναῖκα, πάντων ἴδριν· οὐδέ μιν κακῶν || λέληθεν οὐδέν. 16. 29. Theogn. 1173. — Modo Theogn. 364 τῖσαί νιν (scil. τὸν ἐχθρόν) Dorica forma in conspectum venit, quae a tragicis maxime frequentatur. Eius auctoritas tamen cum propter satis multas formas Ionicas, tum propter totam pronominis personalis declinationem non Doricam prorsus minuitur.

Forma ἕ, quae, ut ceteri pronominis 3. ps. casus, ad stirpem σϝε pertinet, exstat Sol. 13, 27: οὔ ἑ λέληθε.

Varia est formatio pluralis numeri:

primum enim invenitur Ionica flexura: *nominativus* ἡμεῖς Mimn. 2, 1. Sol. 15, 2. Theogn. 513 etc. ὑμεῖς Theogn. 493. Doricis formis ἁμές, ὑμὲς se abstinuit poëta.

genet. ἡμέων Sol. 13, 72 (Theogn. 228 ἡμῶν) Theogn. 353 (A, rel. ῶν). ὑμέων Sol. 11, 5 (Diog. L.; Plut., Clem. Alex., Diod. ῶν). Emendandam esse formam contractam ὑμῶν Arch. tetr. 74, 6 a Stobaeo traditam apparet ex Herodoti, ex Hippocratis consuetudine, ubi legitur: V. A. 42 σφέων. 43 ἡμέων (quanquam A A L 20 σφῶν αὐτέων, C. V. 5 ἐπὶ σφῶν αὐτέων), apud Heraclitum 57: ἡμέων (bis). Quin etiam Phoenix Colophonius Chol. II, 20 τὰ δ᾽ὄλβι᾽ ἡμέων δήϊοι συνελθόντες || nondum solutam formam deseruit. Cf. etiam accusativum, ac prioris declinationis genetivum in εω et εων exeuntem.

dat. ἡμῖν: Theogn. 345. 467. 833. 1213. 1215; v. 235 ἥμιν encliticum est. — Arch. tr. 39, 1. Sim. 3, 1; 13, 1. ὑμῖν: Sol. 11, 6. Theogn. 825. Arch. ep. 89, 1. σφιν: Theogn. 66. 422. 732. 772. Arch. tetr. 74, 8.

accus. ἡμέας Arch. el. 9, 7 in exeunti versu et ut semper apud Homerum duas tantum moras explens (cf. Herodae mimiamb. 6, 2: ἡμέας καθέλκει). σφεας: Arch. tr. 27, 2: σήμαινε καί σφεας ὄλλυ᾽ ὥσπερ ὀλλύεις (Macrob. Sat. P[2], vulgo σφας et σφᾶς). Ceterum etiam Miles. 39: Ἑρ]μησιάναξ ἡμέας ἀνέθηκεν forma Ionica apparet.

Deinde inveniuntur formae Aeolicae ex epica lingua depromptae, in quibus antiquum stirpis σ (cf. Sanscrit. accusat. asmân, jushmân) sequenti μ assimilatum est:

Theogn. 418 ἄμμιν 1273. (mp) ἄμμε. 1104 ὕμμ᾽ ἀπολεῖ (A, el ὑμᾶς ὀλεῖ, ceteri ὕμμας ὀλεῖ; Bergkius „unde aliquis" inquit „coniiciat ὕμας (vel ἥμας) ὀλεῖ"), patet, quam consulto poëta a patria dialecto defecerit; aliter enim Doricam formam ὑμὲ metro aeque aptam adhibuisset.

Denique poëtarum inde ab Homero et ut videtur Dorum propria est forma σφε: Theogn. 552 δήων γάρ σφ᾽ ἀνδρῶν ἀντιάσειν δοκέω (scil. ἵππους).

Ex vulgari lingua in Theognidis carmina irrepserunt: 469 ἡμῶν. 1215 ἡμᾶς, quae non solum ab Homero et recentiore Iade abhorrent, verum etiam ne Dorica quidem sunt. Itaque poëtae reddimus ἡμέων et ἡμέας.

Id quod iam saepe monui nusquam Theognidem in pronomine Doricum servasse colorem, nunc alio argumento illustraturus sum. Frustra enim quaeris genetivos singulares σ consona terminatos, ut ἐμεῦς, et dativos ut ἐμίν, τίν. Quam formationem cum ne Homerus quidem aspernatus sit — dicit enim τεΐν — reliquerit Doricus poëta, mihi crede, huic eam a novae poësis ingenio nimis alienam et obsoletam visam esse.

2) De pronomine reflexivo.

Pronomen reflexivum compositum duobus tantummodo locis reperitur, idque ad Atticam normam formatum: Mimn. 7, 3: τὴν σαυτοῦ φρένα τέρπε. Xen. tr. 9: ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν ἐκ πόλεως πόλιν φέρων || βληστριζόμην (scr. Bergk.)

At utramque formam in suspitionem vocemus necesse est, quoniam apud Homerum hoc pronomen nondum compositum invenitur, Iones vero recentiores peculiari ratione singulas partes inter se coniungunt: ἐμεωυτοῦ etc. dicentes.

Scriptorum minorum collegi haec: Anaxagor. 6: ἑωυτοῦ (bis). 16. — 15 ἑωυτό. Heraclit. 96: ἑωυτοῖσι. 93 ἑωυτῷ. 57 ἑωυτῶν. Democrit. moral. 30 ἑωυτόν 20. 84: ἑωυτοῦ. 46 ἑωυτοῖσι 98 σεωυτόν, vel Parmenidis 117: ἑωυτοῦ; Hippocratis AAL 1: ἑωυτῶν etc. CV 2. 3: ἑωυτῷ = 12. — 7 ἑωυτοῦ, 9 ἑωυτήν, ἑωυτῆς, ἑωυτῶν etc. Librorum scriptura confirmatur lapide teste firmissimo: Mycal. 2909, ubi superest l. 4 τοῖς ἑουτῶν, quod Boeckhius recte mutavit in ἑωυτῶν (in recentiore Chio 2225 contra ἑαυτῆς leg.). Jam mihi dicas, quamnam aliam dialectum poëta elegiacus, ut de priore loco agam, exprimere potuerit nisi Ionicam vetustiorem aut recentiorem. Itaque putaveris scribendum esse σεωυτοῦ. Attamen hanc formam apud elegiacos illius temporis iam in usu fuisse verisimile non est, qui ut infra explicabimus, aliam rationem secuti sint. Sequitur, ut aut cum Bekkero restituas τὴν σαὐτοῦ (σ' αὐτοῦ nulla est forma), aut — id quod magis placebit — σὴν αὐτοῦ ut legitur in simillimo loco hymn. Merc. III, 564 (quem Bergk. affert);

alter poëta alterum imitatus est (is qui hymnum interpolavit, ut videtur, Mimnermum). Quod eadem verba *τὴν σαυτοῦ* Theogn. 795 traduntur, ad nostram sententiam detrectandam non valet. Quam saepe librarii vel sylloges compositor formas introduxerunt vulgares!

In Xenophanis verbis, cum ex iambis petita videantur, necessario cum Schneidewino reponendum est *ἐμεωυτόν*, modo fragmentum genuinum sit (vid. supra).

Ceteris locis pronominis reflexivi partes (maxime tertiae personae) suscepit *αὐτὸς* pronomen ex antiquo epicorum more. Praebent quidem ibi quoque multi codices *αὑτοῦ* formam compositam, etiam magis apud hos antiquiores poëtas suspectam quam *ἑαυτοῦ*, sed ut videbimus plerumque fere qui deterioris fidei sunt. Huc ergo pertinent:

Theogn. 440: *τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται* (scil. *νόον*) 479. 80: *οὐκέτι κεῖνος* ‖ *τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρτερὸς οὐδὲ νόου*, 'unus Athenaeus habet *αὑτοῦ* (sed tamen *αὐτῆς* praebent PVL, *αὑτοῦ* C). 895: *γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει αὐτὸς ἐν αὐτῷ* (A, *ἔν γε ἑαυτῷ* ceteri libri). 955 (*αὑτοῦ* dgn) 1009 (Mimn.) 1217. 18: *μήποτε παρ κλαίοντα καθεζόμενοι γελάσωμεν*, ‖ *τοῖς αὐτῶν ἀγαθοῖς, Κύρν' ἐπιτερπόμενοι* (*αὑτῶν* b d h m n), hic solum *αὐτὸς* primam personam significat. Quae cum veram nobis rationem indicent, Theogn. 539 non curanda est codicum A d f h m n scriptura *αὑτῷ*, et recte fecerunt editores scribentes: *πέδας χαλκεύεται αὐτῷ*. Eodem iure Tyrt. 10, 3 ubi in optimis Lycurgi codicibus AB (etiam in LP) legitur: *τὴν δ' αὑτοῦ προλιπόντα πόλιν*, et tantummodo Z codex deterioris notae habet *αὐτοῦ*, cum Bergkio corrigimus: *τὴν δ' αὐτοῦ*.

Pronomen illud *αὐταυτοῦ* etc. Doribus quam maxime peculiare Theognis et Tyrtaeus non in elegias receperunt.

3) De pronomine possessivo:

Tertia persona *ὅς, ἥ, ὅν* poëtis et Ionibus recentioribus (Herodot. I, 205) communis, invenitur:

Tyrt. 10, 2 *περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον*. Theogn. 920. Sim. 7, 112: *τὴν ἣν δ' ἕκαστος αἰνέσει-* ‖ *γυναῖκα*.

Praeterea commemorandum est pronomen σφός, quod quanquam apud Homerum plurali tantum potestate instructum est, tamen Theognis 712: ἀλλ' ἄρα κἀκεῖθεν πάλιν ἦλυθε Σίσυφος ἥρως ‖ ἐς φάος ἠελίου σφῇσι πολυφροσύναις, significatione ὅς pronominis usurpavit non aliter atque Alcman fr. 49 teste Apollonio (de pron. 403).

Ceterae formae nulla re insignes sunt. Illud tamen nolo praeterire constanter Theognidem σός dicere, cf. 360. 518. 598. 738. 1091 etc., non Dorice et — id quod summi momenti est — epice τεός.

§. 14.

De ceteris pronominibus.

1) De pronominibus demonstrativis.

a) Haud raro articulus, cuius usus omnino, praecipue apud elegiacos, ante substantiva rarior est, nondum deposuit vim demonstrativam, qua ab origine praeditus erat et quam sescenties etiam apud Homerum ostendit. Haec clarissime, ut alia omittam ne ab Attica dialecto quidem aliena (veluti formulam ὁ μὲν — ὁ δέ, vel ubi substantivi munere fungitur, Tyrt. 12, 23—27, Xen. 1, 19. 20. Theogn. 33. 4 etc.), in his exemplis nobis occurrit:

Mimn. 14, 6: εὖθ' ὅγ' ἀνὰ προμάχους ‖ σεύαιθ' (Schneidewin, Schow. ut videtur ex codd. Stobaei BCW ὁππότ', vulgo ἔσθ' ὅτ'). Theogn. 392: ἡ γάρ. — Theogn. 397: τοῦ δ' αὖτ'. 883 masc. 104. (488 τοὔνεκα). Mimn. 14, 5: τοῦ μὲν ἄρ. Arch. tetr. 74, 5: ἐκ δὲ τοῦ neutr. — Arch. ep. 89, 5: τῷ δ' ἄρ ἀλώπηξ — συνήντετο. — Mimn. 12, 5 τὸν μὲν γάρ. Sim. 7, 83: τήν. — Tyrt. 10, 26: αἰσχρὰ τάγ' ὀφθαλμοῖς καὶ νεμεσητὰ ἰδεῖν. — Tyrt. 4, 10: Sol. tr. 37, 5. Theogn. 51 τῶν neutr. 349 masc. — Sol. 13, 58 καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος masc. Xen. 7, 3 masc. 1, 23 et Mimn. 2, 3 neutr. — Theogn. 398 τὸν δ' ἀγαθὸν τολμᾶν χρὴ τά τε καὶ τὰ φέρειν.

Etiam apud Herodotum articulus nonnunquam ita usurpatur. Duobus Theognidis locis pronomen demonstrativum sive articulus nominativum pluralis masc., qui plerumque una cum nominativo sing. *ὁ, ἡ* et plurali *αἱ* a stirpe sa derivatur, format ex stirpe ta, quae in casibus obliquis ac neutro plurali et singulari adhiberi solet: 305: *Τοὶ κακοί* (A, rel. *οἱ*). 1061. 2: *οἱ μὲν γὰρ κακότητα κατακρύψαντες ἔχουσιν* ‖ *πλούτῳ, τοὶ δ' ἀρετὴν οὐλομένῃ πενίῃ*. (936 *χώρης εἴκουσιν, τοί τε παλαιότεροι* nullius momenti est; nam vss. 935—8 male contracti sunt ex Tyrt. 12, 37—42; ibi Stobaeus tradit *εἴκουσ' ἐκ χώρης οἵ τε παλαιότεροι*). Hac forma et feminina *ταί* antiquior dialectus Dorica (et Boeotica) constanter utitur. Itaque etiam in hac re animadvertas poëtam tantum Homeri consuetudinem adoptasse, qui utramque formam admittit.

Pronomen demonstrativum *οὗτος*, quod cum articulo compositum est apud Theognidem aspiratam modo formam, quam apud Homerum, Ionas, Atticos, praebet. Itaque 638 *οὗτοι*. 1057 *αὗται* leguntur, non Dorica *τοῦτοι, ταῦται*.

Sicuti articulum sic etiam pronomen relativum, quippe quod natum sit ex stirpe pronominali i (cf. Lat. i-s; *ἴ-ν* quod Cyprii pro *αὐτὸν* dicebant) addito *α*: j-*ό*-*ς* (cf. Sanscrit. j-a-s), *ὅς*, nonnunquam ex Homeri consuetudine demonstrativi partes suscipere hi loci edocent: Tyrt. 2, 3: *οἷσιν ἅμα προλιπόντες Ἐρινέον*. Phoc. 1, 1 (Demodoc. 1, 1): *Λέριοι κακοί· οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ*. 3, 8: *ἧς*. Sol. tetr. 35, 1: *ἃ μὲν ἄελπτα σὺν θεοῖσιν ἤνυσ', ἄλλα δ' οὐ μάτην* ‖ *ἔρδον* (Gaisf. coni. pro vulgata *ἅμα γάρ*; apud Aristid. *ΓΘ* Iunt. *ἃ μὲν γάρ*). Similia etiam apud Atticos inveniuntur. [1])

Theogn. 169: *ὃν δὲ θεοὶ τιμῶσ', ὃν καὶ μωμεύμενος αἰνεῖ* (*ὃ δὲ* A, *ὅ* O; *τιμῶσ', ὃν* K, ceteri *τιμῶσιν, ὁ* [2])).

---

1) Krueger I, §. 50, 1, 5.

2) Bene Bergkius Mus. Rhen. III, 411 *ὁ καὶ* scripturam refellit hisce verbis: „Eine solche Metathesis der Partikel ist bei Pindar nicht ungebräuchlich, wie Ol. 2, 28: *ἐν καὶ θαλάσσᾳ*, 7, 24 *ἐν καὶ τελευτᾷ*;

800: ἀλλ' ὃς λώϊος, ὅς μὴ πλεόνεσσι μέλοι, sic K recte exhibet, vulgo ἀλλ' ὡς (ὃς etiam e l, ᾧ c g ωσει A) λώϊον ου (O ὅ, om. A). 909 ὅ.

b) Pronomen κεῖνος aeque atque adverbia κεῖ etc., poëtae elegiaci promiscue usurpant cum formis ἐκεῖνος, ἐκεῖ etc. quae ε vocali, quae ad stirpem quandam a pertinere videtur, auctae sunt.[3]) Quanquam breviores, praeeunte Homero saepius adhibent. Hae leguntur: Arch. el. 4, 4: γὰρ κεῖνοι. 12, 1: εἰ κείνου. Mimn. 9, 5 κεῖθεν in 1. pede. 14, 1: δὴ κείνου. 14, 9: τις κείνου. Theogn. 47: δηρὸν κείνην. 223 initio. 308: ἐλπόμενοι κείνους. 479 οὐκέτι κεῖνος (Athen. et Stob. οὐκ ἔτ' ἐκεῖνος) 711: καὶ κεῖθεν (Bekker, κἀκεῖθεν libri) 1042. 1090. Longior forma exstat: Arch. el. 6, 3: ἀσπὶς ἐκείνη. Theogn. 787 ἦλθεν ἐκείνων. 1205, a Doride ut videtur aliena. E contrario pronominis τῆνος Doricae dialecto maxime proprii nullum vestigium apud Doricos poëtas conspicitur.

Eodem modo iambographos utraque forma usos esse testatur Cram. An. Ox. I (Ὁμήρου ἐπιμερισμοί) 249, 27: παρὰ τὸ ἐκεῖθι, κεῖθι καὶ κεῖ παρὰ Ἀρχιλόχῳ (fr. 171). Optime tamen Schneidewinus[4]) contendit Archilochum in iambis et trochaeis ubique breviorem formam adhibuisse. Et quis negabit ex analogia Arch. tetr. 51: σῦκα κεῖνα et 132 inc. δὴ κεῖθι et Sim. 7, 51. 84 ubi κείνη vel versu ineunte legitur, probabiliter corrigi posse ep. 87* 1: ἔστ' ἐκεῖνος, praesertim cum Eusebi cod. Scor. ἔστιν exhibeat, et 92: δ' ἐκεῖνος (a multis traditum). Formas longiores igitur cum commemorat grammaticus, elegias respexisse videtur; poterat tamen etiam iambos, modo vitioso codice usus sit, quod veri non dissimile est. Nam secundum Cra-

---

häufiger bei den Alexandrinern, dagegen dem Theognis und überhaupt der ältern einfachen Poësie fremd." Ceterum vide eiusdem annot. ad locum, qui sequitur.

3) Grundz. 410.

4) Beitraege, p. 98.

merum (praef. V) est ex Byzantina recentiore schola. — Etiam Sol. tr. 38, 3 φακοῖσι· κεῖθι legitur, fortasse ex Ionum imitatione.

Utcunque rem sese habere putas, κεῖνος forma adhibita differt iambographorum dialectus ab Hippocratea, ubi longior forma apparet, cf. AAL 22 ἡ χώρη ἐκείνη. 29 καὶ ἐκεῖναι. 30. 32: ἐκεῖ. VA 2: ἐκεῖνοι, 6 ἐκείνως, et ab Herodotea, quae eandem rationem sequitur.[5]) Attamen vel maxime erraret qui poëtas, quippe qui simpliciores formas adhibuerint, a pura Iade recessisse putaret. Praeter Apolloni testimonium (de pron. 73 B) Ἴωνες κεῖνος, Αἰολεῖς κῆνος, Δωριεῖς τῆνος, conferas monumenta minime dubia: legimus enim in Teïo 3044 A, 7. 28 B 46: γένος τὸ κείνου. A 38 ποιήσῃ κεῖνον. B 44—45 ξυνὸν | κεῖνον; tantum in fine B 53 recentius γένος τὸ ἐκείνου, quod fortasse lapicidae peregrini culpa factum est.[6]) Itaque discrimen intercedebat inter singulas Iadis species. Conferri potest θέλω, ἐθέλω, cuius ε similiter ab origine defuisse videtur:[7]) illud apud iambographos in usu est: Sim. 1, 2; 7, 13 atque in praestantissimo Hal. l. 16: ἢν δ[έ τις] θέλῃ. 33: ἤν τις θέλῃ. Herodotus vero secundum Bredovium[8]) semper ἐθέλω dicit, item Hippocrates, cf. VA: 3 ἐθέλοντες, 9 ἐθέλοι etc. Eodem modo Solon tetr. 33, 5 et tr. 37, 1: ἤθελον exhibet congruenter Atticae dialecto.

2) De pronomine relativo.

Initium faciam ab iambographis. Apud quos leguntur hae formae vulgares pronominis a stirpe ja (vid. supra) derivati: ὅς Anan. tr. 1, 1. Hipp. 89* (Bergk. coni.): ἥ Sim. 7, 13. 27. 44. 58. — οὗ Sim. 7, 117: ἐξ οὗ τε. — ᾧ Hipp. tr. 32, 1: (παρ᾽). ᾗ Hipp. tr. 37, 2 (coniciunt ἥν). — ὅν Sim. 23, 2. Hipp. tr. 45, 1. — Sim. 1, 4: ἃ δὴ βότ᾽ αἰεὶ

5) Bredov 118 sqq.
6) In Mylasensi 2691 contra: c) 10. 15. d) 15 ἐκείνου.
7) Grundz. p. 655.
8) p. 117 sqq.

ζῶμεν (B recte restituisse videtur). — οὕς Arch. tetr. 59, 1. ἅς Arch. ep. 94, 2. 3. φρένας, ἅς τὸ πρὶν ἠρήρεισθα (sic Walz., cum Io. Sicel. habeat ἅς πρίν γ' ἔσχες, codd. ἧς). — ἅ Sol. tetr. 37, 2. 3. Aliis locis articulus vim relativam induit: Sim. 13, 1. 2 τό. Arch. ep. 87*, 3: πάγος ‖ ἐν τῷ (codd. apud Euseb. praep. ev.: CD, v. ᾧ). Sim. 7, 3: τὴν μὲν — τῇ πάντ' — ἄκοσμα κεῖται. Sol. tr. 36, 3: γῆ, τῆς. In usurpandis his formis duplicibus consentiunt iambographi cum Homero, dissentiunt aliquantum ab Herodoto. Etenim apud hunc[9]) formae, quae τ consonam in fronte habent, in casibus obliquis ac neutro utriusque numeri dominantur, formae vero aspiratae in solis nominativis ὅς, ἥ, οἵ, αἵ usitatae sunt ac post praepositiones, quae elisionem patiantur, et in formulis quibusdam. Repugnant igitur 5 loci, ubi est ἧ, ὅν, οὕς, ἅς.[10]) Jam quaeritur, quomodo haec difficultas expedienda sit.

Qui loci omnes excepto Sim. 23, 2 facillime corrigi possunt metro non prohibente. Attamen cavendum est, ne poëtis invitis obtrudamus, quod demum decursu annorum certiore lege comprehensum est. Nam ad hanc rem recte intellegendam aliam viam ingrediamur necesse est. Non enim, ut de Homero dicamus, quod relativum et articulus alterum alterius munere fungitur, inde peti licet, quod Homeridae omnino variarum dialectorum copia linguam epicam ornabant, sed potius inde, quod illo tempore in tota lingua Graeca summa in his vocibus adhibendis ambiguitas conspiciebatur, cum utriusque regnum ab origine latius patens nondum arte definitum esset. Quae sententia optime confirmatur dialecto Aeolica, nam legimus quidem apud Sapphonem fr. 77: τᾶς, apud Alcaeum 7 τᾶν etc., sed tamen S. 50 ἅς; confirmatur etiam maxime dialecto Dorica. Quae analogiae satis superque suadent, ut formarum apud

9) Struve, quaest. spec. II, ed. Regim. 1828. (Opusc. II, 318 sqq.)
10) In ἅ δή locutione adverbiali non haerere licet; comparetur Herodotea ἅ τε.

iambographos ambiguitatem eodem modo explicemus. Liberiorem usum antiquiore tempore etiam in dialecto Ionica regnasse, hoc vel ipsa lingua Herodotea comprobatur. Quonam enim alio modo factum esse diceres, ut Herodotus formis aspiratis se non prorsus abstineret et ut in pronomine relativo *ὅστις* formas a *τ* consona incipientes constanter respueret ut ceteri Iones omnes? Certe Herodotus nimiam licentiam tantummodo paullo angustioribus finibus circumscripsit, ut decet prosae orationis scriptorem; fortasse tamen omnino gentes quaedem Ionicae hanc rationem adoptaverant. Constantius Attici egerunt, qui ad significationem relativam exprimendam tantummodo formis aspiratis usi sunt. Eandem rationem probavit Hippocrates, qui exhibet: E. I. p. 162. 172 *οἷσι*. 165 *περὶ ὧν*. 173 *ᾧ*. 175 *ἅς*. 178 *ᾗσι* (bis). 180 *οὕς*. E. III 214 *οἷσι*. 213. 217 *περὶ ὧν*. 217 *ἅ*. AAL 1. 2: *ἧς*. 3 *ἅ*. 6: *ὧν*. VA 13. 51: *οἷσι*. 15 *ὧν*. 68 *οὕς*. C V 6: *ἐν ᾗσι* etc. et alii scriptores; legitur enim: Anaxagor. 6: *τὴν περιχώρησιν*, *ἥν*. 5: *ἔστι οἷσι*. 10 *ὧν*. Diogen. 6: *ἐν ᾧ εἶμεν*. 6 *ἅ τε*. Heraclit. 96 *ἃ ποιέουσι*, *ἃ μιμέονται*, *περὶ ὧν*. 16 *οὗ*, quae vix librariorum neglegentiae tribui possunt. Tantum Democrit. moral. praeter 73 *φρονέειν ἃ δέει*, legitur 188: *τῶν ἂν δέῃ*. Postremo in diris Teïis A 36 *τὰς στήλας*, *ἐν ᾗσιν ἡ 'πάρη γέγραπται* exstat, in Amorgino 2263ᶜ (Addend.) l. 10: *τὸ πλοῖον*, *ἐν ᾧ*. 12: *τὰ ἄλλα*, *ἅ* (fasc. I pag. 224).

Apud poëtas elegiacos pronomen relativum a *τ* consona incipit his locis:

τό Xen. 2, 17. Theogn. 17 *ὅττι καλόν, φίλον ἐστί· τὸ δ' οὐ καλὸν*, (comma interponendum commendat prius enuntiatum) *οὐ φίλον ἐστίν*. — *τοῦ* Theogn. 451 masc. 256 (AO, rel. *οὗ*). Xen. 5, 3 neutr. — *τῇ* Theogn. 216. — *τόν* Theogn. 501. 879. *τήν* Xen. 6, 5. *τοί* Theogn. 383. *τά* 1183 *νοῦς ἀγαθὸς καὶ γλῶσσα, τά τ' ἐν παύροισι πέφυκεν ἀνδράσι* (KOc *ταῦτ'*; Bergk. susp. *ἀγαθὸν καὶ γλῶσσα· τὰ δ'*). 583. 4. 481. — *τῶν* Theogn. 716, 1175 (vitium latet in hoc versu) masc. 462. 1096 neutr. — *τοῖς* Theogn. 131. 2. *Οὐ-*

δὲν ἐν ἀνθρώποισι πατρὸς καὶ μητρὸς ἄμεινον ‖ ἔπλετο, τοῖς ὁσίη, Κύρνε, μέμηλε δίκη, quanquam codices omnes οἷς habent et Stob. ἔπλεθ' (sic A pro ἔπλετ') ὅσοις ὁσίης (ὁσίοις A). Sol. 13, 48 masc. — τάς Theogn. 880. τά 591.

Addas Mimn. 11, 5: Αἰήταο πόλιν, τόθι τ' ὠκέος Ἠελίοιο ‖ ἀκτῖνες κείαται.

Circiter quinquies tanto frequentior est forma aspirata, verbi causa: ὅς Hipp. hex. 85, 2. Theogn. 91. ὅ Mimn. 4, 2. — οὗ Theogn. 152 — ᾧ 412. — ὅν Tyrt. 5, 1. 2. ἥν Arch. el. 6, 1. — οἵ Tyrt. 10, 11. Theogn. 598. ἅ Sol. 26, 2. — ὧν Tyrt. 10, 19. Theogn. 34. οἷς Theogn. 1312 (mp). — οὕς Theogn. 84.

Haud raro ab elegiacis ut ab epicis pronomini relativo adicitur τε particula:

ὅστε Theogn. 703. 1124. ἥ τε 196. 386. 410 (cf. Bergki not. ad 1162). 705. 827. 1198. ὅ τε Mimn. 5, 7. Theogn. 466. — οὗ τε Theogn. 395. — ἥντε 336. Sol. 27, 8. — οἵ τε Theogn. 737. 1069. αἵ τε 709. — ὧν τε Mimn. 2, 13. — Nec Sim. 7, 116. 7: καὶ δεσμὸν ἀμφέθηκεν ἄρρηκτον πέδης,‖ ἐξ οὗ τε τοὺς μὲν Ἀΐδης ἐδέξατο, opus est Gaisfordi coniectura γε pro τε scribentis. Nam τε adiectum non abhorruisse ab Ionum consuetudine docet locutio adverbialis ἅτε, quae saepe apud Herodotum legitur, apud Hippocratem, ut AAL 7. 29. CV 16, apud Diogen. 6.

Etiam alia pronomina relativa et adverbia cum τε coniunguntur: Mimn. 2, 1. Theogn. 1049: οἷάτε. Mimn. 2, 8 ὅσον τ'. 17: ἵνα τε κλειτὸν γένος ἵππων. 11, 5 τόθι τ'. Conferas οἷός τε Hippocr. AAL 12, etc., ὅσον τε, ὥστε „quippe, utpote“ apud Herodotum et Hippocratem.

3) De pronominibus interrogativo τίς (indefinito τις) et relativo composito ὅστις.

a) In genetivo et dativo singulari et plurali pronominis τίς, τί Iones, qui genuinam dialectum servabant, non ut in ceteris casibus (constanter Attici et Dores in tota declinatione) stirpem τι consona ν augentes, flectunt ad normam alterius declinationis, sed vocalem ο stirpi addunt iota

simul in ε mutato [11]): *τέῳ, τέων, τέοισι. τέου* genetivi forma quae hanc flexuram sequitur, non in universa Iade quidem usitata est, sed tantum, ut videtur, in specie quadam. Exstant enim apud Archilochum ep. 95 *τίς ἄρα δαίμων καὶ τέου χολούμενος;* (hunc accentum ex analogia ceterorum casuum cum Bergkio posui), affertur Etym. M. 752, 15 not. *τοῦτο τὸ τέω (τέο) τετόλμηται καὶ τεοῦ· οἷον „τίς κτλ.“* Eadem habet Favorin. 481. Cf. Cram. An. Ox. I, 409, 5. Similiter grammatici afferunt dialecti Aeolicae *τίος, τίου,* et legitur *τίῳ, τίοισιν,* in quibus formis vel iota servatum est. Itaque cave mutes *τέου* in *τέο,* scribens *καὶ χολούμενος τέο.*

Verum usitata genetivi forma Ionica est *τέο* et *τεῦ*, ubi ipsa stirps pura, *ο* additamento non aucta, terminationem declinationis in *ο* exeuntis sibi vindicavit: *τί-σjο, τί-jο, τί-ο, τέ-ο.* Cum hac breviore formatione apte comparari possunt pronomina personalia: *ἐμε-ῖο, τε-ῖο, σε-ῖο, ἐμέ-ο* etc., *ἐμεῦ* (*ἐμοῦ*) et *τεοῦ* quod in Dorica dialecto servatum est. [12]) Reperitur: Arch. ep. 110: *μή τευ μελαμπύγου τύχῃς.* Call. 1, 1: *μέχρις τεῦ.* Theogn. 749. 50 *οὔτε τευ ἀνδρῶν ‖ οὔτε τευ ἀθανάτων μῆνιν ἀλευόμενος* (749: *τι* KO, 750 *τευ* A, *τι* ceteri et Moschopul. ad Hesiod.).

Contractam dativi formam, quae Theogn. 139 legitur: *οὐδέ τῳ ἀνθρώπων* in thesi ante vocalem, Homerus quoque, quem poëta sequitur, sic usus est. Neque minus Theogn. 1299 (mp) *μέχρι τίνος* casus oblicuus ex stirpe *τιν* formatus analogiam habet in *οὔτινι,* quod Homerus dixit.

Ceterum dialectus Hippocratea etiam in hac re vulgarem rationem amplexa videtur. Conferas Co. 200 *του.* 623. CV 12. E I 168 *τίνος* (*τινός*). E I 162 *τινι.* VA 14 *τινες.* Co. 223. E I 165. 173. E III 216 *τισι*, et ut statim addam pron. rel. compositum eodem modo flexum: AAL 1. *ὅστις, ἥτις.* VA 62: *ὅ τι.* — E I 180: *ᾧ τινι.* CV 22. 28: *ὅτῳ.* VA 7: *οἵ τινες.* AAL 23. 28: *ὅτων.* Contra in cete-

11) Grundz. p. 536.
12) Ahr. II, 250.

ris fontibus Ionicus usus apparet: Anaxagor. 6: τέῳ (bis). Democrit. 166 et Heracl. 81 ὅτεῳ. — Anaxagor. 6. Meliss. 17. Heracl. 63 ἅσσα. Amphipolit. 2008, l. 20: ἢ μηχανῇ ὁ[τ]εῳο[ῦ]ν Boeckhius recte pro ΕΩΟ || Ν scripsit.

b) Pronomen ὅστις etiam apud Ionas in priore parte nunquam non formam relativi a spiritu aspero incipientem sibi vindicare iam supra diximus. Flexura in poëtarum fragmentis tripartita comparet.

Prima est epicorum, Doridis, Aeolidis [13]; ex qua pura pronominis relativi stirps interrogativo praefixa est. Retinuit eam Theognis vs. 676 in ὅτις, et 17. 818 in ὅττι. (817 antecedit ὅτι).

Altera flexura, quae in nominativo et accusativo, excepto neutro plurali, cum Attica congruit, ab Ionibus constanter, saepe ab Homero usurpatur. Conferas: ὅστις Tyrt. 12, 16. Theogn. 221. 742. 1173. Sim. 7, 70 etc. ἥτις Sim. 7, 108. ὅτι Theogn. 160. 690. ὅντινα Tyrt. 12, 33. Theogn. 403. Sim. 7, 49. (ὁντινῶν) etc. ἅσσα, quod natum est ex ἅ-τjα, a stirpe τιο, Phoc. 6, 2. Theogn. 1048. Sol. tr. 38, 3—5: Ahrensius et Bergkius recte mihi coniecisse videntur. κεῖθι δ' οὔτε πεμμάτων || ἄπεστιν οὐδέν, ἅσσα τ' ἀνθρώποισι γῆ || φέρει μέλαινα, πάντα δὴ ἀφθόνως πάρα (Athenaei AB οὐδ' ἔνασσεν, VL οὐδέν· ἅσσ' ἄν), quam formam rectius vetustiori Atthidi tribues quam Ionum imitationi.

Denique formae commemorandae sunt, quas poëtae ex suorum popularium dialecto sumpsisse videntur:

Sol. 24, 1: ubi Plutarchus exhibet prosae orationi accommodata: ᾧτε πολὺς ἄργυρός ἐστιν, ex Theognidis codd. vulgo restituerunt ὅτῳ (Stobaeus praebet ὅσοις). Attamen Solonis tempore contractio vix iam accepta erat, et analogia genetivorum prioris declinationis etc. formam ὅτεῳ commendare potest.

Neque recte sese habet ὅτῳ Theogn. 154. 416. 609, non modo quod supra vidimus Theognidem epicam flexuram

13) Ahr. I, 127; II, 278.

adoptasse, quae synizesin, ubicumque fieri potest, contractioni praeferat, verum etiam quod breviores formae in Doride non reperiuntur.

ᾧτινι Theogn. 631 et 807 excusari quidem potest forma οὕτινι, qua Homerus usus est, sed tamen altero loco sententiae adversatur, et priore (ubi in A exhibetur) varia codicum scripturā indicare videtur aliud quid ab origine scriptum fuisse.

De pronominibus et adverbiis interrogativis et relativis Ionico more consona κ instructis iam §. 3 egimus. —

Cum formationem verborum excepta adiectivorum comparatione non in animo sit tractare, iam hoc loco hanc quaestionem paucis absolvam.

§. 15.

De adiectivorum comparatione.

Haud raro poëtae, maxime elegiaci, peculiari ratione in adiectivis comparandis usi sunt. — Huc spectant primum singula quaedam, in quibus terminationes τερος, τατος et ιων, ιστος permutantur.

ἀγαθός. Pro usitatiore comparativi forma, quae apparet Mimn. 2, 10: βέλτιον, Theognis ubique, vss. 92. 181 (K βέλτιον). 866, ex epica dialecto recepit formam βέλτερος.

ῥᾴδιος, Ionice ῥηΐδιος, praeter comparativum ῥήϊον Theogn. (577 ῥήϊον coni.) 429 ῥᾷον etiam alterum habet suffixo τερο formatum: ῥήτερον 1370 (mp), et apud Homerum ῥηΐτερος tantum in usu est.

κυδρὸς, poëtica vox, vulgarem comparativi formam tantum praebet apud Xenophanem 2, 6 κυδρότερος (Stephanus et Scaliger, κεδρότερος Athenaei PV), postea apud Ionem el. 2, 10. Theognis vero Homero auctore 904 ex stirpe κυδ superlativum format κύδιστος.

ὠκὺς adiectivi superlativus ὤκιστος Theogn. 427 (ὤκιστα adverb.) non discrepat ab Homeri usu. Cum legitima autem comparativi forma ὠκύτερος Theogn. 715. 986. 1306

(mp.), conferas alterum superlativum ὠκύτατος, qui praeter illum apud Homerum invenitur.

Deinde:

μέσος Theogn. 998 ex epica lingua antiquum superlativum μέσσατος servavit.

Tum commemoro duo adverbia:

ἄγχι vel ἀγχοῦ apud Simonidem 7, 26. 33 comparativum ἄσσον habet, etiam ab Herodoto non alienum. Quae forma nata est ex simpliciore stirpe ἀχ; cum antiqua forma ἀχ-ιον autem conferas Sanscrit. ah-îja(n)s *).

μάλα adverbi comparativus Tyrt. 12, 6 πλουτοίη δὲ Μίδεω καὶ Κινύρεω μάλιον pristinam formam servavit, ex qua vulgaris μᾶλλον (Arch. tetr. 63, 2. Theogn. 598 etc.) assimilatione nata est. Ionum fuisse videtur. Cf. Choerobosc. Orth. p. 240: Ἴωνες δὲ τὸ μᾶλλον μάλιον λέγουσιν, Hesych. μάλιον· μᾶλλον. Recte poëtae restituta est a M. Schmidt (vulgo apud Stobaeum Κινυρέοιο μᾶλλον; et sic Vind. A. (Κινυρεοῖο), B Κινύραο πλέον).

Tum ex comparativis, qui a stirpibus nominum deducuntur, legimus:

Tyrt. 12, 7: βασιλεύτερος, cf. βασιλεύς, et

Mimn. 4, 2. Sim. 6, 2: ῥίγιον, cf. ῥῖγος, utrumque iam carmina Homerica offerunt.

Denique comparationis duplicis exempla, qualia inde ab Homero maxime poëtarum propria sunt, repperi:

Solon. 27, 15: μαλιώτερος (μαλιώτερα egregie coniecit Bergk. pro μαλακώτερα et μετριώτερα). Cf. Hesych. μαλιωτέρα· προςφιλεστέρα. Est comparatio formae μάλιον.

Mimn. 14, 9: ἀμεινότερος. Simpliciorem comparativum contra legis: Mimn. 7, 4. Sim. 6, 2. Xen. 2, 11. Theogn. 393. 131 etc.

Theogn. 548: ἀρειότερος, quod descendit ab ἀρείων. Quarum formarum nulla apud alios poëtas reperitur.

---

*) Grundz. p. 174.

DE CONIUGATIONE.

§. 16.

De rebus, quae spectant ad totam coniugationem.

1) De augmento et de reduplicatione.

Est hoc poëtis lyricis cum epicis et Herodoto commune, ut augmentum quod ab origine ponebatur, haud raro omittant [1]). Qua licentia se prorsus abstinuit Hippocrates, qui ubique cum Attica dialecto facit, cf. C. 136: *εἰώθασι* 591 *εἴωθε.* 599 *ἑωράκῃ* E I p. 161 *ἤρξατο* 172 *ἤρξαντο.* 173 *ἠμορράγεε* 194 *ἑώρα* 180 *ᾤκει.* E III 219 *ἤθελες,* 221 *ἥπτετο.* 230 *ᾤκει.* 201 *παρωξύνθη.* VA 3 *παρῄνεον,* 5 *ὠνόμασεν.* AAL 21 *κατειργάσατο;* vel *ἠδύνατο:* E I p. 186. 196. E III 202. 203. 210. 228, *ἠνώχλεον* E III 220, ut taceam de vulgari augmento syllabico.

Atque, ut ad singula transeamus, quod apud elegiacos augmentum syllabicum nonnunquam deest, Homeri consuetudinem secuti sunt; etenim etiam in prosa Herodotea semper poni solet (tantum plusquamperfectum ut apud Atticos interdum exceptionem patitur).

Exhibentur in poëtarum fragmentis verba quae secuntur:

Call. 1, 15: *μοῖρα κίχεν.* Tyrt. 5, 8 *φεῦγον.* Mimn. 14, 11 *αὐγῇσιν | φέρετ᾽.* — Sol. 4, 29 *ὑπέρθορεν.* Phoc. 3, 1: *ἀπὸ τῶνδε γένοντο* (Stobaei *A τῶν, γένοντο* A. Voss. Vind. Ars. Trinc., *ἐγένοντο* B, olim *γένοντι* leg.). Theogn. 5: *θεὰ τέκε.* 10 *γήθησεν.* 196 *τλήμονα θῆκε νόον.* 123 *κιβδηλότατον ποίησε.* 206 *ὑπερκρέμασεν* (scripsit Bergk., *ὑπεκρέμασεν* KO, *ἐπεκρέμασεν* ceteri). 266 *τέρεν φθέγγετ᾽.*

---

1) De usu Herodoteo egerunt Bredov. p. 285 sqq. et Lhardy in „Quaestionum de dial. Her. cap. I" (de augmento temporali) et „cap. II" pag. 28 sqq. (de augmento syllabico) edd. Berolini 1844 et 1846. Has praecipue respexi, cum auctor in exponendis singulis multo maiore simplicitate et perspicuitate quam Bredovius usus sit.

463 *θεοὶ δόσαν*. 897 *καταθνητοῖς χαλέπαινεν* (scripsit Hermannus, libri *ειν*). 1096 *χάριν τίθεσο*‖. 1101: *ὅστις σοι βούλευσεν ἔμεν πέρι καί σ' ἐκέλευσεν*. 1108: *παθὼν γενόμην*. 1319 (mp.) *ἐπεί τοι δῶκε*.

Etiam Arch. ep. 114: *πεντήκοντ' ἀνδρῶν λίπε Κοίρανον ἤπιος Ποσειδῶν* poësis genus formae non augmentatae satis excusationis praebet, praesertim cum Archilochus consulto imitatus sit alius poëtae versum (vid. Bergk.).

Ab usu Ionico vero, qualis nobis apparet in Herodoti scriptis et in titulis, veluti in praestantissimo Hal. l. 19: *ἐγένετο*, 31 *ἐμνημόνευον*, 32 *ἀπεπέρασαν* 44 *ἔταμον*, recedunt hi iambographorum loci:

Arch. inc. 125: *ὀξύη ποτᾶτο*. Sim. 7, 45 *καὶ πονήσατο*. Attamen cum nullam idoneam causam omittendi augmenti videamus, cum iambographi alibi (sunt circiter quinquaginta loci, ut Arch. tr. 29, 1: *ἐτέρπετο*. 3 *κατεσκίαζε*; 33 *ἐστρωφᾶτο*; 34: *ἐκλίνθησαν*; 35 *ἀπέφλοσαν*; 52 *συνέδραμεν* etc.) constanter augmento syllabico usi sint, cum denique vel lenissima medela offensio removeri possit, hos duos locos corrigendos esse censemus. Quibus non dubito addere tertium ex tetrametris Arch. 73: *ἤδ' ἄτη κιχήσατο*. Hoc enim et primo loco, ut Bergkius recte vidit, nihil nisi signum elisionis ponendum est *'κιχήσατο*, *'ποτᾶτο*, secundo autem loco si quis reputat, quam late crasis pateat quamque similes sint complures loci §. 9 allati, is non cunctanter cum Ahrensio scribet *κἀπονήσατο* ad tollendam inaequalitatem. Vix igitur a Xenophane profectam credes, quam Bergkius coniecit formam *βληστριζόμην* 9, 2 pro *ἐβλήστριζον* (ceterum vid. supra).

In verbis iterativis contra ne recentior quidem Ias augmentum addit. Itaque praeter Mimn. 14, 10 *ἔσκεν* recte sese habet etiam Hipp. tr. 37, 2 *θύεσκε*.

πολλάκι δὴμέλλησα vs. 259 (A, *δ' ἠμέλησα* O, *δὲ μέλλησα* b c d f g h m n), *ἤμελλε* 906, ubi plenius *η* vestigium esse videtur consonae, quam *μέλλειν* antiquitus in fronte

habebat [2]), Theognis, quoniam hoc verbum apud Homerum vulgari tantum augmento ε praeditum est, ad similitudinem Doricae dialecti dixisse videtur. Sic iam Hesiodus in theogonia ter formam ἤμελλε(ν) adhibuit.

Iam dicendum nobis est de augmento temporali. Sine hoc formata sunt ab elegiacis:

Tyrt. 4, 1: οἴκαδ' ἔνεικαν (libri οἳ τάδε νικᾶν). Mimn. 9, 4: ἑζόμεθ'. 11, 4: καλὸν ἵκοντο ῥόον. 14, 2 ἴδον (A εἶδον). Sol. 4, 29 εὗρε. Theogn. 16: καλὸν ἀείσατ' ἔπος. 208 ἕζετο. 226 ἅδον. 542 ὄλεσεν‖. 831 χρήματ' ὄλεσσα (K ὤλεσ', Apost. ὤλεσα). 951 ἀλάπαξα. 1115: πενίην μοι ὀνείδισας (Bergk. pro vulgari μ' ὠνείδισας). 606 ἔθελον, ab ἐθέλω deducendum [3]).

Ex elegiacorum, qui sunt Ionicae gentis, reliquiis Mimn. 11, 7. Theogn. (mp.) 1292 ᾤχετο (cf. Theogn. 1137) ab Iadis recentioris consuetudine, ut mox videbimus, recedunt itaque ad Homeri exemplum dicta videntur.

Quanquam ab iambographis quoque et omnino a recentiore Iade elegiacorum et epicorum consuetudo non abhorret, tamen aliis, partim angustioribus, finibus circumscripta est. Nam epici et qui eos imitantur elegiaci praecipue metri necessitati indulgent, recentiores Iones ante omnia faciliorem pronuntiationem efficere voluisse videntur [4]).

Neglectum ergo est augmentum:

Sim. 24: χῶς ἄφευσα χῶς ἐμίστυλα κρέα; apud Athe-

---

2) Grundz. p. 297.

3) De qua augmenti omissione ambigi non potest, cum in Theognideis semper fere ἐθέλω occurrat, praeter hunc versum 24 locis. Itaque iure correxit Bergkius vs. 139 et 919, maxime propter 70 et 473, ubi elisio ante ε fit. — Ceteri poëtae ut Homerus etiam θέλω habent: Sol. 27, 12. Phocyl. 12. praeter ἐθέλω Sol. 4, 28. Arch. el. 6, 2 (Tyrt. 12, 40).

4) Longius progreditur Lhardy §. 2, ubi contendit augmentum ab Herodoto etiam neglegi, si Ionica forma vel flexio pro Attica substituatur. Quasi vero ille ubique secum anxie reputaverit, utrum vere Ionicam an Atticam adhiberet.

naeum χ' ὡσαφεὺς (χωσαρεὺς B, χωσαφεὺς P) σαχῶς VL. Hipp. tr. 51, 3 εὗρε (altero Tzetzae loco εὑρών). tr. 12 autem pro συνῴκησας, praesertim cum cod. Marc. Choerobosc. epim. I, 280 exhibeat συνοικήσας, et tr. 47, 1 pro ᾤκει certe cum Bergkio et Schneidewino restituenda sunt συνοίκησας et οἴκει, quoniam apud Herodotum verba οι diphthongo inducta augmentum respuunt.

Hipp. tr. 63, 2: κατηυλίσθην contra tueor. Iones enim η litterae amantissimi erant.

Deinde augmentum omissum est, ubi vocalem verbi initialem sequitur consona duplex (cf. §. 6, 2):

Arch. tetr. 67: ἀπάγχεο (ἀπάγχετο (ἀπάγκετο) Aristot. P [4], ἀπάγχεαι P [1], ἀπέγχεο Sb Vb, ἀπήγχεο P [5]). (Herodotus II, 131, 6 habet ἀπήγξατο). Sim. 1, 18 ἅψαντο (tantum Stobaei B ἥψαντο habet). Utrum Herodotus probaverit, nondum certum est [5]). Solon. tetr. 35, 2 ἕρδον, quod ex Ionum dialecto sumptum videtur. Similiter etiam in titulo (metrico) 2984 Ephes. legitur Υἱὸς Πατροκλέος Δαίδαλος ἐργάσατο, qui ex initio quarti saeculi esse putatur. „Possis tamen", Boeckhius inquit, „et εἰργάσατο legere, E pro EI accepto."

Multo plura vero exempla apud iambographos ut apud Herodotum demonstrant Ionas etiam augmentum temporale ponere maluisse quam omittere. Ac saepe quidem augmentum apud iambographos metro postulabatur, ne duae vel plures syllabae breves inter se exciperent. Conferas: Arch. tetr. 78, 4 ἤγαγον. Sim. 9, 2 Sol. tr. 36, 4 εἷλον. Hipp. tetr. 81 εἶχον. Eandem formam exhibet titulus H. l. 30. (3. plur.) Sim. 7, 72 ὤπασεν etc.

Cum in his, tum in multis aliis verbis, cf. Arch. ep. 94, 2: παρήειρε. Sim. 16, 1. ἤλειφον, Arch. epod. 89, 5. συνήντετο Arch. tetr. 74, 4. ἦλθεν etc., nullum discrimen intercedit inter iambographos et Herodotum. Contra in his, quae apud Herodotum non inveniuntur forsitan offenderis

5) Lhardy p. 36.

propter duplicem, quae sequitur consonam: Sim. 17: (δι)ἡλσάμην, quod videtur aeque atque Ibyci 29 fr. (ed. Schneidewin.) „ἥλσατο βοῦς" παρὰ τὸ ἠλάσατο referendum ad ἐλάω, cuius radix est λα [6]), non cum Passovio ad εἴλω. Nam ita potius εἰλσάμην formam exspectares, cum radix illius verbi ab origine Fελ esset, unde nascitur: ἔ-Fελ-σα, ἔ-ελσα, εἶλσα.

Arch. ep. 104, 1: ἠθροΐζετο.

Arch. tetr. 73: ἤμβλακον. Nihil tamen his locis mutandum esse censeo, quia omnino hanc consuetudinem augmenti abiciendi in prosa Ionica recentiore demum tempore magis in usum venisse constare debet atque etiam apud Herodotum non ante omnes consonas duplices augmentum omitti solet.

Solon tetr. 32, 3 καθηψάμην Atticam dialectum sequitur.

Verum de augmento satis dictum est. Nunc pauca, quae pertinent ad reduplicationem, commemorabo. Pro pleniore reduplicatione simplex ε praeterquam in verbis, quae omnibus Graecis communia sunt (cf. Arch. tr. 47, 1 ἀπεῤῥώγασι. Sim. 7, 66 ἐσκιασμένην etc.) apud Ionas etiam in κτᾶσθαι ponitur. Praeter Herodotum conferas etiam Myl. 2691, ubi d, 11 legitur ἐκτῆσθαι. Exemplum est Sim. 13, 2: ἔκτηται. De forma ἔμμορεν Theogn. 234 vide supra §. 5. Deinde ἔοικε dicunt Sim. 7, 41, Theogn. 391. 525, non cum Herodoto οἶκε [7]). Neque vero putes ἔοικα Ionibus prorsus ignotum fuisse, legimus enim Anaxag. 11: ἔοικε Diog. 6 ἐοικότα. Heracl. 5 ἔοικε. 12 ἐοικέναι, et semper apud Hippocratem: AAL 1 ἐοίκασι, 5 ἔοικε, 10 ἐοικός, 20 ἐοικυῖα, 25 ἐοίκασι etc.

Certe etiam εἴληφα quod Archilochus 143 inc. dicit, non alienum erat ab Iadis quadam specie, quamquam He-

6) Grundz. 654.

7) Quanquam ibi adhuc sub iudice lis est. Cf. Lhard. p. 24. Contra Bredovius p. 194 sqq. non dubitanter Herodoto breviores formas tribuit.

rodotus et Hippocrates (Co. 154 ἀπολελαμμένοι, contra 158 ἀπειλημμένης), ut videtur, λελάβηκα et λέλαμμαι habent.

Augmentum temporale, quod vice reduplicationis fungitur, omissum est in ἄνωγα ut apud omnes poëtas et apud Herodotum: Theogn. 999 (ἀνώγοι A Athen. recte exh., ceteri ἀνώγει); neque minus in ἄδηκε: Hipp. 100 inc., quod ab Eustathio Od. 1721, 61 affertur his verbis: Ὅτι δὲ τὸ ἀδῶ ἀδήσω καὶ αὐτόχρημα τὸ ἥδεσθαι δηλοῖ ποτέ, δῆλον ἀπὸ χρήσεως Ἱππώνακτος — εἰπόντος ἄδηκε βουλή, ἤγουν ἤρεσκε τὸ βούλευμα. Reduplicatio in hac forma non aliter atque in Homerica ἀδηκότες deesse videtur, quod α iam natura longum erat [8].

2) De terminationibus quibusdam.

Longior terminatio σ-θα personae secundae, quae saepe in carminibus Homericis cernitur, raro in usu est: primum Theogn. 1316 (mp.) in ἔχεσθα; sic Bergkius rectius quam Bekkerus, qui ἔχεισθα proposuit pro tradito ἔχοισθα scribendum censet; nam σθα (ἔχ-ε-σθα) vice terminationis σι (ἔχ-ε-σι, unde ἔχεις natum est) fungitur; deinde in εἴησθα Theogn. 715, denique in ἦσθα 1314 (mp.) et οἶσθα 375, quorum utrumque etiam ab Atticis ex antiqua lingua receptum est, et in ᾑρήρεισθα Arch. ep. 94, 3, quam in formam infra recurremus.

In prima persona pluralis et dualis passivi Homerus et alii poëtae praeter μεθον, μεθα terminationes pleniores μεσθον, μεσθα usurpant. Quarum unum tantum exemplum repperi apud Theognidem vs. 671 φερόμεσθα. μεθα vulgare contra habes: 183 διζήμεθα. 888 μαρνάμεθα. 983 καταθώμεθα. 1047. 1056 etc.

Notum est in 3. ps. plur. perfecti et plusquamperfecti passivi, praesentis et imperfecti passivi verborum in μι, omnium optativorum in οιντο et αιντο vulgo exeuntium [9])

---

8) Grundz. 572.

9) Iure Abichtus Philolog. XI, pag. 275 sqq. formas αται et ατο in praesenti et imperf. passivi verborum in ω exeuntium atque in

epicos et Ionas ut nonnunquam Atticos quoque terminationibus νται et ντο α vocalem praeponere, ita quidem ut ν eiciatur: αται (cf. Scrt. atê), ατο. Homerus, cum sibi non constet in usurpanda hac formatione etiam elegiacorum fragmenta utrumque νται (ο) et αται (ο) exhibere, non est quod miremur. Legimus enim: Mimn. 11, 6 κείαται. Theogn. 42 τετράφαται, contra Xen. 1, 9 πάρκεινται. Theogn. 421: ἐπίκεινται, 736 γένοιντο. Sol. 4, 9 ἐπίστανται.

Quam ad ambiguitatem proxime accedit consuetudo Hippocratis, qui praebet E I 180 γενοίατο. VA 36 εἰθίδαται· CV 12: διακεκόφαται. AAL 4. 5. 6. 15: κέαται, contra multo saepius alteram formationem: E I 162 ἀνίσταντο. 178 κατέκειντο. E III 218: ἀπώλλυντο. C. 187. 189. 431 ἀπόλλυνται, AAL 26 ἐνεστεφάνωνται. VA 25 εἴρηνται. 27 βλάπτοιντο (ter). 30 etc. δύνανται. CV 6 ῥήγνυνται. 28 ἀπόλλυνται. Herodotus vero constanter αται, ατο usurpat.

Quocum conspirant iambographi:

Archil. 170 inc. κέαται δ' ἐν ἵππῳ. Hipp. tr. 62, 2 κεκινέαται. Sim. 1, 22 πιθοίατο, 7, 107 δεχοίατο. — Sim. 36 πεπλήαται, quod traditur in Et. M. 367, 37: ἔπληντ' ἀλλήλῃσι· ἐκ τοῦ πλῶ τὸ πλησιάζω, — ὁ παθητικὸς πέπλημαι, πέπληται, καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ πεπλήαται, ubi forma αται ut saepe falso tertia pers. sing. habetur. Quanquam terminatio hoc loco recte sese habet, tamen summopere offendimus in η stirpis vocali longa. Nam discrepant recentiores Iones cum Homero in eo, quod vocalem thematis longam semper corripiunt; praeter exempla allata conferas Democr. mor. 188 μεμνέαται. Ceterum de eadem re grammatici diserte agunt, ut Simonidis locum integrum haberi vetemur. Dico Cram. An. Par. IV (Etymologici Graeci Parisienses, Cod. 2636) 69. 70: Κεκινέαται· Οἷον „οἱ δέ

aoristo primario medii quas Bredovius p. 330. 1 tuebatur, cum omni rationi repugnarent, Herodoto abiudicavit. — Ceterum hoc aliisque locis formarum originis ratione habita aoristos quos vulgo nostrates primum et secundum vocant secundarium et primarium nominavi.

μευ ὀδόντες — κεκινέαται“ (Hipp. fr. 62) *ἀπὸ τοῦ κινῶ — κεκίνηται, καὶ Ἰακῶς κεκινέαται·* et statim sequitur: *Κεκλίαται. Ἰστέον, ὅτι οἱ καθαριεύοντες παρακείμενοι τὸ ᾱ μόνον προςλαμβάνουσι κατὰ τὸ τρίτον πρόςωπον τῶν ἑνικῶν, καὶ εἰ μὲν μακρᾷ παραλήγονται, ταύτην συστέλλουσι, καὶ οὕτως τὸ Ἰωνικὸν ποιοῦσι, οἷον ἐρύω, ἔρυται, ἐρύαται. οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ κλείω κέκλειται κεκλίαται, κατὰ συστολὴν τῆς ει διφθόγγου, οἷον κεκλίαται.* Cram. An. Ox. I (*Ὁμήρου ἐπιμερισμοί*) 287, 28: *Μεμετρέαται· Τοῦτο Ἰωνικόν ἐστιν, ὡς γὰρ νενόηνται νενοέαται, καὶ περιποίηνται περιποιέαται* (leg. *περιπεποίηνται, περιπεποιέαται*), *οὕτως καὶ μεμέτρηνται μεμετρέαται παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ* (Herodoti est IV, 86): *„ὁ μὲν οὖν Βόσπορος, καὶ ὁ πόντος οὕτω, καὶ ὁ Ἑλλήσποντος κατὰ ταῦτά μοι μεμετρέαται.“ καὶ παρ' Ἱππώνακτι· „οἱ δέ μευ ὀδ. κεκινέαται.“ καὶ Ἀνακρέων· „αἱ δέ μευ φρένες ἐκκεκωφέαται.“ καὶ τὸ περιβεβλέαται.* Cf. Etym. M. 578, 42 (ubi Hipponactis locus omissus est). — Etym. M. 322, 20 *Ἐκκεκωφέαται — κεκώφημαι, κεκώφηται καὶ Ἰακῶς κεκωφέαται* etc. — Etym. M. 601, 20: *νένωται· ἢ κατὰ συγκοπὴν τοῦ η, ἀπὸ τοῦ νενόηται, ὅπερ καὶ νενοέαται Ἰακῶς γίγνεται.* Quae testimonia cum spectent non solum prosae scriptores, verum etiam poëtas Ionicos, spero fore ut omni dubitatione abiecta mecum apud Simonidem scribas: *πεπλέαται.*

3) De stirpis vocali cum terminatione contracta et non contracta.

Stirpis vocalis *ε* et *α* in *ε* extenuata in coniunctivis:

a) praesentis verborum in *μι*

b) aoristi primarii verborum in *μι* et quae huius coniugationis normam secuntur

c) verborum *εἰμὶ* et *οἶδα*

d) aoristorum primarii et secundarii passivi (qui cum ipsa radice *θε* verbi *τίθημι* compositus est), quorum stirpes in *ε* exeunt [10])

10) Omnes has formas, cum unam eandemque normam (coniugationem in *μι*) sequantur, coniungendas putavi, ut facilius de hac tota

apud Herodotum cum ω terminationis vocali (in 1. ps. sg. ω, 1. plur. ωμεν, 3. pl. ωσι) non transit in unam syllabam, transit cum η. Consentit Hippocrates VA 57. 62 προςθέω dicens, C 642 AAL 3. 4 VA 68 CV 21 ἔωσι AAL 3 ὅταν ἡλιωθέωσι. — Etiam apud Democritum moral. 71 exstat ἔωσι; contra semper ῇ dicitur, veluti: C 203 ῥυῇ. 509 τρωθῇ. E III 204 ἀναταραχθῇ. CV 31 ξυμβῇ. 13: ψιλωθῇ. AAL 13 θερμανθῇ. 10 ἀθροισθῇ. ξυστραφῇ, etc. et semper ᾖ AAL 2. 4. 7. 13. C 491. VA 13. 52. 24. 36. CV 12 etc. Denique in optimo Hal. legitur l. 20—21: ὅτ[ι δ' ‖ ἂν οἱ μνή-μο[νες ε]ἰδέωσιν, 32—34: [Τὸν] νόμον τοῦτον ἤν τις θέλῃ [συγ]χέαι ἢ προθῆτα‖ι]ψῆφον. 37: ἢν δὲ μὴ ᾖ. De Homero idem dicendum est, nisi quod in εἰμὶ verbo ne η quidem contractum habet, et in relicuis verbis haud raro etiam formas, quae distractae dicuntur, praebet (vid. infra).

In η contracto elegiaci quoque cum recentiore Iade faciunt: Theogn. 244 βῇς. 276 εἰ καταθῇς (Bergkius recte coniecisse mihi videtur pro tradito ἐγκαθῇς). 974 καταβῇ 1014 καταβῇ (KO, ceteri κατέβη). Sol. 13, 37: πιεσθῇ. Theogn. 379: τρεφθῇ (libri τερφθῇ). 565: διδαχθῇς. 594 (μήτε) τερφθῇς ἐξαπίνης (A τερφθῇς δ', Bekker inde coni. τερφθέντ'). 989 ἀσηθῇς. Verbum εἰμὶ tantum, quod infra afferetur, duobus locis solutum reperitur.

εω vero non contracti solus Hipponax exemplum servavit tr. 75, 1 in 1. pers. sing. coniunctivi aoristi verbi ἵημι, eaque per synizesin proferenda: Ἀφέω‖ τοῦτον τὸν ἑπτά-δουλον. Adversantur duo loci Theognidei: 983 καταθώμεθα· et 505. 6 ἀλλ' ἄγ' ἀναστάς‖πειρηθῶ (c πορηθῇ, g πωρηθῶ,

---

quaestione iudicare possem et eo confidentius quae adversarentur, in suspitionem vocare. Itaque arbitror Herodotum etiam in verborum in μι praesenti medii, de quo a Bredovio pag. 400 ambigitur, solutam posuisse formam, praesertim cum praestantissimus Mediceus δυνεώμεθα, ἐπιστέωνται praebeat; unde summa spes oritur, ut diligentissima collatione accurata etiam aliis locis scriptura genuina confirmetur. Apud Hippocratem adversatur C. 509 τρωθῶσι, modo praenotio illa medici celeberrimi sit.

sed in m πειρήσω ut Stob. et Apostol.). Quorum prior eo celerius corrigendus est, cum Mimnermi videatur. Quod ad alterum locum attinet, conferas §. 18, 1 C).

Stirpis vocalis ο verborum in μι et quae ad horum normam formantur, in praesentis et aoristi primarii coniunctivo, cum apud Herodotum et Hippocratem quoque (cf. VA 16: ἢν διδῷς) cum terminatione semper contractionem ineat atque etiam Homerus huius rei exempla suppeditet, recte traduntur: Sol. 13, 9: δῶσι, Theogn. 186 διδῷ. 45 διδῶσιν. 990 γνῷ. — 1385 (mp.) δῷ.

Formarum distractarum, cf. γνώω, βείω, δώομεν, μιγείω, δώῃ, βήῃ, μιγήῃς quales Homerus valde adamavit, ut apud recentiores Ionas et Doris, sic etiam apud hos poëtas frustra quaeris exempla. Hipp. tr. 9, 2 enim formam ῥαπισθείη certe nemo propter antecedentem γένηται pro coniunctivo habebit, sed potius hanc cum Meinekio mutabit in γένοιτο, si mutatio in tali frustulo licita sit.

§. 17.

De coniugatione in ω exeunti.

1) Tertiae pers. sing. coniunctivi activi longior et antiquior terminatio ησι, quam Homerus saepe retinuit, occurrit tantummodo: Theogn. 139 ὅσσ' ἐθέλησιν (iota subscriptum addunt AO, quod Bergkius non recte recepit; nam ex ἐθέλ-η-τι nascitur ἐθέλ-η-σι atque ἐθέλ-η-τ, ἐθέλ-η) et Theogn. 94 ἴῃσι (AKO). Contra vulgaris terminatio η legitur: 96: εἴπῃ. 285 ἐθέλῃ. 363. 470. 515. 842. 1006 etc. Tyrt. 12, 36; 10, 28; 11, 16 etc.

2) Complures terminationes, quae in aliis, maxime Attica, dialectis contrahi solent, in epica et Ionica intactae relincuntur. — Hoc primum valet in plusquamperfectum activi. Unicum exemplum est Theogn. 853: ᾔδεα (Commelinus, libri ἡδέα). Contra vulgaris forma apparet Arch. ep. 94, 3 in ἠρήρεισθα. Attamen magnopere suspecta est.

Nam plusquamperfectum, cuius thema cum imperfecto verbi auxiliaris in flexione componi solet, apud recentiores Ionas semper formas, in quibus origo diligentius servata est, sibi assumit: *εα*, *εας*, *εε* (casu ceterarum personarum exempla desunt, ut videtur; coniecturam tamen de eis facere licet ex Dorica forma *ἐκεκρατηρίχημες* Sophr. 71, quae ex *εαμες* necessario nata est), *εσαν*. Quod in 3. persona antiquum *α* (cf. *ἔα*, lat er-at) iam mature abiit in *ε*, eo facilius fieri poterat, cum syllabam clauderet — *ν* enim recentioris originis est —; in ceteris personis vero nulla mutationis causa erat. Neque minus Homero forma, qualis est, *ἠρήρεις*, prorsus inaudita fuisset; dicit enim *εα*, *εας* vel saltem *ης*, et tantum in 3. ps. praeter *εε(ν)* et *η* usurpare videtur *ει*. Cf. Asi fragm. 4: *ἥρως εἱστήκει*. Deinde apud Atticos vetustiores in conspectum veniunt *η*, *ης*, in 3. ps. praeter *ει* (*ειν*) etiam *η*, cf. *ᾔδη*. Denique in antiquiore Doride, et mitiore et severiore solam formam *η* in usu fuisse recte collegit Ahrensius [1]). Vides ab antiqua lingua *ει* diphthongum, excepta 3. ps. sg., prorsus alienam esse. Recentiore demum aetate *ει* ex 3. ps. sg. per falsam analogiam in pluralem transmigravit ac multo post in ceteras singularis personas, idque ut videtur, tantum apud Atticos [2]). Unde colligitur *ει* etiam ab iambographorum aetate plane abhorruisse, praesertim cum a prosae scriptoribus ne in tertia quidem persona sing. contractionem receptam videamus. Archilochi loco ergo saltem exspectas formam *ἠρηρέασθα* (propter synizesin vid. supra). Sed tamen haud scio an poëta scripserit *ἠρήρ-ε-σθα* omissa verbi auxiliaris terminatione *ας*, cum *σθα* iam satis esset. Hac ratione etiam corruptela melius explicatur. — Porro iustam causam desiderabis, cur Theogn. 667 editores vulgatam *οἷάπερ ᾔδειν* coluerint, neglecta codicis A scriptura *ἤδη*, i. e. *ᾔδη*; sed

1) Ahr. II, 332.

2) Totam hanc rem tractavit Curtius in libro inscr. Erläuterungen p. 108—10.

tamen ne haec quidem forma ab origine poëtae fuisse potest propter contractionem ab Homero et antiquiore Doride alienam. Videtur a librariis synizesin fugientibus pro genuina ἤδεα‖ scripta esse. Congruit cum eis, quae diximus 3. ps. plur. Theogn. 54 ᾔδεσαν, quam formam solam etiam vetustiores Attici adhibebant.

Deinde plerumque solvuntur in epica, semper in Ionica dialecto futura activi et medii verborum liquidorum, cum post vocalem thematicam ε σj eiectum sit, cf. τεν-έ-σjω, Sct. tan-i-shjâmi (vid. §. 5). Praeter exempla Herodotea inspicias: Hippocrat. AAL 18. 21: ἐρέω, Meliss. 10: περανέει. Democrit. mor. 6: ἐρεόμενος — ἐρέεται. 135 φανέεται. Conspirant Arch. ep. 89, 1. Hipp. 20 ἐρέω quod synizesi pronuntiandum est aeque atque Arch. 79, 2: ubi legitur ineunte versu asynarteto, cf. fr. 79, 1: Ἐρασμονίδη, 81 ἀστῶν, 82 Δήμητρι quae synizesin hoc loco (et in φιλέειν fr. 80) commendant. Etiam Hephaestio p. 88 dicit: Ὑπονοήσεις δ' ἄν τις καὶ τρίτην διαφορὰν εἶναι τῷ Ἀρχιλόχῳ πρὸς τοὺς μετ' αὐτόν, καθ' ἣν δοκεῖ τῷ πρώτῳ χρῆσθαι. „Ἐρέω πολὺ φίλταθ' etc." „Φιλέειν etc." ᾧ οὐκ ἐχρήσαντο ἐκεῖνοι· φαίνεται δ' οὐδ' αὐτὸς κεχρημένος, δύναται γὰρ ἀμφότερα κατὰ συνεκφώνησιν εἰς ἴαμβον περιΐστασθαι. Ad hanc igitur normam mutandum est: Arch. tetr. 61, 1: καταvανεῖ in καταvανέει (de synizesi infra dicetur [3]) et Theogn. 1236 (mp.) ἐρῶ in ἐρέω.

Contra recte sese habent formae in ει contractae apud elegiacos, cum ad Homeri exemplum dictae sint:

Mimn. 7, 4 ἐρεῖ. Theogn. 22. 492: ἐρεῖ. Tyrt. 3, 1: ὀλεῖ. Theogn. 36. 245 ἀπολεῖς. 1104 ἀπολεῖ. Sol. 4, 1. Theogn. 867 ὀλεῖται. — (In ἀτρεμιεῖσθαι Theogn. 47, quod Bergkius recte scripsit pro codicum ἀτρεμέεσθαι, contractio nimio brevium syllabarum numero flagitabatur.)

In 2. persona singulari medii Homerus saepe terminationes: αο et εαι et εο, quae ex antiquioribus α-σο, ε-σαι,

3) Bergki coniectura ὀδύνη 'πιαλεῖ Hipp. tr. 21 valde incerta est.

ε-σο natae sunt, non ut vulgo conectit in unam syllabam ω, η, ου; quam rationem in ω et η constanter observat Herodotus.

Poëtae elegiaci, ut in eiusmodi rebus fieri solet, Homeri consuetudinem imitantur.

Satis saepe enim εο, semel αο (ω omnino non exstat) in thesi positum est:

in 1. th.: Theogn. 47 ἔλπεο. 100 φράζεο. 145 βούλεο. 557 φράζεο. 1095 σκέπτεο. 1331 (mp.) αἰδέο, ubi unum ε Homeri et Herodoti more elisum est. — in 4. th.: Theogn. 353 ἐποίχεο. 455: ἐφαίνεο. 547 βιάζεο. — in 5. th.: Xen. 5, 1: ἤραο. Theogn. 331 ἔρχεο. 1297 (mp.) ἐποπίζεο. 1351 πείθεο ἀνδρὶ corruptum est; Hermannus fort. recte susp. φωτί. Conferas 1321: ἔνθεο.

His addas: Theogn. 30: | ἕλκεο- ‖, ubi solutio flagitabatur, et 32: ἔχεο ‖.

Pariter fere εαι terminatio frequentatur; quam maxime poëtae adamare videntur in quarta thesi: sic legimus: 35 μαθήσεαι (Bergk. susp. ἀπομάξεαι). 991: ἀνιήσεαι. 1161 καταθήσεαι (ex Stobaeo pro vulgato καταθήσειν cum Bergkio restituendum videtur). 1285 (mp.) παρελεύσεαι. 1299 προφεύξεαι. 1307 βιήσεαι (coniunctiv.) 1333: ἐλεύσεαι. Apud Solonem 20, 1: πείσεαι exstat (coni.).

Praeterea leguntur: Theogn. 100: μνήσεαι ἐξοπίσω ‖ 884: θωρηχθεὶς δ' ἔσεαι ‖. 1374 (mp.) ἔρχεαι ἀγγελίην ‖ (Bergk. οἴχεαι susp.).

Theogn. 929 reperitur etiam soluta coniunctivi terminatio ἢν δὲ πένηαι ‖ quam solus Homerus retinuit.

De contracta forma ευ vid. §. 8, 1 a). In terminatione εαι contractio spectatur 1242 (mp.) ἔσῃ ταμίης, ubi procul dubio, ut mox videbimus ἔσεαι reponendum est. Praeterea autem commemoranda sunt hoc loco exempla, in quibus contractio metro postulari videri possit et propter syllabam stirpis longam (- ᴗ -) et cum ante consonam vel versu exeunte legantur: Theogn. 65 -γνώσῃ- 238 πωτήσῃ- (AKO

ει, sed deinceps:) 239 *παρέσσῃ* ‖. Addas *ἐπίστῃ* ‖ 1085 ex coniugatione in *μι*.

Sed tamen, quantum equidem video ex exemplis, quae mihi in promptu sunt, satis multis, Homerus *εαι* terminationem, ubi versus unam syllabam longam postulat, semper per synizesin profert, contractione non usus nisi vocali sequente. Itaque, cum vix Dores antiquiores in his formis contractione usi sint, incuria librariorum mutilatae videntur.

Iambographorum quae huc pertinent exempla nobis suppeditant: Arch. tetr. 75, 2: *χαρίζεαι*. 79, 2 *τέρψεαι*. ep. 94, 4 *φαίνεαι*. An. tr. 1, 3 *ἀφίξεαι* ‖. — Arch. tetr. 66, 4: *ἀγάλλεο*. 66, 5 *ὀδύρεο*. 67: *ἀπάγχεο* (imperfect.).

Ex eis autem quae leguntur: Arch. ep. 101: *πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐδέξω* ‖ lenissima emendatione trimetrum acatalectum efficere potes restituens: *ἐδέξαο* ‖.

3) Antiquae infinitivorum activi terminationes (*ε*-)*μεναι* et abiecto *αι*: (*ε*-)*μεν*, quas Homerus praeter vulgares saepissime usurpat, ab elegiacis nondum desertae sunt, id quod patefit ex his locis:

Theogn. 806: *φυλασσέμεναι* (Turnebus, libri *φυλασσόμενον*) 924 *ἐχέμεν*. 939 (Mimn.) *ἀειδέμεν* (Schneidewin, vulgo *ᾀδέμεν*). 1009 (Mimn.) *πασχέμεν*. — Arch. el. 5, 4 *νήφειν ἐν φυλακῇ τῇδε δυνησόμεθα* fortasse recte Bergkius sic corrigenda esse conicit: *νηφέμεναι φυλακῆς τῆσδε* (Athenaei VL *ἐν*, ABP *μέν*, PVL *φυλακῇ τῇδε*, B *φυλακῆς τῆδε*). — Phoc. 13: pro *διδάσκειν* aut *διδασκέμεν* (id quod mihi verisimilius videtur) aut *διδασκέμεναι* scribendum est (vid. Bergk. not.) — Sol. 22, 1 *εἰπέμεναι* exhibent schol. ad Platonis Tim. et Proclus in Tim. Neque vero debebat Ahrensius scripturam Aristotelis Rhetor. *εἰπεῖν μοι* genuinam habere (confert Ξ 501 et Herodot. 8, 68, 1); nam Aristotelem ex memoria citasse indicare possunt *Κριτίᾳ* forma et varia scriptura *πυῤῥότριχι*. Ceterum idem vir doctus infinitivos omnes spurios esse existimat [4]). Quam in sententiam

4) Act. philolog. p. 57. 58.

certe non delapsus esset, si vss. Theogn. 924 et 939 optime traditos respexisset.

Formam Doricae dialecti propriam nescio an Bergkius recte reposuerit: Theogn. 260 pro eis quae vulgo leguntur *φεύγειν ὠσαμένη* coniciens *φεῦγεν ἀπωσαμένη*, cum AKO exhibeant *ἀπωσαμένη*. Cuius formae originem infra accuratius exponemus.

Magnis difficultatibus impedita est quaestio de infinitivis aoristi primarii activi. Qui apud Homerum praeter vulgarem formam *εῖν* etiam diductam *εειν* habent, eamque, si recte calculos adhibui, 102 locis, 53 Iliadis, 49 Odysseae [5]), atque apud Ionicae prosae scriptores codices saepe has formas praebent. Miraberis igitur, quod apud elegiacos et iambographos ubique contractio tradita est: 51 locis, quorum 43 ad elegias (26 Theognidis, 5 musae puerilis), 8 ad iambos spectant, in verbis quae secuntur [6]): [a]) *ἁδεῖν* (cf. Sol. 7, 1), [b]) *βαλεῖν* (Arch. tetr. 72, 2), [c]) *εἰπεῖν* (Theogn. 519), [d]) *ἐλθεῖν* (Sim. 1, 8; 7, 33); [e]) *εὑρεῖν* (Theogn. 639 omisi, quia recte mutatum est in *εὖ ῥεῖν*), [f]) *θανεῖν*, [g]) *θιγεῖν* (Arch. tetr. 71), [h]) *ἰδεῖν* (Tyrt. 10, 29. Sol. 13, 6. Theogn. 216. 905. — Arch. tetr. 58, 3. Sim. 7, 32), [i]) *κιχεῖν*, [k]) *λαβεῖν*, [l]) *μαθεῖν*, [m]) *παθεῖν* (Sol. 24, 4. Theogn. 817), [n]) *πεσεῖν* (Arch. tetr. 72, 1), [o]) *πιεῖν* (Arch. tetr. 68, 1), [p]) *λαχεῖν* (Phoc. 3, 8), [q]) *σχεῖν*, [r]) *τυχεῖν*, [s]) *φυγεῖν* (Call. 1, 12. Theogn. 1389 [mp.]).

Tantum Theogn. 426 pro *ἐσιδεῖν* optime firmato unus cod. Vrat. Sexti Emp. *ἰδέειν* habet et Theogn. 1190, ubi

---

5) In verbis (secutus sum Seberi lexicon Homericum): *βαλέειν, ἐμβαλέειν, ὑπερβαλέειν; δακέειν; παραδραθέειν; ἑλέειν; θανέειν; ὑπερθορέειν; εἰσιδέειν, ἰδέειν; καλλιπέειν; ἐκπεσέειν, πεσέειν; παθέειν; πιέειν; διαπραθέειν; ἀνσχεθέειν, σχεθέειν; ἐκφυγέειν, παρφυγέειν, ὑπεκφυγέειν, φυγέειν; (κατα)φαγέειν; πεφραδέειν; ταμέειν; τεκέειν; χαδέειν.* quorum 10 in 2. arsi, 31 in 3. a., 47 in 4. a., 14 in 5. a. apparent (*λ* 232 *πιέειν*, in 3. a., Seberus omisit).

6) in verbis compositis praepositiones non ascripsi.

Turnebus recte restituit προφύγοι: praeter προφυγῇ quod A, προφυγεῖν quod ceteri exhibent, solus K προφυγέειν.

Elegiacorum loci non attrectandi videntur, quia εει apud hos poëtas et, quantum ex libris grammaticis video, apud Homerum nunquam synizesin faciunt.

Aliter res sese habet apud iambographos, a quibus synizesis εει, ut infra videbimus, non aliena est. Itaque Elmsleyus cum veri specie quadam Archilocho formas diductas in εειν restituit: tetr. 71. et 72: θιγέειν, πεσέειν, προςβαλέειν. Utrum haec ratio necne probanda sit, quaeritur. Quam ad rem diiudicandam paullo longiore disputatione opus est.

Atque apud Hippocratem quidem praeter magnum numerum exemplorum contractorum leguntur VA 31 ἀφελέειν et CV 31 (antecedit τὸ ὀστέον ἀφελεῖν) ἀφελέειν τὸ ὀστέον (sequitur ἐπιλιπεῖν); deinde apud scriptores minores: Heracl. 57 ἀποθανέειν, καταλιπέειν, Democr. 70 τυχέειν; contra apud Hecataeum ubique aoristi in εῖν, conferas etiam Diog. 2 εἰπεῖν (quanquam proxime antecedit δοκέει soluta forma). Denique saepe εειν apparet apud Herodotum. De cuius usu quam maxime inter se dissentiunt viri docti. Dindorfius enim in praefatione editionis Herod. verbis longe plurimis solutam formam restituit libros manuscriptos secutus; quanquam praestantissimus M. haud raro etiam in his contractionem praebet. Bredovius [7]) vero formas diductas damnavit omnes. Dicit enim „formas ἰδέειν, μαθέειν etc., quas constat ε illud pleonastice et poëtice (sic!) recepisse, poëtis solis atque eis Ionicis scriptoribus relinquendas esse, qui epica et Ionica promiscue usurpabant.“ Quanquam minime, ut par est, probo absurdam illam et obsoletam doctrinam de „littera pleonastica“ „metri causa a poëtis addita“, vel potius assuta, tamen in eo Bredovio assentior, si illud ε „pleonasticum“ re vera legum linguae ratione habita aptam explicationem non

7) p. 324 sqq.

admittat, ex Herodoto et ex Hippocrate et ex ceteris scriptoribus optimae aetatis expellendas esse formas distractas, nisi quod ne Homero quidem aliisque poëtis veterioribus eas concedo, quoniam hoc nunc inter nos debet constare eiusmodi formationes non fuisse subiectas poëtarum libidini. — Ante omnia igitur accuratius in formarum illarum originem inquirendum est. Qua in re G. Curtium sequor [8]).

Ex eius enim sententia vocalis, quam antiquiorem usum secuti copulativam dicunt, rectius pars stirpis habenda est: in praesenti *λειπε/ο*, in aoristo primario *λιπε/ο* [9]). Ita si iudicamus, de infinitivis illis longe aliter atque adhuc factum est, statuendum erit. Cum enim ab initio eorum terminatio *-εν(αι)* fuisse videatur (cf. perfectum *γεγον-έναι*) [10]), ex *λειπε-εναι*, *λιπε-εναι* nata est forma *λειπε-εν*, *λιπε-εν* et illo *ε* cum vocali thematica contracto: forma *λείπειν*, Dor. Aeol. *λείπην* et *λιπεῖν*, *λιπῆν*. *λείπεν* et *λιπὲν* formae a quibusdam Doriensium usurpatae eodem loco habendae sunt ac *Πριανσιές* aliaque id genus ab Ahrensio II, §. 21 tractata, de *ἱστά-ναι*, *τιθέ-ναι* autem idem iudicandum est quod de *ἀναδείκνυ-ντι* et similibus.

Et hanc formam re vera antiquissimo tempore in usu fuisse accentus docet, qui nisi in *λιπέ-εν* olim in paenultima, nunquam in *λιπ-εῖν* in ultimae syllabae mora priore acutus esse poterat.

His igitur Curtius mihi demonstrasse videtur illam *ει* diphthongum in *λιπέειν* non natam esse ex lingua genetrice,

---

8) Hanc sententiam praeceptor meus quondam occasione data *ὡς ἐν παρόδῳ* cum sociis seminari philologici communicavit.

9) Vide eius commentationem inscriptam: „Zur Chronologie der indogermanischen Sprachforschung" Des V. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften Nr. III, Leipzig 1867, pag. 221 sqq. Cf. quae iam antea Schleicherus Comp. 2 p. 757. 777 docuit.

10) Formas infinitivorum antiquitus fuisse duas: *μεναι* et *εναι*, non, quae est Ahrensio opinio, unam *εμεναι*, satis demonstrat Curtius in libro „de nominum Graecorum formatione" pag. 58 sqq.

quae sibi in talibus rebus constare soleat, sed potius ex aetate recentiore ignara verae formarum originis. Neque quidquam impedit, quominus forma εεν ubique apud Homerum restituatur. Etenim 88 locis consona sequitur; ex relicuis autem 14, ubi vocalis sequitur, 2 excusantur caesura mascula pedis secundi, 7 pedis tertii, 5 pedis quarti [11]), cum hae versus sedes omnes faveant productioni syllabarum [12]). Accedit, quod ν in earum consonantium genere habetur, quae „durantes" vocantur, itaque maxime idonea est, quae productionis excusationem praebeat. Cf. §. 5 ἄμμορος [13]). Cum autem in carminibus Homericis olim εεν scriptum esset, i. e. EEN, ipsa scriptura [14]) explicat, quam facile fieri potuerit, ut inde EEIN factum sit ab eis, qui nec rationem formae veram intellegerent, et vetustioris alphabeti signum, quod est E vel per simplex E vel per EI reddere possent. Ceterum elucet, quod constanter idem medicamen adhibetur, in eo positam esse totius huius rationis summam probabilitatem.

Iam ut redeamus illuc, unde deflexiums, quid tandem magis consentaneum esse potest quam putare has formas in εεν exeuntes recentioribus quoque Ionibus esse restituendas? At confidenter hoc contendere licet, si apud Ionas recentiores in usu fuissent, certe earum originem non tam mature oblitteratam fuisse, ita ut ne ullum quidem vestigium relinqueretur. Itaque solutas formas tantummodo in carminibus Homericis ex vetustissimo tempore resedisse existima. Cui sententiae inde summa fides additur, quod nullo loco apud poëtas elegiacos et iambicos inter tot formas

11) Sunt μ 446, τ 477; — Σ 511, Τ 15, Ψ 467, Ω 608, α 59, ι 137, λ 232; — Δ 263, Κ 368, Χ 426, ε 349, ϑ 508.

12) Cf. Hoffmanni „quaestiones Homericas" §. 73 sqq.

13) Idem fere valet in Hesiodum, qui tantum in scuto formas distractas 6 praebet.

14) En gravis causa, cur non εμεν formam, ea quae olim erat mea sententia, pro subditicia εειν Homero reddendam esse nunc credam.

contractas deprehenditur unum solutionis exemplum, vel εειν, vel εεν. Nonne poëtae illi solutam formam, si usitata fuisset, interdum saltem ita usurpassent, ut ε prius ante εν etiam unius morae vim haberet? Deinde quamvis perraro inveniantur infinitivi aoristi primarii in inscriptionibus Ionicis, tamen haud parvi momenti est, quod ne unum quidem solutionis exemplum contineant. Denique qui animadvertit quam saepe a librariis in scriptores Ionicos, maxime Herodotum formae epicae introductae sint, is mirari nequit, etiam vitiosas illas formas non exclusas esse, praesertim cum inter eas et futura verborum liquidorum et verba in εω magna similitudo intercedat, atque omnino „ε pleonasticum" prosae scriptorum proprium habitum esse videatur (cf. τουτέων in declinatione in ŏ exeunti, εων in alterius declinationis genetivo stirpibus quae in consonam cadunt, obtrusum; vel in aoristo prim. medii nonnullis locis ε ante εσθαι irrepsit).

Itaque solutas formas ab iambographis cohibeamus, ex prosae vero scriptoribus removeamus.

4) Vocalem copulativam in coniunctivo elegiaci interdum ad Homeri exemplum non produxerunt. Ingeniose, ut solet, Westphalius [15]) perspexit Homerum non ut vulgo putant, vocalem „ex licentia poëtica" „metri causa" corripuisse, sed servasse ab origine brevem ex antiqua lingua. Pertinent enim tales formae ad verba, quae in indicativo aut omnino vocalem copulativam, sive thematicam [16]) ab origine respuebant (cf. ἴ-μεν, Sanscrit. i-mas, φα-μέν etc.), aut certe praeter formam cum vocali thematica compositam etiam alteram breviorem habebant, ita ut in coniunctivo non opus esset vocalium $^{\epsilon}/_{o}$ productione, sed breves sufficerent. Latissime patet haec formatio in aoristo secundario, cuius in indicativo vocalem posteriore demum tempore ascitam esse testatur lingua Sanscrita, ubi plurimi aoristi carent vocali.

15) „Allgemeine griech. Metrik" (II, 2) pag. 279 sqq.

16) Curtius de his formis egit in commentatione inscr. „zur Chronol." pag. 229 sqq. [45 sqq.]

Elegiacos non tam ex popularium consuetudine quam ex Homeri imitatione vocali brevi usos esse inde concluditur, quod propter eiusmodi exemplorum paucitatem iam Homeri aetate longam vocalem vulgatam fuisse credendum est.

Brevem vocalem igitur servarunt:

Sol. 2, 5: *ἴομεν*, quod saepissime apud Homerum legitur, idque haud raro in eadem (prima) sede. 20, 1: *ἀλλ' εἴ μοι κἂν νῦν ἔτι πείσεαι, ἐξέλε τοῦτο.*

Mimn. 2, 9 et 3, 1: *παραμείψεται.*

Theogn. 199 sqq.: *εἰ δ' ἀδίκως παρὰ καιρὸν ἀνὴρ φιλοκερδέϊ θυμῷ* ‖ *κτήσεται*[17]), 513 sqq.: *νηός τοι πλευρῇσιν ὑπὸ ζυγὰ θήσομεν ἡμεῖς οἷα* etc., *παρέξομεν*, 706 sqq.: *ἄλλος δ' οὔπω τις τοῦτο γ' ἐπεφράσατο, ὅντινα — νέφος ἀμφικαλύψῃ* ‖ *— κυανέας τε πύλας παραμείψεται.* 802: *Οὐδεὶς ἀνθρώπων οὔτ' ἔσσεται οὔτε πέφυκεν,* ‖ *ὅστις πᾶσιν ἁδὼν δύσεται εἰς Ἀΐδεω.* 1055 sq. (Mimn.) *ἀλλὰ — ἐάσομεν, αὐτὰρ — αὔλει, καὶ μνησόμεθ'.* 1133: *καταπαύσομεν* (4: *ζητῶμεν*). 1307 (mp): *μήποτε καὶ σὺ βιήσεαι.*[18])

§. 18.

De verbis puris.

1) Verba in *εω* exeuntia, quae ut cetera pura consonam, plerumque j, post vocalem thematicam amiserunt, semper fere apud Herodotum, Hippocratem, ceteros pedestris ora-

17) De futuro cogitari non posse totus verborum conexus indicat, cf. etiam quae antecedunt vs. 197 sqq. — *εἰ* particula autem ut apud epicos et alios lyricos et tragicos haud raro cum coniunctivo coniuncta est, cf. Sol. 13, 29; 4, 30. Call. 1, 13. Theogn. 321 etc.

18) Theogn. 749 sqq. *ὁππότ' ἀνὴρ —* ‖ 51: *ὑβρίζῃ -, οἱ δὲ δίκαιοι* ‖ *τρύχονται* neve *τρύχονται* coniunctivum putes, neve cum Bekkero scribas *τρύχωνται*. Orationem obliquam recta permutari bene intellexit Bergk. Mus. Rhen. III, 419.

tionis scriptores soluta reperiuntur, Homero, utcunque metrum postulat, modo formam solutam modo contractam ponente. Cum hoc in universum faciunt elegiaci, cum illis iambographi.

A) 'εε et εει vocales

elegiaci epicorum more et solutas relinquunt, conferas: Mimn. 5, 1: ῥέει ἄσπετος ἱδρώς‖. Theogn. 12: | ἔπλεε; 37 ὁμίλεε („ὁμίλει· γρ. ὁμίλεε" l) in 4. thesi, 221: δοκέει.

et contrahunt, cum synizesis non admitti soleat. Quodsi videntur, cum numerum formarum solutarum exiguum, magnum contractarum respicis, Homeri vestigia deseruisse, non neglegendum est permulta exempla inveniri in pentametris, ubi longiores formae non commode adhiberi poterant. Contractionem autem hi loci passi sunt: Tyrt. 11, 3 φοβεῖσθε. Sol. 13, 42: πολλὰ δοκεῖ ‖ Theogn. 88 φιλεῖς. 395 φρονεῖ (τὰ δίκαια φρονεῖ A, τ' ἄδικα φρονέει reliqui, vid. Bergk.). — 405 δοκεῖν. 874. 1092. 1094 φιλεῖν. 919 πονεῖν. — 600: ἠλάστρεις — | 31 προςομίλει‖. 1165 ὁμάρτει ‖ 75 ἐπιχείρει‖ 597 ὁμίλει‖. — 1255 (mp) 1270. 1368 φιλεῖ. 1258. 1364 φιλεῖν. 1243 ὁμίλει ‖ (est idem vs. ac 597). —

in his vero contractio, utpote quae in prima thesi adhibita sit, secundum §. 11, 5, not. 15 offensione caret:

Arch. el. 5, 3 ἄγρει. Tyrt. 11, 2: θαρσεῖτ'. 11, 26: κινείτω — |. Theogn. 830 πένθει 481 μυθεῖται. 482 αἰδεῖται. 1032 ὄχθει (Bergk. scr.; vulgo ἔχθει, K ἔχθη). 1056 (Mimn.) αὔλει.

Eodem modo longe plurimis iambographorum locis formae cernuntur contractae:

Arch. tetr. 69, 1 ἐπικρατεῖ‖. ep. 116 καθαιρεῖ (Bergk. coni. καταγρεῖ) in fine trimetri catalectici, ep. 108* φρονεῖς. Sim. 7, 65 φορεῖ‖. 108 δοκεῖ ‖ (Bergk.: „fort. δοκῇ") 83 εὐτυχεῖ. 97 ὠφελεῖν‖. 103 θυμηδεῖν. 108 σωφρονεῖν. Hipp. tr. 6, δεῖ δ' αὐτὸν ἐκποιήσασθαι‖. quattuor solum loci antiquiorem rationem secuntur. De qua re, ut recte statuamus, primum monendum est non solum Herodotum contractionem respuere, sed etiam Hippocratem, cf. C. 182

ὠφελέει. 568 ποιέει et saepe, AAL 18: δοκέει. 1 ποιέειν. 2 ἐνθυμέεσθαι 13 ἐξουρέεται E I p. 160 173 ἡμορράγεε. 194 ἤλγεε, πονέειν. E III 205. 207 ἐπόνεε 208 ἤλγεε. 210 ὠφελέειν. 217 καλέεται. VA 7. 10. 17 δοκέει. 14. 37: ποιέει. 11 σιτέεσθαι. 24 ῥοφέειν ῥοφεέτω. 30 ἐξαιρέειν. CV 9 καλέεται. 12. 17 ποιέεσθαι. 14 ποιέει. 17 δοκέει. 30 ἐξαιρέειν, etc.,[1]) nec non ceteros Ionas, cf. Hecat. 284 κινέεται (antecedit περιπλεῖ). 332 δοκέει. Cleobuli 5 σκοπέειν. Anaxagor. 6 κρατέειν κρατέει 7 κινέειν, ἐποίεε. 11 ποιέει. Diogen. 1. 2 δοκέει. 4 ἐννοέεσθαι. Meliss. 1: συγχωρέεται. 5 κινέεται, κινέεσθαι. 14 χωρέει. Heracl. 18 ἀφικνέεται. 19 ἐξαρκέει. 69 ὠνέεται. 92 ὁμολογέειν. 93. 96 ὁμολογέει. Democr. mor. 3 αἱρέεσθαι. 14 ὀξυδερκέειν. 20 ψυχέειν, κακοπαθέειν. 25 δοκέει. 24 ποιέει. 44 ξυγχωρέειν. 80 ἀκέεται ἀπαιρέεται. 227 μετανοέειν. Deinde nonnullis locis ab iambographis synizesin adhibitam videmus, quae ne apud Homerum quidem in usum venerit: Arch. tetr. 64 κερτομέειν (Clem. Alex. Strom. et schol. Od., contra Stobaeus: εἶν) 80 φιλέειν (cf. §. 17, 1) Sim. 1, 9 δοκέει βροτῶν ||, et fortasse etiam Hipp. 74, 1: δοκέει ||, ita ut sit iambus, non choliambus (vid. Bergki not.). Quid multa? Facile est intellectu iambographos solitos esse has formas non contrahere. Quocirca corrigamus locos deformatos. Neque nobis metuendum esse arbitror, ne temeritatis arguamur, propterea quod in optimo Hal., ut recentiores titulos (cf. Mylas. 2691, Trall. 2919) mittamus, l. 45 ἐπικαλεῖν legitur. Ceterum in summam suspitionem mihi venit haec forma, cum in aliis formationibus solutio appareat; facile, si quid video, lapicida in ἐπικαλεν (sic scriptum est) unum

---

1) Exempla contracta, quorum numerus non exiguus est, si scriptorem non certa ratione destitutum esse putas, librariis tribues; veluti ᾦκει E I 192. E III 201, παρελήρει E I 196 etc. Formae κατενόει E I 186. 187. 188. 192. 194. 197. E III 202. 204. 205. 206. 211. 212. 224. 225. 229. 235. διενόει 204 παρενόει 234 cum vocali thematicae vocalis antecedat, non attentandae videntur.

ε omittere poterat. Idem iudicandum erit de forma l. 23: [ἢν] δέ τις — ἐπικαλῇ, praesertim cum tota sinistra inscriptionis pars Newtonis manu descripta sit, et ipse se nonnunquam errasse profiteatur.[2]) Fac scripturam traditam recte sese habere. Nonne ceterae formae solutae convincunt contractionem saltem non multis annis ante titulum exaratum adoptari coeptam esse?

B) εο et εου vocales

cum apud Homerum tum non mutentur, tum coëant in ευ, idem fere apud elegiacos inveniri consentaneum est. Ac de formis contractis §. 8, 1 a) satis dictum est.

Solutae autem leguntur formae:

Mimn. 14, 3 κλονέοντα. Phoc. 9, 1 δοκέουσι. Xen. 2, 5 καλέουσι. Theogn. 162 δοκέον|. 625 φρονέοντα (sing.) 738 φιλέοντες. 827 φρονέοντας. — 278 στυγέουσ', a quo verbo contractio omnino exclusa erat.

Iambographorum exempla iam loco c. allata sunt.

C) ε cum sequenti η, ω, οι colliditur in elegiis:

Phoc. 16 ἀπαιτέων||. Theogn. 503 οἰνοβαρέω (AO et Stob., οἰνοβαρῶ rel.), ubi ε et ω vocales synizesin efficiunt, Tyrt. 12, 4: νικῴη δὲ Θέων | Theogn. 27 φρονέων. 137 δοκέων. 145. 1144 εὐσεβέων 534 ὀχέων (Bergk. δονέων coni.) 552 δοκέω. — 339 δοκέοιμι. 926 τελέοις. — 1166 τελέῃς, quanquam suspectum est (scribendum videtur: τρέψῃς, cf. Hesiod. op. 646: εὖτ' ἂν ἐπ' ἐμπορίην τρέψῃς ἀεσίφρονα θυμόν, alia coni. Bergk.)

Verum saepius poëtae, qui in vita cotidiana alia atque Ionica dialecto utebantur, contractionem adhibuerunt deficientes ab usu Homeri:

Theognis vs. 138: καί τε δοκῶν. 371 κεντῶν. 873 αἰνῶ. 914 τελῶν. 1134 ζητῶμεν. 1210 οἰκῶ. — 96 φρονῇ. (Ai, ceteri φρονεῖ). 609 προςομαρτῇ. 929 ἢν — πλουτῇς (An, εἰ πλουτεῖς ceteri). — 1119 φιλοῖ. 310 δοκοῖ (Geel. coni., δοκεῖ Bekker, δόκει codd.). —

---

2) Sauppe, p. 304.

Rectius tamen has formas damnabimus, quanquam etiam in mitiore Doride recentioris aetatis contractionem expertae sunt. Hoc commendare potest etiam vs. 137 δοκέων. Quam enim veri dissimile est poëtam statim vs. 138 eandem formam contraxisse synizesi, qua alibi usus est, non ascita! Praeterea vs. 873, ubi ceteri codices omnes αἰνῶ praebent, n codex alterius familiae optimus a m. pr. exhibet αἰνέω. Etiam substantivi et pronominis exempla, ubi εω, εη non coalescunt, meam sententiam confirmant. Ceterum conferas quae §. 8, 3 diximus. Perinde Theogn. 1251 (mp) in ποθῶν ε ante ω inferas.

Tyrt. 12, 6 πλουτοίη fortasse defendi potest versu δ 692 φιλοίη, ι 320 φορoίη.

Sol. 12, 2 habet κινῇ. 42, mel. 4: γεγωνῇ, quae valde dubia sunt.

Ut ad iambographos transeamus, exstant haec exempla, ubi forma soluta in synizesi posita est:

Arch. tetr. 58, 1: Οὐ φιλέω. tr. 25, 3 (4. th.) et tetr. 68, 2: Ὡς ἐρέω (pro ἐράω) tetr. 70, 3 ἐγκυρέωσιν (5. th.). Anan. tr. 4, 2: ἐγὼ φιλέω (2. th.) tetr. 5, 4: δέλφακος δ' (scil. κρείας), ὅταν τραπέωσι καὶ πατέωσιν, ἐσθίειν‖. 5, 9 δοκέω μέν (3. th.) Sol. tetr. 32, 4: δοκέω‖. — Praeterea legitur: Arch. tetr. 68, 1 διψέων.

Iam ad horum exemplorum ipsam analogiam, si poëtas certam rationem observasse putas, solves quae repugnent:

Sim. 7, 97 ἤν τι καὶ δοκῶσιν ὠφελεῖν ‖ Hipp. tr. 14, 1 τούτοισι θηπῶν (quanquam potest etiam θήπων scribi a θήπω derivandum).

Ceterum apud Herodotum quoque soluta forma in usu est, et Hecat. 331 δοκέω, Heracl. 1 διαιρέων 94 προτιμέω Democr. mor. 30 φθονέων. 76 κρατέων. 185 ἐνορέω. 215 τολμέωσι.

Eodem modo Sim. 2, 1 ἐνθυμοίμεθα. 2, 2 φρονοῖμεν. 7, 103: ὅταν δοκῇ. 22 προεκπονῇ. Hipp. tr. 29, 2 ὅταν γαμῇ, solvenda esse existimo secundum Herodoti usum et

has formas, quae leguntur Meliss. 11: *μετακοσμέοιτο*. 13 *ἀλγέοι* (bis). Democr. moral. 2 *ποιέοιτο*. 24 *ἢν ἐπιθυμέῃς*. 188 *ὃς ἂν δοκέῃ, τῶν ἂν δέῃ, ἢν ποιέηται*; in Teïo 3044: *ἀνωθεοίη* (itaque non dubitare debebat Boeckhius l. 4 [*ἀπειθεοί*]*η* restituere; nam B 43 *ποιοῖ* contractum est, propter vocalem *ι*, quae antecedit *ε* vocali thematicae). Etiam Hippocratis, quanquam codices in his rebus maxime vacillant, eandem fuisse consuetudinem compluria exempla indicant: AAL 2: *εἰ δὲ δοκέοι*. VA 11 *ἤν τι δοκέῃ* 68 *ὅσον ἂν ὠφελέηται*. 62 *χρέοιτο*. C V 13: *ἢν περικρατέῃ*. 22. 28. 30 *ἢν δοκέῃ*.

Sol. tr. 36, 1 legitur *συμμαρτυροίη*, quod valde suspectum est, quoniam poëta vs. 11 (*ἀεικέα*). 12 (*τρομευμένους*), 37, 5 (*κυκεύμενος*) Ionas secutus est.

Stirpis vocalem verbi *αἰνέω* in futuro et aoristo secundario Theognis Homeri more constanter produxit (deteriores codd. plerumque *ε* exhibent): 93 *ἤντις ἐπαινήσῃ*. 612 *αἰνῆσαι*. 963 *μήποτ᾽ ἐπαινήσῃς* (Stob. *σσ*) 969 *αἰνήσας*. 876: *τίς δ᾽ ἂν ἐπαινήσαι*. 1080: *αἰνήσω*. 756 *αἰνήσεις*. Simonides e contrario epicum usum respuens dicit: 7, 29: *ἐπαινέσαι*. 112: *αἰνέσει*.

Similiter Sol. 2, 5 *μαχησόμενοι* dixit, Theognis tamen 687 *μαχέσασθαι*, quod ab Homero non alienum est.

2) Verba in *αω* desinentia, quae Homerus nonnunquam immutata relinquit, elegiaci constanter vulgari ratione contraxerunt. Conferas

Arch. el. 5, 2 *φοίτα*. Call. 1, 20 *ὁρῶσιν*. Tyrt. 12, 44 *πειράσθω*. Mimn. 5, 2 *πτοιῶμαι δ᾽ ἐςορῶν*. 1, 8 *προςορῶν*. Tyrt. 12, 37 *τιμῶσιν* 10, 11 *ἀλωμένου*. Sol. 4, 15 *σιγῶσα*. Theogn. 81 *οἵτινες ἂν τολμῷεν*. 168 *καθορᾷ*. 433 *ἰᾶσθαι*. 159 *ἀγορᾶσθαι*. 247 *στρωφώμενος*. 320 *τολμᾷ*. 358 *πειρῶ*. 519 *ἢν — εἰρωτᾷ*. 932 *ἢν — ὁρᾷ*. 887 *βοῶντες*. 1059 *ὁρῶντι*. 1151 *ἐρεύνα* etc.

Proprietatis enim illius Ionicae, ex qua ante *ου*, *ω*, *ο* constanter fere thematis vocalis *α* mutetur in *ε*, apud elegiacos tantum haec leguntur exempla:

Theogn. 169 μωμεύμενος. 369 μωμεῦνται. Etiam apud Homerum et Doris non multa invenies.

Idem fere dicendum est de iambographorum reliquiis, unde congessi: Arch. tr. 25, 3. tetr. 68, 2 ἐρέω, 68, 1 διψέων. Sol. 37, 5 κυκεύμενος (contra κυκώμενος el. 13, 61).

Multo tamen saepius α in contractione servata est:

Arch. tetr. 65, 2: δρῶντα acc. sg.; 66, 1: κυκώμενε; 66, 4: νικῶν. 74, 6 εἰςορῶν.— Sim. 1, 4 ζῶμεν (vid. Bergki not.); 7, 14 πλανωμένη, 26 ῥιγῶσα, 109 λωβωμένη, 111 ὁρῶντες, 118 ἀμφιδηριωμένους. — Hipp. 11 κατηρῶντο; 23: μαδῶντα (Stephanus et Hemsterhusius μυδῶντα coni.) 104 inc.: ἀρριχῶμαι.

Cum igitur formatio illa admodum rara sit in iambis, latissime pateat in recentiore Herodoti dialecto [3]) et ut videtur scriptorum minorum (leguntur enim: Anaxag. 10: χρέονται. Meliss. 17 ὁρέομεν. Heracl. 94 προτιμέω. 96 χρεόμενοι. Democr. mor. 185 ἐνορέω. 215 τολμέωσι (at 231 τιμώμενοι) physic. 4 ὁρέοντες) iambographi severi ionismi vestigia deseruisse videri possint, nisi forte tibi in mentem veniat haec omnia corrigenda esse. Verumenimvero non obliviscendum est illud ε recentioris originis esse quam α atque ex hoc ipso natum. Quamobrem iambographorum temporibus has formas nondum in frequenti usu fuisse libenter credimus. Ceterum etiam in illa Iadis specie quam Hippocrates sequitur α in ε mutatum, si libris fides habenda est, non tam late vagatur; legimus enim: C. 139. 452. 468 οἰδέουσι. VA 2: ἐχρέοντο. 14. 68 (bis) χρεομένοισι· 17 χρέονται. 17. 19 χρέωνται. 62 χρέοιτο. AAL 7 οἰδέοντα. 22 χρέονται. 26 χρεόμενοι (quae verba omnino prorsus in alteram flexionem transiisse videntur, cf. VA 15, AAL 9 χρέεσθαι. [4]) VA 43 ὁρέω. CV 22 ὁρέων. AAL 25. 26

3) Bredov. 388 sqq. Dindorf p. XXIX sqq. Lhardy eam magis exiguis finibus circumscribit in quaestionum de dialecto Herodoti cap. II, cf. maxime pag. 19 sqq.

4) quanquam E III 223 προςεχρῆτο dictum est et nonnullis aliis locis χρῆσθαι.

διαιτεῦνται, contra C. 67. 187 *τελευτῶσι* 20 *ἀποτελευτῶσι*, *χαλῶντες*. 499 *ὁρῶσι*. E III p. 208. 235. 236 *σιγῶσα*. AAL 29 *ἰῶνται*, *ἐπαιτιῶνται*. *πειρωμένοισι*. 4 *ἡβῶσι*. 30 *τιμώμενοι*. VA 42 *ἐπισπῶνται* CV 1: *τελευτῶσα*. 12 *ὁρῶντι*. 28. 29 *ὁρῶν*.

Formae quae distractae dicuntur, quibus Homerus saepe usus est, in elegiis nusquam inveniuntur. Jure enim Ahrensius et Bergkius Theogn. 877 (Mimn.) reiecerunt vulgatam scripturam *ἡβώοις* (A *ηβανοι*, O *ἡβάοι*, K *ἡβώης*, bdehlmn *ἡβάοις*, f *βαΐς*), id quod docet idem versus post v. 1070 repetitus, ubi codd. *τέρπεό μοι* exhibent, quod apertum glossema est pro verbis corruptis *ἥβα μοι*. Neque vero debebat Bergkius Sol. 13, 11 pro *ὃν δ' ἄνδρες τιμῶσιν* in annotatione formam distractam *μώωσι* conicere; probanda videtur Ahrensi coniectura *μετίωσι*.

Jam singula quaedam commemorabo, in quibus poëtae Dorici ad normam suae ipsorum dialecti *α* cum sequenti *ε* et *ει* in *η* coniunxerunt.

λῇ Theogn. 299 derivandum ab antiquo verbo *λῶ* Dorium maxime proprio (restitutum est e Sauppi verissima coniectura). Quod in hoc vocabulo poëta etiam Dorica contrahendi ratione utitur, minime mirum esse potest. Apud eundem legimus vs. 1156 formam *ζῆν*. Etiam Hippocrates CV 4 *ζῇ ὥνθρωπος* dicit. Ceterum non parvi faciendum est haec verba monosyllaba esse, quorum alterum in Attica quoque lingua peculiarem rationem sequitur. Putaveris conferendas esse Kruegero [5]) auctore formas Homericas *προςαυδήτην*, *συλήτην* similes. At has Curtius [6]) recte vidit analogiam sequi verborum in *μι*. Sic etiam *ἔχρη* apud Tyrtaeum 3, 3 explicandum est.

3) Verba pura in *οω* cadentia, quae apud Homerum (ut mittamus formas distractas) et recentiores Ionas nunquam non contractionem patiuntur, apud elegiacos quo-

5) II, §. 34, 5, 3.
6) gr. gramm. §. 312, D.

que et apud iambographos non nisi contractas formas ostendunt:

Tyrt. 11, 13 σαοῦσι (Buttmannus, v. σάουσι); 5, 3 ἀροῦν. Mimn. 2, 12 τρυχοῦται. Sol. 4, 35 ἀμαυροῖ; 27, 6 λαχνοῦται. Theogn. 325 χολῷτο. 192 μαυροῦσθαι. 582 ἀροῦν. 868 σαοῖ.

Arch. tetr. 56, 2 ὀρθοῦσιν 3. pl., 75, 1: γουνουμένῳ. ep. 95 χολούμενος. — Sim. 7, 63 λοῦται. — Hipp. tr. 16, 2 et 17, 1 ῥιγῶ. 130 παρεκνημοῦντο. — Sol. 34, 1 χολούμενοι.

Vocalium οο et οου in praesenti et imperfecto Ionice cum εο (ευ) permutatarum [7]) nullum est vestigium. Omnino non toti Iadi haec ratio communis fuisse videtur. Nam soli libri Herodotei huius rei exempla offerunt.

Forma non contracta ζόειν quam Porsonus loco graviter corrupto Sim. 1, 17 pro ζώειν posuit, cum reperiatur tantum Anthol. 13, 21, quam maxime dubia est.

§. 19.

De coniugatione altera in μι exeunti.

1) De verbis, quae in praesenti terminationes cum ipsa stirpe coniungunt.

Haud raro haec verba, in nonnullis saltem formis, apud Ionas in priorem coniugationem transeunt, ita ut stirpis vocalis ultima loco vocalis thematicae verborum purorum habeatur.

Sic 2. et 3. persona sg. praes. verborum τίθημι, δίδωμι, ἵστημι ab Herodoto flecti solet. Quam formationem Homerus et elegiaci praeter alteram vulgarem in duobus verbis

7) Sequor Abichtum, qui dicit se sententiam suam accuratius in specimine II. quaestionum de dial. Her. expositurum esse, nempe nisum in nova praestantissimi codicis collatione. Bredovius contra pag. 391 sqq. contractioni in ευ vocales οε, οο, οου subiectas esse existimat.

prioribus adhibent, nunquam in ἵστημι. Etiam in diversis Iadis recentioris generibus verba illa non constanter hoc modo declinata esse videntur. Nam Hippocrates eam tantummodo recepit in δίδωμι, praeterea autem in ἵημι, conferas: C 126. 191. 570. AAL 7. 9 ἵστησι, contra [E I p. 183 ἐπαναδιδοῖ et ἐπιδιδοῖ] AAL 19 ἀναδιδοῖ (C. 452 διαδίδωσι; haec praenotio tamen non genuina videtur). AAL 13 διίει (antecedit ἀφίησι, quod CV 29 quoque legitur), apud Simonidem in δίδωμι verbo usitata est, non in τίθημι. — Hic habes locos poëtarum collectos:

Mimn. 1, 6; 5, 7 τιθεῖ. Xen. 1, 2 ἀμφιτιθεῖ (libri vitiose ἀμφιτιθείς) Theogn. 282 τιθεῖ. Arch. tetr. 56, 1: *Τοῖσι θεοῖς τίθει τὰ πάντα* Grotius coniecit (vulgo τίθει πάντα, Vind. Stobaei τ' εἰθεῖα π., B τ' εἰ θεῖα πάντα; Bergk. suspicatur formam τίθητι nusquam alibi repertam). — Mimn. 2, 16. Sim. 7, 54 διδοῖ. Apud Theognidem haec formatio, quam Dores prorsus ignorarunt, etiam ad infinitivum pertinet, de quo infra dicetur.

Contra legimus: Sol. 4, 34 ἀμφιτίθησι. 13, 62; 26, 2; Theogn. 589 nec non Sim. 1, 2 τίθησι. — Theogn. 1162 (ex Stobaeo recepit Bergk.) δίδως. Arch. el. 16. Sol. 13, 69. Theogn. 149 δίδωσιν.

Tertia persona pluralis: περνᾶσι Theogn. 1215 et Hipp. tr. 46, 1, et διδοῦσιν Theogn. 446. 514. 591. 1171 προδιδοῦσιν 575. 861, nata ex περα-ντι, διδο-ντι,[1]) congruit cum Homeri et Herodoti usu, qui nunquam α stirpi addito τιθέ-α-σι, διδό-α-σι etc. dicunt.[2]) Eodem modo tertia pluralis

1) Quis enim contendere audeat διδοῦσι ex διδόασι etc. natum esse? Accentum tantummodo miramur. Sed tamen fortasse debetur grammaticis, qui opinarentur διδόασι etc. pristinas formas esse, breviores ex his contractione natas.

2) Cf. Bredov. p. 397 sqq. 401 et Dindorf. l. c. — Hippocrates utramque exhibet: cf. AAL 24. 29. 31 τιθέασι (et praeterea fortasse bis) 30 ἀποδιδοῦσι et διδόασι. VA 7 διδόασι. C 437 ἐφιστᾶσι. Genuina videtur soluta.

perfecti ἑστᾶσι Mimn. 12, 10 (ἕστασ' Athenaei B, ἱστᾶσ PVL).

Ex imperfecto invenitur tertia pers. sg. ἐδίδου Theogn. 916 secundum recentiorem Ionismum; apud Homerum enim Bekkero auctore ἐδίδων, ως, ω flexum videtur.

In imperativo θι vel ponitur vel omittitur: conferas Theogn. 1195 ἐπόμνυθι. 4. 1303 (mp) δίδου. 1366 στῆθι. Arch. tr. 43 ἵστη. Theogn. 847 ἐπίβα.

In 2. pers. indicativi passivi ut apud Homerum σ nonnunquam eiectum videmus: Theogn. 1085 in ἐπίστῃ, ubi praeterea contractio facta est, ab Homero aliena. Vid. tamen §. 17, 2. Contra σ servatum est 485 in ὑπανίστασο. 1096 τίθεσο (2. imperf.). In aoristo primario legitur forma imperativi non contracta ἔνθεο Theogn. 1321, quae concinit cum Ionum et Homeri usu.

Infinitivi praesentis et aoristi primarii activi Homero praeeunte saepe μεν(αι) terminationem habent ab Aeolibus et Doribus adhibitam, ab his constanter quidem, ac terminationem (ε)ναι:

Theogn. 152: θέμεναι. 430 ἐνθέμεν. 845. 6 θέμεν. 544. 919 δόμεν. 221 ἴδμεναι (pro vulgari εἰδέναι; Stob. ἔμμεναι [ap. Show. bc. ἴδμεναι]). — Theogn. 181. Tyrt. 10, 1. Mimn. 2, 10: τε-θνά-μεναι, apud Mimn. haec forma pro verbis corruptis δὴ τεθνάναι recte a Bachio reposita est. Vid. §. 7. not. Non assentitur Ahrensius, qui commendat τεθνᾶναι.[3]) Attamen ante terminationem ναι, ut G. Curtius verissime monet, semper brevis est vocalis, cf. ἑστάναι, τετλάναι etc.; atque etiamsi vocalis longa licita esset, potius scribendum fuisset τεθνῆναι, non Dorice τεθνᾶναι, participi τεθνηὼς ratione habita. Bachi emendatio confirmatur etiam simili corruptela loci Theognidei, ubi tantum A τεθνάμεναι servavit, bcfgm vero τεθνάναι, dchln τεθνᾶναι exhibent.

Brevior infinitivi forma, quae sola apud Ionas et Atticos

3) Philologi supplem. I, 539.

in usu est, apparet: Theogn. 561 ἐπιδοῦναι 861: δοῦναι 577 θεῖναι. 771 δεικνύναι. — Cf. Sim. 3, 1 τεθνάναι etc. Praeterea singulares infinitivi formae commemorandae sunt: Theogn. 286 πιστὰ τιθεῖν ἐθέλων. Theogn. 104 τοῦ μεταδοῦν ἐθέλοι, quam Buttmannus restituit pro corruptis, quae in libris exstant: τοῦ μεταδοῦναι θέλοι in A, τοῦ μέγα δοῦν' ἐθέλοι in bdefhlmn, τοῦ μεγάλου δοῦναι θέλει in O, δοῦναι θέλει τὸ μέγα in K (ἐθέλει etiam in cgi); nam de αι ante ἐθέλοι eliso cogitari non posse demonstravit idem vir doctus.[4]) Theogn. 1329 autem Σοί τε διδοῦν καλόν ἐστι Bergkius scripsit pro δίδοντ' ἔτι καλόν; praeferenda tamen est Hermanni simplicior emendatio διδοῦν' ἔτι καλόν, modo elisionis signum removeas. Infinitivus ibi necessarius est propter membrum oppositum: ἐμοί τ' οὐκ αἰσχρὸν ἐρῶντι || αἰτεῖν.

Quibus ex infinitivis τιθεῖν et διδοῦν formati sunt ad analogiam verborum purorum. Cum aoristo δοῦν vero compares similes φῦν et πῖν a Parmenide usurpatos, δῦν in inscriptione Lesbiaca a Conzio[5]) nuper reperta; ipsum δοῦν apud Phoenicem Colophonium (I, 20 delectus Schneidewiniani) Naekius recte coniecit pro vulgata scriptura δ' οὖν. Nata est haec forma e δό-εναι, δοῦναι abiecta αι diphthongo.[6])

Aoristus verborum δίδωμι et τίθημι, qui ex stirpibus plenioribus κ consona auctis δω-κ, θη-κ (cf. Lat. fa-c-io, quod eiusdem radicis est; cum ἕ-η-κ-α cf. ia-c-io) formatur[7]), non modo in singulari numero ut maxime apud Atticos, sed etiam in plurali atque in medio apud Ionas (ex Hippocrate annoto E III 229. 230 ξυνέδωκαν) et Homerum in usu est, in plurali apud Doris quoque. Huc pertinent:

---

4) gramm. max. I. p. 217 not.

5) Conze „Reise auf der Insel Lesbos," Hannover, 1865.

6) Propter analogiam aliarum formarum τιθεῖν et διδοῦν non hoc modo explicandas esse arbitror. Res ipsa fere eadem est.

7) Grundz. 60. 359.

Theogn. 813 προυδωκαν; 1057 (Mimn.). Sim. 7, 22 ἔδωκαν, Theogn. 1150 θηκάμενοι. Praeter has formas tamen breviores leguntur: Arch. el. 9, 6 ἔθεσαν. Theogn. 272 ἔδοσαν, 463 δόσαν, ab usu Homerico et Ionico (cf. ἀνέθεσαν in titulis Milesiis c. d. Olympiadis 60, Kirchh. Stud. p. 24) non alienae, prorsus alienae a Dorica ratione, quae ubique formas brevissimas ἔδον etc. flagitabat.

Ex ceteris verbis huius classis praecipue ea sola afferam, quae formas vel poëtarum vel Ionum recentiorum proprias habeant.

Ac primum quidem mihi commemoranda sunt haec verba, quorum stirps in α exit:

δάμ-νη-μι (cf. Arch. ep. 85 δάμναται. Theogn. 173 δάμνησι) vel δαμ-νά-ω (cf. Theogn. 1388 δαμνᾷς) in perfecti participio δεδμημένος dicitur Sim. 1, 13. Theogn. 177.

φημί verbi exstat infinitivus φάσθαι Xenoph. 6, 3, qui maxime poëtarum est.

χρῆμι etiam in 1. pers. plur. stirpis vocalem producit: Theogn. 806, ubi χρῆμεν Bergkius recte ex K recepit (cet. χρὴ μέν). Dorica vox videtur. Conferas ἔχρη §. 18, 2 in fine.

Deinde ex stirpibus, quae ε in fine habent:

δίζημαι eodem modo ut apud epicos et Ionas semper η longam vocalem sibi vindicat: Phoc. 10 (schol. Aristot. δεῖ ζητεῖν, Diogenian. δίζεσθαι) Theogn. 180 (A, ceteri δίζεσθαι cum Stobaeo) in δίζησθαι, Theogn. 1300 (mp) δίζημ' 183 διζήμεθα Phoc. 8, 2. Theogn. 83. 403. 415. Sim. 29 διζήμενος. Conferenda sunt ἧμαι et κεῖμαι.

ἵημι in compluribus formis a vulgari ratione declinat. Cuius verbi omnino hae formae supersunt:

ἵησιν: Xenoph. 1, 7. — ἵῃσι Theogn. 94. — ξύνιε || Theogn. 1240 (mp) singularis imperativi forma, in qua stirpis ultima vocalis non aucta est ut in Ionico et Attico ἵει; fortasse tamen ad analogiam coniugationis in ω effícta est, tamquam stirps esset tantummodo ι, non ιε. Ceterum quam dubia sit in aprico est. — ξυνίετε 2. ps. pl. imper. Arch. tetr. 50,

ι vocali ab origine brevi [8]) ictu versus producta ut nonnunquam ab Homero, semper a poëtis Atticis. — ἵεις Sol. tr. 36, 10. Theogn. 419 (συν) et ἱέμενος iota producto: Mimn. 16. Theogn. 1064. — συνιεῖν Theogn. 565. 1237 (mp, ubi Lachmannus eundem infinitivum verisimillime coniecit) sequitur analogiam coniugationis in μι. Quanquam haec forma non apud Homerum reperitur, tamen is multas similes habet cf. ἵεις, ἵει alias in aliis verbis. — ἀφέω coniunctiv. aor. Hipp. tr. 75, 1.

Tum ex stirpibus, quae desinunt in ι, afferendum est εἶμι. Quo facilius poëtarum consuetudinem cognoscas, etiam hic formas, quas collegi, apponam omnes:

εἶμι Theogn. 1203. 579. εἶσι 1204. Sim. 7, 74. ἴμεν [9]). Theogn. 844. — ἴω Theogn. 912. ἀπίῃς 566. ἴομεν Sol. 2, 5, ubi stirpis vocalis versus ictu epice producta est. — ἴϑι Hipp. tr. 15, 2. — ἰέναι Theogn. 352. 468. — ἰών Tyrt. 11, 29. Theogn. 71. 382. 476. Hipp. tr. 42, 2. — ᾔει Arch. ep. 89, 3 in trimetro. ᾖσαν Arch. 81 (Meineke, vulgo ἤσαν). ἤεσαν Xen. 3, 3. Quae formae cum usu Ionico et Homerico congruunt exceptis tribus extremis. Atque in ᾔει quidem haerere non licet nec putandum est poëtam contractionem adhibuisse Atticos secutum, quamvis Herodotus constanter formis ἤϊα, ἤϊε utatur. Nam ᾔει non est ex forma ἤϊε vel ᾖε per contractionem (!) natum, ea quae est pervulgata opinio, sed potius, ut G. Curtius perspexit, ad aliam pertinet formationem; cum ἤι-α enim vel ᾖ-α conferendum est epicum ἐπίϑεα, ᾔειν, cuius 3. ps. est ᾔει, plusquamperfecti normam sequitur. Itaque sic statuendum erit utramque formationem apud Ionas ut apud Atticos in usu fuisse; quae sententia confirmatur Hippocratis consuetudine, qui dicit E I 170 ἤει 186. 187. 188 etc. διήει. — Neque Archilochi ᾖσαν ex Ionico ἤϊσαν contractum miri quidquam habet,

---

8) cum enim ἵημι antiquitus esset jijâ-mi, iota nihil est nisi reduplicatio. Grundz. 533.

9) potest tamen infinitivus esse.

cf. §. 8. — Non vero tertiam formam ἤεσαν, quae legitur apud Xenophanem defendere debes, cum Iones recentiores (praeter Herodotum conf. Hippocrat. VA 2 CV 12) ἤϊσαν, Homerus ἤϊσαν, ᾖσαν, ἴσαν (et ἤϊον) dicat. Itaque sine dubio ex dialecto Attica incuria librariorum pro genuina ἤϊσαν illata est.

Denique commemoratu dignum est verbum εἰμί, cuius stirps in ς consonam cadit. Etiam huius formas omnes in unum conspectum redigam.

Exstant in praesenti: εἰμί Theogn. 314. 669 etc. Arch. el. 2, 2. Hipp. tetr. 83, 2.

2. pers. in tribus formis comparet. Quarum prima ἐσσί Theogn. 875, quae originem clarissime demonstrat, epica et Dorica est. Alteram εἷς minus antiquam, qua Herodotus constanter et Homerus praeter illam utuntur, repperi: Arch. ep. 107. Eandem restituimus Theognidi 456 pro tertia illa εἶ, quae neque apud Ionas neque apud Doris in usu sit, sed apud Atticos.

3 ps. ἐστί: Theogn. 376. 1225 etc. Arch. tr. 39, 1 etc. in 1 ps. pl. ἐσμέν, quae legitur Arch. tetr. 59, 2, apparet Plutarchum, a quo fragmentum illud traditur, in Atticam consuetudinem aberrasse; nam et Herodotus et Homerus sola forma εἰμὲν utuntur, cf. Diogen. Apollon. fr. 6: ἐν ᾧ εἰμεν.

2. ps. pl. ἐστέ: Tyrt. 11, 1.

3. ps. pl. apud elegiacos, cum Homerum sibi ad imitandum proposuerint, duas formas offert: quarum altera ἔασι, quae ante terminationem ντι α vocalem asciscit (ἐσ-α-ντι), legitur Xen. 7. Theogn. 623, altera simplicior ἐσ-ντι, εἰσί Theogn. 163 etc. Phoc. 15, 1. Arch. el. 4, 4. Haec etiam Ionum est, cf. Hipp. tr. 29, 1.

In coniunctivo, ubicumque stirpis ε cum η terminationis vocali colliditur, ad normam Iadis recentioris contractio fit (v. §. 16, 3): ᾖς Theogn. 1208. ᾖ Call. 1, 13. Sol. 4, 30. Xen. 1, 20 (coni. Bergk.); 5, 4. Theogn. 154 (ᾖ, εἴη n.).

252 (coni. B.) 270. 296. 405. 406. 682. 690. 694. 1086. 1238 (mp) Sim. 7, 69. An. tetr. 5, 6.

Homericam[10]) consuetudinem expressit Theogn. 466 (ἔῃ A, ἔϑει KO, ἔοι rel.) et 1354 (mp) ubi est ἔῃ. — Formam ὤμεν Theogn. 595. 597. 1243 (mp) in ἔωμεν mutandam esse supra (l. c.) monitum est.

Optativi formae hae leguntur: εἴην Theogn. 653. εἴης 1177. εἴησϑα 715. εἴη Xen. 2, 6. 19. Tyrt. 12, 5. Theogn. 349. 979. 1153 etc. Arch. tetr. 58, 3. εἶεν Theogn. 327.

Formas ἔοις, ἔοι quae coniugationem in ω secuntur, non inveni.

Imperativum ἴσϑι habes Theogn. 301. ἔστω 465.

Imperfecti species non tam varia est, quam apud Homerum; comparent enim tantum ἦσϑα Theogn. 1314 (mp). ἦν: Theogn. 700. 788. 900. Arch. 32, 2; 126; 139. Sim. 16, 2. Hipp. 38, 1; 51, 4. Arch. 115 quoque cogimur, ut οἷος ἦν ἐπ' ἥβης tertiam personam intellegamus, cum Iones in 1. ps. ἔα dicere videantur.[11]) — ἔσκεν Mimn. 14, 10. — ἦσαν Xen. 3, 2; 7, 3.

Etiam hoc loco monere non neglegam, quantopere Theognis a popularium ratione desciverit; illa enim flagitabat formam ἦς, quae posita est pro ἠστ, i. e. ἔ-εσ-τ; ἦν forma potius 3. pluralis significabatur, cf. ἔ-εσ-ν.

Infinitivus apud elegiacos epicorum more praeter formam εἶναι longe usitatiorem, cf. Mimn. 5, 3. Sol. 27, 9. Phoc. 4, 1. Theogn. 129. 405. 1283 (mp) etc., longiorem ἔμμεναι habet, in qua stirpis σ consonae μ assimilatum est: Phoc. 9, 1; 14; 16, 1; Sol. 13, 39.

Theognis 960 etiam forma Doridis propria εἶμεν secundum Bergki editionem utitur, quae nata est ex ἔσμεναι. Sed tamen cum nulla causa sit, cur poëtam ab epico usu defecisse putemus ac cum praestantissimus A ἦμεν exhibeat,

10) Cf. Ahrensi dissertationem inscr.: „Ueber die Conjugation auf μι im Homer. Dialekt, Nordhausen 1838", p. 31.

11) Bredov. 405 sqq.

verisimilius est poëtam scripsisse ἔμμεν, quae est Hermanni coniectura, aut ἦμιν (vid. Bergki not.).

In participio plerumque antiquior forma ab ε vocali incipiens occurrit: ἐών Call. 1, 21. Mimn. 3, 1; 7, 2; Tyrt. 12, 32; 10, 30; Sol. 13, 39; 27, 1. 18. Xen. 2, 11 οὐκ ἐών (PVL Athenaei), ubi ε et ω synizesin efficiunt. ἐόντα Phocyl. 13. ἐόντες 9, 2. ἐόντα neutr. Sol. 4, 15. Apud Theognidem forma ἐών 29 locis (non 30, nam vs. 866 corruptus est) exstat, veluti 21: παρεόντος. 193 ἐοῦσαν. 267 ἐοῦσα. 570 (Mimn. ἐών. 1060 ἐόντι. 1270 (mp) 1368: παρεόντα. — Arch. tr. 31 ἐοῦσα. 80 asynart. ἐόντα.

Quamquam haud raro formae ε vocali carentes leguntur. Verum multae causae monent, ne libris creduli fidem habeamus.

Primum enim legitur Sim. 7, 54 τὸν παρόντα. Attamen ceteri Iones recentiores summo consensu alteram praebent formam: ut Herodotum praetereamus: Hecataeus 362 ἐοῦσαν. Ion. 1 ἐών, ἐόντα 4. 11 ἐόντων, ἐνεούσης 6 μοῦνον ἐόντα. 15 ἐόν. Diog. 2 ἐόντα. 6 ἐόν. Meliss. 1. 5 ἐόντος. 2 etc. ἐόν. Heracl. 1. 58 ἐόντος. 39. 96. ἐόντα, Hippocr. AAL 17. 25 ἐόντα. 29 ἐόντες. CV 3 ἐόντων. 16 ἐοῦσα, ἐούσης. VA 7 ἐόντα. 16 ἐούσης (ἐνεῦσαν) 51 ἐών. E I 168 ἐοῦσα. 188 ἐοῦσα ἐούσῃ 191 ἐών, ἐόντι. E III 202 ἐόντι. 207 ἐοῦσα 214 ἐοῦσι etc.; optimus auctor Hal. l. 28 παρεόντος, 35 τὰ [ἐόν]τα; etiam in Mylasensi 2691 resedit c) 6: ἐούσης (contra a) 5: ὄντι).

Deinde apud Theognidem 12 locis exstat brevior forma 92. 98 (ὄντα). 102. 407 (ὤν). 515 (ὄντων) 516. 517. 666. 668. 916. 1118 (ubi n ἐὼν praebet). 1133 (παροῦσι). Etiam haec vide quam non recte sese habeant. Nam non solum ab Homero [12]) et recentiore Iade aliena sunt, sed etiam a Doride mediae aetatis, cuius antiquiores inscriptiones omnes alteram exhibent formam (Megarica 1052 ἐόντος). Inde

12) η 94 spurius habetur, ι 230 correctus est ab Hermanno ut videtur. Quid igitur Bekkerum impediverit, ne propter multitudinem recte scriptorum ι 489 emendaret, assequi prorsus nequeo.

simul elucet, quanta necessitate Theognidi supra pro ὦμεν: ἕωμεν restituerimus.

Propter Homeri et Iadis consuetudinem aeque Theogn. 1380 (mp) ὤν damnandum est.

Denique legitur Sol. 4, 9 παρούσας ‖ εὐφροσύνας. Quam formam falsam esse atque in παρεούσας ‖ mutandam titulis Atticis quidem demonstrari non potest; sed tamen cum universa antiquior lingua — Aeolica dialecto non excepta — stirpis ε servaverit, veri dissimile est, hoc iam Solonis aetate abiectum fuisse in Attica dialecto.

Futurum ut apud Homerum sonat:

ἔσομαι Theogn. 872. 878. ἔσσῃ 239. 252. ἔσεαι 884 (ἔσῃ) 1106. 1242 (mp). ἔσσεται Arch. el. 4, 3. Call. 1, 8. Tyrt. 10, 7. Theogn. 801. 1280 (mp) ἔσται Sol. 13, 38. Theogn. 659. 1048. ἐσσόμεθα Theogn. 1246. ἔσονται Theogn. (Mimn.) 877. ἔσεσθαι Theogn. 1077. ἐσσομένοισιν 251.

Ad analogiam huius classis verborum multi aoristi primarii, quanquam praesentis stirpes ad coniugationem in ω pertinent, vocali copulativa non instructi sunt:

ἔ-βη-ν: Theogn. 1136 ἔβαν 3. pl.

ἔ-γεν-το: Theogn. 202. 436. 661. 640 ἐπέγεντο τέλος (Stob. ἔπεσεν τὸ τέλος).

ἔ-πτα-το Sim. 13, 1.

κλῦ-θι Theogn. 4. 13. Arch. tetr. 75, 1. κλῦ-τε Sol. 13, 2.

τλῆ-θι Theogn. 1237 (mp) τλῆ-τε Arch. el. 9, 10.

Quarum formarum κλῦθι, κλῦτε, ἔβαν Homericae sunt (haec etiam Dorica), ἔγεντο ex Hesiodi theogon. 199. 705 sumpta videtur, ἔπτατο poëtarum et Ionum propria est, τλῆθι, τλῆτε maxime poëtarum.

Idem dicendum est de his perfectis:

a) quorum stirps in vocalem desinit:

τέ-τλα-θι: Theogn. 696 τε-τλα-ίη Tyrt. 12, 11 ex epica lingua recepta.

δεί-δι-θι Theogn. 1179. δει-δι-ότες Theogn. 764. Contra habes δέδοικα 39. 780. 818.

τε-θνα-ίην Theogn. 343. Mimn. 1, 2. — *τεθνεώς* 1192. En formae ex epica lingua depromptae: Tyrt. 10, 1. Mimn. 2, 10. Theogn. 181: *τε-θνά-μεναι. τεθνηότος* Theogn. 1205. (A O *τεθνειότος*, g *τεθνηκότος*, K e l *τεθνειῶτος*), ubi stirpis vocalis producta est propter digamma eiectum, quod antiquitus in fronte suffixi *Fοτ* esset [13]) (*τεθνεϝοτ*). Contra legitur: Theogn. 1230 *τεθνηκώς*, Hipp. tr. 29, 2: *τεθνηκυῖαν*, cf. Arch. tetr. 58, 4 *βεβηκώς*. 56, 3 *βεβηκότας*.

Bredovius formam *κ* consona auctam in eiusmodi verbis apud Herodotum tantum femininis tribuit [14]); vix recte: Ionas ut Atticos in hac re sibi non constitisse persuasum habeas. An negleges testem verissimum, titulum Hal., ubi l. 28 est *ἐνεστηκότας*? — Conferas Mimn. 2, 5 *παρεστήκασι* praeter 12, 10: *ἑστᾶσι*, quorum neutrum abhorret ab usu Homeri.

πε-φύ-η (*ἐμ-*): Theogn. 396 (A *ἐμπεφύιη*, K *ἐμπεφύκει*). Conferas Homericum *πεφύασι. πέφυκεν* vero exstat Theogn. 535. 801. 1183.

b) stirpis in consonam exeuntis exemplum est:

οἶδα, cuius stirps est *ἰδ*. Formas in fragmentis poëtarum repertas huic schemati inserui:

οἶδα Arch. tr. 42, 1. tetr. 77, 2.
οἶδας Theogn. 491. 957. Hipp. 89*
οἶσθα Theogn. 375 *οἶδε(ν)* Theogn. 159. Sol. 13, 65. Sim. 7, 23.
ἴστε Tyrt. 11, 7. *ἴσασι(ν)* Theogn. 598. 614.
εἰδῇς Theogn. 963 (*ἴδῃς* KO).
εἰδείης Th. 125. 641. 702. *εἰδείη* 770.
ἴσθι Th. 31.
εἰδώς Th. 135. 193. *εἰδότες* 60. 141. 1114. Mimn. 2, 4. Sim. 1, 4.
ἴδμεναι Theogn. 221.

13) Curt., Erlaeuterungen pag. 69.
14) p. 399.

ᾔδεα Th. 853. 667 (quod supra restituimus); ᾔδεσαν Th. 54.

εἰδήσω Th. 814.

Ex his formis futuro εἰδήσω semper utitur Herodotus, Homerus praeter alterum εἴσομαι, ᾔδεσαν secundum recentiorem Ionismum et Dorismum dictum est; Homerus enim nunquam non breviorem formam ἴσαν (pro ᾖσαν) usurpat; cetera iam supra attigimus. Formae Doridis propriae ἴσαμι, ἴσας etc., quas exspectares apud Doricum poëtam, si patriam dialectum sequi voluisset, excepta 3. persona plurali (Dorice ἴσαντι) omnibus Graecis probata nullo loco reperiuntur.

2) De verbis in μι, quae stirpem praesentis syllaba νυ ad puram stirpem adiecta formant, pauca tantummodo dicenda sunt.

Nonnunquam etiam haec verba in priorem coniugationem transeunt. Exemplum superest apud Archilochum tr. 27, 2: Ἄναξ Ἄπολλον, καί σφεας ὄλλυ' ὥσπερ ὀλλύεις||. Quae ratio non solum apud Herodotum, Hippocratem deprehenditur, sic VA 54 σβεννύει, sed etiam in Atthide et constanter fere in Doride.

Singularis forma coniunctivi est:

Hipp. tr. 19, 4 — ὡς μή μοι χίμετλα ῥήγνῦται, ubi vocalis indicativi brevis simpliciter producta est. Similem habes: ω 89, Hesiod. scut. 377. ῥήγνυνται. Neve putes prosam orationem talia respuisse; conferas enim Platon. Phaedon. p. 77 B: ὅπως μὴ διασκεδάννυται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος ᾖ, ibid. D διασκεδάννυσι, alia id genus.[15])

Ex ceteris quae huc spectant verbis maxime digna sunt, quae commemorentur: participium verbi ὄλλυμι, quod epice οὐλόμενος dicitur: Theogn. 272. 390. 768 etc., ac verbi ὄρνυμι perfectum ὄρωρε Theogn. 909 et aoristus

15) Meineke, Vindiciarum Strabonianarum libri, p. 194 sqq., Baeumlein „Untersuchungen ueber die griechischen Modi" pag. 163 sqq.

ὄροιτο Th. 349, quae apud Homerum aliosque poëtas in usu sunt.

§. 20.

De eis, quae ex §§ antecedentibus colligenda sint.

A) Rebus quibusdam insignioribus dialectus elegiacorum omnium differt ab Homerica.

Primum enim sunt, quae apud elegiacos poëtas multo rarius quam apud Homerum inveniantur. Huc spectant digammatis abiecti vestigia, complures pronominis formae, verbi terminationes *σθα, σι, μεσθα,* suffixa: *θεν,* quod tantum bis obvium est: Tyrt. 4, 1 in *Πυθωνόθεν* et Theogn. 197 in *Διόθεν,* aeque *δε,* quod in *Οὔλυμπονδε* Theogn. 1136 et *οἴκαδε*: Sol. 13, 44; 4, 27; Tyrt. 4, 1; Arch. ep. 98; Theogn. 334. 476. 844. 1229 occurrit, *φι* quod nusquam conspicitur nisi Theogn. 111 in *θύρηφι*, ubi locativi vice fungitur.

Deinde elegiaci nonnullas formationes prorsus deseruerunt: antiquiorem terminationem *μι* primae ps. sg. coniunctivi activi coniugationis in *ω* exeuntis; formas, quae vulgo non apto nomine distractae dicuntur (coniunctivi praesentis et aoristi primarii verborum in *μι* et coniunctivi aoristi passivi, ac verborum purorum); vetustos aoristi primarii infinitivos in *εεν* exeuntes; suffixum *θι* quod nominum stirpibus additum casuum vicarium est.

Denique interdum ex patria dialecto hauserunt: sic saepius adhibent crasin et in vocibus quibusdam pro *ει* pleniore *ε* dicunt.

Praeterea:

a) elegiaci Ionicae gentis pro consona *π*, quam Homerus habet, in pronominibus et adverbiis interrogativis antiquiorem *κ* ex Iade recentiore retinuerunt.

Mirum videtur, quod Phocylides 3, 1 dicit Dorico more *τετόρων ἀπὸ τῶνδε γένοντο* ‖ *φῦλα γυναικῶν*; nam debebat,

si Homerum sequi voluisset, Aeolice πισύρων dicere, cum τεσσάρων vel potius τεσσέρων Ionica forma metro nullo modo subiungi posset. Attamen iam Hesiodus, cuius poësis ingenium admodum cognatum est cum Phocylidea, usurpavit op. 698 τέτορα. Ceterum animadvertas, formam Doricam cum Ionica non tam differre quam Aeolicam. Summo vero iure forma Aeolica ὀσδόμενος Xenoph. 1, 6 spuria habetur, quoniam prorsus non patet, cur poëta Ionicus ὀζόμενος formam reicere voluerit.

b) Tyrtaeum — cuius embateria nunc missa facias — et Theognidem in multo plurimis rebus dialectum epicam (elegiacam) expressisse secundum ea quae hucusque disputavimus, constare videtur. Tantummodo relictum est, ut meam sententiam, paucis vocibus exceptis solam epicam (elegiacam) rationem a poëtis profectam esse, non Doricam, quae *cum vulgari congruat*, certioribus argumentis demonstrem. Maxime autem dubiae videbantur verborum formae contractae. Itaque ad rem illustrandam operae pretium erit, singulas contractiones enumerare, quae in dialecto Dorica diversae sunt ab Iade, quam poëtae plerumque secuti sunt. Atque αε quidem et αη in elegiis non Dorico more in η contractum est, sed in α, neque αο, αω in α, sed in ω; deinde poëtae verbi gratia in verbis in οω exeuntibus non dicunt ἀρῶν, σαῷ etc., sed Ionice ἀροῦν, σαοῖ etc.; denique in coniunctivis coniugationis in μι stirpis vocalem α cum sequenti η non Dorice coniungunt in α (cf. τλᾶς, τλᾷ, βᾶς etc.). Apud Tyrtaeum autem, cum in vita cotidiana severiore Laconum dialecto uteretur, accedit, quod εε non in η coalescunt, sed in ει, οο et οε non in ω, sed in ου (cf. 4, 1: δήμου, 12, 40 αἰδοῦς, 11, 13 σαοῦσι etc.; contra embat. 15, 1 certe Σπάρτας εὐάνδρω scribendum est).

His consideratis frustra quaeres, cur poëtae tantum in paucis illis formis in ου et η contractis Doricam praeter Ionicam rationem servaverint — formae enim Εὐρώτα, λῇ etc. ut infra videbimus non in censum venire possunt —, cur non etiam ceteris dialectum elegiacam temperaverint.

Huc quoque spectat, quod iam supra de α suppositicio diximus: valde mirum est, tantum ibi Doricam, quae vocatur, contractionem traditam esse, ubi etiam in Atthide exstat. Iam hac de causa suspitio moveatur necesse est, ne formae illae librariorum potius somnolentiae, incuriae, ignorantiae debeantur quam certo poëtarum consilio. Addas, quod ex ratiocinatione probabili antiqua Doridis aetate omnino formae contractae nondum in usu fuisse videntur.

Quid? si tibi demonstrabo Theognidem vel Dorismos quosdam, quos ne Homerus quidem aspernatus est, anxie, ut videtur, evitasse, ne carmina Dorice saperent?

Ac de pronomine iam supra verba fecimus. Tum Homerus se non abstinuit a forma futuri Dorici *ἐσσεῖται*, abstinuit Theognis. Deinde *ποτὶ* Dorica praepositionis *πρὸς* forma tantum legitur Theogn. 215, ceteris locis constanter *πρός*: 38. 687. 810. 1071 etc.; quanquam Homerus praeter *πρὸς* quod 200 locis apparet, *ποτὶ* 89 locis (9 in compositione), *προτὶ*, quod apud Dores in forma *πορτὶ* exstat, 60 locis usurpavit.[1]) Denique fortasse etiam *ἐδίδουν* etc. huc referendum est, quod apud Dores et Homerum *ἐδίδων* etc. sonabat.

Putaverit quispiam α purum, ut in hoc rursus recurramus, et *ου*, *η* contracta nonnumquam a poëtis adhibita esse, ut Doricum quendam colorem carminibus tribuerent. Attamen, quod ad Theognidem saltem attinet, hanc sententiam prorsus falsam esse intelleget, quicunque carmina accurate legerit. Etenim una eademque fere natura omnium est elegiarum.

Itaque, inquiunt, quanquam tibi largimur, ut Theognidi, qui maxime ad amicos nobiles consilio adiuvandos carmina composuerit, ubique formas Ionicas restituas, tamen apud Tyrtaeum, qui populum ad res praeclare gerendas inflammare studeret, vel ad ea, quae oraculo instituta essent, fideliter observanda, ubique scripturam traditam tuemur.

---

1) Bekker, Monatsberichte der Berl. Acad. 1860, p. 322.

Quam opinionem, ut refellamus, oportet analogiam dialecti Hesiodeae afferre.

Aeque enim poëtae Hesiodei, quanquam in vita cotidiana dialecto Delphica[2]) utebantur, plerumque Homericam secuti sunt, patriam in paucis tantum formis[3]); primum enim nonnullas syllabas finales corripiunt (cf. *τροπᾰ́ς*); deinde duos genetivos pluralis in *ᾶν* adhibent *μελιᾶν* et *θεᾶν*, qui iam inde excusationem habent, quod, cum thematicae vocali *α* iota antecedat, ne Ionici poëtae quidem usitatam formam Ionicam prorsus fideliter reddere poterant (*μελιέων*, *μελιῶν*); ceterum genetivus *θεᾶν* vel in suspitionem vocatur; denique pro *οῐ* semel *ἵν* apparet, pro *ἦσαν* bis *ἦν*. Neminem autem fugiet haec pauca maxime eiusmodi esse, in quorum mensura discrimen intercedat inter Doricam et Ionicam rationem.

Contra in ceteris rebus omnibus constanter epica dialecto utuntur: sic in digammate[4]), quod illa aetate certe ubique fere a Doribus servatum erat; constanter *η* apparet exceptis paucis nominibus propriis et dativis brevioribus prioris declinationis; hi tamen quam maxime dubii sunt; porro *εο* in *ευ* contrahunt, solutum relincunt *εαι*; quin etiam haud raro formas distractas adhibent.

Quamvis igitur epica ratio perraro deserta sit, nonne poëtae Hesiodei carmina eo consilio composuerunt, ut ipsis popularibus de deorum cultu et de agricultura bene administranda praecepta darent?

Itaque etiam hoc modo demonstratum esse credo in illis formis Theognidem et Tyrtaeum dialectum epicam imitatos esse.

Ex formis Doricis vero tantum nonnunquam adhibitae esse videntur:

---

2) Ahr. II, 410.

3) De dialecto Hesiodea scripsit J. Foerstemann, 1863 Halis Saxonum.

4) Nonnunquam poëtae repugnanti *F* obtrudunt (Foerst. p. 7), veluti op. 744: *μήποτε οἰνοχ.* cf. *μηδέ* 742. 6. 8 etc.

1) quarum mensura ab Ionica diversa esset; huc pertinent: ας terminatio correpta: Tyrt. 4, 5 δημότας, 7, 1: δεσπότας; Theogn. 680 ναῦν; contractae formae 243 ᾄσονται, nisi forte ex hymnis petita sit, 584 ἀργά (coni. Eldick) 779: παιάνων; infinitivus φεῦγεν 260 (coni. B.); fortasse δοῦν 104 et ἠμέλλησα 259, ἤμελλε 906.

2) quae spectarent ad nomina et verba Dorum maxime propria: Theogn. 299 λῇ 806 χρῆμεν (recepit B.) Tyrt. 3, 3 ἔχρη. 1156 ζῆν; 771 μῶσθαι; Σπάρτα Tyrt. 3, 1; 4, 4; genetivus Εὐρώτα Theogn. 785. 1088; vocativus Τιμαγόρα 1059. αὖθις vix huc rettulerim, cum discrimen quod inter Doridem et Atthidem intercedit, in sola pronuntiatione positum sit.

c) Cum ex analogia ceterorum poëtarum non Ionicorum tum inde, quod vel in trimetris, qui propius accedant ad prosam orationem, Ionica ratio appareat, cf. ἀεικέα, κυκεύμενος, cum summa probabilitate concludemus Solonem quoque sibi constitisse in formis ad Iadis exemplum vel contrahendis vel solvendis. In his tantum peculiarem Atticae dialecti rationem agnosci licet: ἠρινός 13, 19; ᾠδή 1, 2; et fortasse in dativo πόλει 4, 7. 32.

B) a) Dialectus iambographorum Ionicorum in universum conspirat cum prosae orationis scriptoribus.

In nonnullis tamen rebus differt:

Primum enim iambographi litteram ν paragogicam multo saepius asciscunt; deinde in vocum stirpibus vocales antiquitus disiunctas, quas Herodotus interdum, saepe Hippocrates contraxit, religiosius servarunt; tum nonnunquam pleniores diphthongos exhibent (cf. πλείων et feminina adiectivorum υς, εια, υ), quorum loco Herodotus maxime simplices vocales posuit; crasin frequentant; porro κεῖνος dicunt, et θέλω, Herodoto et Hippocrate ἐκεῖνος ἐθέλω usurpantibus, atque ut antiquiores Graeci omnes pronominis relativi et demonstrativi usum nondum tam angustis finibus circumscripserunt quam Herodotus et potissimum Hippocrates; deinde in verbis puris in αω exeuntibus antiquum

α multo rarius quam Herodotus in ε extenuasse videntur neque verba in οω permutasse verbis in εω desinentibus; denique mutarum aspirationem et augmentum, quae Hippocrates ubique cum Attica dialecto communia habet, aeque atque Herodotus saepe neglegunt.

Ex his simul videre licet iambographorum dialectum efficere quodammodo recentioris Iadis aetatem antiquam, neque minus propius accedere ad linguam Ionicam, qualis in vita cotidiana usitata erat et in inscriptionibus expressa est (cf. crasin, ν ephelc.).

Nonnulla leviora, quae dialecto poëtarum Ionicae repugnare videntur, secundum totam rationem, quam ingressus sum, facile corrigi possunt.

De *πώλυπος* voce autem Sim. fr. 29 *πώλυπον διζήμενος* (pro qua exspectas *πουλ.*), quae e Dorica dialecto sumpta videri possit, optime Ahrensius [5]) statuit antiquum istius animalis nomen esse *πῶλυψ* vel *πώλυπος*; hoc autem, postquam ad pedum multitudinem referri coeptum esset, in *πούλυπος* et *πουλύπους* mutatum esse. Cum *κωρίδες* Sim. 15, quod pro *καρίδες* (Anan. tetr. 5, 2) positum est, conferas *θῶκος*, quod Iones pro *θᾶκος* dicebant. Ceterum in eiusmodi singulis vocabulis non anxie haerendum est. De vocibus peregrinis autem, maxime Phrygiis, quibus potissimum Hipponax interdum usus est, aptius disputandum erit in libro, quem mihi de universa Iade scribere in animo est.

b) In Solonis iambis tantummodo *ὅρος* tr. 36, 5. *εἰς* 6; *ποτε* 3 Atticae dialecto tribuenda sunt. De *αὖτις* aliis id genus cf. pag. I, 61. Fortasse Solon se abstinuit etiam ab augmento omittendo, cf. tetr. 32, 3: *καθηψάμην*.

---

5) II, 168.

DE

ASPIRATIONE VULGARI APUD GRAECOS.

SCRIPSIT

VILELMUS HENR. ROSCHER

SAXO.

CAPUT I.

EXORDIUM.

Quamquam recentiore tempore saepe de transitu tenuium Graecarum in aspiratas disputatum est, cum in multis vocabulis aspiratae ex tenuibus natae esse linguarum cognatarum comparatione demonstrarentur, tamen neminem, qui in hanc rem inquisiverit, latebit adhuc et permultas quaestiones ad singulorum vocabulorum explicationem pertinentes integras relictas esse nec omnino rationem historiam fines illius transitus satis cognita haberi. Mihi igitur propositum est totam hanc rem ita recognoscere, ut quaecunque ad eam illustrandam pertineant et adhuc neglecta esse videantur quam accuratissime colligantur, explicentur et maxime fines illius transitus luculenter describantur. Sed antequam recte procedere possit mea disputatio, opus est ea quam brevissime exponere, quae adhuc de illa re explorata habemus.

Ac primum quidem inter omnes constat etiam in multis aliis linguis, quae Indogermanicae vocantur: in lingua S a n s c r i t a (cf. Grassmann in Kuhnii annall. XII. 101 et Schleicheri compendium pag. 162—172 ed. II), B a c t r i a n a (cf. Boppii gr. compar. I. 2. 69 et Schleich. l. l. pag. 186—188), H i b e r n i c a (cf. Schleich. pag. 281), U m b r i c a (cf. Aufrecht et Kirchhoff I. 78), G e r m a n i c a, quibus accedit, ut postea docebo, etiam L a t i n a, saepe tenues in aspiratas

transisse. Qui transitus facile inde explicatur, quod spiritus quidam tenui se adjunxit: quo factum est, ut aspirata evaderet. Apud Graecos vero in iis potissimum vocabulis aspiratum esse observatur, in quibus aut liquida vel nasalis tenuem sequitur (velut in *φροίμιον* = *προοίμιον* et *πλοχ-μός* a *πλέκ-ειν*) aut sibilans vel nasalis antecedit (velut in *σχίζω* a radice *σκιδ* et *ἔγχος* a radice *ἀκ*) [1].

Deinde nonnunquam in iis quoque vocabulis tenuis in aspiratam transiit, ubi sibilans, liquida, nasalis non juxta inveniuntur, in quibus aspiratae explicari non possunt, nisi tenues omnino per se ipsas ad aspirationem propensas fuisse putamus: quod licet videre in verbis *δέχεσθαι* et *τυχεῖν* a radicibus *δεκ* et *τυκ* (cf. Ionicum *δέκεσθαι* et *πάνδοκος*, Homericum illud *τετύκοντο* et vocabula *τύκος* et *Τεῦκρος*) et in perfectis aspiratis, quae post Curtii disputationem (cf. Erläuterungen z. m. griech. Schulgrammatik pag. 104 sqq.) nemo pro perfectis primis, quae dicuntur, habebit. Etenim omnium illorum vocabulorum tenuem antiquiorem esse luculente apparet non solum ex comparatione cognatarum linguarum aut earum formarum Graecarum, quae aperte tenuem servarunt, verum etiam ex illa observatione, quam ubique valere videmus: omnes linguarum sonos paullatim debilitari et tamquam adedi; nam si corroborarentur etiam tenues ex aspiratis nascerentur, [2]) qui tamen transitus ne in uno quidem vocabulo adhuc demonstratus est (cf. Curtii elem. et. gr. pag. 458). Quae obser-

---

1) Fere eaedem aspirationis leges etiam in aliis linguis observatae sunt, nam secundum Schleicherum (Comp. p. 169 et 172) in lingua Sanscrita tenui aspiratur, si s antecedit itemque in lingua Bactriana, si j ç ś v r n m secuntur. Etiam in lingua Graeca sequens *σ* aspirationis vim habet, ut docet scriptura *χσ* et *φς* pro vetustissima *κσ* et *πσ* = *ξ* et *ψ* in inscriptionibus antiquioribus.

2) ex tenuibus nascuntur aspiratae, si clausura oris, qua ad tenues pronuntiandas opus est paullum laxatur, ut spiritus juxta evadere possit: cf. infra cap. IX. et omnino Brücke, Grundz. d. Physiol. d. Sprachlaute pag. 57—59.

vatio in iis maxime vocabulis magno nobis usui est, ubi modo tenuis modo aspirata scribitur et quorum etyma nec ex Graeca nec ex aliis linguis adhuc intellecta sunt. Hoc enim si quis mihi forte objiciet recentiores Graecos saepius pro aspirata tenuem pronuntiare, quod licet videre in *στοκάζομαι* pro *στοχάζομαι*, in *τέλω* pro *θέλω* aliis, deinde *αὖτις* factum esse ex *αὖθις*, denique in inscriptionibus saepe tenues pro aspiratis scribi, quae omnia adhuc non explicata sunt, infra ostendam tantum abesse, ut haec regulae illi repugnent, ut eam his, quae videntur, exceptionibus etiam confirmari perspiciamus.

Transeo igitur nunc ad rem gravissimam profitendam, quam statim accuratius demonstrare mihi propositum est: in lingua Graeca tenues cujusvis sedis, sive initio vocabuli sive vocalibus sive consonantibus omnis generis circumdatas, jam ab antiquissimis temporibus ad aspirationem propensas fuisse eamque quasi fluminis inundationem paullatim et certis gradibus crescentem postremo magnam partem linguae vulgaris veterum Graecorum occupasse, unde apparet etiam apud Graecos eandem mutationem tenuium initium cepisse, quam in linguis Germanicis praesertim perfectam absolutamque esse notum sit. Cum vero litterarum Graecarum, antequam aspiratio illa linguam vulgarem occupavit, magna pars jam exstiterit, non mirum est, quod in ipsis scriptoribus pro ingenti linguae materia pauca tantum vestigia reperiuntur, quae aspirationi illi vulgari vindicanda sint. Verum tamen hoc demonstrabo inde a quinto ante Chr. n. saeculo, quo tempore scriptores et poetae Attici efflorescere coeperunt et aspiratio vulgarem linguam inundavit, usque ad hunc diem, id est per antiquam mediam infimam Graecitatem, praesertim in iis vocabulis, quorum etymologia paullo obscurior esset, linguam vulgarem tam feliciter cum oratione urbana et expolita dimicasse, ut nonnunquam superior ex pugna discederet.

CAPUT II.

TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM.

Exordior igitur ab ipsis testimoniis scriptorum veterum, quae adhuc propterea neglecta jacent, quia partim falsis conjecturis aut librariorum erroribus corrupta sunt, partim in diversis nec ita diligenter tractatis libris latuerunt. Quae testimonia in eo omnia consentiunt, quod binarum formarum in una tantum littera discrepantium tenui scriptam antiquiorem, aspiratam recentiorem esse affirmant, partim vero aperte dicunt forma aspirata vulgares homines (qui ab Atheniensibus *ξένοι*, ab aliis Graecis *χυδαῖοι, πολλοί, παραφθείροντες* appellantur) usos esse. Quodsi ego ea quoque testimonia, quae non ipsis verbis linguae vulgaris mentionem faciunt, adscisco, videor mihi hoc jure facere non solum propter ceterorum locorum analogiam, verum etiam propter ipsam linguae vulgaris definitionem. Haec enim cum contraria sit linguae urbanae, qualis in litteris conspicitur, semperque crescat et immutetur sicut illae linguae, quae omnino carent scriptoribus, litterarum autem vis atque natura in conservatione et aequabilitate omnium formarum cernatur, mutationes ejus, quas ab ipsis scriptoribus testatas esse videmus, aliter intellegi non possunt, nisi eas ex lingua vulgari profectas esse statuamus.

I. Vetustissimum omnium idemque gravissimum testimonium est Platonis in Cratylo pag. 406 A:

„*Λητὼ δὲ ἀπὸ τῆς πραότητος τῆς θεοῦ, κατὰ τὸ ἐθελήμονα εἶναι ὧν ἄν τις δέηται. ἴσως δὲ ὡς οἱ ξένοι καλοῦσι· πολλοὶ γὰρ Ληθὼ καλοῦσιν· ἔοικεν οὖν πρὸς τὸ μὴ τραχὺ τοῦ ἤθους ἀλλ' ἥμερόν τε καὶ λεῖον Ληθὼ κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν τοῦτο καλούντων.*“

Sic verba in codicibus leguntur, sed mirum in modum Stallbaumius et Hermannus alterum *Ληθώ* in *Λειηθώ* mutaverunt, quae forma, quamquam nusquam legitur, tamen a Stallbaumio excogitata est, ut etymologia nominis ex

Platonis sententia ex λεῖος et ἦθος compositi magis eluceret. At si Λειηθώ hoc loco recte se haberet, cui rei codices et linguae usus obstant, etiam alterum Δηθώ contra libros mss. in Λειηθώ mutandum esset, quoniam apertum est per ἔοικεν οὖν et quae secuntur illam peregrinorum pronuntiationem explicari. Quam ob rem Platonem utroque loco Δηθώ scripsisse idque ex λεῖος et ἦθος conflatum putasse nihil est quod codicibus diffidamus. Quod autem ad rem ipsam attinet, ex his verbis sine dubitatione hoc concludendum est: Platonem et alios ejusdem ordinis, id est cives Atticos Δητώ et Δηθώ pronuntiando bene discrevisse, peregrinos vero pro Δητώ Δηθώ pronuntiasse. Iam igitur quaerendum est, qui fuerint illi ξένοι Platonis vel potius Socratis, qui loquitur.

Quodsi usum huius vocabuli et apud Platonem et apud alios scriptores Atticos perlustramus, apparet omnibus iis locis, ubi aut simpliciter de peregrinis agatur aut ἀστοί et ξένοι inter sese opponantur (cf. Gorg. 514 ε et 515 A, Theaet. 145 B, Apol. 17 D, Thucyd. 2. 34. 4 et 2. 36. 4 etc.) non solum eos peregrinos appellatos esse, qui Athenas iter facerent negotiandique causa breve tantum tempus ibi versarentur, verum etiam eos, qui aliunde emigrantes Athenis domicilia sua ponerent ideoque plerumque μέτοικοι vocarentur. Hanc rem non solum Boeckhius Staatsh. ed. II. vol. I p. 195, Hermann, Staatsalt. §. 115. 3, Platner, Beiträge z. Kenntniss d. att. Rechts pag. 107 agnoscunt, sed etiam hi loci a me collecti ostendunt, ubi inquilini aperte ξένοι appellantur:

Aristoph. equit. 346 sq.: „Ἀλλ᾽ οἶσθ᾽ ὅπερ πεπονθέναι δοκεῖς; ὅπερ τὸ πλῆθος, ‖ εἴ που δικίδιον εἶπας εὖ κατὰ ξένου μετοίκου“. (Prorsus similiter Soph. Oed. tyr. 452 Oedipus ξένος μέτοικος Thebanorum appellatur.)

Demosth. 57. 55: „εἶτ᾽ ἐγὼ ξένος; ποῦ μετοίκιον (id est τὰ ξενικά cf. Lex. Seg. s. v. ἰσοτελεῖς) καταθείς;“ ubi quaeritur, utrum Euxitheus ἀστὸς sit, an μέτοικος, quae causa ξενίας γραφή appellabatur secundum Polluc. onom. γ. 57.

Idem 20. 29, ubi de tributis civium peregrinorum eorumque, qui ἰσοτελεῖς vocabantur, agitur.

Hesych. s. v. *μέτοικοι· οἱ ἐνοικοῦντες ξένοι ἐν τῇ πόλει κ. τ. λ.*

Lex. Seg. s. v. *ἰσοτελεῖς· μέτοικοι τὰ μὲν ξενικὰ τέλη* (id est *τὸ μετοίκιον*) *μὴ τελοῦντες, τὰ δὲ ἴσα τοῖς ἀστοῖς τελοῦντες.* Accedit denique magna illa series stelarum sepulcralium in Attica repertarum, quae magnam partem ad inquilinos pertinent (non enim credibile est tam multos peregrinos iter tantum facientes Athenis mortuos esse) semperque patriam mortui profitentur. Cf. corpus inscr. Gr. vol. I s. v. „tituli Attici privati“ et Rangabé antiq. hellen. II no: 1798 sqq. — Iam vero cum sciamus (cf. Frohberger, de opificum apud veteres Graecos condicione I cap. 3, Grimae 1866 et Fleckeiseni annall. 1867 pag. 11 sq.) opifices et negotiatores Atticos fere omnes inquilinos fuisse, quorum numerus florente republica circiter XLV milium fuit et qui ab ipsis civibus tamquam *βάναυσοι* contemnebantur, verisimillimum est eorum pronuntiationem, ubi urbanae opponatur, ad vulgaris sermonis notionem referendam esse. Quod quam recte disputatum sit, non solum ex ceterorum testimoniorum analogia, sed etiam ex inscriptionibus vasorum Atticorum, quae haud dubie fere omnia ex inquilinorum officinis prodierunt plurimaque aspirationis vulgaris exempla exhibent, infra apparebit.

II. Strabo VII. 315 de insula Pharo ad oram Liburniae sita haec dicit:

„*Φάρος ἡ πρότερον Πάρος, Παρίων κτίσμα, ἐξ ἧς Δημήτριος ὁ Φάριος*“ et paullo post: „*τοῖς δὲ Ἀρδιαίοις* [scil. *πλησιάζει*] *ἡ Φάρος Πάρος λεγομένη πρότερον· Παρίων γάρ ἐστι κτίσμα.*“ Consentit Stephanus Byz. s. v. *Πάρος* in fine: „*ἔστι καὶ ἄλλη Πάρος νῆσος Λιβυρνῶν, ὥς φησι Σκύμνος ὁ Χῖος ἐν πρώτῳ περιηγήσεως,*“ unde videmus Scymnum, qui eodem fere tempore, quo Strabo, floruit, nondum recentiorem scripturam sicut Polybium (II. 11, III. 18, V. 108, VII. 9), Ephorum (cf. Steph. Byz. s. v. *Φάρος*),

Diodorum (I. 31, XVII. 52) secutum esse. Saepius autem colonias ab iis urbibus, unde conditae essent, nomina sua accepisse inter multa alia exempla docent Salamis, Miletus, Issa. Ceterum secundum hos locos, quos modo attuli, emendandus est Eratosthenes apud scholiastam ad Apoll. Rhod. Δ 1215: „μετὰ Ἰλλυριοὺς Νεσταῖοι, καθ' οὓς νῆσος Φάρος Παρίων (Keilius et cod. Laur. Φαρίων) ἄποικος."

III. Suidas s. v. Πύγελλα haec tradit:

„τόπος ὁ παρ' ἡμῖν λεγόμενος Φύγελλα" κ. τ. λ. et paullo post: „Πύγελα· πόλις ἐν τῇ Ἰωνίᾳ τὰ Πύγελα. λαβεῖν δὲ τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ τῶν μετὰ Ἀγαμέμνονός τινες νοσήσαντες τὰς πυγὰς ἐνταῦθα κατέμειναν." Idem testatur Eustath. ad Il. B pag. 310. 5: „πυγῆς δὲ παρώνυμα καὶ τὰ περὶ τὴν ἀντικρὺ Χίου, πάλαι μὲν Πύγελλα, παρὰ δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα Φύγελλα λόγῳ παραφθορᾶς."

Propter hanc aspirationem recentiorem etiam nova etymologia excogitata est, quam profert Plinius hist. nat. V. 114: „Iuxta a *fugitivis* conditum, uti nomen indicio est, Phygela fuit et Marathesium oppidum."[3]) Iam vero etiam illud intelligitur, qui fiat, ut vetustiores scriptores velut Lysias et Theopompus (apud Harpocrat. s. v. Πύγελα) et Xenophon (Hell. I. 22. 2) itemque Strabo et Livius formam tenui scriptam, recentiores vero Plinius, Pomponius Mela, Galenus, Dioscorides aspiratam habeant.

IV. Phrynichus (ed. Lobeckii pag. 398) s. v. σκνιφός haec dicit: „κατὰ διαφθορὰν οἱ πολλοὶ λέγουσι τὸν γλίσχρον καὶ μικροπρεπῆ περὶ τὰ ἀναλώματα. οἱ δ' ἀρχαῖοι σκνῖπα καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ θηριδίου τοῦ ἐν τοῖς ξύλοις κατὰ βραχὺ κατεσθίοντος," ubi vide Lobeckii adnotationem. Prorsus consentit Thomas Magister pag. 336 ed. Ritschl, nisi quod veteres non σκνῖπα sed σκνιπόν dixisse tradit, id quod iam Pauwius Phrynicho restituendum esse intellexerat, nam non solum ᾱ et ον constanter in libris

3) Verisimile igitur est omnino eos, qui formam aspiratam praeferrent, falsa illa etymologia (φυγεῖν) usos esse.

mss. inter sese commutantur (cf. Bastii comm. palaeogr. pag. 743 et 771) sed etiam Etymol. magn. s. v. σκνιπός et Hesych. s. vv. σκιπός, σκνιπόν et σκνίψ aperte dicunt σκνιπός vel σκνιφός hominem illiberalem, σκνίψ autem, unde accusativus σκνῖπα, bestiolam significare. Quod vero ad etymologiam huius vocabuli (σκνιπός dico) attinet, non improbabile videtur iam veteres grammaticos recte iudicavisse, qui τὸν σκνιπόν et τοὺς σκνῖπας communem originem habere (cf. Etym. m. l. l.) putaverunt. Σκνίψ autem, quod apud Suidam s. v. σκνίψ et apud Hesych. s. v. κνίψ „ζῶον ὅμοιον κώνωπι" et „πτηνόν" (cf. etiam Hesych. s. v. σκνίψ) appellatur, haud dubie cognatum est verbis σκνίπτω (= νύσσω ap. Hesych.), κνάπτω et κνίζω, quae omnia ad punctionem et pruritum talium bestiolarum pertinent. Apud scriptores ecclesiasticos Latinos etiam forma cinifes invenitur, qui certe non diversi sunt a Graecis σκνῖφες vel κνῖφες.

V. Photius in lex. s. v. „πᾶνος[4])· δέσμη κληματίδων· οἱ δὲ νεώτεροι Ἀττικοὶ φᾶνον. Ἀριστοφάνης." Cf. eundem s. v. „φᾶνος· λαμπὰς ἡ ἐκ κλημάτων· οὕτως Μένανδρος" et Eustath. ad Il. 1189. 24: „ἰστέον δὲ ὅτι το παρ' Ὁμήρῳ σέλας πυρὸς, ἤτοι πυρσὸν, φᾶνον οἱ νεώτεροι εἶπον Ἀττικοί. ὁ δ' αὐτὸς καὶ πᾶνος, ἀπὸ τοῦ φαίνειν σχηματισθείς, φασι, κατὰ μεταβολὴν τοῦ φ, οἷον „πανοῦχον ἄξαντες φλόγα,"" quod veteris tragici vel comici fragmentum esse videtur.

---

4) Equidem constanter πᾶνος et φᾶνος, non πανός et φανός scribo Arcadio auctore, apud quem pag. 63. 8 sic legendum est: Τὰ εἰς ανος δισύλλαβα κύρια ὄντα ἢ προσηγορικὰ, (μὴ) ἔχοντα διαστολὴν, βαρύνεται· Τᾶνος (urbs Cretae et flumen Cynuriae), Φᾶνος τὸ κύριον (cf. Aristoph. eq. 1256 et Lehrs, Arist. ed. II pag. 280) πᾶνος ὁ λύχνος (sic Lehrsius δίφρος, quod est in codd., emendavit). τὰ μέντοι ἐπιθετικὰ ἢ προσηγορικὰ μὴ (μὴ abest in codd.) ἔχοντα διαστολὴν ὀξύνεται· φανός (hoc corruptum aut falsum, φανός enim α longum habet). τὸ δὲ πλᾶνος βαρύνεται καὶ τὸ νᾶνος ὁ μικρός. Recte enim iudicat Lehrsius l. l. hoc loco μακροπαράληκτα et βραχυπαράληκτα partim epitomatoris partim librariorum culpa commutata esse. Cf. etiam Herodianum ed. Lentz I. p. 175.

Haec testimonia ipsorum scriptorum locis optime confirmantur, nam tragici solum *πᾶνος* dixisse videntur (cf. Eur. Ion. 195 et 1294, Aesch. Ag. 284, vide etiam Athen. 15. 700, Poll. 10, 117, Phot. lex. s. v. *πᾶνον*), comici vero Alexis, Anaxandrides, Nicostratus, Philippides secundum Athenaeum (15.700) et Menander secundum Photium (s. v. *φᾶνος*) scripserunt *φᾶνος*, quamquam hic cum Diphilo, si codices Athenaei sequi velis, in Anepsiis etiam vetustiorem formam admisisse videtur. Non autem illud praetermittere possum Ammonii testimonio certissimo hanc meam observationem confirmari, dicit enim pag. 90 ed. Valcken. haec: „*φᾶνον τὴν λαμπάδα. καὶ οἱ μὲν κωμικοὶ διὰ τοῦ φ, οἱ δὲ τραγικοὶ διὰ τοῦ π πᾶνον.*“ Intelligendi autem sunt hoc loco recentiores comici, nam apud Aristophanem in Lys. v. 308, ubi nunc *φᾶνος* legitur, ex Photii et Eustathii testimoniis, quae ceteris omnibus, quos novimus, veterum Atticorum locis confirmantur, *πᾶνος* legendum est neque obstat scholiastae adnotatio „*φᾶνον* (lego *πᾶνον*) *μὲν πᾶν τὸ φαῖνον ἐκάλουν*,“ nam etiam *πᾶνος* „*κατὰ μεταβολὴν τοῦ φ*,“ ut ait Eustathius, a veteribus grammaticis a *φαίνειν* derivatum est.

Cum igitur formam *πᾶνος* antiquiorem esse manifestum sit, assentiri non possum Curtio in elem. etym. gr. pag. 267, qui *φᾶνος* a *φαίνειν* derivat. Hanc enim etymologiam statui vix posse docet forma grammaticorum et ipsorum locorum testimoniis antiquior *πᾶνος*, quod non solum in forma sed etiam in re — significat enim non omne genus facis sicut *λαμπάς, δᾴς, πυρσός, φάνη* sed speciem quandam ex assulis compositam (cf. imaginem apud Bötticherum in diar. archaeol. Gerhardi 1858 no. 116 sq., Phrynich. Bekk. 50. 27, schol. ad. Ar. Lys. 308, Athen. 700 B) — plane congruit cum *φᾶνος*, nec credibile est rem tam singularem duobus nominibus simillimis sed diversae originis notatam fuisse, praesertim cum eodem tempore, quo altera forma ex usu evanescit, altera nascatur.

Quae cum ita sint, ut origo horum vocabulorum inveniatur, ante omnia forma antiquior quam habeat etymologiam quaerendum est, itaque coniicio *πᾶνος* σ in principio deleto — quod quidem saepissime fit (cf. Curtii el. pag. 621—25) — natum esse ex radice *σπα*, unde *σπάω*, *σπάδιον* = *στάδιον*, Germanicum spannan et spahn [5]) (cf. Curtii el. pag. 245) et spatium apud Latinos derivanda sunt, qua cum explicatione grammaticorum interpretatio (*δέσμη κλημαπίδων*, id est „Bund von Spähnen") optime congruit.

VI. Sextum testimonium indagasse mihi videor apud Varronem de lingua lat. V. 103, si quidem hoc loco coniectura mea probatur. Puto enim hunc locum ita restituendum esse: „Quae in hortis nascuntur alia peregrinis vocabulis ut Graecis ocimum, menta, ruta, quam nunc *πήγανον* appellant. Item caulis, lapathum, *rapanus;* [6]) sic enim antiqui Graeci, quam nunc raphanum."

Pro rapanus codices legunt radix, quod Müllerus propterea ferri non posse intellexit, quia *ῥάδιξ* apud Graecos non raphanum sed ramum significat, Scaligerum igitur secutus legi iussit *ῥάπυς*, quod, etsi a tradita scriptura haud multum abhorret, tamen falsum est, nam *ῥάπυς* id est rapa vel rapum non solum nunquam, quod sciamus, raphanum (Rettig) significat, sed etiam omnino apud Latinos non exstare videtur. Equidem igitur ad huius loci emendationem tria postulanda esse ratus, ut vox restituatur, quae simul apud Graecos et Latinos reperiatur, deinde quae idem significet atque raphanus, denique quae postea per radicem explicari potuerit, coniicio „rapanum" nec video, quid huic ratiocinationi repugnet. Namque formam vetustiorem *ῥάπανον* apud ipsos Graecos exstitisse et postea, maxime apud Atticos, in aspiratam transisse docent Mo-

---

5) aptissime nostrum „spahn" a Kuhnio comparatur cum Graeco *σφήν*: cf. Curtii ell. p. 441.

6) Aut ita: „rapanus radix; sic enim" et. q. s. ut radix sit interpretamentum vocis rapani ab ipso Varrone additum, ut G. Curtius, praeceptor meus, probabiliter coniecit.

schopulus in sylloge vocabull. Attic. et Ammonius ed. Valcken. pag. 122, qui eundem auctorem secuti uno consensu haec tradunt: „*ῥάφανον μὲν οἱ Ἀττικοὶ λέγουσιν τὴν παρ' ἡμῖν κράμβην· ῥαφανίδα δὲ τὴν παρ' ἡμῖν ῥάπανον.*“ Cf. etiam Thom. Mag. ed. Ritschl pag. 323. 2 „*οἱ δὲ Ἴωνες ῥέπανον τὴν ῥαφανίδα λέγουσιν.*“ Formam tenui scriptam etiam apud posteriores scriptores conservatam esse docet Ducangius in glossario mediae et inf. Graecitatis, qui ex Demetrio Zeno *ῥαπάνια*, ex Agapio et Myrepso *ῥεπάνιον* et *ῥεπανίς* affert, deinde notum est raphanum a Graecis recentioribus *ῥαπάνι*, id est *ῥαπάνιον* vocari. Apud Latinos vero, antequam saeculo septimo exeunte constanter aspiratum est (cf. Ritschl, Monumenta epigr. III pag. 27), necesse fuit rapanus scribere, quod quam facile in radix corrumpi potuerit intelligimus ex interpolatore Dioscoridis II. 137, qui tradit raphanum a Romanis etiam radicem nostratem (*ῥάδιξ νοστράς*) vocatam esse, unde satis apparet „radix“ nostro loco pro interpretamento addi potuisse.

VII. Galenus de facultatt. alimentt. pag. 541 haec adnotat: „*τὴν ὑστάτην συλλαβὴν τοῦ τῶν ἀράκων ὀνόματος διὰ τοῦ κ γεγραμμένην εὑρίσκομεν ἐν ταῖς Ἀριστοφάνους Ὁλκάσιν...., παρ' ἡμῖν δὲ ἄγριόν τι καὶ στρογγύλον καὶ σκληρὸν, ὀρόβου μικρότερον, ἐν τοῖς Δημητρίοις καρποῖς εὑρισκόμενον ὀνομάζουσιν ἄραχον οὐ διὰ τοῦ κ τὴν ἐσχάτην συλλαβὴν, ἀλλὰ διὰ τοῦ χ φθεγγόμενοι*“ *κ. τ. λ.*, quo in loco animadvertendum est Galenum, quamquam sua aetate in hoc vocabulo aspiratum esse luculenter narret, tamen antiquiores scriptores secutum constanter *ἄρακον* scribere, Theophrastum vero in vocabulo inde derivato *ἀράχιδνα* (cf. hist. pl. I. 1. 7 et 16. 12) et auctorem tituli 5149 C. I. Gr., ubi *Ἄραχος* legitur, quod nomen certe non diversum est ab *Ἄρακος* apud Plutarchum, Diodorum, Pausaniam, Xenophontem, aspirationi vulgari iam cessisse.

VIII. Eustathius ad Il. pag. 941. 23: „*ποιητικὴ δὲ λέξις τὸ ἐρεικόμενος καὶ τὸ αὐτοῦ θέμα τὸ ἐρείκω, ἐξ οὗ φυτόν τε ἐρείκη, ὃ παραφθείροντες οἱ χυδαῖοι ἐρείχην φασί* etc.

Apparet hoc loco pro *φυτόν τε* scribendum esse *φυτόν τι*, quae quidem vocabula secundum Bastium in comment. palaeogr. pag. 845 saepissime inter sese confunduntur.

IX. Idem Eustathius ad Od. pag. 1481. 32 hoc testatur: .... „*οἱ δὲ χυδαῖοι τὸ τοιοῦτον κάπτω* (quod etiam apud Aristophanem legitur) *χάπτω*[7]) *φασί.*" — Cf. eundem pag. 1817. 50: .... „*χρῆσις δὲ τοῦ ἐγκάψαι, ὅ ἐστι φαγεῖν καὶ ἰδιωτικῶς εἰπεῖν χάψαι*".... Inde secundum legem quandam, quam infra accuratius tractabo, apud recentiores Graecos factum est *χάφτω*, id est „manger avidement."

X. Sequitur nunc ultimo loco testimonium Erotiani in vocum Hippocratt. conl. (ed. Klein, Lips. 1865 pag. 58), quod, si recte restitui, sic legendum est: „*βήκιον· βοτάνης εἶδος, ὅ βηχίαν καὶ βήχιον καλοῦμεν.*" Apud Kleinium editum est *βήχιον· βοτάνης εἶδος, ὅ βηκίαν καὶ βήκιον καλοῦμεν.* Apparet autem Erotianum scripturae Hippocrateae eas formas, quibus aequales sui usi sint, opponere velle. Iam vero, cum duo optimi codd. B et C, quos Kleinius sequitur (cf. praefat. pag. 58), praebeant: „*βηκίαν· βοτ. εἶδ. ὅ βηκ. κ. τ. λ.*, deinde forma *βήκιον* non solum in glossariis antiquis (cf. Stephani thes. s. v. *βηχία*) sed etiam apud interpolatorem Dioscoridis (cf. Ducangii gloss. s. voce) inveniatur, denique aequales Erotiani velut Plinius, Dioscorides et medici posteriores aspirata forma constanter utantur, vix dubito, quin mea emendatio satis praesidii habeat. Confirmat hoc quodammodo etiam Hesychii glossa *βηκ-ώνιον· εἶδος βοτάνης*, quod a bechio vix multum abest. De suffixo -*ώνιος* egit Lobeckius in pathol. proll. pag. 429.

CAPUT III.

TESTIMONIA INSCRIPTIONUM.

Sequitur nunc alterum genus testimoniorum, quod continetur inscriptionibus et ad aspirationem vulgarem recte

7) *χάπτω* etiam affertur in Etymol. magno s. v. *χνάμψω*.

cognoscendam vix minoris momenti est quam ipsorum scriptorum loci modo allati. Videmus enim inde ab initio saeculi quinti ante Chr. n. usque ad infimam veteris Graecitatis aetatem non solum in inscriptionibus lapidariis sed etiam in papyris, quae nobis relictae sunt, tam saepe aspiratas pro tenuibus et tenues pro aspiratis scribi, ut, quamquam fere trecenta exempla congessi, tamen mihi verendum sit, ne multo plura neglexerim. Qua ex re certe hoc concludendum est has litteras, scribendo inter se mutatas, etiam in pronuntiatione saepius confusas esse. Similiter in inscriptionibus Graecis, ubicumque *η* *ει* *ι* aut *αι* et *ε* confusa sunt, sine ulla dubitatione concludendum est id quod etiam aliunde scimus: tales titulos iam ad eam aetatem referendos esse, qua *η* et *ει* in *ι*, *αι* in *ε* transierint.[8]) Omnes autem eiusmodi confusiones multo saepius in privatis quam in publicis inscriptionibus inveniuntur: neque id mirum, illarum enim auctores saepe homines ineruditi fuerunt, hae vero semper ad tabellarum publicarum exemplaria excudebantur, quae quanta cum diligentia et cura compositae sint sciet quicunque Atheniensium titulos publicos obiter tantum inspexerit. Iam igitur, si certum est aspiratas et tenues in lingua vulgari saepius confundi, duplex via patet, qua confusiones illae explicari possint: aut enim litterae tenues aspiratarum aut contra aspiratae tenuium sonum habuerunt. Hanc vero alteram rationem quominus sequamur, duae potissimum causae prohibent, quas statim enumero. Ac primum quidem obstant decem illa testimonia scriptorum modo allata, quae quidem omnia in eo consentiunt saepe in lingua vulgari tenues in aspiratas transisse nec unus quidem testis antiquus excitari potest, qui contrariam mutationem tueatur. Deinde huic rationi repugnat omnis natura et historia linguae. Etenim si certum est linguam per se, nisi certae caussae, quas infra tractabo, accedant, non

---

8) Idem cadit in confusionem litterarum b et v apud Latinos: cf. Corssen, Ausspr. etc. pag. 131—32 (ed. II.).

ad corroborandos sed debilitandos sonos inclinare: non probabile est ex aspiratis tenues fieri, praesertim cum hic transitus vix in uno vocabulo antiquo sit demonstratus (cf. Curtii el. pag. 458). Quam ob rem quin altera via, quae sola testimoniis antiquis et ipsius linguae historiae et naturae convenit, sequenda sit, non est quod dubitem. Sed antequam ipsa exempla, quae collegi, enumero, paucis verbis examinanda est O. Jahnii opinio (qui primus, quod sciam, hanc tenuium et aspiratarum confusionem in titulis Atticis observavit), quam proposuit in scriptis societatis Lipsiensis t. VIII pag. 739:

„Der Gebrauch des χ statt κ findet sich — abgesehen von den zahlreichen Fällen, wo in flüchtiger Schreibweise beide Buchstaben leicht verwechselt wurden — nicht selten so, dass volksmässige Aussprache als Grund betrachtet werden muss; wofür die Schreibung der Töpfernamen Χόλχος, Χαχρυλίον als Beleg dienen mag, ferner Ἔχϑορ statt Ἔκτορ (C. I. 7673) λάχυϑος statt λάκυϑος (C. I. 8498) auf Vasen, ϑυηχόος statt ϑυηκόος (C. I. 160. 7), χάλχαι statt κάλχαι Rangabé 56 A 50) auf att. Inschrr. und die verwandte Erscheinung in den Namen von Vasenmalern Θυφειϑίδες (d. h. Θευπειϑίδης[9]), Φανφ...., was schwerlich für Πανφαῖος zu nehmen ist, da dieser Name 17 mal mit Π geschrieben und mit ἐποίησεν vorkommt, während dieses einmal mit ἐποίει verbunden sich findet und ebenso gut z. B. Πάμφιλος sein kann,[10]) Θαλϑύβιος (Mon. ined. 6. 19); ϑρόφος (C. I. 8139, 8185)."

Hac cum adnotatione conferenda sunt, quae idem Jahnius pag. 748 de contraria confusione, cuius pauca tantum exempla affert, dicit:

„Unter den zahlreichen Beispielen von Inkorrektheiten in Wortformen und Orthographie .... finden wir auch sonst Wörter, in denen offenbar unter dem Einfluss einer

---

9) Cf. tamen infra pag. 88.
10) Cf. tamen infra pag. 87.

härteren Aussprache die Tenuis an die Stelle der Aspirata getreten ist, obgleich viel häufiger die den Attikern gewöhnliche Neigung für die Aspiration hervortritt."

Putat igitur Jahnius duplicem in Attica pronuntiandi rationem fuisse; quod non solum iis de caussis, quas supra attuli — nam si Jahnium sequeremur, etiam transitus aspiratarum in tenues statuendus esset — sed etiam propterea non recte se habet, quod interdum in eodem vasculo aut titulo attenuatio, ut ita dicam, et aspiratio iuxta apparent (velut in *Καριθαῖος* pro *Χαριταῖος* pag. 83 et in illo vasculo, ubi *Ἀριστοκράθες* et *Πίλιπος* iuxta scribuntur), unde secundum Jahnium concludendum esset, quod ab omni specie veritatis abhorret, eosdem homines modo alteram modo alteram pronuntiationem secutos esse. Accedit etiam quod numerus earum inscriptionum, ubi tenuis pro aspirata posita est, accuratiore inquisitione instituta titulos contrarii generis plane exaequat. [11])

Transeo igitur nunc ad exempla ipsa, semper ita disposita, ut quae eiusdem originis sunt eodem conspectu comprehendi possint. Vasa autem in Italia superiore reperta propterea inter Atticas inscriptiones enumerantur, quia dubitari vix potest, quin Jahnius Kramerus Müllerus, qui imprimis doctrinam vasculariam callent, recte iudicaverint omnia eiusmodi vasa Atticis officinis vindicanda esse (cf. O. Jahn, Beschreibg. d. Vasensammlg. König Ludwigs, Einleitg. pag. CCLI).

I. A: *X* ponitur pro *K*:

in Atticis titulis et vasculis:

In amphora Clitiae (sic) et Ergotimi vetustissima, quae multis argumentis, formis litterarum, Hippothoontis imagine — qui quidem proavus Hippothoontidis demi fuit — crobylis (cf. Thuc. 1. 6. 2), denique nominibus quae inveniun-

11) Errat igitur etiam Voretzsch, de inscr. Cret. pag. 16 sq., qui Cretenses duplicem pronuntiationem secutos esse putavit.

tur in choro Thesei statim Attica esse evincitur, haec nomina apparent:

1. [᾿Ο] χεανός pro Ὠκεανός } cf. praeter Jahnium l. l.
2. Χάστορ „ Κάστωρ } pag. CLII sqq. apographa eius vasis in Monum. ined.

d. inst. IV. t. 54—57 et Archaeol. Ztg. VIII t. 23—24.

3. χάλχας pro κάλχας legitur apud Rangabé, ant. hell. I. 56 A 50, in inscriptione publica.

4—7. θυηχόος pro θυηκόος quater legitur in inscrr. publicis:

a) in inscr. apud Vischerum in novo museo Helvetico 1863 n. 36. pag. 20.
b) C. I. Gr. 160 §. 7 a col. I. 7 pag. 263.
c) „ „ „ „ „ 12 c „ II. 95 „ „ b.
d) apud Rangabé, l. l. 57 A 60.

Hanc aspiratam formam etiam a scriptoribus receptam esse docent Photius in lex. s. v. θυηχόος et Eustath. pag. 1601. 3. Cf. etiam C. Keilium in Philologo XXIII pag. 256 sqq. [12])

8. χόνις pro κόνις C. I. Gr. 1034 in inscr. privata.

9. Κυμω[δ]όχη = Κυμοδόκη, nomen Nereidis (cf. Il. 18. 39, Hes. Theog. 252) in vasculo Athenis reperto apud Overbeck, Gallerie heroischer Bildwerke pag. 194. [13])

10—12. Χαλχεδόνιοι pro Καλχηδόνιοι ter legitur in inscrr. publ. apud Boekhium, Tributlisten IV. 1, LIV. 56, C. Cf. infra cap. IV.

13. Ἐτέ[οκλ]ος Ἄρχαδος = Ἄρκαδος: C. I. Gr. 195. I. 18 et Keil spec. onomatologi Graeci pag. 94.

In vasculis, quae in Italia superiore reperta sunt:

14. Χόλχος = Κόλχος, nomen figuli: cf. Brunn, Künstler-Gesch. II pag. 705, Gerhard, Auserl. Vas. II t. 122—123, C. I. Gr. 8239.

---

12) Ii qui θυηχόος scripserunt hoc vocabulum a verbo χεῖν falso derivasse videntur.

13) Κυμοδόχη haud dubie analogiam formae δέχομαι sequitur.

15. *Χαχρυλίον* = *Καχρυλίων*, nomen figuli: cf. Brunn, l. l. p. 702—4, C. I. Gr. 8231—37 et 8160.

16. *Νίχαρχος* = *Νίκαρχος* cf: Jahn in scrr. societ. Lips. 1861 pag. 739.

17. *Χλαύχε* = *Γλαύκη* cf. Monum. ined. I. 38, Gerhard, Auserl. V. III. pag. 68, C. I. Gr. 8354.

18. *Νιχόμαχος*: cf. Jahn, Beschreibg etc. adnot. 1267.

19. *Χλίσοφος* = *Κλείσοφος*: cf. Annali d. inst. III adnotat. 184.

20. *Εὔταχτος* = *Εὔτακτος*: cf. Ἐφημερὶς ἀρχαιολ. no. 3262. 52 et Keilium in Philologo 1865 pag. 259.

21. *Χυδίας* = *Κυδίας* cf. Jahn, l. l. adnot. 1267.

Secuntur nunc ceterae Graeciae tituli, quibus, ubi licuit, loca, quibus reperti sunt, addidi:

22. *Ἁποχράτει* = *Ἁ[ρ]ποκράτει* (Epirus) secundum Boissonnadium C. I. Gr. 1800. 2. De eodem vitio cf. n. 35 et 36 inscrr. Deliacas.

23. *[Ο]ἰολύχου* = *Οἰολύκου* (locus incertus): C. I. Gr. 1936. 20 (coll. 5258 et Herod. 4. 149).

24. *Φαλάχρου* = *Φαλάκρου* (ibid.): C. I. Gr. 1936. 26.

25. *Χαλχηδονίοις* = *Καλχηδονίοις* (ibid.): C. I. Gr. 1936. 31. Cf. supra n. 10—12 et infra n. 45.

26. *Ῥουστιχῷ* [14]) = *Ῥουστικῷ* (Pydna): C. I. Gr. 1954.

27. *Χρίσ[π]ου* = *Κρίσπου* (Apollonia Thrac.): C. I. Gr. 2052. 7.

28. *Χούνα[γ]ος* = *Κούναγος* (Olbiopolis): C. I. Gr. 2070.

29. *Μάρχου* = *Μάρκου* (Sarmatia): C. I. Gr. 2078.

30. *Μάρχῳ* = *Μάρκῳ* (Olbia): C. I. Gr. 2090.

31. *Χυζικηνῶν* = *Κυζ.* (Samothrace): C. I. Gr. 2157.

32. *ἐχ τῶν* [15]) = *ἐκ τῶν* (Chius): C. I. Gr. 2241.

33. *Λύχου* = *Λύκου* (Samus): C. I. Gr. 2251.

---

14) Fortasse hoc nomen falso ad analogiam formarum deminutivarum in -*ιχος* fictum est.

15) Similia exempla sub n. 20. 44 et 47 attuli.

34. Ἀρχιδίχου = Ἀρχιδίκου (Aegialus): C. I. Gr. 2264[k] (Add.)
35. Ἁρποχράτει [16]) = Ἁρποκράτει (Delus): C. I. Gr. 2297. 13.
36. item. (ibid.): C. I. Gr. 2302. 5—6.
37. ἐπὶ χαιρόν = ἐπὶ καιρόν. (Zea): C. I. Gr. 2360. 38.
38. βεβληχῦαν = βεβληκυ[ῖ]αν (ibid.): C. I. Gr. 2360. 7.
39. ἐννεαδεχέτ[ης] (Pholegandrus): C. I. Gr. 2445. 3.
40. Μάρχου = Μάρκου (Cos): C. I. Gr. 2519.
41—42. Ἀχάμας = Ἀκάμας (Creta): C. I. Gr. 2554. 157 et 170.
43. γεινόσχη = γινώσκη (Thyatira): C. I. Gr. 3487. 25.
44. ἐχδιχῆσαι = ἐκδικῆσαι (ibid.): C. I. Gr. 3488. 6. Ceterum cf. n. 32 et 47.
45. Χαλχηδονίων (Calchedon): C. I. Gr. 3793. Cf. supra n. 10—12, inscrr. Atticas et n. 25.
46. εἴχοσι = εἴκοσι (Pompejopolis): C. I. Gr. 4155. 10.
47. κατέχτανεν = κατέκτ. (Sagalassus): C. I. Gr. 4377. 5. Cf. supra n. 32.
48. χλεινόν = κλεινόν (ibid.): C. I. Gr. 4377. 7.
49. Ἄραχος = Ἄρακος (Cyrene): C. I. Gr. 5149. Cf. supra pag. 75.
50. Θυοσχώτης Μόρφου (Neapolis): C. I. Gr. 5835. 3. Cf. supra n. 4—7. Hoc nomen a θυοσκόος = θυηκόος derivandum est.
51. Ἀσχλαπίοι = Ἀσκλαπίῳ (Bononia): C. I. Gr. 6737. 2.
52. Ἀσχλαπίχιος (Orchomenus Boeot.): Rangabé 1304. 40.
53. Ἀσχλαπιῶ (ibid.): cf. Keil in Fleckeiseni annall. suppl. IV. pag. 579.
54. λάχυθος = λάκυθος (in vasculo Italiae inferioris): cf. Annali d. inst. III tab. D.
55. διώχι = διώκει in gemma apud Stephani, Apollon Boëdromios pag. 34.

I. B. *K* ponitur pro *X*:

In lapidibus Atticis:

1. Σωκάρο[ις] = Σωχάροις (inscr. privata): C. I. Gr. 676.

16) Cf. supra n. 22, tit. Epiroticum.

2. καταχθόνιος (inscr. privata): C. I. Gr. 916. 4. Cf. etiam infra n. 34 et ἄπθιτος pro ἄφθιτος, quod pag. 88 enumeravimus.

3. δοδεκεμέρου = δωδεχημέρου: Rangabé 56 A. 36. (inscr. publ.)

4. Κσανθίας [17]) = Χσανθίας: Rangabé 2268. 10.

5. κάριν = χάριν: Rhein. Mus. 1866 pag. 386 no: 208.

In vasis Atticis:

6. Ἀρκικλες = Ἀρχικλῆς: C. I. Gr. 8140.

7. ναικί = ναιχί: Jahn, Beschreibg. etc. no: 515.

8. item: Catalogue of vases in the brit. Mus. I. no: 852.

9. Κάρονος = Χάρωνος: Jahn, l. l. praef. adnot. 965.

10. Κσενοκλες = Χσενοκλῆς: Raoul Rochette, lettre à M. Schorn pag. 11 et Welcker, alte Denkm. V. 382.

11. Παννυκίς = Παννυχίς: Stephani in scriptis academiae Petropol. 1860. pag. 12.

12. Ἀντίμακος: Annali d. inst. III pag. 167.

13. Κρυσόθεμις: Bulletino d. inst. 1865. IX et X. Cf. n. 37.

14. Καριθαῖος = Χαριταῖος: Brunn, Künstl. Gesch. II. 666.

15. Εὔκερος = Εὔχειρος [18]): Keil, Anall. epigr. 170.

In ceterae Graeciae monumentis:

16. καῖρε = χαῖρε (Epirus): C. I. Gr. 1820.

17. ἐσκάτω = ἐσχάτω (Corcyra): C. I. Gr. 1840. 12.

18. Κορηγίονος = Χορηγ. (Anapa): C. I. Gr. 2131.

19. καῖρε = χαῖρε (Mytilene): C. I. Gr. 2206.

20. τ[υμ]βωρυκίας = τυμβωρυχίας (Iasus): C. I. Gr. 2688.

21. κἄτερον = χἄτερον (Stratonicea): C. I. Gr. 2722. 3.

---

17) Cf. etiam n. 10 et infra III B n. 8—9, ubi prorsus similiter κσ et πσ pro χσ et φσ scriptum est. Ceterum dubitari potest, utrum haec exempla pro meris aspp. et tenn. confusionibus, an pro vestigiis vetustissimae illius scripturae, quae in titulis Theraeis et Meliis occurrit (cf. Kirchhoff, Studien z. Gesch. d gr. Alph. p. 161), habenda sint.

18) Hoc est nomen figuli, quod etiam in alio vasculo (cf. Brunn K. G. II. p. 681) occurrit.

22. κρή = χρή (Aphrodisias): C. I. Gr. 2741. 12.
23. παρασκόντα = παρασχόντα (ibid.): C. I. Gr. 2771. 10.
24. πυρρίκης = πυῤῥίχης (Teus): C. I. Gr. 3089. 7.
25. Διεύκου = Διεύχου (ibid.): C. I. Gr. 3101 (cf. 3064, 3101 et nomen Διευχίδας.)
26. Τύκην = Τύχην (Smyrna): C. I. Gr. 3273. 9.
27. Βακκίου = Βακχίου (ibid.): C. I. Gr. 3342.
28. ἠρκώς = ἠρχώς (Thyatira): C. I. Gr. 3487. 14.
29. κάριν[19]) = χάριν (Parium) C. I. Gr. 3653.
30. Κρηστός = Χρηστός (Cyzicus): C. I. Gr. 3665. 52.
31. ἔστικον = ἔστιχον (Apamea Bithyn.): C. I. Gr. 3715.
32. κάριν = χάριν (Nicaea): C. I. Gr. 3758. Cf. n. 29.
33. item (Cotyaeum): C. I. Gr. 3827.
34. κατακτονίοις = καταχθονίοις (Cadyanda) C. I. Gr. 4320. 11.
35. Καρίκλεια = Χαρίκλεια (Aegina): C. I. Gr. 2140a9 in addendis. Cf. n. 29.
36. Ἀκιλλεύς: Overbeck, Gall. hero. Bildw. pag. 377.
37. Κρύσης = Χρύσης: ibid. Cf. supra n. 13.
38. Κιονίς = Χιονίς: Gerhard, auserl. Vas. III. pag. 81 et Archaeol. Ztg. 1846. 43.
39. Καρίλας = Χαρίλας in nummo Milesio apud Mionnet III. 164. 735.
40. Εὐτύκους = Εὐτύχους in nummo Phocaeensi apud Mionnet III. 179. 848.
41. ἄρκοντος = ἄρχοντος in nummo apud Mionnet III. 188. 904.
42. Καρίδημος = Χαρίδημος in nummis Phrygiis et Clazom. apud Mionnet IV. 254 et III. 74. Cf. n. 29.
43. Καρῖνος = Χαρῖνος in nummo Bithyn. apud Mionnet suppl. V. 246. 1441.
44. Καρῖνος in nummo Phrygio apud Mionnet suppl. VII. 613. 564.

19) Eandem confusionem s. n. 32, 33, 35, 42 notavimus.

45. *Δήμαρκος* = *Δήμαρχος* in lamina Euboica vetustissima: Rhein. Mus. 1867 pag. 280.

II. A. *Θ* ponitur pro *T*:

in lapidibus et vasis Atticis:

1. *χειροθονηθείς* (inscr. publ.): C. I. Gr. 108. 4.

2. *θρόφος* = *τρόφος* in amphora Clitiae et Ergotimi cf. supra pag. 79 sq.

3. item in vasculo Glaucytae et Archiclis: Jahn, Beschr. etc. no. 333.

4. *Ἀριστοκράθες* = *Ἀριστοκράτης* (in vasculo): Jahn in scrr. societ. Lips. VIII. pag. 747.

5. *Θέθις* = *Θέτις* (in vasc.): Overbeck, Gall. tab. 7. 6.

6. item „ „ Mon. ined. VIII. 15.

7—8. *Θαλθύβιος* = *Ταλθύβιος* bis in vasculis legitur: Mon. ined. 6. 19 et 8. 15 (cf. Annali 1865 pag. 212.)

9. *Ἄρθεμις*: Gerhard, etrusk. u. campan. Vas. pag. 33.

10. *Ἀνθίλοχος*: Gerhard, Berlins antike Bildw. 1643 et archaeol. Ztg. XI. 128.

11. *Καριθαῖος* = *Χαριταῖος*: Brunn, Künstler-Geschichte II. 666, C. I. Gr. 8316 et 8317.

12. *Πρωθώ* = *Πρωτώ* in stela Attica apud Michaelis in nuntiis societ. Lips. 1867 pag. 116.

12a. *Ἀνθιστένου[ς]* = *Ἀντισθένους* in stela sepulcr. Attica: Bulletino d. inst. 1858. pag. 180. n. 16.

In ceterae Graeciae monumentis:

13. *Θρόμιος* = *Τρόμιος* (Delphi): C. I. Gr. 1704. 17.

14. *ἀγαθῇ θύχῃ* (Perinthus): C. I. Gr. 2024.

15. *Πανθοκλεῖ* (Olbia): C. I. Gr. 2090.

16. *Τερθόλλα* [20]) = *Τερτόλλα* (Chius): C. I. Gr. 2241.

---

20) Editum est *ΤερθοΜα*, sed quicunque observaverit, quam saepe in inscrr. *M* et *ΛΛ* inter sese confundantur, non dubitabit, quin recte iudicaverit Boeckhius, qui hoc loco Latinum nomen „Tertulla“ latere suspicatus est.

17. ϑηνω = τήνω (ἐκείνῳ, Creta): C. I. Gr. 2554. 163.

18. Θειμόϑεος = Τιμόϑεος (Termessus): C. I. Gr. 4366 f.

19. Αρταμιϑίου = Ἀρταμιτίου (Panormus): C. I. Gr. 5556.

20. ἄνϑρα = ἄντρα (Neapolis): C. I. Gr. 5814.

21. Θέϑις = Θέτις in speculo: Annali d. inst. IV. 10. 7. Cf. etiam supra n. 5 et 6.

22. ϑυφλός = τυφλός in vasculo Cumano vetustissimo: O. Jahn, Beschreibung etc. Einleitung pag. LX adnot. 389.

23. Θιμόνοϑος = Τιμόνοϑος in lamina Euboica vetustissima: Mus. Rhenan. 1867. pag. 281.

24. Παράκληϑος = Παράκλητος item: ibid. pag. 288.

25. Θείμωνος = Τίμωνος in nummo Elaeae apud Mionnet III. 19. 111.

26. Νικοκραϑέου = Νικοκρατίου in nummo Mysio ap. Mionnet II. 513. Cf. Εὐκράτιος, Ξενοκράτιος et p. 91.

27. Θεύδοϑος = Θεύδοτος (Cnidus): cf. C. I. Gr. 8518.

II B: *T* ponitur pro *Θ*:

in monumentis Atticis:

1. κατηλῶσαι = καϑηλῶσαι (inscr. publ.): Boeckh, tabb. trierarch. II. 31.

2. κατιστᾶσιν = καϑιστᾶσιν (inscr. publ.): Rangabé I. pag. 62. §. 2.

3. Εὐτυμία (inscr. priv.): C. I. Gr. 708.

4. Ἐπιστένος = Ἐπισϑένους (inscr. priv.): C. I. Gr. 739.

5. Τάλεια = Θάλεια (in vasculo): C. I. Gr. 8075.

6. Ηιποστένες = Ἱπποσϑένης (in vasc.): Catalogue of v. n. 429.

7. Βάτυλλος = Βάϑυλλος (in vasc.): C. I. Gr. 8439.

8. Περίτους = Πειρίϑοος (in vasc.): Gerhard, auserl. V. B. III. pag. 54.

9. Αἴγιστος (in vasc.): Overbeck, Gall. p. 679.

10. τύχει ἀγατιε = τύχῃ ἀγαϑῇ (in vasc.): Jahn, Beschreibg. etc. Einleitg pag. CXXX adnot. 977.

11. *Σμίκυτος* = *Σμίκυθος* (in vasc.): C. I. Gr. 7878.

In ceterae Graeciae monumentis:

12. *Ἀλκιτοίδας* = *Ἀλκιθοίδας* (Argi): C. I. Gr. 18. 4 et Keil, anall. epigr. pag. 171 adnot. 1.

13. *Εὐτυμίς* (Thessalia): C. I. Gr. 1981.

14. *ἐντάδε* = *ἐνθάδε* (ibid.): C. I. Gr. 1988[c].

15. *καταθέσται* = *καταθέσθαι* (ibid.): C. I. Gr. 1992.

16. *καταθίσται* = *καταθέσθαι* (Callipolis): C. I. Gr. 2015.

17. *στατμόν* = *σταθμόν* (Zea): C. I. Gr. 2360. 12.

18. *κατεσταμένους* (Mylasa): C. I. Gr. 2695[a].

19. *παραμυθήσασται* (Aphrodisias): C. I. Gr. 2776.

20. *ἀντιφόρον* = *ἀνθηφόρον* (ibid.): C. I. Gr. 2822.

21. *ἀφηρωϊστήσεται* (ibid.): C. I. Gr. 2845.

22. *κατότι* = *καθότι* (Thyatira): C. I. Gr. 3487. 29.

23. *ἐπέσχετε* = *ἐπέσχεθε* (Apollonia Phryg.): C. I. Gr. 3973. 5.

24. *τὸν τεόν* = *τὸν θεόν* (Iconium): C. I. Gr. 3993.

25. *ἐπιτάψαι* = *ἐπιθάψαι* (Termessus): C. I. Gr. 4366[m].

26. *ἐντάδε* bis (Syracusae): C. I. Gr. 5398 et 5423[b].

27. item (Cumae): C. I. Gr. 5860.

28. *ἀπελεύτερος* (Trebula): C. I. Gr. 5934. 4.

29. *Ἀτηνοδότου* in nummo Elaeae apud Mionn. III 16. 96.

30. *Ἀτάμας* = *Ἀθάμας* in nummo Mysio ap. Mionn. suppl. V. 288. 58.

31. *Ἐπαγατός* = *Ἐπαγαθός*: in nummo Cnidio ap. Mionnet suppl. VI. 485. 246.

32. *χρήστω* = *χρήσθω* } in titulo Locrensi vetu-
33. *πεντορκίαν* = *πενθορκίαν* } stiss. Rangabé, II. 356[b].

III. A: *Φ* ponitur pro *Π*:

in monumentis Atticis:

1—3. *Φανφαῖος* = *Παμφαῖος* ter legitur in vasculis: Brunn, Künstl. Gesch. II pag. 725.

4—5. *Φανόπε* = *Πανόπη* bis legitur in vasc. ap. Gerhard, Berlins antike Bildw. 1759 et Raoul Rochette, Journal des Savants 1830. pag. 124 (cf. etiam Archaeol. Ztg. 1865 pag. 104 Anm. 25).

6—7. *Θυφειϑίδες* bis legitur in vasc.: Catalogue of vases no. 854 et C.I. Gr. 8214. Keilius (anall. epigrr. pag. 173) *Θευφειδίδης* intelligendum esse iudicavit, Jahnius vero in scrr. societ. Lips. VIII adnot. 120 *Θευπειϑίδης* coniecit. Equidem puto utrumque errasse sed Jahnium propius ad veritatem accessisse. Haud dubie enim nomen vere Atticum *Θ[ο]υπειϑίδης* restituendum est, cum Attici *ϑεο* in *ϑου* contraxisse notum sit. Cf. *Θεοπείϑης* apud Rangabé no: 1397, apud Harpocrat. s. v. *ἐπιδιατίϑεσϑαι*, Rangabé 2208, C. I. Gr. 272, Ross, Dem. Att. 14.

In ceterae Graeciae monumentis:

8. *Φίτταχος* = *Πίτταχος* in nummo Mitylenaeo ap. Visconti, iconogr. Gr. 11. 12, Mionnet suppl. VI. 64. 28.

9—10. *Θελφουσίῳ* = *Θελπουσίῳ* bis legitur in inscr. Delphicis: Wescher et Foucart, inscr. d. Delphes 464. 1, 465. 2.

III B: *Π* ponitur pro *Φ*:

in monumentis Atticis:

1. *ἄπϑιτος*[21]) = *ἄφϑιτος* (inscr. vetustiss.): C. I. Gr. 1.

2—5. *Δίπιλος*, *Νικοπίλε*, *Πίλον*, *Πίλιπος* in vasculo: Jahn, in scrr. societ. Lips. VIII pag. 748, C. I. Gr. 8076.

6. *Πανοκλέους*=*Φανοκλέους* (inscr. priv.): Rangabé 1823.

7. *Εὐπροσύνη* in stela: Bulletino d. inst. 1858 p. 180. 27.

8. *Μόπσος*[22]) = *Μόφσος* in vasc.: Gerhard, auserl. V. III p. 155.

9. *ἔγραπσεν* = *ἔγραφσεν* in vasc.: Annali d. inst. III adn. 630.*

IV. *ΧΘ* ponitur pro *ΚΤ*:

1. *Ἕχϑορ* = *Ἕκτωρ* in vasc.: C. I. Gr. 7673, Catalogue of vases n. 835. Fortasse etiam *Εὔταχτος* (pag. 81 n. 20) *ἐχ τῶν* (ib. n. 32), *ἐχδιχῆσαι* (pag. 82 n. 44), *κατέχτανεν* (ib. n. 47) huc pertinent.

---

21) Non assentiri possum ei explicationi, quam Curtius el. p. 373 proposuit. Ceterum cf. illud *καταχϑόνιος* pag. 83.

22) Cf. supra pag. 83 adn. 17.

2. *ἐχθός* = *ἐκτός* in inscr. Locrensi vetustiss.: Rangabé, II n. 356[b]. 11.

V. *XX*, *ΘΘ*, *ΦΦ* ponuntur pro *ΤΘ* (*ΤΤ*), *ΚΧ*, *ΠΦ* (*ΠΠ*).

1. *Βάχχος* (Tenus): Ross, insc. Gr. in. 104. 3.

2—3. item bis C. I. Gr. 8626. 3 et 9177. 2 (tit. Christ.)

4. *Βαχχίς*: Wescher et Foucart, l. l. 315. 3.

5—11. *Βάχχιος* septies: Wescher et Foucart, l. l. 18. 246, 77. 11, 93. 14, 107. 19, 208. 8, 265. 6, 375. 5.

12. *Βάχχων* Philhistor I. 10. pag. 428.

13. *Ἴαχχος* ibid. I. 1—2 vers. 8 (Eph. arch. n. 4098).

14. *Βύχχυλος*: C. I. Gr. 9517 (tit. Christ.)

15. [*Β*]*αχχιδᾶν*: C. I. Gr. 1850 (tit. Corcyr.)

16. *Κλευθθίς* = *Κλεοτθίς* vel *Κλεοττίς* (cf. infra pag. 107): C. I. Gr. 2211[b] Add. (tit. Methymnaeus.)

17. *Ἄραθθος*, nomen fluminis, quod apud Strab. 7. 325 et Plin. h. n. 4. 4 *Ἄρατθος* scribitur, bis legimus in inscr. Corcyraea vetustiss. et in nummo: Franz in Diar. archaeol. Berol. 1846 pag. 380.

18. *κάθθεσαν* = *κάτθεσαν* (Mytilene): C. I. Gr. 2169. καθθέμεν tit. Achin.

19. *Σάφφου* (Ithaca) C. I. Gr. 1927.

20. [*Ὀ*]*φφιανός* = Oppianus (Attica) C. I. Gr. 286. 8.

21. *Σαφφώ* = *Σαπφώ* in nummo Mityl.: Jahn, in scrr. societ. Lips. VIII pag. 722.

22. *Ἄφφειν* = *Ἄπφειον* C. I. Gr. 3167 (cf. *Ἄπφειν* C. I. Gr. 3278. 1).

23. *Ἄφφιον* = *Ἄπφιον* (tit. Telmessius). C. I. Gr. 4207. 10.

24. *Ἀφφίου* = *Ἀπφίου* (tit. Sardius.) C. I. Gr. 3469.

25. *Ἀφφιάς* = *Ἀπφιάς* (tit. Proconnesius.) C. I. Gr. 3697.

26. *Ἀφφία* = *Ἀπφία* (tit. Phrygius.) C. I. Gr. 3902[m].

27. *Ἀφφιανός* = *Ἀπφιανός* vel *Ἀππιανός* (Appianus) in nummo Phocae. ap. Mionnet III. 179. 845, C. I. Gr. 427. 5 (Attica), 6513 (Roma).

28. *Ἄφφη* = *Ἄπφη* C. I. Gr. 3816. 2, 3390, 3796. (*Ἄπφη* C. I. Gr. 3796, 4122, 4145.)

VI. *ΠΦ* ponitur pro *ΠΠ*:

1—3. *Ἀπφιανός* = Appianus quater in nummis Lydiis et Phocaïc. apud Mionn. IV. 65. 350, 67. 359, 360, III. 179. 846.

VII. In titulis Cretensibus haec vestigia aspirationis vel omissae vel additae repperisse mihi videor:

1. *κρέματα* = *χρήματα* ⎫
2. *ἄγκορεν* = *ἀναχωρεῖν* ⎬ in titulo Gortynio vetustissimo:
3. *ἐπ[ι]κορεν* = *ἐπιχωρεῖν* ⎬ cf. Revue arch. VIII. 445.
4. *κἀγατά* = *καὶ ἀγαθά* ⎭

5. *ἀποFειπάθθο* = *ἀποειπάσθω* ibid.

6—8. *ἰθθᾶντι*, *συνεθθᾷ*, *ἰθθάντες*, id est Cretice pro *ἰττᾶνθι*, *συνεττᾷ*, *ἰττάντες* (= *ἱστᾶντι* etc.) leguntur in inscr. a Bergmanno edita: cf. infra pag. 107.

Haec omnia exempla, quae adhuc attuli, quamquam nemo editorum rationem et aequabilitatem eorum intellexit, tamen ita comparata sunt, ut primo aspectu facile appareat, quid quoque loco legendum sit itaque tacite in transcriptionibus lapicidae vel lectoris, ut videbatur, lapsus correctus est. Sed restant haud pauci tituli, in quibus, cum tot exemplorum aequabilitas nondum perspecta esset, nemo adhuc, quid vere intelligendum esset, vidit; quamquam tales loci ex ceterorum analogia lenissime sanari possunt.

Iam igitur singulis classibus haec exempla accedunt:

I A: *X* pro *K*.

1. In nummo Carico apud Mionnet III. 383. legitur genetivus nominis virilis *Δραχυλλίδου*. Haud dubie *Δρακυλλίδης* intelligendum est: cf. *Δράκυλλος* ap. Arist. Ach. 612, *Δέρκυλος*, *Δερκυλλίδας* etc.

2. Keilius in Passovii lexico dubitat de forma *Χρωκίνης*, quae exstat in nummo Smyrnaeo apud Mionnet III. 198. 1022. Equidem intelligo *Κροκίνης* = *Κροκίνας*, quae explicatio etiam eo confirmatur, quod in alio nummo eiusdem urbis (cf. Mionnet III. 195. 982) scriptum legitur *Σμυρναίων*, *Κρωκίνης*.

3. Mirum nomen legitur in nummo Achaico apud Mionnet suppl. IV. 18. 103 *Κινασέας*, quae forma sine ulla dubitatione in Passovii lexicon recepta est. Mihi quidem *Κινασέας* id est Dorice pro *Κινησίας* (cf. *Μνασέας* — *Μνασίας*, *Ἀντέας* — *Ἀντίας*, *Καλλέας* — *Καλλίας* et similia apud Keil, annall. epigr. pag. 71, 2) recipiendum fuisse videtur. Quod vero ad Doricum *α* pro *η* attinet, Ahrensius (de Dial. Dor. 147—49), si hanc formam novisset, certe non *κίνασις* in embaterio Laconico, quod Tyrtaeo ascribunt (cf. Bergk, poët. lyr. ed. min. fragm. 16), hyperdoricum esse iudicasset.

4. In amphora Clitiae et Ergotimi[23]) scriptum est *ΑΝΤΑΙΟΣ* pro *Ἀγκαῖος*. Cum vero in eadem amphora nomen Thoracis *ΘΟΡΑΤΣ* (sic) scriptum sit saepissimeque *Τ* et + propter formae similitudinem confundantur (cf. Ahrens in Mus. Rhen. 17. 363. adn. 21, *ΝΑΙΤΙ* = *ναιχί* Catalogue of vases etc. n. 830 +*ΗΑΕΜΑΧΟΣ* apud Gerhard et Panofka, Neapels antike Bildw. 1347, *τρήματα* pro *χρήματα* apud Rangabé n. 2205, *Παρμένιτος* = *Παρμένιχος* in nummo apud Mionnet, suppl. VI. 8), non dubito, quin hoc loco *Ἀγχαῖος* pro *Ἀγκαῖος* scriptum sit.

5. In vasculo 850 Catalogi Musei Britannici habetur nomen virile *Ι+ΙΑΣ* scriptum. Equidem [*Ν*]*ικίας* latere suspicor.

6. *Πύχνων* legitur C. I. Gr. 1207, quam formam Kreusslerus in lexicon Passovii et Benselerus in lex. nominum propr. Graec., quamquam hic dubitanter, receperunt. Non dubito, quin *Πύκνων* (a *πυκνός*) intelligendum sit.

7. *Διονίχης* legitur in lamina Euboica (cf. Benseleri lex. s. v.). Haud dubie *Διονίκης* (cf. *Διόνικος* apud Lucianum) intelligendum est.

8. In nummo Phocaico apud Mionnet III. 177 scriptum est nomen virile *Χαρνείδης*, quod Keilius sine ulla dubi-

---

23) Cf. Jahn, Beschreibg etc. Einleitg. pag. CLIV. Anm. 1082, Brunn Künstlergesch. II. p. 676.

tatione lexico Passoviano inseruit. Mihi quidem persuasum est *Καρνείδης* intelligendum esse: cf. *Καρνεάδης*, *Καρνέας* C. I. Gr. n. 6071, *Καρνεῖος* ib. n. 5378, 5380, 5392[c] etc.

I B: *K* ponitur pro *X*:

1. *Εὔκαρον Σωφίλου Θηβαία* scriptum est in stela Attica apud Rangabé II. 1804. Equidem *Εὐχάρ[ι]ον* (cf. Eucharius apud Orelli, inscr. Lat. ampliss. coll. n. 3160 et *Εὐχάριος* C. I. Gr. 7321[c] ac deinde *Γυμνάσιον*, *Ἐλάφιον*, *Φιλημάτιον*, *Ἐρώτιον*, similia nomina hypocoristica) intelligendum esse iudico.

2. *Ἀκαιός* magistratus nomen est in nummo Dyrrhachino apud Mionnet II. 38. 85 (cf. etiam Benseleri lex. nom. propr. Gr. s. nom.). Latet, ut opinor, hoc loco nomen usitatissimum *Ἀχαιός*, de quo vide Benselerum s. nom.

3. In nummo Colophonio apud Mionnet III. 76. 110 legitur nomen *Μάκαξ*, cui Benselerus in lex. suo rectissime dubitationis signum apposuit. Iam vero, si *Μάχαξ* intelligitur, hoc nomen eodem modo a radice *μαχ* derivari potest, quo *λάλαξ* a *λαλ*, *βόαξ* a *βο*, *τρύφαξ* a *τρυφ*, *ῥύαξ* a *ῥυ* etc.

4. Keilius in anall. epigr. pag. 135 pro *Φιλότικος*, quod legitur C. I. Gr. 270. I. 28 scribere vult *Φιλότιμος*. Sed multo simplicius intelligi potest: *Φιλώτιχος*, quod deminutivum est a *Φιλώτας*, ut *Ἀμύντιχος* ab *Ἀμύντας*, *Ὀνάτιχος* ab *Ὀνάτας*, similia.

5. Similiter idem Keilius in Fleckeiseni annall. suppl. II. 372 *Φρόνιμος* pro *Φρόνικος* (C. I. Gr. 1777. 2) legendum esse iudicavit. Nonne verisimilius est *Φρόνιχος* intelligendum esse, quod est deminutivum a *Φρόνιος* (cf. Odyss. 2. 386, 4. 630) sicut etiam *Φρονίσκος* ap. Rangabé II. 1304. 45? Similiter iuxta reperiuntur *Φρύνιχος* et *Φρυνίσκος*.

6. In lamina Euboica, quam Lenormant edidit in Mus. Rhen. 1867 pag. 279 legitur *Αἴσκραος*. Haud dubie hoc loco intelligendum est *Αἰσχρα[ῖ]ος* (cf. Philoch. ap. Harpocrat. s. v. *κατατομή* et Ross, de dem. Att. 5).

II A: *Θ* ponitur pro *T*:

1. In nummo Sicyonio ap. Mionn. II. 199 legimus nomen virile *Θρασύθης*, quod magnas mihi dubitationes movet. Attamen si alterum *ϑ* aspiratione ex *τ* ortum esse statuimus, evadit nomen recte formatum et per se clarum *Θρασύτης*: cf. Benseleri lex. s. nom. *Θαρσύτας*, *Θαρσίας*, *Θαρσύλος*. Optime igitur hoc nomen *Θρασύτης* congruit cum *Θερσίτης*, de quo cf. Curtii ell. p. 232.

2. C. I. Gr. 2363 inter alia nomina male conservata etiam *Εὐτήμων* et *Θισίης* leguntur, quae aspiratione vulgari cognita facilia sunt ad explicandum. Dubitari enim non potest, quin *Εὐθήμων* (cf. Benseleri lex s. n.) et *Τισίης* = *Τισίας* scribendum fuerit.

II B: *T* ponitur pro *Θ*:

1. Rangabé II. 1840 stelam sepulcralem Atticam edidit, in qua scriptum legimus: *Στασία Τιασώτου Παφία* addiditque: „*Τιασώτης* est un nom inconnu.“ Valde mihi probabile est, hoc loco *Θιασώτης* intelligendum esse: cf. *Θιάσης* apud Ross, n. 95 et *Θίασος* apud Benselerum l. l. s. v.

2. Notum est nomen figuli *Ταλείδες*, quod in multis vasculis habetur (cf. Brunn, Künstlergesch. II. pag. 735—36) et prorsus analogia caret. Mihi igitur persuasum est *Θαλείδης*, quod est patronymicum a *Θαλῆς*, scribendum fuisse.

3. *Τεύδου*, id est genetivus a nominativo *Τεύδης*, invenitur in nummo Coo apud Mionnet, Suppl. VI. 568. Qua cum forma si nomina *Θεύδης* (in nummo Smyrnaeo ap. Mionnet III. 203), *Θεῦδις*, *Θευδιανός*, *Θευδίων* conferas, vix dubitabis, quin etiam in hoc nummo nomen *Θεύδης* lateat.

4. Forma *Παρτενιδανός*, quae legitur in nummo Teio apud Mionnet, suppl. VI. 382 per se tam obscura est, ut ipse Mionnetius in indice nominum (cf. suppl. IX. 2. pag. 85) huic nomini dubitationis signum apposuerit. Quodsi hoc nomen ea de qua agimus ratione corruptum esse putamus, evadit *Παρθενιδανός*, quod ex forma patronymica *Παρθενίδης* (cf. *Παρθένης*, *Παρθένις* C. I. Gr. 3664) addito suffixo -*ανός* facile explicari potest.

III A: *Φ* ponitur pro *Π*:

1. In vasculo Monacensi (cf. Jahn, Beschreibg. etc. n. 4.) Amazonum imagines exhibente etiam Ὑφοπύλη claris litteris scriptum est, quod Jahnius haud probabiliter ex Ὑψιπύλη corruptum esse putat. Mihi contra nulla mutatione facta Ὑποπύλη legendum esse videtur, quo nomine ea significari potest, quae sub porta urbem custodit. Cf. Πυλαιμάχος et Πυλαΐτις, quae sunt Minervae cognomina, Πυλάρτης, nomen Troiani ap. Homer., Πύλωρος C. I. Gr. 2130. 50, Ἔμπυλος ap. Quinct. 10. 6. 4, Πρόπυλος ap. Phot. bibl. p. 239. 15 etc., denique Homericum illud (Il. 12. 127): „... ἐν δὲ πύλῃσι δύ' ἀνέρας εὗρον ἀρίστους."

III B: Π ponitur pro Φ:

1. In stela Attica, quam Bursianus in actis societ. Lips. anni 1860 p. 197 edidit, mirum ephebi nomen Πρίκων exstat, quod prorsus obscuram etymologiam habet nec alio loco redit. Equidem intelligendum esse puto Φρίκων, quod nomen saepius occurrit (cf. Lenormant in Mus. Rhen. 1867 p. 286, Homeri epigr. 4. 4, Anthol. Pl. 243 et nomina Φρικίας et Φρικίδας ap. Wescher et Foucart, inscr. de Delphes 161. 10, 166. 8).

Accedunt huc praeterea duo loci papyri Berolinensis, quam nuper Parthey in scrr. academ. Berol. 1865 ab Hauptio Herchero Kirchhoffio adiutus edidit. Ibi pag. 152 versu 73 sqq. ita scriptum est: „συνίστα δὲ σεαυτὸν τῷ θεῷ οὕτως, ἔχων ὁλόλευκον ἀλέκτορα καὶ στρόβιλον καὶ οἶνον σπένδων αὐτῷ ἄλυφον καὶ περίμενε εὐχόμενος ἕως ἡ θυσία ἀποσχῇ." Quo in loco cum neque Parthey scripturam ἄλυφον se expedire posse fateatur neque Hercheri coniectura ἄλειψον placeat, equidem veram emendationem invenisse mihi videor intelligens ἄλυπον. Ad quam explicationem confirmandam hos locos confero, ubi adiectivum ἄλυπος cum vino aut cibo coniunctum occurrit: Ath. I. 33ᵃ: „ὁ δὲ Ἀδριανὸς καλούμενος (scil. οἶνος) εὔπνους, εὐανάδοτος, ἄλυπος τὸ σύνολον. Ibid. II. 57ᵈ: „τοὺς στροβίλους πρὸς εὐπεψίαν ἀλύπους εἶναι." Ibid. I. 29ᵉ ex Hermippo: „τῶν ἄλλων οἴνων μετ' ἀμύμονα Χῖον ἄλυπον," Pollux onom. γ. 108, Theophr. hist. plant. 2. 4. 2 denique

Horatianum illud (ca. I. 17. 21) „Hic innocentis pocula Lesbii.“

Similiter alius locus eiusdem papyri pag. 150 v. 5 sqq. emendari potest, ubi, postquam v. 2 Apollo his verbis invocatus est: „Φοῖβε μαντοσύναισι ἐπίῤῥοθος ἔρχεο χαίρων“ versu 5 ita pergitur: „Εἴ ποτε δίφιλον ἔσχεν ἔχων κλάδον ἐνθάδε δάφνης || σῆς ἱερῆς κορυφῆς ἐφθέγγεο πολλάκις ἐσθλά || καὶ νῦν μοι σπεύσειας ἔχων θεσπίσματ' ἀληθῆ.“ Haec verba, quae neque Parthey interpretari potuit et Bursian (Litt. Centralbl. 1867 pag. 297) aperte corrupta esse iudicavit, optime restituuntur, dummodo pro ἔσχεν ἔσκεν et pro δίφιλον δὴ φίλον intelligatur. Sic enim haec sententia evadit: „Wenn früher einer (de omisso τις cf. Krügeri gr. gr. 61. 4. 5) dort war (scil. Delphis), haltend den (dir) lieben Lorbeerzweig von deiner heil. Spitze“ (hoc haud dubie ad Parnassum spectat cf. Orphei Argon 1: „Ὦναξ Πυθῶνος μεδέων, ἑκατήβολε μάντι, || ὃς λάχες ἠλιβάτου κορυφῆς Παρνησίδα πέτρην“): da gabst du oftmals herrliche Orakel. Und so eile auch jetzt zu mir mit wahren Sprüchen.“

Ceterum hae emendationes vel potius explicationes etiam eo confirmantur quod saepius in his papyris aspiratas et tenues confusas videmus: pap. I. vers. 7 ἀκρωτίστως pro ἀχρ., 321 μειλίκιον, II. 89ª ἀ[κά]χητα = ἀκάκ., 127 ὅσθις pro ὅστις, 182 κάρτην pro χ., 166 φάνατι = φάναθι.

Sed haec perpetua tenuium et aspiratarum commutatio, quae quam longe lateque per omnium regionum et saeculorum inscriptiones Graecas diffusa sit nunc satis superque demonstrasse mihi videor, vix rarius etiam in vocabulis Graecanicis apud Romanos apparet[24]): neque id mirum, nam cum Graeci ipsi tam saepe nescirent, utra littera adhibenda

24) Primus Scaliger in indice grammatico ad Gruteri corpus inscrr. s. v. „h superfluum“ et „omissum“ hanc confusionem observavit. Cf. etiam Schneider, gr. lat. I. 199 sq. et 205, Schmitz, progr. Marcodur. 1863, Ribbeck, index gramm. ad Vergiliana proll. pag. 421 sqq. qui tamen veram huius rei rationem non intellexerunt.

esset in vocibus haud raro cum falsa aspiratione pronuntiatis, eo facilius Romani, qui plerumque non ita accurate grammatica Graeca eruditi erant, in hac re errare potuerunt, postquam inde ab anno 660 u. c. (cf. Ritschl, Mon. epigr. III pag. 27) aspiratas Graecas pronuntiando et scribendo exprimere inceperunt.[25])

Sic igitur haec nova exemplorum turba accedit.

I A: CH ponitur pro C:

In inscriptionibus:

Chorintho Grut. 349. 2, Prochne ib. 883. 2 (cf. etiam Inscrr. regni Neapol. 701), Schythicus ib. 520. 3, Dorchae Inscr. regni Neap. 3838, Gluchera ib. 3323, Philochale ib. 3401, chorinbus ib. 2133. (cf. etiam Schuchardt, Vocalism. d. Vulgärlateins I. 18).

In libris vetustissimis Vergilianis (saeculi tertii, quarti, quinti), qui titulorum posteriorum instar sunt (cf. Ribbeck, ind. gramm. ad Verg. pag. 421 sqq.):

Chaicus, Chalybe, Alchides, Barchaei, lynches, Phorchus, Stimichon.

I B: C ponitur pro CH:

In libris Vergil. vetustiss.:

Calybs, Carybdis, caelas (chelas), clamys, coreis, Cromis, Ancises, Dulicius, Erictonius, Iacco, Molorci, Orsilocus, Pancaeis, Thersilocus etc.[26])

---

25) Idem etiam in inscrr. Etruscis a K. O. Müllero (Etrusker I 59) animadversum est, qui haec exempla attulit: Pherse = Περσεύς, Phulnikes = Πολυνείκης, Atresthe = Ἄδραστος, Thethis = Θέτις, Thelaphe = Τήλεφος (cf. etiam Müller-Wieseler, Denkm. d. a. Kunst I. 63. 319 et 61. 307 Athrpa = Ἄτροπος).

26) Noli putare haec meros librariorum errores esse et Romanos spiritum post c t p non accurate pronuntiasse. Quantum enim, ut exemplo utar, Otho et Oto pronuntiando inter se differant, apparet ex testimoniis Ciceronis or. 48. 160, Catulli epigr. 84, Quinctiliani 1. 5. 20 etc. Cf. etiam Consentium pag. 392. 19 ed. Keil., ubi tales „barbarismos“ sic castigat: „[per inmutationem fiunt barbarismi sic:] aspirationis, ut si quis Traciam dicens primam subtiliter ecferat aut Carthaginem dicens primam enuntiet cum aspiratione.“

II A: TH ponitur pro T:

In inscriptionibus:

Amaranthus Grut. 241, Amynthas ib. 914. 6, Atthin ib. 29. 6, Therpsis ib. 787. 6, Thelete Inscr. regni Neap. 3697, Thryphosa ib. 3153 et 6676, Thelesina ib. 833, Tharsus Orelli inscr. 6792[a] etc.

In libris vetustissimis Vergili:

Thalon, Aethna, Anthaeus, Athlans, Clythius, cythisus, Erymantha, Eurythion, Orthygia, trietherica.

II B: T ponitur pro Th:

In libris Vergili vetustissimis:

Tracius, Tybris, Tyrsis, aeter, aeterius, coturnus etc.

III A: Ph. ponitur pro P:

In inscriptionibus:

Arphocrates Grut. 595. 2, Eumolphus ib. 150. 4, Symphosium ib. 878. 6, Terphne 973. 10. Phisidae ib. 501 l. 5 a fine (cf. C. I. Lat. ed. Mommsen 204. 2. 32.)

In libris Vergili vetustissimis:

Pharnasii, Pharon, Phasiphae, Phrytanis, Phyrrhae, Enipheus, Melamphus, Olymphiacus.

III B: P ponitur pro Ph:

In libris Vergili vetustissimis:

Nipaei, Ripaeus, palanges, Polus, Pyllis.

Iam vero, ut videamus, cuius potissimum sedis tenues aspiratae sint, hanc tabulam confeci, quae complectitur 153 exempla, in quibus aspirata simplicis tenuis locum occupavit.

1.	Eorum exemplorum, in quibus in principio vocabuli ante vocalem aut in medio vocabuli inter vocales aspiratum est numerus:	= 94
2.	eor. exempll. in quibus ante liquid. asp. est:	= 16
3.	„ „ „ „ post nasal. „ „	= 14
4.	„ „ „ „ post liquid. „ „	= 13
5.	„ „ „ „ post sibil. „ „	= 8
6.	„ „ „ „ ante ν „ „	= 4
7.	„ „ „ „ ante τ aut δ „ „	= 4
		153

Itaque nunc cogimur ita statuere, ut iam supra (pag. 67) dixi: in lingua vulgari multas tenues cuiusvis sedis sive in principio vocabuli sive vocalibus sive consonantibus omnis generis circumdatas pariter in aspiratas transisse.

CAPUT IV.

DE ASPIRATIONE, QUAE IN NONNULLIS VOCABULIS MIRO MODO TRANSPONI VIDETUR.

Mira ratione in inscriptionibus modo allatis, id est in lingua vulgari legem illam euphonicam neglectam videmus, quae vetat binas syllabas sequentes nisi in compositione, declinatione, apostropho (cf. Krügeri gr. Gr. 10. 8. 1) ab aspiratis ordiri posse: quod fit in *Χαλχηδόνιοι, Χαχρυλίων, χάλχας, Χόλχος, Χλαύχη, Θύχη, Θυφλός, Θρόφος, Θέθις, Θελφουσίῳ, Θαλθύβιος, Φαυφαῖος* (a *παμφαίνω*). Nunc autem cum etiam in media et infima Graecitate eandem legem saepe neglectam esse observemus (cf. Ducange, glossar. med. et inf. Graecit. et lexica Graecit. recent. s. vv. *χάρχωμα = χάλκωμα, χαχανίζειν = καχανίζειν (καχάζειν), χάσχειν = χάσκειν, χόρχορος = κόρχορος, χαυχησιάρης = καυχήμων, χοχλίος = κοχλίας, χοχλάκι = κόχλαξ (κάχληξ), θρέφειν = τρέφειν* etc.), facile intellegimus hanc recentioris Graecitatis anomaliam ex antiqua lingua vulgari profectam esse. Sed etiam miram illam aspiratarum et tenuium transpositionem, quae in quibusdam vocabulis fieri videtur, talibus formis explicari posse puto, dummodo in *Χαλχηδόνιοι, χάλχας, Θελφουσίῳ* accuratius inquiramus.

Urbs enim Calchedon, si nummi, in quibus fere semper *Καλχαδών* legitur, excipiuntur (cf. Mionnet II pag. 421—25 et suppl. V. pag. 24—32), in inscriptionibus lapidariis quaterdecies scribitur *Καλχηδών*: cf. C. I. Gr. 1584. 19 (tit.

Orchomen. Boeot.), 2322[b] 19 (tit. Deliacus), 3068 B. 2, 19, 29 (tit. Byzant. tertii saec. ante Chr. nat.), 5253 (tit. Cyrenaicus), 6091. 3 (tit. Romanus), Rangabé ant. hell. II. 1953 (tit. Attic.), Wescher et Foucart, inscr. de Delphes 18. 209, Boeckh, attische Tributlisten 28. 28, 47. 14, 81, Mommsen, inscrr. regni Neapol. 159, Orelli, inscr. Lat. 545.

Aspirata autem forma *Χαλχηδών* septies occurrit: Boeckh, att. Tributlisten 4. 1, 54. 56, 100, C. I. Gr. 1936. 31 (tit. saec. III ante Chr.), ib. 3793 (tit. Calchedonius), denique in duobus nummis ap. Mionn. suppl. V. 26. 131 et 30. 158.

Praeterea hoc nomen in Boeckhii tabulis tributt. aliquoties mutilatum est: 9. 34 *Κα[λχεδόνιοι]*, 36. 16 *Χαλ[χεδ]όνιοι*, 63. 34 *[Κα]λχεδόνιοι*, 63. 54 *[Κα]λχεδόνιοι*, 58. 4 *[Καλ]χεδόνιο[ι]*, 78. 16 *Χαλ[χεδόνιοι]*, 91 *Χα[λχεδόνιοι]*, ubi Boeckhius (cf. etiam Staatshaushalt II pag. 693) licentius modo *Καλχηδόνιοι* modo *Χαλκηδόνιοι* transscribit, quamquam constat *Χαλκηδών* semel tantum in titulo infimae aetatis Alexandro Severo imperatore exarato legi (C. I. Gr. 3676. 13); unde satis apparet in illis tabulis tributt., si littera *χ* in principio vocabuli servata sit, *Χαλχ.*, si alterum *χ* tantum exstet aut *Καλχ.* aut *Χαλχ.* ex ceterorum exemplorum analogia, minime vero *Χαλκ.* transscribendum esse.

Denique quod ad libros mss. attinet, apud Herodotum nunc semper *Καλχηδών* scribitur itemque apud Xenophontem, cuius optimi codices in historia Graeca et Anab. 7. 1. 20 et 2. 24. 26 secundum L. Dindorfium in thes. Stephan. s. v. *Χαλκηδών* et ad Hell. 1. 3. 2 pag. 23 edit. Oxon. satis constanter hanc formam testantur. Cum vero etiam Demosth. pag. 1207. 28 cod. Σ *Καλ$^{χ}_{κ}$.* praebeat et Plat. civ. 1. 328 B ex scriptura optimorum codd. *Καρχ.* non *Χαλκ.* sed *Καλχ.* legendum sit, dubitari vix potest, quin ceteris omnibus locis antiquiorum scriptorum non solum Graecorum verum etiam Romanorum *Καλχηδών* aut Calchedon sit restituendum.

Iam igitur videmus valde errare Leutschium in Mus. Rhen. 1834 pag. 29 sqq., qui *Καλχηδών* linguae vulgari,

Χαλκηδών Atticae dialecto vindicavit, neque Boeckhio (cf. C. I. Gr. I. pag. 662 et Staatshaush. II pag. 695) assentiri possum, qui Leutschium secutus Καλχηδών a κάλχη, id est ostrea, derivandum esse iudicat, quam Attici χάλκην appellaverint (??)

Quamquam enim negari non potest vetustissimam et optimam scripturam esse Καλχηδών, tamen hanc urbem ab aere nomen accepisse ex hisce argumentis apparet.

Ac primum quidem ora, ubi Calchedon condita est, aeris bonitate excelluit, praesertim insula Chalcitis, quae Stephano Byzantio teste (s. v. Χαλκῖτις) quadraginta tantum stadia ab urbe aberat (cf. Hesych. s. v. Δημονήσιος χαλκός, Stephan. Byz. l. l., Aristot. mirab. aud. 59, Polluc. onom. 5, 39, Theophr. de lapid. 25.)

Deinde flumen, quod Calchedona praeterfluit et omnino totus ager Calchedonius Χαλκίς (cf. Steph. Byz. s. v. Χαλκηδών et Dion. Perieg. v. 764 „Χαλκὶς ἄρουρα"), urbs ipsa a Steph. Byz. (s. v. Χαλκῖτις) Χαλκῖτις appellatur.

Quae cum ita sint hoc mihi statuendum esse videtur.

Χαλκηδών iam antiquissimis temporibus in lingua vulgari transiit in Χαλχηδών, quae forma cum in litteras recipi non posset non spiritus metathesi sed lege illa euphonica adhibita per septem fere saecula Καλχηδών, post autem contraria ratione Χαλκηδών scriptum est.

Prorsus similiter de formis Θέλπουσα et Τέλφουσα iudicandum est. Θέλπουσα enim fuit urbs Arcadiae ad Ladonem sita prope fontem, cuius nymphae idem nomen erat (cf. Paus. VIII. 24—25). Hoc nomen illa haud dubie ab aqua calida acceperat, nam apud Steph. Byz. s. v. Θάλπουσα eadem urbs etiam Θάλπουσα appellatur, quod est participium verbi θάλπειν subaudito κρήνη. Altera forma Τέλφουσα apud eundem Steph. s. v. Τελφοῦσσα (vel potius Τέλφουσα) et apud Polybium (cf. II. 64, IV. 60, 73, 77) servata est itaque apparet Θέλπουσαν per formam vulgarem Θέλφουσαν, quae quidem bis legitur apud Wescher

et Foucart, inscr. de Delphes 464 et 465, transisse in *Τέλφουσαν*, cum scriptores, qui hanc vulgarem formam recipere noluerunt, lege illa euphonica falso uterentur. [27])

Eodem modo ex *κάλχη* id est purpura vel voluta columnarum (cf. Hesych. s. v.) in lingua vulgari natum est *χάλχη*, quod exstat in inscr. Attica publica apud Rangabé 56 A. 50, unde denuo ortum est *χάλκη* id est *πορφύρα*, quod apud Hesychium legitur.

Ex horum igitur vocabulorum, de quibus propter inscriptionum testimonia certum iudicium fieri potest, analogia concludo etiam in aliis vocabulis [28]), ubi aspiratio transilire videtur, similem metathesin per formas vulgares binis aspiratis pronuntiatas explicandam esse.

1. *ἄκ-αν-θος* — *ἄχανθος* — *ἄχαντος*.

Radix huius vocabuli est *ἀκ* (cf. Curtii el. etym. Gr. 122), unde etiam synonymum *ἄκ-αν-ος* derivandum est. Formam *ἄχαντος* Gregor. Cor. p. 414 Ionibus, Eustathius pag. 468. 33 linguae rusticae assignant. [29])

2. *χύτρα* — *χύθρα* — *κύθρα*, a radice *χυ* (cf. Curtii el. 186). Forma *κύθρα* Ionibus tribuitur a Gregor. Cor. l. l.

---

27) Multo minus probabiliter Lobeckius parall. I. 47 et Siebelis edit. Paus. II pag. 271 et 274 *Θέλπουσαν* formam ex *τιλφόεσσα* natam esse putaverunt, etsi iam Sylburgius ad Paus. 8. 24. 4 verum viderat. Ceterum eandem originem etiam fons ille Boeotiae habere videtur, qui in hymno in Apoll. Pyth. *Τελφοῦσα* et a Pindaro (cf. Strab. p. 411) *Τιλφῶσσα* id est *Θαλπόεσσα* appellatur. Ibi cum Tiresiae sepulcrum et Apollinis templum fuerit (cf. Strab. l. l. et hymnum in Apoll. Pyth. 206) notumque sit fontem Delphicum calidum vaporem edidisse, facile inde concludo omnino eiusmodi fontes vim divinatoriam habuisse ideoque Apollini sacros fuisse.

28) Cf. Lobeck, ell. pathol. I. pag. 527 sq.

29) Apud Veget. r. vet. 1. 20 materia, ex qua suffimentum paratur, nominatur achantum, de quo viri docti adhuc dubitant. Equidem non dubito; quin achantum ex acantho paratum sit, cuius odor saepe laudatur: cf. Plin. h. n. 24. 12. 67, Verg. Geo. II. 119 et interpretes ad hunc locum.

3. *πάθ-νη* — *φάθ-νη* — *φάτ-νη*, a radice *πατ* id est pasci, vesci (cf. Curtii el. 244). Inde nata sunt *πάτνη* (cf. Etymol. m. 789. 15 et Hesych. s. v. *πατνώματα*), *πάθνη* et *πατάνη*, quibus apud Romanos optime respondet *patina*, quod apud Vegetium (a. vet. 1. 56. 3) prorsus idem significat atque *φάτνη*; *φάτνη* enim proprie est id unde pabulum capitur. Propter formae similitudinem etiam lacunaria *φάτναι* sive *φατνώματα* appellata sunt. Ceterum etiam recentiores Graeci formam vetustissimam servarunt, exstat enim in lexicis *παχνί* (id est *παχνίον*), *θ* in *χ* mutato, quod quidem saepius fit (cf. Curtii el. 434 et Baumeister, Euboea pag. 57).

4. *θριγ-κός* — *θριγχός* (quod apud Iosephum legitur) — *τριγχός*, a radice *στραγ* = stringere (cf. Curtii el. 342), unde Hesychius: *στριγχός· τειχίον, στρικτόριον* (hoc desideratur in lexicis Lat.) *στεφάνη δώματος*, quocum cf. Hesych. et Suid. s. v. *τριγχός· περίφραγμα, στεφάνη, τειχίον.*

5. *ἐν-ταῦ-θα* — *ἐν-θαῦ-θα* — *ἐν-θαῦ-τα* et
ἐν-τεῦ-θεν — *ἐν-θεῦ-θεν* — *ἐν-θεῦ-τεν.* Buttmannus in gr. Gr. ub. II. 357 Ionicas formas nativas esse iudicavit; sin vero cum Curtio (el. 278) *ἐν* pro radice pronominali habendum est, *ταυ* et *τευ* mihi pronomen *το* (ta) esse videtur, cui idem *υ* accessit, quod etiam in *ο-ῦ-τος* (cf. Curtii el. 477 et Sonnium in Kuhnii annall. XII. 270 sqq.) apparet. De terminatione *-θα*, quae est in *ἐν-ταῦ-θα*, confer *ἔν-θα πάροι-θα*, *ἔξου-θα* (= *ἐκτός* apud Hesych.), denique *ἤλι-θα* et *μίνυν-θα* et *ὕπαι-θα* apud Homerum.

6. *συνθέτηκα* — *συντέθεικα*: cf. Hesych. s. v. „*συνθέτηκα· συνεθέμην*" ibique M. Schmidti adnotationem et s. v. „*συντέθεικα· συνεθέμην.*"

Deinde huc accedunt aliquot vocabula, quorum originem non satis perspectam habemus:

7. *τεῦθις* — *θεῦτις*: cf. Hesych. s. v. *θεῦτιν.*

8. *Φαπίη* — *Παφίη*: cf. eund. s. v. *Φαπ[ί]ην.*

9. *τωθάζω* — *θωτάζω*: cf. eund. s. vv. *θωτάζω* et *ἐπιθωτάζω.*

10. ἀκίχητος — ἀχίκητος: cf. eund. s. v. ἀχίκητα.

11. χύτιον — κύθιον: cf. Athen. p. 477.

12. χιτών — κιθών: cf. Gregor. Cor. l. l.

13. Κάλχας — Χάλκας: cf. Eustath. ad Il. p. 289. 38.

14. βάτραχος — βάθρακος: cf. Greg. Cor. l. l. et schol. ad Il. p. 131ᵇ 35). Apud Hesychium βράταχος βόριαχος, βρόταχος βύρθακος leguntur, mediae aetatis Graeci (cf. Ducangii gloss. s. vv.) βόρθακος et βόρταχος dixerunt, denique in lexicis recent. Graecit. βαθρακάς et βορδακάς afferuntur, quae haud dubie ex βάθραχος nata sunt.

In duobus vocabulis media δ in locum alterius aspiratae successit: σχεδρός — σκεθρός (a radice σεχ: cf. Curtii el. 176), πιθάκνη — φιδάκνη.

Similiter intellegitur, qui fiat, ut in τρέχω, τύφω, τρέφω similibus, si altera aspirata declinando perierit, τ in ϑ mutetur. Probabile enim est radices ϑρεχ, ϑυφ etc., quas primus Buttmannus (cf. gr. Gr. uber. I. 77) Curtio (in ell. sub singulis vocc.) consentiente perspexit in lingua Graeca quondam exstitisse et inde fluctuationem illam aspirationis explicandam esse. Confirmatur hoc non solum vasculis illis antiquissimis, in quibus bis ϑροφός pro τροφός legitur et lingua recentiore, ubi forma ϑρέφειν adhuc servata est, verum etiam eo, quod, ut cognatarum linguarum comparatio docet, ne unum quidem horum vocabulorum ab initio binas aspiratas sed aut omnino nullam aut unam tantum habuit: derivanda enim sunt τύφω a radice dhûp (Curtius, el. 205), τρέφω a radice tarp (Curtius 202), ϑάπτω a radice dhap (Curtius 449), ἔταφον a rad. stabh (Curt. 198), τρέχω a radice trak (Curt. 178), τρύφω a rad. tar (Curt. 202), ταχύς a takus (Curt. 178).

Denique illa transpositio aspirationis, quam saepissime in inscriptionibus et libris vetustissimis Latinis observamus, facile eadem ratione explicatur. Plurima huius rei exempla collecta sunt ab Hübnero in indice grammatico ad Corp. inscr. Berol. I. s. v. „aspiratio transposita“ et a Ribbeckio in

ind. gramm. ad proll. in Vergil. pag. 424 sq., unde haec deprompsi:

Anth[i]ocis = Antiochis, Calithuce = Callityche, Chartago = Carthago, Chiteris = Citheris, teathrum = theatrum, Traechia = Thraecia, Berechyntia, Calchidicus, Carphatius, chitara, Chyteron, Thypoea [30]) etc. Haec omnia exempla quominus pro meris lapicidarum et librariorum erroribus habeamus, impedit eorum et ratio et multitudo. Cum enim iam supra abunde demonstratum sit eos Romanos, qui artem grammaticam non docti essent sed ex lingua Graeca vulgari haurirent, saepissime aspiratas et tenues confudisse, non mirum est, quod in iis quoque vocabulis Graecanicis, quae in lingua vulgari binis aspiratis pronuntiata sunt, saepe legem illam aut prorsus neglexerunt (cf. Inscr. regni Neap. 3153 et 6676: Thryphosa, Grut. 520. 3: Schythicus, Phorchus = Phorcys codd. Pet R Aen. 10. 328: Ribbeck. l. l. pag. 423, Thrachius cod. M Aen. 5. 565: Ribbeck. l. l. pag. 425), aut ea falso usi sunt, sicut ex illis exemplis satis apparet.

CAPUT V.

DE TENUIUM LITTERARUM IUNCTURIS ASPIRATIS.

Quemadmodum simplices tenues in aspiratas transierunt sic etiam earum iuncturas interdum aspiratas esse inscriptiones nos docuerunt.

I. Ac primum quidem in Ἔχθορ et ἐχθός κτ in χθ transisse pag. 88 sqq. vidimus. Sed eadem aspiratio etiam in litteris et lexicis Graecis conspicitur, collegi enim inde nonnulla exempla, in quibus φθ et χθ ex πτ et κτ nata sunt.

1. Apud Hesychium legitur ἀποφθαράξασθαι· τὸ τοῖς

30) De his „barbarismis", qui dicuntur cf. Consentium pag. 392. 27 ed. Keil: [„per transmutationem aspirationis sic fiunt barbarismi:] ut si quis Thraciam perversa aspiratione proferat et dicat Trachiam."

μυκτῆρσιν εἰς τὸ ἔξω ἦχον προέσθαι, ἀποφλάσαι, ῥογχάσαι, quod iam Voretzsch, de inscr. Cretensi Halis 1862 pag. 19—20 consentiente M. Schmidtio in Kuhnii annall. XII. 217 ex ἀποπταράξασθαι (= ἀποπταρεῖν) aspirando corruptum esse bene intellexerat.

2. Deinde exstat ἐπιφθύσδω = ἐπιπτύζω bis apud Theocritum (2. 62 et 7. 127).

3. ἑφθός est adiectivum verbi ἕπτειν (= πέπτειν cf. Curtii el. pag. 409), quod in ἕψειν transiit pro ἑπτός, quae quidem forma non solum in glossariis antiquis legitur (cf. Steph. thes. s. v. ἑπτόν) sed etiam aperte servata est in ἀφεπτός pro ἀφεφθός apud Soranum (de arte obstetr. pag. 202 ed. Flor. cf. etiam Lobeck, pathol. el. I. 527), qui Trajano imperatore vixit.

4. Ex horum exemplorum analogia concludo etiam ὀφθαλμός ex ὀπταλμός (cf. ὀπτάζω, ὀπτίλος, ὄκταλλος) natum esse.

5. μυχθίζω (cf. ἀναμυχθίζω, μυχθισμός, similia) haud dubie natum est ex μυκτίζω (cf. ἀπομυκτίζω, μυκτήρ, μυκτηρίζω).

6. Hesychius et Photius verbum ὀρεκτεῖν interpretantur ἐπιθυμεῖν, cuius aspirata forma ὀρεχθεῖν prorsus idem significat.

7. Apud Hesychium legimus hanc glossam: ἐχθοῖ· ἔξω, id est locativus stirpis ἐκτο (unde ἔκτοθεν, ἔκτοθι) sicut ἐνδοῖ stirpis ἐνδο, ἔξοι stirpis ἐξο, pro ἐκτοῖ, minimeque Usenero (in Fleckeiseni annall. 1865. 254) assentiri possum, qui contra ordinem litterarum apud Hesychium ἐχσοῖ· ἔξω corrigere voluit.

8. Fortasse etiam ἀμιχθαλόεσσα apud Homerum natum est ex ἀμικταλόεσσα, quod ad analogiam adiectivorum δολιχός — δολιχόεις, ἀγκύλος — ἀγκυλόεις, ῥικνός — ῥικνήεις, ἀργής — ἀργινόεις, μέσος — μεσήεις compositum est ex ἄμικτος (cf. Eur. Iph. T. 402: „ἔβασαν αἶαν ἄμικτον") et suffixis αλο et εντ significatque solitudinem insulae Lemni, quae apud veteres in proverbium abierat. Cf. schol. ad

Il. ω. 753, qui ἀμιχθαλόεσσαν sic explicat: „ἤτοι ἀπρόσμικτον, ἢ ῥᾳδίως οὐ μίγνυται ὁ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καθὸ ἀλίμενός ἐστιν κ. τ. λ.“, Soph. Phil. 1—2 cum schol. etc.

Sic denique illud intelligitur, qui fiat, ut in recentiore Graecitate, quae ex antiqua lingua vulgari nata est, πτ et κτ constanter in φτ et χτ transierint, recentiores enim Graeci κλέφτης, χτένι, κόφτω, ὀχτώ pronuntiant et scribunt pro κλέπτης, κτένιον etc. Cf. Mullach, Gramm. d. griech. Vulgarspr. pag. 113 et 142.

II. Deinde etiam ππ κκ ττ in πφ κχ τθ transeunt:

1. Ἀππιανός et Ὀππιανός (id est Appianus, Oppianus) primo in Ἀπφιανός, Ὀπφιανός deinde in Ἀφφιανός, Ὀφφιανός conversa esse supra (pag. 89) vidimus.

2. C. I. Gr. 3827 nomen muliebre Ἄππη legitur. Ex hac forma postea Ἄπφη et Ἄφφη nata sunt, quae pag. 89 enumeravimus.

3. Ex horum vocabulorum analogia probabiliter concludi potest voces hypocoristicas ἄππας (cf. Hesych. s. v., Callim. hy. in Dian. 6, Aristoph. Byz. apud Eustath. ad Il. 1118. 9), ἀππῦς (cf. Etym. magn. 133, 55) transisse postea in ἀπφῦς, ἄπφας[31]): cf. de his et similibus Nauck, Arist. Byz. fragm. pag. 155.

4. Pro βάκκαρις apud Luc. Lexiph. 8 et Cephisod. fr. 3 (ed. Mein.) legitur βάκχαρις nec aliter apud scriptores Latinos modo baccar baccaris modo bacchar baccharis scribitur.

5. Nemo audebit Ἀττική separare ab Ἀτθίς: cf. Curtii el. p. 598, qui utrumque ab ἄστυ derivandum esse valde probabiliter coniecit. Iam vero, cum apud Hesychium legatur „Ἀττίς· Ἀθῆναι“, vix dubito, quin Ἀτθίς, altero τ in θ mutato, ex Ἀττίς natum sit.

6. Apud eundem Hesychium haec glossa exstat „τίτθεν·

31) Utrumque vocabulum non solum patrem sed etiam fratrem significat: cf. Bekk. an. 441. 11, Suid. s. v. ἄπφα, quod vocativus est nominativi ἄπφας, Gramm. post Philem. p. 291 (ed. Osann).

τίκτειν." Hanc formam equidem ex τίττεν, id est Dorice pro τίκτειν, natam esse iudico, nonnunquam enim κτ transiit in ττ, praesertim apud Cretenses: cf. Voretzsch, l. l. pag. 11 et M. Schmidt in Kuhnii annall. XII. p. 219.

7. Cretenses scripserunt ἰθθᾶντι, συνεθθᾷ, ἰθθάντες pro ἱστᾶντι, συνεστᾷ, ἱστάντες: cf. Voretzsch, l. l. p. 13. Quodsi has formas ratione usitata transscribimus, evadunt ἱτθᾶντι, συνετθᾷ, ἱτθάντες. Iam vero cum non solum Boeotios et Atticos (cf. Curtii el. p. 597 sq.), sed etiam Doricos (cf. Ahrens de dial. Dor. p. 103, Schaefer ad Gregor. Cor. p. 454) στ in ττ mutasse notum sit, valde probabile est etiam in Cretensium dialecto τθ ad ceterorum, quae attuli, exemplorum analogiam ex ττ natum esse.

8. Nomen muliebre Κλεοθθίς legitur C. I. Gr. 2211[b], ubi haud dubie intelligendum est Κλεοτθίς vel Κλεοττίς, ut haec exempla ostendunt: Ἀμφοττίς apud Rangabé 2083. 3, Ἐμπεδοττίς apud Keil, sylloge inscr. Boeott. 13. 4, Ἐροττίς apud Rangabé 2138.

CAPUT VI.

DE CHRONOLOGIA ASPIRATIONIS.

Quod supra in exordio dixi iam ab antiquissimis temporibus tenues cuiusvis sedis ad aspirationem inclinasse eamque sicut fluminis inundationem paullatim et certis gradibus crescentem postremo totam linguam vulgarem veterum Graecorum occupasse, ut inde magnae quaedam urbani sermonis perturbationes proficiscerentur, id nunc accuratius exponam. In chronologia autem aspirationis describenda profecto ea lex nobis sequenda est, ut, quo plures formae alicuius radicis aut stirpis a scriptoribus aspiratae reperiantur, eo maturius ibi tenues evanuisse statuamus. Itaque non dubito, quin quattuor potissimum aetates aspirationis ponendae sint.

Ac primo quidem eas radices aspiratio invasit, quas tam constanter aspiratas videmus, ut nisi ex comparatione aliarum linguarum concludi non possit in his radicibus tenues in aspiratas transisse. Quo in genere versantur hae radices: *φυ* (*φυσάω* cf. Curtii el. p. 447) *ἀφ* (*ἄφενος* cf. ib. p. 447), *στεφ* (*στέφω* cf. ib. p. 194) *ταχ* (*ταχύς* cf. ib. p. 445), *μαχ* (*μάχομαι* cf. ib. p. 293), *σχιδ* (*σχίζω* cf. ib. p. 222), *σφαδ* (*σφαδάζω* cf. ib. 222).

Secuntur nunc eae radices, quae fere semper aspirationem habent, quamquam pauca vestigia pristinarum tenuium in ipsa lingua Graeca supersunt, unde concludere licet tenues ibi non tam mature evanuisse quam in iis radicibus, quas modo attuli. Hoc in numero sunt radix *τυκ* (unde *τυχεῖν*), quae servata est in *τετύκοντο* apud Homerum, et *καδ* (unde *χάζω*), quam idem Homerus servavit in *κεκάδοντο* et *ἐκεκήδει*.

Tertia aetas est eorum vocabulorum, quae, quamquam ex radicibus litteris tenuibus scriptis nata esse multis cognatis vocibus apparet, tamen tam mature aspirata sunt, ut formae tenuibus scriptae prorsus evanuerint: *ἀλείφω* a radice *λιπ* (*λιπαρός* cf. Curtii el. p. 448), *βλέφαρον* a radice *βλεπ* (*βλέπω* cf. ib.) *σαφής* a radice *σαπ* (*ὀπός* cf. Curtii el. p. 408) *κωφός* a radice *κοπ* (*κόπος* cf. ibid. p. 449) etc.

Quartae denique aetati ea vocabula adnumeranda sunt, quae promiscue modo tenuibus modo aspiratis litteris scribuntur, quam confusionem eo tempore exortam esse puto, quo lingua vulgaris magis magisque ad aspirationem inclinaret, quod quidem inde a quinto [32]) saeculo factum esse inscriptiones nos docuerunt. Qualium vocabulorum cum iam Curtius (el. pag. 440 sqq.) haud pauca collegerit, satis est ea tantum proferre, quae ille omisit. [33])

32) Hoc ad ea potissimum vascula pertinet, in quibus litterarum formae ante Euclidem archontem usurpatae et nigrae figurae conspiciuntur.

33) Ad hanc aetatem etiam perfecta illa aspirata referenda sunt, de quibus egit Curtius „Erläuterungen zu meiner Schulgr.“ pag. 106,

I. Tenuis in aspiratam mutatur, si liquidae aut nasales secuntur:

ἄχμηνος — *ἄκμηνος*: cf. Hesych. s. v. „*ἄχνημος* (corr. *ἄχμηνος*)· *νῆστις*“ et eundem s. v. „*ἄκμηνος· ἄσιτος, νῆστις, ἄγευστος ἄρτου.*“

Βουθρωτός — *Βουτρωτός*: cf. Etymol. m. 210. 21: „*Βουτρωτός ἢ Βουθρωτός*“ *κ. τ. λ.* et Stephan. Byzant. s. v. *Βουθρωτός*.

ἐχλύειν — *ἐκλύειν*: cf. Hesych. s. v. „*ἔχλυσεν· ἔκλυσεν.*“

Θρινακία — *Τρινακρία*: cf. Strabon. 265: „*Τρινακρία μὲν πρότερον, Θρινακία δ' ὕστερον προσηγορεύθη μετονομασθεῖσα εὐφονώτερον.*“

θρόνα — *τρόνα* [34]): cf. Hesych. s. v. „*θρόνα· ἄνθη καὶ τὰ ἐκ χρωμάτων ποικίλματα*“ (cf. Hom. Il. *χ* 441) et sub v. „*τρόνα· ἀγάλματα ἢ ῥάμματα ἀνθινά.*“ Equidem coniicio *τρόνα* vel *θρόνα* derivanda esse a radice *στορ*, unde *στορέννυμι* (cf. Curtii el. pag. 195), ut *θρόνα* proprie significet flores pictos vel ornamenta, quibus vestes et stragula consternuntur. De *σ* in principio vocabulorum amisso cf. Curtii el. pag. 621 sqq.

μόχλον — *μόκλον*: cf. Phryn. ed. Lobeck p. 308: „*μόκλον μὴ λέγε διὰ τοῦ κ· ἀδόκιμον γάρ· ἀλλὰ διὰ τοῦ χ.*“

μυχλός — *μυκλός*: cf. Hesych. s. v. „*μυχλός· σκολιός, ὀχευτής, λάγνης, μοιχός, ἀκρατής. Φωκεῖς δὲ καὶ ὄνους τοὺς ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένους*“ et s. v. „*μυκλοί· αἱ περὶ τὰ σκέλη καὶ ἐν τοῖς ποσί, καὶ ἐπὶ νώτου τῶν ὄνων μέλαιναι γραμμαί. καὶ οἱ λάγνοι, καὶ ὀχευταί.*“

πέταχνον — *πέτακνον*: cf. Hesych. s. v. „*πέτακνον· ποτήριον ἐκπέταλον. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ πέταχνον.*“

---

ubi addenda sunt *πεφύλαχα* apud LXX et in argumento ad Eurip. Med. v. 26 ed. Kirchhoffii, *δεδάρδαφε* apud Hesychium, *τέτεχα* in Etymol. m. s. v. *τεχθήσομαι*), deinde terminationes -*θρον* pro -*τρον*, denique scripturae *φσ* et *χσ* pro vetustissimis *πσ* et *κσ*, de quibus cf. Kirchhoff, Studien z. Gesch. d. griech. Alphab. p. 161 et 247.

34) Postea vidi aliam eandemque probabiliorem etymologiam statuisse Curtium: cf. Wustmann Rhein. Mus. XXIII. p. 238.

ῥιχνοῦσθαι — ῥικνοῦσθαι: cf. Hesych. s. v. „*ῥιχνοῦσθαι· κινεῖσθαι ἀσχημόνως*“ et s. v. „*ῥικνοῦσθαι· διέλκεσθαι καὶ παντοδαπῶς διαφέρεσθαι κατ᾽ εἶδος.*“

φλόμος — πλόμος: cf. Galen. ed. Kühn vol. XIII p. 239: „*ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ π γράφουσί τε καὶ λέγουσι*“ et Aristot. hist. anim. VIII. 20, ubi etiam *πλομίζειν* legitur.

Φλυγόνιον — Πλυγόνιον: cf. Wescher et Foucart, inscriptions de Delphes n. 324, 328, 333, 378, 380 etc., ubi tam constanter *Πλυγ.* scribitur, ut hanc formam priorem fuisse iudicandum sit.

χνοή — κνοή: cf. Hesych. s. v. „*χνοαί· αἱ χοινικίδες, αἱ τοῦ ἄξονος σύριγγες*“, s. v.: „*χνοήν· τὸν τῶν ποδῶν ψόφον,*“ s. v. „*κνοῦς· ὁ ἐκ τοῦ ἄξονος ἦχος. λέγεται δὲ καὶ κνοή. καὶ ὁ τῶν ποδῶν ψόφος, ὡς Αἴσχυλος Σφιγγί. τινὲς δέ φασιν κνοῦν μὲν ἦχον, κνοὴν δὲ περὶ ὃ μέρος τοῦ ἄξονος, ἡ χοινικίς.*“

χνόος — κνοῦς: cf. Hesych. s. v. „*χνόος· ξυσμός, ψόφος, φθόγγος*“ et s. v. *κνοῦς*.

χρεμύς — κρεμύς: cf. Hesych. s. v. „*χρεμύς· ὁ ὀνίσκος ἰχθῦς*“ et Athen. VII. 305[d].

II. si *σ* antecedit:

ἀσφοδελός — ἀσποδελός: cf. schol. ad Od. *λ*. 539 et Eustath. ad eundem versum.

Βόσφορος — Βόσπορος: cf. Steph. thes. s. v. *Βοσπ.* Etiam in codd. Latinis saepe Bosphorus scribitur (cf. Klotz, lex. Latin. I. pag. 701.) Inde etiam nunc Gallice dicitur „le Bosphore.“

Κασθαναία — Κασταναία: cf. Etym. magn. 493. 25, Lycophr. v. 907, Suid. s. v. *Κασταναία*, Steph. Byz. s. eadem voce.

κίσθος, κίσθαρος — κίστος, κίσταρος: cf. Steph. thes. s. utraque voce.

μασθός — μαστός: cf. Eustath. ad Il. 1258. 57, ad Odyss. 1562. 4, Heraclid. apud eundem ad Il. 452. 20, Theophyl. dial. p. 20 (Boiss.). *μασθοῖς* etiam in titulo Acrae. legitur C. I. Gr. 5430. v. 41 et 47.

Ὀρέσθειον — Ὀρέστειον: cf. Benseleri lex. nom. propr. Gr.
ὕσχλος — ὕσκλος: cf. Steph. thes. s. vv.
ὤσχη — ὤσκη: cf. Etym. m. 825. 2[35]) et Suid. s. v. ὠσχοφόρια.[36])

III. Si nasalis antecedit:
κέμφος — κέμπος: cf. Hesych. s. v. „κέμπος· κοῦφος, ἐλαφρὸς ἄνθρωπος" et Nauck, Aristoph. Byz. pag. 84.
σόγχος — σόγκος: cf. Steph. Thes. s. vv.
φάλανθος — φάλαντος: cf. Polluc. onom. 2. 26 et vocabula φαλαντίας et ἀναφαλαντίας.

Apud Boeotios non solum terminatio -ντι transiit in -νθι sed etiam -ντο in -νθο, -νται in -νθη: Boeckh, Monatsber. d. Berl. Ak. d. Wiss. 1857. pag. 488.

IV. Sed multo maior numerus est eorum vocabulorum, in quibus non tales litteras conspicias, quales vulgo aspirationem amare dicuntur iterumque nunc, ut iam supra dixi (cf. pag. 41) videmus in lingua vulgari aspirationem saepissime etiam in principio vocabulorum ante vocalem aut in mediis vocabulis inter vocales admissam esse.
ἄραχος — ἄρακος: cf. supra pag. 75.
βήχιον — βήκιον: c. supra pag. 76.
βροῦχος — βροῦκος: cf. Theophr. ap. Phot. bibl. 528. 6 ed. Bekker, Hesych. s. v. „βροῦκος· ἀκρίδων εἶδος" κ. τ. λ., lexica Latina s. v. bruchus.
βρύχος — βρύκος: cf. Hesych. s. v. „βρύχος· κῆρυξ" et s. v. „βρύκος· κῆρυξ" κ. τ. λ.
βρύχω — βρύκω: cf. Mörid. pag. 99: „βρύχειν Ἑλληνικῶς."
ἐρείχη — ἐρείκη: cf. supra pag. 75.
θυηχόος — θυηκόος: cf. supra pag. 80.
Κανάχη — Κανάκη: cf. schol. ad Arist. nub. 1371 et schol. ad Plat. leg. 839c.
κόρχορος — κόρκορος: cf. Arist. vesp. 239 et Hesych.

35) „ὠσχοφόρια, ὄνομα ἑορτῆς· ἀπὸ τῆς ὤσχης τῆς κληματίδος."
36) „ὦσκαι δὲ καὶ ὦσχαι τὰ μετὰ τῶν βοτρύων κλήματα."

s. vv. „κόρχορον· λάχανον ἄγριον καὶ στέαρ“ et „κόρκορος· εἶδος ἰχθύος, ἢ λάχανον ἄγριον.“

μαλάχιον — μαλάκιον: cf. Hesych. s. v. „μαλάκιον· γυναικεῖον κοσμάριον“, Phot. s. v. μαλάχιον, Polluc. ζ. 96.

Μιχάλη — Μικάλη: cf. Steph. Byz. s. v. Μικάλη.

οἰχωρός — οἰκουρός: cf. Hesych. s. v. „οἰχωρός· οἰκουρός.“ Hoc vocabulum falso ab ὁρᾶν derivatum esse videtur.

οὐ-χί — οὐ-κί apud Homerum, unde colligi potest etiam ναί-χι et μή-χι ex ναίκι et μήκι (cf. etiam μη-κ-έτι) nata esse.

πλόχανον — πλόκανον: cf. Phot. et Suid. s. v. πλοχ. et schol. ad Plat. Tim. 52 E.

ῥάχη — ῥάκη: cf. Hesych. s. v. „ῥάχη· ἀποραχίσματα καὶ ἀποσπάσματα“ et s. v. „ῥάκη· ἀπορακίσματα καὶ ἀποσπάσματα. ἱμάτια.“

ῥαχία — ῥακία: cf. Poseidipp. ap. Ath. 377ᶜ et Hesych. s. v. „βρακίας· τραχεῖς τόπους.“

ῥώχειν — ῥωκᾶν: cf. Hesych. s. v. „ῥώχειν· βρύχειν τοῖς ὀδοῦσι“ et s. v. „ῥωκῶσα· πρίουσα τοὺς ὀδόντας.“

Σῶχος — Σῶκος: cf. Hesych. s. v. „Σῶχος· ὁ τῶν Κουρήτων πατήρ“ et Preller, mytholog. Gr. I. p. 306 et 308.

χάλανδρα — κάλανδρα: cf. Steph. thes. s. utraque voce.

χάπτω — κάπτω: cf. supra pag. 76.

χέδροπα — κέδροπα: cf. Hesych. s. vv. „κέδροπα· τὰ ὄσπρια,“ „χέδροπα· ὄσπριόν τι“ κ. τ. λ., s. v. „χέδροψ· πᾶν ὄσπριον, σπέρμα“ et Erotianum pag. 135 ed. Klein: „χέδροπα· τὰ ὄσπρια οὕτω καλοῦσιν οἱ Ἀττικοί. ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ κ γράφουσι κέδροπα. Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς διὰ τοῦ χ“ κ. τ. λ.

Χορσία — Κορσία sive Κορσεία: cf. Steph. Byz. s. v. Χορσία.

χυρβιάσαι — κυρβιάσαι: cf. Hesych. s. v. „χυρβιάσαι· σκιρτῆσαι“ et s. v. „κυρβιάσαι· ἀποσκιρτᾶν.“

ἀγχιβαθεῖν — ἀγχιβατεῖν: cf. Hesych. s. v. „ἀγχιβαθεῖν· ἐγγὺς βιβηκέναι."

ἄκυθος — ἄκυτος: cf. Etym. magn. 54. 52 „Καλλίμαχος ἄκυθος εἰπὼν μεταλήψει στοιχείου ἐχρήσατο" κ. τ. λ.

ἄνηθον — ἄνητον: cf. Steph. thes. s. utraque voce.

αὖθις — αὖτις. Hoc vocabulum haud dubie ab αὐτός derivandum est.

θαῤῥιά — ταρσιά vel τρασιά: cf. Hesych. s. v. „θαῤῥιά· τρασιά" et Etym. Leid. ap. Gregor. Cor. ed. Schaefer p. 514.

-θύσκω — -τύσκω: cf. Hesych. s. vv. „ἐνθύσκει· ἐντυγχάνει, συνθύξω· συναντήσω, ἀποθύσκειν· ἀποτυγχάνειν" et Homericum τι-τύσκ-ομαι, quod ex radice τυκ vel τυχ (cf. Curtii el. pag. 198) derivandum est.

Ληθώ — Λητώ: cf. supra pag. 68.

σταθεύειν — στατεύειν: cf. Thom. Mag. p. 330. 15 ed. Ritschl, Mörid. p. 341, Aristot. Met. 4. 2. 3, Hesych. s. v. „στατεύει· θάλπει."

ἔλφος — ἔλπος: cf. Hesych. s. v. „ἔλφος· βούτυρον Κύπριοι" et s. v. „ἔλπος· ἔλαιον, στέαρ, εὐθηνία."

ἐφίορκος — ἐπίορκος: cf. Phryn. pag. 308 ed. Lobeck et Ahrens, de dial. Dor. pag. 83.

λείφητρον — λείπητρον: cf. Hesych. s. v. „λείφητρα· λείψανα."

ῥάφανος — ῥάπανος: cf. supra pag. 75.

ῥαφίς· ῥαπίς: cf. Hesych. s. v. „ῥαπίς· ῥάβδος, κρηπίς, κώμη, γογγυλίς, οἱ δὲ λαμψάνην," s. v. „ῥαπίδες· ὑποδήματα, περόναι," s. v. „ῥαφίς· ὑπόδημα, περόνη, καὶ ἄγριόν τι λάχανον λαμψανῶδες. καὶ ἡ ῥάβδος."

Ῥιπαῖα scil. ὄρη apud scriptores Latinos (cf. praesertim Ribbeck, proll. ad Vergil. pag. 425) tam constanter Riphaei montes appellantur, ut inde concludendum sit iam apud Graecos formam aspiratam τὰ Ῥιφαῖα exstitisse. Prorsus similiter iam Schneiderus in gramm. Lat. I. 204 perspexit apud Graecos genetivum vocabuli γρύψ etiam in -φός exiisse, quia apud scriptores Latinos fere constanter aut gryps, gryphis aut gryphus, gryphi legeretur.

σκνιφός — *σκνιπός*: cf. supra pag. 71.

Σκυφία — *Σκυπία*: cf. Steph. Byz. s. v. *Σκυφία*.

στροφά — *στροπά*: cf. Hesych. s. v. „*στροπά· ἀστραπή*“ et s. v. „*στροφαί· ἀστραπαί*.“

στύφος — *στύπος*: cf. Etym. magn. 732. 18 [37]) et Hesych. s. v. „*στύπεα· στέλεχος, κορμός .... καὶ ὁ ψόφος τῆς βροντῆς*.“ Eiusdem originis sunt verba *στυπάζειν* et *στυφᾶν*, quae apud Hesych. per *βροντᾶν* explicantur.

τράφηξ — *τράπηξ*: cf. Hesych s. v. „*τράφηξ· χάραξ, σκόλοψ. ἔνιοι δὲ τὸ δόρυ. ἄλλοι τὸ τῆς νεὼς χεῖλος*“ et s. v. „*τράπηκι· δόρατι*.“

τρόφηξ — *τρόπηξ*: cf. Hesych. s. v. „*τρόφηξ· χάραξ, σκόλοψ*“ et s. v. „*τρόπηκος· μερὶς τῆς κώπης ὁ τρόπηξ*“ *κ. τ. λ.*

φᾶνος — *πᾶνος*: cf. supra pag. 72.

Φάρος — *Πάρος*: cf. supra pag. 70.

Φερσεφόνη, *Φερσέφαττα* = *Περσεφόνη*, *Περσέφαττα*: cf. Steph. thes. s. singulis vocibus.

φιττάκια — *πιστάκια*: cf. Athen. 649[e] et Eustath. ad Il. p. 1210. 41.

Φύγελλα — *Πύγελλα*: cf. supra pag. 71.

φύππαξ — *πύππαξ*: cf. Hesych. s. v. „*φύππαξ· ὅπερ ἡμεῖς βόμβαξ*“ et „*πύππαξ· τὸ νῦν βόμβαξ λεγόμενον*“ *κ. τ. λ.*

φῶϋξ — *πῶϋξ* sive *πῶϋγξ*: cf. Aristot. hist. an. 9. 18.

CAPUT VII.

DE FORMIS

Ταργήλιος — *Θαργήλιος*.

Notum est *τὰ Θαργήλια* fuisse festum Athenis et Mileti mense Thargelione Apollini sacro (cf. Hesych. s. v. *Θαρ-*

---

37) „*στυφελίζειν ... ἀπὸ τοῦ τοῖς στύφεσιν ἐλαύνειν, ὅ ἐστι στελέχεσι*.“

γήλια) actum idque ab Hipponacte (fr. 36 ed. Bergk) Ταργήλια scribi. Apud Anacreontem (fr. 41) et Theogn. can. pag. 57. 21 reperitur etiam nomen Ταργήλιος, quem Choeroboscus in Cram. anecd. Oxon. IV. pag. 411. 13 deum fuisse dicit, unde facile coniici potest Apollinem intellegendum esse, quem Θαργήλιον nominatum esse satis constat (cf. Suid. s. v. Θαργήλια et Prelleri mythol. Gr. I. 201.). Cum Ταργήλιος autem coniungenda sunt nomina propria Θαργηλία, Θαργήλιος (cf. C. I. Gr. 5879. 6 et 10) et Θάργηλος apud Nonnum 32. 234; saepissime enim homines a deo nomen acceperunt (cf. Keil, spec. onomat. Gr. pag. 22 sq.).

Quodsi originem horum nominum indagare volumus, proficiscendum erit a stirpe ταργ vel τραγ, cui haud dubie idem suffixum-ήλιος accessit quod cernitur in γαμ-ήλιος (unde Γαμηλιών), ἀπατ-ήλιος, similibus. Iam vero cum Θαργηλιών is mensis sit, „ὅτε," ut verbis Etym. m. 443. 21 utar, „ὁ ἥλιος πυρώδης ἐστι καὶ τὰ τῆς γῆς ἄνθη ἀνεξηραίνετο," quo τὰ θαργήλια, id est „πάντες οἱ ἀπὸ γῆς καρποί" (cf. ib.) demetuntur et Apollini offeruntur (cf. Hesych. l. l.), facile in eam coniecturam inducimur hanc radicem τραγ vel ταργ etiam originem esse vocabulorum τρύγη et τρύγειν, nimirum quod α in υ transiit (cf. Curtii el. p. 644 sqq.).

Forma τρυγ enim, quae comparet in τρύγη et τρύγειν, easdem significationes habet, quae etiam in vocabulis a forma τραγ vel ταργ derivandis reperiuntur:

a) τρύγη significat calorem et siccitatem apud Nicandrum th. 367 et τρύγειν torrere, qua cum significatione optime congruit adiectivum θάργηλος = θερμός (cf. Etym. m. l. l.) et nomen Θαργηλιών, qui fuit mensis fervidissimus et omnes fruges ita coxit, ut demeti et percipi possent.

b) τρύγη significat fruges ipsas solis calore ita coctas et siccatas (cf. Plin. h. nat. 15. 11, Theophr. causs. pl. 2. 8) ut demeti et percipi possint. Eandem vero significationem habent θαργήλια secundum Etym. m. l. l. et Hesych. s. v. θαργήλια.

c) τρύγη significat messem, quae tum demum fieri potest,

cum fruges solis calore satis coctae et quodammodo exsiccatae sunt. Hac cum significatione optime congruit nomen Thargelionis, quo, ut iam supra dixi, messes fieri solebant (cf. Schömann, antt. Gr. II. 434). Radix *τραγ* vel *τρυγ* autem, quae proprie est torrere, fervere, quam facile in frugum et messis significationem abire potuerit, ante omnia docet radix *θερ* = calere (cf. Curtii el. p. 433), unde *θέρος* derivandum est, quod prorsus similiter aestatem, id est ardentissimum tempus, fruges et messem significat.

CAPUT VIII.

DE MEDIAE ET INFIMAE GRAECITATIS ASPIRATIONE.

Iam supra (pag. 98) vidimus etiam in media et infima Graecitate nonnulla vestigia veteris aspirationis servata esse. Ne vero credas iam tum omnia eiusmodi exempla a me exhausta esse, nonnulla addo, quae haud dubie etiam adaugeri possunt.

ἄχαμνος, debilis a verbo *κάμνειν* cum *α* prothetico: cf. lexica recent. Graec. s. v.

ἀχλύζειν = *ἀνακλύζειν*: cf. Ducangii glossar. s. v.

δείχνω = *δεικνύω*: cf. lexica rec. Graec. s. v.

ὀχ = *ἐκ*: cf. Passovii glossar. ad carmina popul. Graeciae recent. Lips. 1860.

φατριάρχης = *πατριάρχης* cf. Ducangii gloss. s. v.

φλεμόνι = *πλεύμων*: cf. lex. rec. Graec. s. v.

φοῦχτα = *πυκτή*: cf. ib. s. v.

χαμός, frenum, capistrum, quod a veteribus Graecis *κημός* seu *χαβός* appellabatur. Cf. Ducangii glossar. s. vv. *χαμός* et *χαβός* et schol. ad Arist. eq. v. 1150: „*κημὸς ὁ χαβὸς ὁ περιτιθέμενος τοῖς ἵπποις*,“ unde apparet in *χαβός* simul *κ* in *χ* et *μ* in *β* transisse. Ceterum *κημόν* sive *χαμόν* a curvatura nominatum esse docent duae glossae Hesychianae: „*χαβόν· καμπύλον, στενόν*“ et „*χαμόν· καμπύλον.*“

χρυσαχόνιον, lapis Lydius, quo aurum probatur (cf. Ducangii gloss. s. v.). Hoc vocabulum compositum est ex χρυσός et ἀκόνη = cos.

Sed in his veteris aspirationis vestigiis apud Graecos recentiores valde mirandum est, quod in lingua eorum interdum etiam tenuis veteris aspiratae locum occupavit, pronuntiant enim *τέλω, ἄντρωπο, πατεῖν, λευτερόνω, ἐγνωρίστην, ἔκω, στοκάζομαι* pro *θέλω, ἄνθρωπο* etc. (cf. Mullach, Grammatik d. griechischen Vulgärsprache pag. 28, 89, 300.). In his igitur vocabulis contra omnes linguarum leges tenues ex aspiratis natae esse videntur. Sed eiusmodi exceptiones regulae illi a nobis supra (pag. 66) propositae minime repugnant, si quidem error linguae fieri potest. Linguae enim eas litteras, quae paullatim evanescunt, nonnunquam in ea vocabula falso inferunt, a quorum origine prorsus alienae sunt, quod observatur in spiritu aspero apud Graecos et Romanos (cf. Curtii el. pag. 613) et in diphthongo au apud Romanos, quae postquam plerumque in o transiit tamen falso inrepsit in ausculum pro osculum, austium pro ostium, austrum pro ostrum (ὄστρειον), aurichalcum = ὀρείχαλκος, aliis: cf. Schneideri grammat. Lat. I. pag. 59 et Indicem grammat. ad C. Inscr. Lat. Berol. s. v. au pro o. Quemadmodum igitur, postquam tenues cuiusvis sedis in aspiratas transierunt, in inscriptionibus saepe etiam tenuem aspiratae locum occupasse vidimus, cum lapicidae nescirent, utra littera scribenda esset in vocibus saepissime cum falsa aspiratione pronuntiatis: sic etiam posteriores Graeci interdum in ipsa pronuntiatione errare potuerunt, qui quidem error in quibusdam vocabulis inveteravisse videtur.

CAPUT IX.

DE PRONUNTIATIONE ASPIRATARUM.

Sed quoniam de finibus, quibus aspiratio Graeca continetur, satis dixisse mihi videor, in ipsam pronuntiationem

aspiratarum veterum nunc inquirendum est, ut etiam rationem et naturam illius transitus accuratius perspicere possimus.

Qua de re difficillima (semper enim difficile est in eos sonos inquirere, quos nunquam audiveris) variae hodie sunt virorum doctorum sententiae et adhuc sub iudice lis est. Ei igitur, cui eandem rem retractare propositum est, triplex via patet, qua haec quaestio ad finem perduci possit: aut enim nova quaedam pronuntiandi ratio investiganda aut una tantum pristinarum sententiarum probanda aut eclectica, quae dicitur, via sequenda est, qua plures ac diversas litterarum χ φ ϑ pronuntiationes olim fuisse itaque diversas recentiorum sententias inter sese quodammodo conciliari posse demonstretur.

Ac primum quidem de illorum sententia iudicandum est, a quorum parte nunc imprimis Georgius Curtius stat, qui in veterum aspiratarum pronuntiatione simul tenues et spiritum asperum auditum esse putavit, unde sequitur, ut aspiratae Graecae non diversae fuerint a duris illis aspiratis, quae per kh ph th transscribendae sunt. Ad quam sententiam vir doctissimus ob eam potissimum caussam adductus esse videtur, quod negari non potest veteres aspiratas plerumque duplicis soni instar fuisse (cf. Curtii ell. pag. 370 sqq.). Sed quo rectius de hac re iudicemus, ante omnia eorum testimonia audienda sunt, qui aspiratas duras accuratius descripserunt: Brücki, Arendti, Roseni. Qui viri in eo prorsus consentiunt, quod aspiratas duras kh ph th a nostris, id est Germanicis, tenuibus fere nihil diversas esse testantur. Ait enim Brückius, Grundz. d. Physiol. d. Sprachl. pag. 57 sq.: „Wenn auf die Tenuis ein Vocal folgt, so kann man entweder unmittelbar nach Durchbrechung des Verschlusses die Stimmritze zum Tönen verengern, so dass der Ton der Stimme sofort anklingt, oder man kann damit zögern, so dass eine kurze Weile der Athem frei durch die offene Stimmritze zum offenen Mundcanal herausfliesst und erst dann die Stimme einsetzt. Im

ersteren Falle tönt die Tenuis rein, im zweiten aspiriert.... Wir Deutschen aspirieren vor Vocalen die Tenuis fast immer, wenngleich nur schwach, so dass unser daran gewöhntes Ohr es gar nicht mehr bemerkt; es wird uns aber sogleich auffällig, wenn wir die reinen Tenues hören, welche die Slaven beim Deutschsprechen zu bilden pflegen."

Arendtius (cf. Kuhns u. Schleichers Beitr. II. pag. 296): „Ein Muhamedaner aus Indien, der, da er in seiner Sprache reine und aspirierte tenues unterscheiden muss, gewiss über diese Laute ein richtiges Urtheil haben konnte, glaubte im Deutschen vor Vocalen stets aspirierte tenues zu vernehmen: er vernahm Thaube, nicht Taube.... Dies bestätigt vollständig Brückes Behauptung" etc.

Idem etiam Rosenius in commentatione de lingua Osseta (cf. Abhandl. d. Berl. Akad., hist.-phil. Classe 1847 p. 364) testatur: „Bei den aspirierten th, ph, kh hört man, wie im Sanskrit, den Hauch nach der Muta. Doch ist im Ossetischen der sie begleitende Hauch so gering, dass man sie fast ganz den Tenues in unseren Sprachen gleichsetzen kann. Die entsprechenden k, p, t sind ausserordentlich hart und so hauchlos, dass man bei vorsichtiger Aussprache den folgenden Vocal davon getrennt hört. Diese Buchstaben werden dem Ausländer sehr schwer."

Ac primum quidem ex hisce testimoniis concludendum est errare Raumerum (Aspiration pag. 85), Schleicherum (Zetacismus pag. 128), Rumpeltium (Deutsche Gr. I. pag. 44), qui aspiratas duras kh ph th tam difficilem pronuntiationem habere iudicarunt, ut in ceteris linguis (praeter Sanscritam et Bactrianam) iam mature evanuerint.

Deinde, antequam cum Curtio Graecorum aspiratis eandem quam in linguis Indicis et Persicis pronuntiationem tribuamus, ante omnia probandum erit etiam tenues Graecas olim eandem pronuntiationem habuisse. Etenim si tenues Graecas altera ratione (sicuti Germanicas tenues, quibus ante vocales semper spiritus quidam asper additur) pronuntiatas esse putaremus,

ante vocales fere nihil discriminis inter tenues et aspiratas interfuisset, id quod ab omni specie veritatis abhorrere videtur.[38]) Non solum enim lex illa euphonica, quae vetat binas syllabas sequentes ab aspirata incipere, sed etiam Scytharum et Triballorum exempla, qui ab Aristophane deridebantur, quod aspiratas pronuntiare non possent et illa X testimonia scriptorum, quae supra attuli, aperte docent iam antiquissimis temporibus aspiratas a tenuibus multum diversas fuisse. Ceterum idem etiam ex iis nominibus concludi potest, quae grammatici Alexandrini singulis mutarum litterarum generibus dederunt. Eo enim tempore β γ δ mediae fuerunt inter tenues et aspiratas, unde sequitur aspiratas plus similitudinis cum mediis quam cum tenuibus habuisse.

Itaque, quamquam illam tenuium pronuntiationem apud veteres Graecos non prorsus negaverim, tamen adhuc dubito, num ea probari possit et hanc ob caussam Curtii de aspiratis Graecis opinionem nondum ab omnibus dubitationibus[39]) liberatam esse iudico.

Fere nullis eiusmodi dubitationibus altera via est obnoxia, quam inivit Raumerus in libello de aspiratione, quem edidit Lipsiae anno 1837. Hic enim cum aspiratas Grae-

---

38) Hanc opinionem Schmitzius in progr. gymnas. Marcodur. (1863) sequitur, qui aspiratarum et tenuium pronuntiationem ab initio tam similem fuisse putavit, ut confusiones illae, quae in titulis reperirentur, inde explicandae essent. Sed longe aliam explicandi viam ineundam esse supra demonstravi. Nam si Schmitzius recte iudicasset, necesse esset, ut etiam a scriptoribus tenues et aspiratae inter sese confunderentur, quod ne in uno quidem vocabulo demonstratum est. Numquam enim scriptores aspiratam in tenuem mutaverunt.

39) Etiam illud addi potest his dubitationibus quod, si Curtium sequimur, non intellegimus, quo pacto Polybius et alii scriptores f Romanum Graece per φ transscribere potuerint. Quantum enim discrimen inter Romanorum f et Germanorum p (ante vocales) intercedat, manifestum est. Ac porro haud probabile est in tot vocabulis medias aspiratas bh, gh, dh transisse in φ χ ϑ, si hae litterae tenuium Germanicarum sonum habuissent.

cas (sicut etiam Curtius) ex duabus partibus compositas esse videret, post tenues, vel potius una cum iis non spiritum asperum sed spirantem quandam auditam esse iudicavit, quae quidem nascitur, si eodem fere statu linguae et oris, quo tenues litterae pronuntiantur, servato spiritus ex arteria evadit: cf. Brücke, l. l. pag. 59: „Denken wir uns nun, dass der Verschluss nur ein wenig geöffnet wird, so muss der Tenuis als Aspiration das entsprechende Reibungsgeräusch oder, wie sich die Sanskritgrammatiker ausdrücken, „der correspondierende Wind“ folgen. Wir erhalten pf, ts, kχ, von denen sich ph, th und kh lediglich durch die Grösse der Oeffnung unterscheiden, welche unmittelbar nach Lösung des Verschlusses im Mundcanal gebildet wird.“ Tales igitur sonos Brückius per kχ pf ts describendos esse putat: equidem, quoniam in lingua Graeca versamur, hanc descriptionem χ = κχ, φ = πφ, τ = τϑ praetulerim. Quamquam enim tenues et spirantes in his affricatis, qui dicuntur, sonis plerumque sic in unum coaluerunt, ut simplices litterae audiri viderentur (etiam Brückius eos simplicibus consonantibus adnumerat[40]) et Priscianus pag. 10 ed. K. haud dubie aliis auctoribus usus aperte dicit „consonantibus aspirationem sic cohaerere, ut eiusdem paene substantiae sit“, tamen certissima nobis testimonia[41]) relicta sunt, ex quibus appareat, aspiratas χ φ ϑ interdum etiam duplicis consonantis vim habuisse ideoque affricatos illos sonos, qui medium locum tenent inter simplices et duplices consonantes, in lingua Graeca quondam re vera auditos esse.

Ac primum quidem ea vocabula enumero, in quibus aperte iuncturae κχ πφ τϑ pro simplicibus χ φ ϑ positae sunt.

1. Ex radice vagh (cf. Curtii el. p. 175) derivanda sunt οκχος pro ὄχος apud Pind. Ol. 6. 24, ὀκχή pro ὀχή apud

40) Cf. etiam Scherer, z. Gesch. d. deutschen Sprache pag. 49.

41) Quae apud Raumerum desiderantur.

poetam ignotum (cf. Suid. s. v.), ὀκχέω pro ὀχέω apud Pind. Ol. 2. 74 et Callim. h. in Jov. 23. Cf. etiam Hesych. s. v. „ὀκχεῖν· φορεῖν, ἴσχειν."

2. Notum est saepius apud tragicos legi ἰακχέω et ἰακχή pro ἰαχέω et ἰαχή, quae vocabula quin ab ἰάχω derivanda sint dubitari non potest. Meo autem iudicio ἰάχω, quod in carminibus Homericis aperte digammi vestigia servavit, ex radice Fα (cf. Curtii el. p. 347) natum est, quae simul spirare et clamare significat. Etenim ex radice Fα, si reduplicatio additur et χ determinativum, quod dicitur, accedit (cf. ψάω — ψήχω, σμάω — σμήχω, τρύω — τρύχω), fit Fι-Fά-χω, Fι-Fα-χή etc. nec dubito, quin etiam Dionysi cognomina Ἴακχος (in vasculo Monacensi n. 373 apud Iahnium Ἴαχος, quod est satyri nomen, legitur) et Βάκχος huc pertineant, quorum etymologiam Curtius el. pag. 506 adhuc perobscuram esse iudicavit. Nam si vetustissimam formam FίFαχος vel FίFακχος fuisse putamus, facile inde digammo sublato (cf. Curtii el. pag. 506) Ἴακχος, reduplicatione dempta et digammo in β mutato (cf. Curtii el. pag. 514—20) Βάκχος fieri potuit. FίFαχος igitur significat clamatorem, clamores enim et iubilationes quanti momenti in cultu Dionysi fuerint, satis notum est: cf. Prelleri mythol. Gr. I. pag. 523 et alia cognomina dei Εὔιος (cf. εὐάζειν), Ἰυγγίης (cf. ἰϋγή, ἰΰζειν), Βρόμιος. Ceterum iam antiqui grammatici Ἴακχον ab ἰάχω derivarunt, ut ex Etymologico magno pag. 462. 49 apparet. Idem transitus simplicis χ in iuncturam κχ etiam in βρίακχος· θηλυκῶς ἡ βάκχη, ἡ βριαρῶς ἰακχάζουσα" (Etymol. m. p. 213. 26) observatur, Βρίαχος enim satyri nomen bis legitur in vasculis cf. Müller, Handb. d. Archaeol. §. 385. 7 et C. I. Gr. 7465 et 8227, quod vocabulum aperte ex βρί·[42]) „ἐπὶ τοῦ μεγάλου, καὶ ἰσχυροῦ, καὶ χαλεποῦ τίθεται" (Hesych.) et Fαχος compositum est.

---

42) Hoc βρί, quod etiam in Βρι-άρεως, βρι-αρός, βρι-ήπυος reperitur, cum Graeco ἐρι- et Indico varu (cf. Curtii el. p. 70) cognatum esse videtur.

3. *κακχάζω* (cf. Hesych. s. v. „*κακχάζει· ἀτάκτως γελᾷ*“ *κ. τ. λ.* et Athen. 615 [e]) natum est ex *καχάζω*, quod optime congruit cum Indorum kakhāmi (cf. Grassmannum in Kuhnii annall. XII. 98). *Χ* etiam in *φ* transisse (cf. Curtii el. pag. 423 sq.) docent glossae Hesychianae „*καφάζοι· κακχάζοι, γελᾷ*“ et „*καφάζειν· γελᾶν.*“

4. Ex radice *θα* (cf. Curtii el. pag. 227) derivanda sunt *τι-θή-νη*, *τί-θη* (*τρόφος* cf. Hesych. s. v.), *τί-τθη*, *τι-τθεύω*.

5. *Πίθος* fuit nomen pagi Attici, qui in titulis et codicibus nonnumquam *Πίτθος* scribitur (cf. Benseler, Wörterb. d. griech. Eigennamen s. vv. *Πίθος* et *Πίτθος*).

6. Ex radice *σκαπ* vel *σκαφ* (cf. Curtii el. p. 152 et 645) *σκύφος* vel *σκύπφος* [43]) derivandum est. Cf. praesertim Hesiodi testimonium apud Athen. p. 498 [a]:

„*Ἡσίοδος δ' ἐν τῷ δευτέρῳ Μελαμποδίας σὺν τῷ π σκύπφον λέγει·*

„..... *Τῷ δὲ Μάρης θόος ἄγγελος ἦλθε δι' οἴκου
πλήσας δ' ἀργύρεον σκύπφον φέρε, δῶκε δ' ἄνακτι.*““

7. Valde probabiliter Curtius in el. pag. 629 coniecit nomen *Σαπφώ* a *σοφός* derivandum esse. Itaque etiam in hoc vocabulo iunctura *πφ* locum simplicis *φ* occupasse videtur. *Σαφώ* legitur in vasculo Monacensi apud Iahnium n. 753.

8. Ex inscriptionibus haec exempla accedunt:

a—b) In titulo Tegeatico C. I. Gr. 1513 legitur *ἀνατετθειμένοις* pro *ἀνατεθειμένοις*, ad quam scripturam Keilius in anall. epigr. pag. 72 haec adnotat: „*ἀνατετθειμένοις* non videtur neglegendum esse. Nam qui confert titulum Theraeum in Intellig. d. allg. Litt. 1835 n. 73 et in Rossii Reisen auf d. griech. Inseln I. p. 64. v. 4 „*βάτθρα τάδε*“ cum nota „in der Lesung *ΒΑΤΘΡΑ* (also *βάτθρα*) stimmen beide Abschriften überein,“ is non dubitabit, quin in his vitium habeatur pronuntiationis non inusitatum.“

---

43) Cf. Athen. p. 499 [e] „*τὸ δὲ σκύφος ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς σκαφίδος. καὶ τοῦτο δ' ἐστὶν ὁμοίως ἀγγεῖον*“ *κ. τ. λ.*

c) *Πλάτθιον*, nomen muliebre in inscriptione Dorica a Benselero in lex. nomin. propr. Graec. aptissime comparatur cum *Πλαθαίνη*, *Πλαθαινίς*, *Πλαθάνη*, similibus.

Deinde nonnulla vocabula exstant, in quibus non ipsa scriptura sed metrum testatur aspiratas duplicis consonantis vim habuisse:

1. *ὄφις* interdum trochaeum efficit: cf. Il. 12. 208, Hipponact. fr. 49 (ed. Bergk): „*ἢν αὐτὸν ὄφις τὠντικνήμιον δάκνῃ*," Antimach. apud schol. in Aristoph. Plutum v. 718: „*Γήνου τ' ὀφιοέσσης*..., quod est hexametri initium.

2. *βρόχος* trochaeus est apud Theogn. v. 1099.

3. *σοφός*[44]) trochaice legendum est apud Arist. Eccl. v. 571: „*νῦν δὴ δεῖ σε πυκνὴν φρένα καὶ φιλόσοφον ἐγείρειν*."

4. *Ζεφυρίη* choriambum efficit in initio hexametri Od. 7. 119.

5. *πιφαύσκειν* saepius syllabam reduplicativam, quae in aliis verbis (excepto *Σίσυφος*[45]) semper brevis est, producit: cf. Passovii lex. s. v. Ceterum his exemplis Homericis non multum tribuo, quoniam saepius eiusmodi productiones etiam ante alias consonas apud Hom. reperiuntur. Hoc tantum significare volo in talibus vocabulis legendis illam aspiratarum pronuntiationem, quam probavi, verisimilem esse.

6. *κεκρύφαλος* modo longum modo breve *υ* habet.

Confirmatur autem mea de aspiratarum Graecarum pronuntiatione sententia etiam nonnullis observationibus grammaticis, quae, si alteram rationem sequare, explicari vix possunt.

a) Iam antiquissimis temporibus *θ* apud Laconas in *σ* transiit. Inde concludo, antequam *σ* evaserit, aut affricatam aut spirantem (quae quidem plerumque ex affricata nascitur) auditam esse.

---

44) Cf. quod supra de formae *Σαπφώ* origine diximus.

45) Cf. tamen etiam Hesych. s. v. „*σέσυφος πανοῦργος*."

Similiter etiam Angli th saepe ita pronuntiant, ut secundum Brückium l. l. pag. 40 $d^4 z^4$ audiri videatur: cf. etiam Raumerum l. l. §. 27, 28, 37.

b) Idem sequitur ex eo quod interdum φϑ et χϑ in ψ et ξ transierunt, velut in ψίσις — φϑίσις, ἐψίσϑη — ἐφϑίσϑη) cf. Hesych.), ψίνομαι — φϑίνομαι (id est flaccescere apud Theophr. h. pl. 4. 14. 6), ψινάδες — φϑινάδες (id est vites flaccescentes apud Theophr. teste Hesychio, Photio, Suida), ψινάζει — φϑινάζει (cf Hesych. et Suid. s. v.), διψάρα — διφϑέρα (cf. Hesych.), ψείρει — φϑείρει (cf. Hesych.), ψῆρα — φϑείρ (cf. Ducangii gloss. s. v.), μόροξος — μόροχϑος, ἔξιστ(ι)ον — ἔχϑιστον (cf. Hesych.), Ἐ[ρ]έχσες, id est Ἐρέξης pro Ἐρεχϑεύς in vasculo Monacensi apud Iahnium, Beschreibg. etc. n. 376, quocum confer Γηρυονεύς — Γηρυόνης, Ὀδυσσεύς — Οὐλίξης, Περσεύς — Πέρσης, Θεμιστεύς — Θεμίστης, Ἀχιλλεύς — Achilles similia.

c) Iam antiqui quidam Graecorum grammatici, ut ait Priscianus I. pag. 11 (ed. Hertz, cf. etiam Sextum Empir. adv. mathemat. I. 102) dubitabant, utrum χ ϑ φ mutis an semivocalibus annumeranda essent. Quae dubitatio fieri nón posset, si kh ph th pronuntiatum esset, tales enim soni semper muti sunt: cf. Brücke pag. 92.

d) Recentiores Graeci, ut ait Brückius pag. 90, χ interdum sic pronuntiant, ut κχ audiri videatur. Nimirum in hoc sono antiqua illa pronuntiatio, quam probavi, servata est.

e) Gravissima denique est linguae Germanicae analogia, in qua tenues k p t primum in sonos affricatos, qui dicuntur, deinde in spirantes transisse notum est, ut haec tabula demonstrat:

	Tenuis.	Affricata.	Spir.	
Gutt.	k	kch	ch	cf. Raumerum l. l. §§. 47,
Dent.	t	ts	s	57, 30 et Rumpelt, D.
Lab.	p	pf	f	Gr. I. p. 46.

Iam vero cum spirantes Germanicae (ch, f, s) haud

diversae sint a spirantibus recentiorum Graecorum χ φ ϑ [46]) (ϑ enim a Brückio l. l. pag. 39 per s [4] circumscribitur), valde probabile est etiam apud Graecos tenues primum in affricatas, deinde in spirantes transisse, unde sequitur, ut omnino veteres aspiratae olim affricatarum instar fuerint.

Sed quamquam omnia, quae adhuc atfuli, optime cum sententia mea congruere videntur, tamen unum addo, quod silentio praeterire nolui.

Fortasse enim quispiam dixerit iuncturas illas aspiratarum χϑ, φϑ, χχ, φφ, ϑϑ (cf. supra pag. 89 et 104), si in iis tales soni, quales ego probavi, inessent, pronuntiari nullo modo posse. [47]) Quae res cum negari vix possit ac cum iuncturas χϑ et φϑ haud multum a ξ et ψ, quae antiquioribus temporibus constanter χσ et φσ (in his vero χ et φ spirantium vim habuisse videntur, quoniam difficillimum est aut khs et phs [48]) aut kchs et pfs pronuntiare) scribuntur, afuisse modo demonstraverim, valde probabile est, quod primus Arendtius (Kuhns und Schleichers Beitr. II. p. 424 sqq.) explorasse videtur, in eiusmodi iuncturis χ φ ϑ spirantium instar fuisse.

Confirmatur haec sententia etiam observatione Brückii, quam protulit l. l. pag. 90:

„Man könnte aus dieser Stelle (Dion. Hal. de compos. c. 14) schliessen, dass φ eigentlich p [1] f [1] gelautet habe,

---

46) Quas saepe ex tenuibus aspiratione facta natas esse supra demonstravimus.

47) Idem argumentum Arendtius (Kuhns u. Schleichers Beitr. II. pag. 424 sqq.) contra eos protulit, qui aspiratas Graecas ab Indicis haud diversas fuisse contenderunt. Nam tales aspiratarum iuncturae in lingua Sanscrita prorsus inauditae sunt.

48) Cf. Brückium l. l. pag. 58 med.: „Wenn ein Consonant auf die Tenuis folgt, so kann sie zwar auch aspiriert werden, indem man ein h zwischen ihr und dem folgenden Cons. hören lässt, aber es geschieht seltener, weil sich das h, bei dem der Mundcanal weit geöffnet sein muss, schlecht zwischen einen Verschlusslaut und einen andern Consonanten einschiebt."

ebenso wie das χ im Munde der Neugriechen bisweilen k χ lautet, aber das wird schwer zu entscheiden sein, da p vor f so leicht verschwindet. Ist doch z. B. in Norddeutschland die Aussprache des pf so nachlässig, dass die Eingebornen oft das Plattdeutsche zu Rathe ziehen müssen, um sich zu erinnern, ob sie pf oder einfaches f zu schreiben haben."

Quodsi apud Graecos recentiores fere constanter affricatae veteres in spirantes transierunt: quid obstat, quominus in iuncturis χϑ, φϑ, χχ, φφ, ϑϑ, quibus etiam κχ τϑ πφ addi possunt, iam antiquitus spirantes auditas esse statuamus? Idem etiam ex linguae Oscae et Goticae analogia concludi potest, in quibus pt et ct transeunt in ft et ht (ubi f et h aperte spirantes sunt), quae iuncturae vix multum diversae sunt a Graecis φϑ et χϑ, quas interdum ex πτ et κτ natas esse supra (pag. 104 sq.) demonstravimus.

Ut igitur summam eorum, quae hoc capite disserui, repetam, meo iudicio tenues litterae in aspiratas transierunt, si clausura oris, qua ad tenues pronuntiandas opus est, paullum laxabatur, ut spiritus iuxta evadere posset: sic enim secundum recentiores physiologos (cf. etiam Scherer, z. Gesch. d. deutschen Spr. pag. 68 [49]) illi soni exsistunt, quos medium locum inter simplices et duplices consonantes tenere modo demonstravi.

---

49) „Die Affrication hat man ohne Zweifel als Erleichterung aufzufassen. Anstatt sehr festen Verschluss plötzlich und gewaltsam zu öffnen, wird er weniger fest gemacht und allmählich geöffnet, so dass sich erst noch Enge bildet und Reibung der ausströmenden Luft stattfindet."

Addendum.

Pag. 89 adde: Ὀρείμαχχος in vasc. C. I. Gr. 7463.

EINIGE BEMERKUNGEN

ÜBER

ῑ UND ῡ IM GRIECHISCHEN

VON

B. DELBRÜCK.

Im Sanskrit verwandelt sich a vor einem r nicht selten in i oder u, und wenn dem r noch ein anderer Consonant folgt, können i und u in ī und ū übergehen. Man vergleiche Benfey, vollst. Sanskrit-Grammatik §. 57 und Orient und Occident 3, pag. 38 ff. Regelmässig tritt diese Veränderung des a ein bei denjenigen Verben auf ar, welche die indischen Grammatiker auf langen R-Vocal ausgehen lassen, so dass z. B. von tar *überschreiten* die Formen tīrjāt, atīrshta, tīrshīshta, tīrṇa, tīrtvā, -tīrja, tīrjatē, titīrshati, tētīrjatē abgeleitet werden. Geht dem a ein labialer Laut vorher, so verwandelt es sich nicht in ī, sondern in ū. Von par *füllen* lauten also die entsprechenden Formen: pūrjāt u. s. f. Doch erscheint ein ū einzeln auch hinter nicht-labialen (O. u. O. 3, 40). Auch bei Nominibus ist die Verwandlung von a in ī oder ū nicht selten eingetreten. So muss man bekanntlich für dīrgha *lang* eine ältere Form *dargha ansetzen, um es mit dem zendischen daregha und dem griechischen δολιχός vereinigen zu können; für īrma *Arm* eine Vorstufe *arma wegen got. arms und lat. armus; -kūrmi in tuvikūrmi *tatkräftig* leitet zurück auf kar *tuen*; kūrd *springen* bringt Fick in seinem Wörterbuch der indogermanischen Grundsprache unter der Form 1. kard hübsch zusammen mit got. halts *lahm*; mūrkha *töricht* ist identisch mit got. malsks (in untila-malsks *unbesonnen*); pūrva *der vordere* ist dasselbe Wort wie ksl. prĭvy *der erste*, und ähnliche Beispiele in ziemlich grosser Zahl.

Derselbe lautliche Vorgang nun zeigt sich auch im Griechischen; nur ist er nicht so leicht zu erkennen wie

9*

im Sanskrit, weil noch eine Metathese des ϱ dazu gekommen ist.

Das ῑ scheint auf diese Weise entstanden zu sein in:

κϱῑϑή *Gerste* neben lat. hordeum. Curtius Grundz. 143. Auf die schwierige Frage, wie die Consonanten des griechischen und lateinischen Wortes mit den entsprechenden deutschen zu vereinigen sind, gehe ich hier nicht ein. Dass aber ursprünglich in der ersten Silbe die Verbindung *ar* stand, ist zweifellos. Eine ältere Form *καϱϑη ward zunächst *κἴϱϑη, dann mit Verlängerung des ι *κῑϱϑη und schliesslich mit Metathese des ϱ κϱῑϑή. κϱῑ ist eine verhältnissmässig moderne Form, die eben durch ihr langes ι zeigt, dass sie aus einer consonantisch schliessenden Wortgestalt abgestumpft ist.

βϱῑϑω βϱῑϑύς etc. sind von Curtius Grundz. pag. 418 schon zu dem Stamme βαϱ gestellt worden. Aus *βαϱϑω kann aber βϱῑϑω wieder nur durch die Mittelstufen *βιϱϑω, *βῑϱϑω geworden sein. Anders steht die Sache bei βϱἴαϱός, das wol mit dem Suffix -ϝαϱα gebildet ist. Wahrscheinlich hat bei diesem Worte vor der Verlängerung des ι eine Metathese stattgefunden (wie z. B. auch bei κϱῐ-σι). Möglicherweise aber kann man auch eine Grundform *βῑϱϝαϱο *βϱῑϝαϱο ansetzen und eine nachherige Verkürzung des ῑ vermuten.

ῥῑνός *Fell*. Dass man eine ältere Form ϝϱῑνός ansetzen müsse, ist sehr wahrscheinlich wegen des homerischen Beiwortes ταλαύϱῑνος und des hesychischen γϱῖνος vgl. Curtius 497. ϝϱῑνο scheint mir nun aus *ϝαϱνο entstanden, und durch die Mittelstufen *ϝιϱνο *ϝῑϱνο hindurchgegangen zu sein. Es ist identisch mit altind. varṇa *Farbe*, das mit der Wurzel var *bedecken* zusammenhängt. Der Bedeutungsübergang ist einfach vgl. Curtius Grundz. 108. Uebrigens bemerke ich, dass — wie ich eben sehe — schon Legerlotz in Kuhns Zeitschrift 7, 68 eine Uebergangsform *ϝιϱνός vorausgesetzt, auch auf die Analogie von κϱῑϑή schon hingewiesen hat, ohne indess in der Erklärung der Ver-

längerung des *ι* mit mir zusammenzutreffen. Wegen des ebenfalls von Legerlotz herbeigezogenen *γρῖφος* vergleiche man Curtius 448.

ῥῑπτω werfen mit dem Stamme *ϝρῑπ*. Die Verwandtschaft mit got. vairpan ist nicht zu bezweifeln, auch wenn Grassmanns Versuch (Kuhns Zeitschrift 12, 108) das Consonantenverhältniss zu deuten nicht als gelungen angesehen werden sollte. Aus einer danach vorauszusetzenden Wurzel *ϝαρπ* ward **ϝιρπ* **ϝῑρπ* *ϝρῑπ*. So erklärt sich das constante lange *ῑ* genügend und dieses *ῑ* wenigstens ist kein Grund, *ϝρῑπ* von den Wörtern, die Curtius Grundz. Nr. 513 zusammenstellt, zu trennen.

θρῖψ, *θρῑπός*, *Holzwurm*. Zu diesem Worte weiss ich freilich nur eine deutsche Parallele, die mir aber sicher zu sein scheint, nämlich ahd. bitelban ags. bidelfan alts. bidelban, vgl. J. Grimm, Wörterbuch unter delben, in der Bedeutung *graben*, *begraben*. Danach würde *θρῖψ der grabende*, *bohrende* sein und *θρῖψ* leitet zurück auf eine Wurzel *θαρπ*. Dieser entspricht germanisch dalf. Zwar lässt sich aus rein deutschen Mitteln nicht entscheiden, ob dalb oder dalf als Wurzel anzusetzen sei. Aber keine Form, auch nicht das bei Graff 5, 420 angeführte pitelpanti widerspricht der Annahme eines f im Wurzelauslaut. Wir haben eine nicht abweisbare Analogie in der Wurzel lif, die in aflifnan rein hervortritt, in laibos ihr f zu b geschwächt hat, und im ahd. ebenfalls p zeigt z. B. pilipun vgl. Graff 2, 47. Das f erweist sich aber bei der Wurzel lif als das ältere durch griechisch *λιπ* etc. Somit steht der Annahme einer Wurzel dalf nichts entgegen. Lat. talpa (vgl. Curtius pag. 152) *Maulwurf* damit zusammenzubringen, so verlockend es auch dem Sinne nach wäre, verbieten die Lautgesetze.

Τριτογένεια, *Τρίτων* etc.

Benfey sucht in einer aus den Nachrichten der königl. Gesellsch. der Wissensch. zu Göttingen vom 4. Januar 1868

besonders abgedruckten kleinen Schrift nachzuweisen, dass die bei Apollonius Rhodius und in der Anthologie auftretende Verbindung *Τρῑτωνίς Ἀθάνα* ihr lautlich identisches Gegenbild in einem zendischen masc. thraêtâna âthwyâna habe. Uns interessirt hier nur die Gleichung thraêtâna (abgesehen von dem Geschlecht) = *τριτωνίδ*. Dieses thraêtâna ist, ebenso wie thraêtana, eine andere Lesart für das von Justi allein aufgenommene thraêtaona, und ist mit dem altindischen Trita, dem Namen eines vedischen Gottes, über den Roth in der Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellsch. 2, 216 gehandelt hat, und dem einmal in gleicher Verwendung vorkommenden Trâitana unzweifelhaft etymologisch verwandt. Ueber die Art, wie die Vocale dieser Wörter unter sich und mit dem ῑ des von Benfey für identisch gehaltenen *Τρῑτωνίδ* vereinigt werden können, spricht sich Benfey Seite 11 so aus: „Das zendische aê ist regelmässig der Reflex von Sskr. e z. B. daêva = sskr. deva. Zwar will ich nicht in Abrede stellen, dass wegen des Verhältnisses von thraêtâna zu thraêtana, welches dem sanskritischen traitaná gleich ist, die Möglichkeit nahe liegt, dass in diesem Worte das zend. aê dem sskr. ai entspricht; allein selbst wenn dies der Fall wäre, spricht doch das allgemeine Verhältniss des Zend sowohl als der ältesten indischen Volkssprachen zum Sanskrit dafür, dass die sskr. Umwandlung von i zu ai und u zu au, die sogenannte vṛiddhi dieser beiden Vocale, wenn sie auch schon in einigen Fällen vom Zend getheilt wird, doch nicht in die Zeit vor der Sprachtrennung hinaufreicht, dass sie vielmehr für Formen, welche dieser angehören, noch nicht vorausgesetzt werden darf. Zu diesen gehören aber die hier mit einander verglichenen, da sie in vollständiger Identität in geographisch so weit getrennten Räumen vorkommen. Wir sind also berechtigt, auch hier das zendische aê wie gewöhnlich als Repräsentanten von dem sanskritischen e zu betrachten; diesem entspricht aber vorwaltend Griechisch *ει*, so dass wir *Τρειτωνίδ* zu erwarten hätten.

Es wäre nun zwar nichts Ungebührliches, bei der nahen Verwandtschaft von Griechisch *ει* und *ῑ* und dem so häufigen Wechsel derselben in Inschriften, wodurch ihre wesentlich gleiche Aussprache schon für verhältnissmässig alte Zeiten feststeht, den Uebertritt von jenem in dieses in einem Götternamen auch ohne alle Analogieen anzunehmen; allein auch an diesen fehlt es nicht; um mich jedoch nicht auf weitläufige Discussionen einzulassen, beschränke ich mich auf die Anführung einer einzigen, dafür aber ganz sicheren, nämlich *τριςκαίδεκα* (vgl. *τεσσαρεςκαίδεκα*, mein griechisches Wurzellexikon II, 273 und Bopp vgl. Gr. [2]II, 78).“ [1])

Gesetzt, alle die in dieser Stelle von Benfey angedeuteten Schwierigkeiten wären lösbar, gesetzt ferner im Griechischen wäre eine Gunierung in der Stammsilbe des abgeleiteten *Τρῑτωνιδ* denkbar, so erhübe sich immer noch die Frage, woher in dem einfachen *Τρῑτο-*, das doch augenscheinlich in *Τρῑτογένεια* vorliegt, die Vocalsteigerung stamme, und es entstünde die Nothwendigkeit dieses *Τρῑτο* von dem vedischen Trita zu trennen. Man vermeidet alle diese Schwierigkeiten, wenn man die Regel, die sich aus *κρῑθή*, *ῥῑνός* etc. ergab, auch bei *Τρῑτο* anwendet. Dem vedischen Trita geht die Nebenform Tṛta parallel. Dieses Tṛta lässt auf ein altes **ταρ̊το* schliessen, wie dem altindischen bhṛita griech. *φερτο* entspricht. Aus **ταρτο* wird **τιρτο*, **τῑρτο*, *Τρῑτο*. — Die mythologische Identität von Tṛta und *Τρῑτο* ist zwar im Speciellen nicht mehr nachzuweisen, denn beide Götter gehören zu den verblassenden Gestalten, von denen uns nur noch ein unsicheres Bild überliefert ist. Doch darf man für beide den Begriff von W a s s e r w e s e n festhalten. (Vgl. Roth Z. D. M. G. 2, 224. Preller [2], 1, 147.)

---

1) Dort heisst es: „Ich fasse jetzt in Uebereinstimmung mit Benfey *τρις* als Verstümmelung von *τρεῖς*, wozu offenbar die Belastung durch die Composition Veranlassung gab.“

Sichere Beispiele für auf diese Weise entstandenes ῡ scheinen zu sein:

χρῡσός Gold. got. gulþ und ksl. zlato lassen eine ältere Form gharta erschliessen. Ihr würde im Griechischen **χαρτο*, mit Verdumpfung des *α* zu *υ* **χυρτο*, mit Dehnung **χῡρτο*, mit Metathese *χρῡτο* entsprechen. Ob hieraus oder erst aus einer weitergebildeten Form **χρῡτjo* die wirkliche Gestalt des Wortes: *χρῡσό* entstanden ist, ist für unsern jetzigen Zweck gleichgültig, vgl. Curtius pag. 185.

φρῡ́γω dörren aus *φῡργω* und weiter zurück aus **φυργω* und *φαργω* = altind. bharg', Curtius pag. 172.[2])

βρῡ́χω βρῡχάομαι brüllen, toben aus **βαρχ* = altind. barh *brüllen* (vom Elephanten gebraucht); mit blosser Metathese des *ρ*, ohne Veränderung des *α*: *βράχε, ἔβραχε*, vielleicht lat. barrire? Dieses *βρῡ́χω* ist insofern besonders interessant, als wir darin ein sicheres Beispiel eines dem Sanskrit und Griechischen gemeinsamen anlautenden b vor uns haben.

τρῡπάω drehen, bohren Odyssee 9, 383: *ἐγὼ δ' ἐφύπερθεν ἐρεισθεὶς Δίνεον ὡς ὅτε τις τρυπῷ δόρυ νήιον ἀνὴρ Τρυπάνῳ.* Es ist dieselbe Wurzel wie altind. tark, das wol eigentlich heisst: *hin- und herdrehen*, dann im abgezogenen Sinne *vermuten*, und lat. torqueo *drehen.* Aus *ταρκ* oder mit Labialisirung *ταρπ* ward **τυρπ* **τῡρπ*, *τρῡπ*. Als ältere Wurzelgestalt mag tar zu Grunde liegen (Curtius 201). Die wol auch auf diese Wurzel zurückgehenden Formen *τρῡμα* und *τρῡ́χω* erklären sich nach derselben Methode. *τρῡμα* hat ein **ταρματ* zur Voraus-

2) Zwar hält Schleicher Comp. pag. 777 (nach Curtius Tempora und Modi pag. 77) die Länge des ῡ für ein Zeichen des Praesens neben *ἐφρῡ́γην*. Aber das *υ* in *ἐφρῡ́γην* könnte auch nach der Metathese des *ρ* aus *α* entstanden, und der Gegensatz zu dem Vocale des Praesens ein zufälliger sein. Doch selbst die Richtigkeit der Schleicherschen Annahme zugestanden, so bleibt für das ῡ in *φρῡ́γανον φρῡγεύς* etc. unsere Erklärung doch die einzig mögliche. Aehnlich steht es mit dem anderen von Schleicher citirten Worte: *τρῑ́βω*.

setzung. τρύχω ist vielleicht direct mit altind. tarh, *zerschmettern, zermalmen, zerquetschen*, zu vereinigen, vielleicht darf man χ auf älteres σκ zurückführen, wie bei ἔρχομαι.

Will man diese Lautwandlungen, welche nun durch eine hinreichende Menge von Beispielen belegt sind, erklären, so muss man auf vier Fragen Antwort geben, nämlich erstens: Warum blieb das a nicht a, sondern wurde i oder u? Zweitens: Warum wurde es in der einen Reihe von Fällen zu i, in der andern zu u? Drittens: Warum trat die Verlängerung des ι und υ ein? Viertens: Warum erfolgte die Metathese des r? Eine genügende Beantwortung dieser Fragen rechtfertigt zugleich die Reihenfolge in der sie aufgeworfen sind. Auf die beiden ersten Fragen weiss ich eine für den concreten Fall berechnete Antwort nicht zu geben. Doch ist ja bekannt, dass der Uebergang von a zu i oder u auch sonst ungemein häufig ist. Die dritte Frage findet wenigstens eine einigermassen befriedigende Erledigung, wenn man als Analogie die vor dem -ns des Accusativ pluralis im Sanskrit eingetretene sogenannte Ersatzdehnung herbeizieht. Ueber sie äussert sich Sonne in Kuhns Zeitschrift 12, 362 folgendermassen: „Es findet sich (im Veda) besonders vor vocalischem Anlaut des folgenden Worts, sporadisch auch vor y r v h — statt des normalen Casuscharacters -ân -în -ûn vedisch -âñ -îñr -ûñr, z. B. áçvāñ aruṇā́ñ usha:, ǵírīñr ak̍uk̍javītana, ǵánāñ ánu, ṛtūñr ánu. Diese Erscheinung erklären die Prātiçākhjen so, dass in áçvāñ n geschwunden, in ǵírīñr, ṛtūñr n in r verwandelt, gleichzeitig aber der vorhergehende Vocal ā, ī, ū Nasal geworden sei. Das ist irrig, aber der Irrtum war natürlich, sobald man vom gewöhnlichen Sanskrit als dem gegebenen ausging. Anders stellt sich die Sache, sobald man die indogermanische Casusendung ans ins uns zu Grunde legt. Daraus war zunächst āns īns ūns, dann āñs īñs ūñs geworden. Diese Endungen werden nun, bei der ungemeinen Abschwächung des Nasals, vor vocalischem Anlaut u. s. w. (s. vorhin) ganz so behandelt

wie ās īs ūs an gleicher Stelle. Wenn also, in dem gegebenen Falle, ās īs ūs zu ā īr ūr wird, so muss āṅs īṅs ūṅs zu āṅ īṅr ūṅr werden. Dies der Hergang im vedischen Dialect: die Nachwirkung der primitiven Casusendung liegt zu Tage, eine beschränkte freilich; denn ausser den angegebenen Fällen stimmt die Endung mit dem gewöhnlichen Sanskrit. Für Letzteres aber möchten die Endungen ân în ûn nicht sowol aus dem Vedischen âṅ īṅr ūṅr — da eine Palingenesie des reinen dentalen n aus dem äusserst schwachen anunâsika nicht wol glaublich — sondern wie die vedischen selbst aus den vorliterarischen âns îns ûns zu erklären sein. Hiernach wären beide Dialecte für den Accusativ plur. einander ebenbürtig, und zwar so, dass im Sanskrit das n, im Vedischen das s der primitiven Endung besser erhalten wäre."

So weit die trefflichen Ausführungen von Sonne. Aus ihnen ergiebt sich, dass der Vocal schon lang geworden war, als die beiden auslautenden Consonanten noch — wenn auch nicht unversehrt — vorhanden waren. Der Hergang kann also nicht der gewesen sein, dass der eine Consonant verschwand und nachher gewissermassen zum Trost der Vocal verlängert wurde, sondern ein anderer, den man sich leicht nachbilden kann. Das n gehört zu den Dauerlauten. In der Aussprache eines Dauerlautes kann man ein Ansetzen, ein Vollklingen und ein Austönen unterscheiden. Als erster Laut einer Doppelconsonanz kann der Dauerlaut nicht so viel Zeit für seine Aussprache in Anspruch nehmen, als wenn er allein stünde. Das Ansetzen und Austönen wird nicht so deutlich vernommen. Je mehr das Ansetzen des Dauerlautes zurücktritt, desto mehr schiebt sich naturgemäss das Ausklingen des vorhergehenden Vocals in die Stelle des verschwindenden Ansatzgeräusches, der Vocal wird länger vernommen, oder nach dem technischen Ausdruck verlängert. Indem nun der länger gewordene Vocal immer mehr erstarkt, wird das Aussprechen einer Doppelconsonanz immer schwieriger. Es schwindet in Folge

dessen entweder das n (im vedischen Sanskrit) auf ein Minimum zusammen, oder das s verfliegt (im gewöhnlichen Sanskrit) und der schon etwas angegriffene Nasal, der nun auslautend wird, kann sich wieder erholen. [3])

Genau so wie mit dem n geht es mit dem ϱ. Nur kann der kräftige ϱ-Laut nicht ganz schwinden. Darum wird entweder langer Vocal und Doppelconsonanz ertragen (im Sanskrit) oder das ohnehin zu Metathesen geneigte ϱ aus der unbequemen Stelle entfernt (im Griechischen).

Auf die angedeutete Weise erklären sich überhaupt die meisten Fälle der sogenannten Ersatzdehnung. Denn meistens ist bei der sogenannten Ersatzdehnung ein Dauerlaut im Spiele. Ich kenne nur eine erhebliche Ausnahme und mit dieser hat es eine besondere Bewandtniss.

Im Sanskrit, Lateinischen und Deutschen geht im Plural des Perfectums gewisser A-Wurzeln das wurzelhafte a verloren, dadurch entsteht hinter dem a der Reduplicationssilbe eine schwer sprechbare Consonantengruppe, diese wird erleichtert durch Ausstossung des ersten Consonanten und das a der Reduplicationssilbe wird in allen drei Sprachen zu ē. Es wird also aus *p a p a t i m a von p a t zunächst p a p t i m a, dann p ē t i m a, aus *c a c a p i von c a p zunächst *cacpi [4]) dann c ē p i, aus *g a g a b u m von g a b

3) Anm. des Herausgebers. Die hier vorgetragene Ansicht scheint sich durch die bekannte von Cicero Orat. §. 159 gegebene, von Corssen Ausspr. I. 101 erörterte Notiz über īnsanus, īnfelix, cōnsuevit im Unterschied von ĭndoctus, cŏncrepuit zu bestätigen, nur dass es für das Lateinische wesentlich auf die Beschaffenheit des nach n folgenden Consonanten ankommt, der ein Dauerlaut sein muss, wenn er im Bunde mit dem vorhergehenden Nasal die Naturlänge des Vocals bewirken soll.

4) Anm. des Herausgebers. Ob diese Auffassung, für das Lateinische wenigstens, richtig ist, bezweifle ich. Da in keiner einzigen reduplicirten Perfectform der schwere A-Vocal der Reduplicationssylbe erhalten ist, da vielmehr cecidi, cecini, pepigi, peperci, fefelli so gut wie osk. fefakust und griech. γέγρᾰφα, dor. λέλᾱθα, in dieser Sylbe ein ĕ aufweisen, das im Altlateinischen sogar in Bildungen wie me-

zunächst *gagbum dann gêbum (vgl. Zachers Zeitschrift für deutsche Philologie 1 pag. 125).

Man könnte annehmen, dass die eben angeführten Beispiele der Analogie solcher Verben gefolgt seien, welche mit Dauerlauten anfangen, dass also z. B. gebum aus gagbum nicht direct habe entstehen können, sondern weil ihm ein nemum aus nanmum als Beispiel vorleuchtete. Wahrscheinlich aber sind die in Rede stehenden Formen einfach so zu erklären, dass bei dem Vocal lange verweilt wurde, weil die sprechenden vor der schweren Consonantengruppe eine Weile gleichsam unschlüssig Halt machten, und dass hinter dem lang gewordenen Vocale der Explosivlaut ausfiel, weil er in der geschwächten Stammsilbe als Mitträger der Bedeutung nicht mehr gefühlt wurde, an seine Stelle vielmehr der gleiche Anlaut der Reduplicationssilbe getreten war.

Diese Andeutungen genügen zwar nicht, um das Problem der Ersatzdehnung, über das uns ausgedehnte Sammlungen noch nicht vorliegen, vollständig zu erklären, aber sie genügen hoffentlich, um die — so zu sagen — juristische Auffassung zu verdrängen, wonach ein Vocal nur desshalb gedehnt wird, damit die Sprache nicht um eine More zu kurz komme.

---

mordi, pepugi eindrang, so bleibe ich bei der Temp. u. Modi S. 211 (vgl. S. 126) vorgetragenen Ansicht, wonach wir in pepigi die Vorstufe von pēgi zu sehen haben. Ueber das frühe Eindringen von ĕ an die Stelle des indogermanischen ə innerhalb der europäischen Sprachen, verweise ich auf meinen Aufsatz: Ueber die Spaltung des A-Lauts (Berichte der k. sächs. Ges. d. Wissensch. 1864).

DE
PRODUCTIONE SYLLABARUM
SUPPLETORIA LINGUAE LATINAE.

SCRIPSIT

EDMUNDUS GOETZE

DRESDENSIS.

§. 1.

Multis in vocibus Graecis et Latinis duarum consonarum alterutram eiectam esse, ita ut vocalis antecedens produceretur, iam dudum pervulgatum erat. Quam affectionem primus, quoad sciam, Albertus Agathon Benaryus (Röm. Lautlehre Berlin 1837 p. 235) accuratius sic definivit: „Es tritt Wegfall (der Aspirata vor tönenden Buchstaben und Nasalen) ein mit oder ohne Ersatz der Positionslänge durch Naturlänge“, quae definitio ex eo tempore in grammaticas ad usum scholarum conscriptas recepta est. Ad Graecam autem grammaticam eam rem applicavit Henricus Ludolfus Ahrensius in libello, qui inscribitur: Ueber die Conjugation auf μι Nordhausen 1838 p. 34. addito nomine: Ersatz-Verlängerung (productio suppletoria).

In permultis quidem libris exempla sunt collecta, sed tamen cum in caussas atque rationes eius rei nondum inquisitum esset, ad vocabula eiusmodi congreganda atque illustranda, eorum quae viri clarissimi exposuerunt respectu diligenter habito, conferre quantum ego valerem constitui. In iis autem quae pertractavi ita sum versatus, ut si quid me novi attulisse crederem, de his disputarem paullo latius, paucis verbis attingerem quae ab aliis iam antea essent recte constituta. In his praeter ceteros duo viri, quorum libri fere semper ad manus mihi esse debebant, commemorandi sunt: primum praeceptor summe venerandus Georgius Curtius, cuius elementa etymologiae Graecae hoc quoque in genere uberrimam exemplorum e linguis cognatis haustorum copiam mihi praebuerunt, deinde

Guilelmus Corssenus, cuius tres libri ad grammaticam Latinam spectantes, etiamsi in nonnullis cum viro doctissimo dissentio, plurimum tamen fructus disputationi meae exhibuerunt. Insignes vero gratias Corsseno propterea debeo, quod petenti mihi eam libri sui de pronuntiatione linguae Latinae partem, quae iterum typis expressa, nondum in lucem prodiit, inspiciendam concessit.

§. 2.

Vetustissima monumenta, e quibus priscas verborum formas atque mutationes cognoscamus, in collectionibus exstant veterum inscriptionum, quae cum magna ex parte eo tempore ortae sint, e quo librorum reliquiae ad nostram usque aetatem non pervenerunt, multa servaverunt antiquioris linguae vestigia quae nullo alio loco leguntur.

Sequuntur scriptores priscae latinitatis, comici in primis poetae, qui vocabula vocabulorumque formas quam artissime ad quotidianum usum qualis tunc erat accommodare solebant.

Deinde summo cum studio antiquiorem sermonem imitatus est Vergilius, in cuius poëmatis tanquam fundamento nituntur sequentium saeculorum studia antiquitatis et ad quem tractandum magnopere nos adiuvat codicum Vergilianeorum praestantia.

Tum non neglegendi sunt commentarii grammaticorum, qui e fontibus hauserunt per temporum iniquitates nunc perditis.

Summi denique momenti est comparatio cognatarum linguarum, e quibus de origine formarum Latinarum certissimas plerumque licet coniecturas facere.

Quibus adminiculis quae diiudicari non poterant incerta relinquere, quam vagis uti hariolationibus malui.

Haec fuerunt de adiumentis quibus usi essemus in tota hac disputatione quae dicerem.

§. 3.

Qui diversas formas perlustraverit quae in manu scriptis et inscriptionibus reperiuntur, facile intelleget Romanos quamvis in efferendis vocabulis suam fere unicuique elemento vim tribuere solerent, earum tamen consonarum, quae coniunctae nimiam quandam pronuntiandi difficultatem praebere videbantur, haud raro vitasse concursum. Quod factum est duabus potissimum rationibus. Consonae scilicet propter alias consonas vel subsequentes vel praecedentes aut immutantur, aut prorsus extruduntur. Quod facilitatis studium cum initio volgarem dicendi consuetudinem occupasset, etiam eruditioribus ita pedetentim probatum est, ut denique in litterarum usum transferretur. Quamquam haec commoditatis et facilitatis ratio non prorsus planeque obtinuit. Cum enim per ipsas illas assimilationes et eiectiones facillime accidere posset, ut verborum origo et propria significatio obliteraretur, saepenumero perspicuitati ita consulere studebant, ut origine potius formarum respecta elegantiam atque euphoniam neglegerent. Intactas igitur, ut pauca afferam exempla, reliquerunt praepositionum litteras finales ante verba ab eiusmodi consonis incipientia quae in ceteris verbis cum illis non coniungerentur: *submittere* non *summittere*. Item non raro easdem consonarum coniunctiones diverso modo commutaverunt: ex **săls*[1]) fecerunt *sāl*, contra ex **vils* non **vil*, sed ad exprimendam alterius personae notam *vis*.

Ergo videmus in his affectionibus nullo pacto unam et eandem valuisse normam, sed diversas in commutandis verbis vias et rationes initas esse.

§. 4.

Duarum consonarum, quae in mediis vocabulis antiquitus concurrerant, nunquam posterior, sed prior tan-

1) Corsseni aliorumque hominum doctorum auctoritatem secutus formis non usitatis asteriscum *praeposui.

tum eiicitur. In fine vero vocabulorum alterutra potest omitti.

Iam si in longe plurimis exemplis pro vocali olim brevi extitit longa vocalis post consonae eiectionem, propter consonae eiectionem brevem vocalem esse productam facile licet coniectare. Cum igitur supplendi quasi et compensandi gratia vocalis producatur, non iniuria productionem suppletoriam eam affectionem viri docti appellaverunt.

Considerabimus autem, quae sint illae consonae, quarum ea vis est, ut alias appositas eiiciant, vel quibus condicionibus illae eam vim maxime possint exercere. Sed quoniam, ut supra demonstravimus, illae affectiones paullatim temporis demum decursu oriuntur, in singulis vocibus tractandis temporum ratione habita — id quod in omnibus quaestionibus grammaticis diligentissime observandum est — formas recentiores ab antiquioribus quantum fieri poterit disiungamus, quo qui fuerint inter utrumque formarum genus transitus atque mutationes accuratius dignoscamus.

Incipiatur quaestio a labialibus, quae in paucis vocibus Latinis interierunt ante consonas.

§. 5.

P labialis in uno verbo *amentum* omissa productionem effecit, quae in reliquis saltem non constat; nam *ămes* (Gestell zum Anfügen und Aufhängen von Vogelnetzen) pro **apmes* correptam vocalem post labialem eiectam ostendit. Quapropter verbi *rumentum*, quod cohaeret cum rad. *rup* (*rumpere*)[2] priorem syllabam pro producta haberi non necesse est.

Amentum autem pluribus poëtarum locis, qui in quolibet lexico exhibentur, confirmatur stirpis syllabam habere longam. Suffixo *mentum* absciso restat *a* vocalis quae sola stirps esse non potest. Consonam igitur interiisse nemo negabit. Sed quae sit ea consona, inter viros doctos adhuc

2) Cf. Fest. p. 271, 7 M.: rumentum abruptio.

dissensio est. Alii enim in verbo *ago* stirpem contineri censent, **agmentum* scilicet esse originariam formam rati. At haec sententia non est probanda; quamvis enim *contamen* eodem modo factum sit ex **contagmen*, *frumentum* ex **frugmentum*, tamen notio plane abhorret a rad. *ag*. Hanc enim vocis significationem esse Fest. p. 12. docet: amenta, quibus, ut mitti possint, vinciuntur iacula, sive solearum lora. Atque in priorem quidem notionem etsi satis bene quadrat rad. *ag*, parum tamen explicatur quo pacto ex eadem radice nasci potuerit lororum significatio. Cum res ita se habeat, cumque in Mediceo Vergili codice Aen. II, 665 [3]) et in glossariis Labbaei (ut Muellerus ad illum Festi locum adnotat) scriptum sit *ammenta*, *ammentum* cum geminatione litterae *m*, quae ex *gm* rarissime evadit [4]), aliam explicationem quaeramus.

Quod Festus l. l. dicit, *amentum* a Graeco ἅμμα ortum esse recte intellexit hoc de quo agitur vocabulum natum esse e rad. *ap*, quae inest in ἅμμα, *ăpiscor* (cfr. Scr. *âp* adipisci, adire, suscipere). Originaria igitur forma erat **apmentum*, posteaquam assimilato *p* subsequenti consonae *m* factum est *ammentum*, postremo altera *m* littera elisa *āmentum*.

Quod ab aliis hoc in numero collocatur exemplum *omentum*, id cum ὀπός (quod statuit Georges) propterea cohaerere non potest, quia verbum ὀπός Graecum est, cuius loco cum Romani *sucus* dicebant, retinuerunt radicis *sak* litteram sibilantem et gutturalem.

§. 6.

Media labialis *b* praepositionis *ab* ante consonas semper fere interire solet, postea vero vocalis *a* producitur. Qua de re delegare sufficit ad ea quae accuratissime et copio-

3) Etsi O. Ribbeckius de hoc loco nihil affert, non tamen est dubitandum, quin verum adnotaverit Wagnerus. Nam R. ipse dicit (proleg. crit. in Verg. p. 220.) integrum codicem conferre sibi non licuisse.

4) Unum scio exemplum: *flamma* ex **flagma*.

sissime disputavit Corssenus in libro de pronunt.[2] p. 153 sq. Quibus lectitatis spero fore ut B. Delbrueckius quoque non iam impugnet, *ab* idem esse atque *ā*. (Cfr. eius libellum quem inscripsit: Ablativ, Locativ, Instrumentalis im Altind. Latein. Griech. und Deutsch. p. 22.)

Iam transgrediamur ad dentales.

§. 7.

T ante *m*, quae consonae coniunctae in permultis Graecis vocibus pronuntiantur, nullo in Latino vocabulo invenitur. Olim autem coniunctas fuisse suspicandum est in *remus*, quocum cohaerent Gr. *ἐρετμός* et Scr. *aritram* Schiff, Ruder. Cum in columna rostrata C. Duilii cos. (C. I. Lat. I, 195, 12) *triresmos* scriptum sit, *resmus* fortasse ex **retmus* factum est. (Cf. §. 24.)

In his numeralibus distributivis:

viceni, *triceni* usque ad *nonageni* (pro **vicentni tricentni* cet.) *t* simul cum nasali praecedenti ante *n* eiectum est. Illae autem consonae etiamnunc coniunctae exstant in cardinalibus *viginti*, *triginta* similiter ceteris. De origine suffixorum *ginti* vel *ginta* e **decenti* (*decem*) Corssenus ita disseruit (symb. crit. p. 508 sq. additam. p. 96 sq.) ut nihil sit adiiciendum.

Similiter

duceni, *treceni* usque ad *nongeni* nata sunt ex **ducent-ni*, *trecent-ni*. Eas autem formas, e quibus per syncopam illas factas esse Priscianus de figuris numerorum in libro 24. censet: dico *ducenteni*, *trecenteni* recte Corssenus suffixi *eni* opera ad similitudinem numerorum illorum (*duceni*, *treceni*) fictas esse iudicat.

Hic statim adiungam vocabulum

scala, in quo ipso dentalis cum nasali omittitur ante consonam subsequentem. Dudum enim recte ea vox componitur cum verbo *scando* (Scr. *skand*). Prorsus autem aliter res se habet in substantivo *mala*, quod perperam natum esse existimant e rad. *mand*. (Cf. §. 28.)

§. 8.

Pergimus ad eas voces, in quibus littera *d* cum *c* convenire debebat, id quod saepissime fit in vocabulis cum praepositione *ad* compositis. Sed ubique ante *c* litteram assimilatur dentalis, ut fiat *ac* auctore Velio Longo, qui haec dicit (p. 2225, 11 Putsch.): „Si sonus consulitur, interest aurium, ut *c* potius quam *d* scribatur“ atque Prisciano (II, 6. 7. H.): „in *d* nulla potest syllaba desinere praepositiva nisi sequens quoque ab eadem incipiat — haec ipsa consonans in *ad* praepositione mutatur sequente *c*.“ Quamquam in uno quod sciam verbo servata est littera *d*, *idcirco* dico.[5]) Sed duobus in vocabulis eiicitur *d* ante gutturalem.

Primum in *quocirca* pro **quodcirca*, quam particulam in inscriptione (vid. leg. repet. l. 13. = C. I. Lat. I, 198) disiunctam duobus vocabulis videmus (*quod circa*) ac priorem quidem vocem *quod* Corssenus (de pronunt.² p. 197. not.) iure accusativum esse existimat (*quŏd*), non ablativum (*quōd*), quem propterea Buechelerus (declin. Lat. p. 48) probat, quod alio in monumento (l. Iulia munic. l. 118. = C. I. Lat. I, 206) non *quocirca*, sed *quo circa* scriptum est, quae forma *quo* pro solo ablativo usurpari solita est. Sed cum praepositio *circa* nusquam cum ablativo, semper cum accusativo coniungatur, qui casus etiamsi praepositio postponitur, ubique remaneat, ut in omnibus praepositionibus quae postponuntur — particulae enim *ante* et *post* subiectae adverbia fiunt — cumque in *idcirco* pronomen *id* sine dubio sit accusativus, negare non audeam, relativum in *quocirca* esse accusativum. — Accedit quod etiam particula *quapropter* quam quantum equidem sciam, nemo adhuc pro praepositione *propter* coniuncta cum ablativo habuerat, per tmesin scribitur apud Terentium Hecyr. III, 3, 4 (364 Fleckeis.):

---

5) Scriptura *iccirco* ut in inscriptionibus nunquam invenitur, ita in codicibus admodum dubiae fidei est, e. g. in Mediceo Verg. *idcirco* legitur, non *iccirco* tribus illis, quibus apud Vergilium exstat, locis.

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras,
quem locum compares cum scriptura illa (*quo circa*) legis Iuliae.

Deinde neutrum pronominis demonstrativi *hoc* factum est ex **hod-ce*. Longa autem vocalis mensura orta est ex elisione consonae *d*.

§. 9.

Tum hoc loco praefixi *red* mentionem interpono.

In inscriptionibus et veterrimis codicibus geminata *l* scripta invenimus

relliquiae et *relligio* et *rellatum* (l. agraria C. I. Lat. I, 200, 80; Lucret. II, 1001).

Atque Corssenus quidem (de pronunt.[2] p. 227.) negavit in verbis *relliquiae* et *relligio* priorem liquidam esse assimilatione confectam, quod nusquam verba cognata cum duabus *l* litteris scripta reperiantur[6]); in illis igitur ambobus additam esse *l* ad syllabam corroborandam ut in *quaerella, oquella, paullatim* cet.

Cui opinioni complura obstare videntur. Cognovimus enim *rĕd* formam esse principalem praefixi, cuius origo quidem nondum satis liquet. Sin vero littera *d*, quam ante vocales servatam (*redamo*, *redeo*, *redigo*, *redimo*) videmus, ante consonas extrusa appareat, non statim nobis est dicendum, aliam formam esse quae verbis a consonis incipientibus praeposita sit. Hoc potius quaerimus, utrum omnino dentalis littera remanere potuerit an non?

Atque vocabula exstant, quae aut geminatam consonam habent post syllabam *re* v. c. *reccidere* (Ov. Met. VI, 212; Lucret. I, 857. 1063 V, 280), *recceptus* (Lucil. V, 4), *reddo*, *redducere* (Lucret. I, 228. IV, 990 al.), *remmota* (Lucret.), aut longam vocalem, quamquam praefixi *red* vocalis brevis est, cf. *recidere* (Ov. Met. X, 18. 180), *rēdux* in duobus Plauti locis.[7])

6) Habemus tamen apud Lucil. XXX, 29 *rellicta: et sua perciperet retro rellicta iacere.*

7) Quamquam Fleckeisenus quoque (epist. crit. ad Ritsch. p. XI.) secundum reliquorum locorum analogiam vocalem *e* brevem esse arbitratus, librorum scripturam partim commutavit.

Sed quod ad hanc caussam pertinet, compluribus in verbis, ubi conveniunt *dl* assimilationem statuamus necesse est. Nam in compositis ab *l* littera incipientibus cum praepositione *ad* semper *d* assimilatur subiectae *l;* porro idem factum est in *sella* pro **sedla*, pro **nited(u)la nitella* vel *nitela* (Lachm. ad Lucret. p. 204).

Itaque cum *dl* nusquam coniunctae serventur, quid est magis consentaneum, quam ut assimilationem etiam in *relligio*, *relliquiae*, *rellatum* accipiamus? At vero „verba *relinquo*, *reliqui*, *religare*, quae sunt similia, nullo in loco duplicata *l* littera sunt.“ Verum id quidem, quamquam unam modo commemoravimus exceptionem *rellicta* nota 6., sed et saepe vidimus et postea videbimus, multa exempla pro litteris geminatis ex assimilatione ortis simplicem habere consonam: quid mirum quod in his vestigia tantum non omnia eiectae *d* litterae deleta sunt!

Sed ut, quae sit de praefixo *red* sententia mea, breviter adumbrem: equidem vix dubitandum esse arbitror, quin a principio nulla alia forma extiterit quam *red*, cuius *d* littera finalis aut assimilaretur *l* subsequenti aut producta vocali praecedenti interiret. Quam productionem nonnullis poetarum locis (cf. Lucret. I, 560: *nunquam rēlicuo* —; VI, 1274: *nec iam rēligio divom* —) servatam videmus, plerumque vel haec omissa est.

Nusquam autem, ut breviter hoc admoneam, extincta est productio suppletoria in *rēiecto*, *rēiectus*, quae sunt cognata.

§. 10.

Ante *n* litteram *d* eiectam esse videmus in his vocabulis:

finis dicitur pro **fidnis*, si quidem recte, quod ego nullo modo dubito, Corssenus eam vocem cum radice Scr. *bhid*, scheiden, spalten, comparat, qua ex radice facillime explicantur notiones Scheide, Grenze, postea Ende.

funis natum esse Grassmannus (Kuhnii annall. XII [1863] p. 120.) existimat ex **fudnis*, cuius stirps respondet Scr.

bandh ligo, flecto. Quae originatio quia neque a litterarum ratione abhorret, et cum verbi significatione optime congruit (cf. *πεῖσμα* quod ex eadem esse ortum radice nemo dubitabit) non video cur alias circumspiciamus explicationes.

Ex his quae modo perlustravimus exemplis apparet, non necessario ex *dn* assimilatione fieri *nn* ut in *mercennarius* (quam scripturam optimis codicibus stabilitam esse Fleckeisenus tituli L p. 19 sq. perspicue docuit). Qua in re etsi codicum auctoritatem esse sequendam libenter concedimus, per se tamen non falsam fuisse alteram scripturam **mercenarius*, ex multis eis verbis intellegitur, in quibus et geminata littera scribitur et simplex v. c. *prossus* et *prosus*.

§. 11.

D eiecta ante sibilantem et ante *t*.

Multis quidem in bonis manu scriptis has formas: *adsentire*, *adsiduus*, *adsurgere*, *adsum* scriptas invenimus, ostendit tamen Plauti quae vulgatur annominatio (Poen. I, 2, 67):

Mi. *adsum apud te eccum* ‖ Ag. *ego elixus sis volo*

iam antiquiore tempore Romanos *assum* pronuntiasse pro *adsum*. Sed in his ipsis quae enumeravi compositis perspicuitas magis, quam pronuntiandi commoditas curata est.

Alia est ratio in verborum formatione, si suffixa a dentali *t* incipientia cum stirpibus quae in dentalem desinunt, coeunt et in coniugatione, ubi ad easdem stirpes terminationes *si* ac *tum* accedunt. *D* ante *s* aut assimilatur sibilanti aut productione suppletoria evanescit. Suffixum *tus* in duabus formis manifesto servatum est a Paulo Festi epitomatore traditis, qui p. 6: *adgretus*, inquit, apud Ennium „*adgretus fari*" pro eo quod est adgressus ponitur, et p. 78: „*egretus* et *adgretus* ex Graeco sunt ducta cet." Atque hoc *egretus* sine dubio pro *egressus* dictum est. In his duobus exemplis (quorum primariam formam fuisse **adgred-tus*, **egred-tus* inter omnes nunc constat) *d* ante *t* eiicitur, media fortasse forma **adgrettus* interposita (cfr. quae infra exponemus, et Corsseni symb. crit. p. 417) non quod

saepissime fit *d* tenuatur in *s*, ut in *manifestus*, *infestus* pro **manifed-tus*, **infedtus* a rad. *fend* (cf. elem. etym. n. 311).

Sed sunt alia vocabula, eaque longe plurima, in quibus ne *st* quidem intactum relinquitur, sed aut *t* assimilatur praecedenti sibilanti v. c. **egred-tus* **egrestus* *egressus*, **fod-tum* **fos-tum* *fossum*, aut sibilans ita extruditur ut oriatur productio vocalis, velut ex **cad-ta*, **cassa*, *cāsa*.

Nonnunquam autem eiusdem vocabuli duae manserunt formae, altera assimilatione, altera sibilantis eiectione effecta; sed ubique formam assimilatam vidēmus antiquiorem fuisse.

Quo ex genere haec affero exempla:

(*divido*) perf. **divid-si* *divissi* *divīsi*
sup. **divid-tum* **divistum* *divissum* *divīsum*
**divid-tio* **divis-tio* *divissio*[8] *divīsio*
(*cado*) sup. **cad-tum* *cassum*[9]) *cāsum*
(*edo*) sup. **ed-tum* *es-tum*[10]) *essum* *ēsum*.

casa originem duxit e rad. *kad* quae eadem inest in voce *cas-trum* quaeque ipsa descendit e primaria rad. *skâ* (*σκιά*) cf. Corsseni symb. crit. p. 448 sq.

ōsor pro *ŏd-tor* (vetus verbum *odio* quod in Prisciani qui dicitur libro de accentibus 44 enotatur, brevem vocalem habuisse ex *ŏdium* scimus) formam autem geminata *s* (*ossorem*) apud Plautum adhuc Asin. V, 2, 9 (859 Fleckeis.) reperimus.

Exemplum in quo primum littera *d* assimiletur sequenti *t*, deinde evanescat cum productione suppletoria praeter ea quae ex Festi excerptis citavi commemoro

futtilis (pro **fud-tilis*) pro qua scriptura, Plautinis codicibus confirmata (cf. Fleckeiseni epist. crit. ad Frid. Ritschelium p. X.)[11]), apud eos scriptores qui posteriore aetate vixerunt legimus *futilis*. Quae ipsa forma cum secun-

8) Quint. inst. orat. I, 7, 20.

9) Marius Victor. p. 2456. Putsch.

10) Prisc. X. 30 H.: supinum tam '*esum*' quam '*estum*' usus exigit ut possit dici.

11) Alia testimonia collegit Klotzius Terent. Andria p. 125.

dum ea quae modo disputavimus iusta legitimaque norma ficta sit, nihil est cur recedamus a librorum auctoritate; nam *refutare*, quod descendit ab eadem radice, semper in codicibus scribitur cum simplici *t*.

Vidimus igitur quinque existere formas e coniunctione litterarum *dt* [12]):

aut *st* (*manifestus*), *ss* (*cassus*), *s* cum prod. suppl. (*cāsus*);

aut *tt* (*futtilis*), *t* cum prod. suppl. (*refūtare*).

§. 12.

R littera non est eiecta ante *d* nisi in

pedere quod pro **perdere* dicitur; nam cum Graeco *πέρδω*, Scr. *pard* tam bene consentit, ut vix ab eis disiungi possit, et in substantivo *podex* (ex **pordex*) quod ad eandem radicem spectat. Vocalis *e* etiam in Graeco *πορδή* in *o* abiit.

In his duabus vocibus tantum ante *d* *r* omissum est, quod cum omnes aliae linguae servaverint atque vocalem brevem reliquerint nihil obstat, quominus productionem *r* extrusae deberi ponamus.

Ante *t* autem uno in verbo *r* interiit: in

sempiternus pro **sémperternus*, neque exstat compensationis caussa productio, id quod in aliis quoque vocibus videmus, ubi bisyllabum suffixum adiectum est v. c. in *corpulentus* pro **corpuslentus*. Vocalis autem, quae remansit intacta videtur esse quasi quae coniungendi vim habeat. Qua in re etiam accentus quaedam potentia agnoscitur; nam cum et paenultima acueretur et prior prioris verbi syllaba, antepaenultima facilius poterat immutari et in exiliorem sonum abire.

§. 13.

Alia est *r* litterae ratio, quae in una voce Latina ante *i* consonam sonum tam tenuem accepit, ut omitteretur.

---

12) Grassmannus in Kuhnii annal. XII [1863] p. 88. quattuor tantummodo genera discernit.

Id enim factum est in

peierare, cuius verbi omnes, quomodo paullatim factae sint, mutationes in manu scriptis traditas H. Usenerus in Fleckeiseni annal. XCI [1865] p. 226. tanta cura et diligentia collegit, quanta adhuc desideratur in permultis eiusmodi vocabulis.

Antiquissimam autem formam, quae in veterrimis Plauti codicibus superest, *periurare* fuisse, nos docet etymologia; est enim compositum ex praepositione *per* (cf. Gr. *παρά*) cum verbo iurandi. Litteras igitur non mutatas ante oculos habemus, sicut in substantivo *periurium*, ubi Romanos nunquam *r* litteram ita emollivisse videmus, ut eiecerint. Postea autem ex *periurare* factum est *perierare*, quam formam extitisse suspicatus quidem est C. L. Schneiderus (elem. I, 573) his tantum verbis in libro de orthographia exhibitis adductus, cui Bedae nomen impositum est (p. 2343. 4. Putsch.): „Periurus qui male iurat: peiero vero verbum r non debet habere, est enim quasi peius iuro“ (refutat igitur auctor formam, quod partem compositi priorem parum intellegit; immo vero ignorat voces *periurus* et *peiero* non esse seiungenda), at nunc multis bonorum codicum testimoniis ab Usenero enumeratis [13]), id certe patescit, *periero* dictum fuisse. Sed in volgari usu erat *peiero*, in qua *r* littera non iam exstat, ut etiam in *peiuri* (Aen. II, 195 Medic. prima manu) quod vocalem *u* intactam ostendit.

§. 14.

Sunt multa vocabula in quibus *r* ante *s* elisa est. Quamquam hoc ex numero, cum in longe plurimis iam antea propter contractionem quandam vocalis fuerit longa [14]) unum huc pertinet: singularis illa vox quae legitur apud Pacuvium

---

13) Ad quae accedit apud Minucium Felicem (ed. Halm. 1867) 30, 20: *perierante*.

14) V. c. *prōrsa* ex **proversa*, *rūrsus* ex **revorsus* al.

unose (cf. Nonium p. 183, 20). Ex **univorse* factum est **unvorse* (cf. in senatus consulto de Bacchanalibus *oinvorsei* i. e. *universi*), deinde **unorse* (quemadmodum Lachmannus et Bernaysius Lucr. IV. 260 *unorsum* scribunt, ubi necessario trisyllabum est illud verbum), tum **unosse* (cf. *prossum*, *introssum*, pro *prorsum introrsum*), denique *unose.*[15])

Iam accedimus ad nasalem litteram *n*, quam Latini ante consonas *h*, *j*, *v* nusquam eiecerunt, nisi in praepositione *con*.

§. 15.

Quamvis enim in compositis *cohibere*, *cohortari* al. *n* littera non remaneat, servabant illam in omne tempus verba cum praepositione *in* composita, cf. *inhibere*, *inhonestus*, *inhumanus* al., quae quidem omnia primo obtutu certis finibus contineri non posse videntur, sed videntur tantum; cum enim nasalis *in* praepositionis ab initio exstet, *con* praepositio facta est ex *cum*, quod antiquius fuisse nemo negabit; labialis igitur sonus ante *h* spirantem gutturalem non potuit pronuntiari quapropter transformata est in *n* gutturale, quod *n* adulterinum ut grammatici dicunt comparandum est est cum Sanscr. ṅ. Quod gutturale n postquam mutari coeptum est, maiore erat exilitate, quam *n* primitivum, quod mutatione nunquam affectum etiam ante *h* manet, quasi vetustate duratum cf. *anhelare*, cuius praefixum Curtius sine dubio recte (elem. etym. p. 275) composuit cum Gr. *ἀνά*.

Et eadem de caussa in vocibus, in quibus praecedit praepositio *con* semivocalibus *j* et *v* nasalem non servatam puto, servatam autem esse, praepositione *in* praecedente.

15) Haec scripseram cum vidi Lachmannum eandem verbi *unose* originem descripsisse (ad Lucret. p. 230). Quod vero arbitratus est, iam in *unorse* et *deorsum* o vocalem longam fuisse ut in vocabulo *prorsum* opinio fefellit virum doctissimum. Longe enim alia est ratio *unorse*, *deorsum*, alia vocabuli *prorsum*, quod contractione ortum est ex **provorsum*.

Corssenus quidem (de pronunt.[2] p. 250) commemorat etiam praepositionis *in* finalem litteram eiectam esse ante semivocales, quamquam exemplum neque ipse affert, neque ego inveni; nam *iventa* pro *inventa* in ed. Diocl. nullius momenti est, quod et posteriore tempore, anno 301. post Chr. n. est scriptum et permultis scribendi vitiis inquinatum.

Quod spectat ad praepositionem *con* ante *j* Lachmannus ad Lucret. II, 1061 (p. 136) collegit

coiicere, confirmatum cum testimoniis grammaticorum, tum veterrimis codicibus, pro *coniicere*, quod ipsum in quibusdam locis invenitur;

coiectura in vetustissimo Frontonis (p. 290) manu scripto. Deinde in sepulcrorum inscriptionibus habemus

coiux, coiugi pro *coniux, coniugi.*

Hinc facile colligi potest, quomodo factum sit

cuncti, quod Klotzius (Iahni annall. XL [1844] p. 18) recte ex *coniuncti* exortum fuisse censet. Eiecta enim nasali ante *j* extitit haec forma: *coiuncti.* Postea consonam *j* inter duas vocales positam omitti potuisse docemur comparatis verbis *biga* pro **biiuga, quadriga* pro **quadriiuga.*

Quam rationem etiam Corssenus (additam. crit. p. 297 sq.) defendit. Sed Fleckeisenus (titul. L. p. 14) illam sententiam impugnavit, qui ex analogia vocis *bucina* ex **bovicina* contractum esse existimavit *cuncti* ex **covincti* (cf. Curtius elem. etym. p. 638. not.). Elementa quidem revera non obstant, sed propter significationem assentiri nequeo, quoniam vinciendi verbi vis ac potestas est parum affinis verbo *cuncti* cf. Cic. Fam. 10, 21: a cuncto populo; id. Phil. 2, 9: in tanta laetitia cunctae civitatis. Huc accedit quod iam Festus (p. 50,15 Muell.) rectam explicationem suasit: „*Cuncti* significat quidem omnes, sed *coniuncti* et congregati“ atque Servius ad Aen. I, 522: „*Cuncti* non idem significat quod *omnes.* Cicero saepe ait cuncti atque omnes: quia omnes non statim sunt *cuncti, nisi iidem simul sint iuncti.*“

§. 16.

Denique haec duo exempla in vetustissimis monumentis prolata ostendunt, *n* evanuisse ante *v*:

in coventionid (in senatus consulto de Bacchan. l. 22) et *in covenumis* (C. I. Lat. I, 532).

Neque alia in Umbrica lingua horum compositorum est ratio, cf. *kuveitu* = convehito, *kuvertu* = convertito (AK, monum. Umb. I, 92).

Attamen quae norma in his est observata, non potuit in verbo *nolo* valere, neque cum Corsseno consentio, qui (de pronunt.[2] p. 316) notavit, *nolo* factum esse ex **no*[*n*]*volo*. Nam comparato verbo *ne-scio* primitivam formam **ne-volo* esse perspicimus, in qua fortasse, quemadmodum **se-luo*, **se-cors* abierunt in *solvo*, *socors*, eodem modo prioris syllabae vocalis sic affecta est, ut **novolo* fieret.

§. 17.

Sequitur ut de iis vocibus quaeratur, in quibus litteras *nl* coniunctas olim fuisse constat. E quibus ad hanc disputationem unum pertinet *ilico* quod factum est ex *in loco*. Cuius prope eadem ratio mihi videtur esse, quam supra (§. 10) in voce *mercennarius* statui, praeterquam quod scriptura tradita diversa est. Nam ut de hoc verbo erat iudicandum, rectam quidem esse scripturam cum *nn* duabus litteris propterea quod illam optimi codices praeberent, sed non quod natum esset ex **mercednarius*, ita etiam hic est dicendum, cum nunquam hoc de quo modo disputamus verbum scriptum inveniatur geminata *l*[16]), non licere alia scriptura uti, nisi *ilico*; nihilo vero minus mediam quandam intercedere potuisse formam *illico* inter *in loco* et *ilico*. || Ad quam sententiam confirmandam adhibere possum, quod deminutiva, quae desinunt in *olla*: *corolla* ex **coron*(*u*)*la*, *persolla* ex **perso*(*u*)*la*, exorta sunt per assimilationem (cf.

16) Quo iure Ian apud Plin. N. H. XIII, 20 scripserit *illico* nescio, praesertim cum Detlefsen restituerit *ilico*, alterius scripturae testimonio non allato.

Ludov. Schwabei librum de deminutivis Gr. et Lat. p. 38) et quod in poetarum scenicorum lingua *en illum* vel *en illam* contrahuntur in *ellum*, *ellam*. Quod vero forsitan quispiam obiecerit, in verbo *ellum* geminatam esse liquidam propterea quod iam in verbo *illum* insit, hoc nulli est offensioni; ex iambica enim mensura verbi *illum* e. g. Plaut. mil. glor. 1231:

Spero íta futurum quánquam ĭllum multaé sibi expetéssunt

apparet, unam tantum consonam *l* pronuntiatam et auditam fuisse. Ex **en(i)lum* igitur factum est *ellum* (cf. Brixium, praef. ad Trinum. p. 18), ubi relictam videmus assimilationem, quae non est servata in *ilico:* altera *l* eiecta est et postea „antepaenultima nunquam non producitur" (prolegg. ad Pl. p. CXXII).

§. 18.

Ab huius disputationis consilio abhorrent omnia ea vocabula in quibus *n* excidit ante sibilantem *s*. Nam cum Guil. Schmitzius multis musei Rhenani locis docuit, omnes vocales ante *ns* producte esse pronuntiatas, tum aperte Cicero (orator 48 §. 159) praepositionis *in* vocalem ante *s* confirmat longam esse.

Neque huc pertinet:

iferos [17]) (cfr. inscr. Or. Henz. n. 7341) qua in forma

17) *inferus* et *infimus* iam Boppius composuit cum Scr. *adharas*, *adhamas*, ad quam sententiam sustentandam Corssenus (symb. crit. p. 198 sq.) exhibuit formam *iferos*, ex qua, cum nasalis non niteretur etymologica auctoritate, eluceret *n* litteram dimitti potuisse. Aliam Ioannes Schmidtius viam ingressus est (Kuhnii annal. XV [1866] p. 158.) sed successu parum felici. Existimat enim *inferus* Latinos dixisse pro **in(s)terus*, **inisterus*, praepositione scilicet *in* coniuncta cum duobus comparativi suffixis, itemque *infimus* pro **in(s)timus* **inistimus*. Sed in multis quidem vocabulis modo vidimus *n* quasi obsolevisse, quoniam *n* omnium sonorum ante *s* (cf. anusvara Sanscritum) est tenuissimus. At in Latina lingua talem litterae *s* eiectionem nullo certo exemplo comprobatam et cum ipso linguae ingenio, quale supra exposuimus, pugnantem, non statuerim. Aliis eisque etiam gravioribus argumentis illam refellit opinionem Corssenus (additam. crit. p. 192).

ante *f* labialem nasalis omissa est, quod *in* syllaba subiecta *f* Ciceronis testimonio (l. c.) producte dictum est.

§. 19.

Litera *n* in quo vocabulo ante *t* suo loco remota fuerit, est, ut vere dicam, nullum; nam quod eius rei a quibusdam (cf. Kuhnii annall. XVI. [1867] p. 198) affertur exemplum, prorsus est refellendum.

Pro *lanterna* enim saepius *laterna* forma usitatissima exhibetur, id quod falsum esse Buechelerus in mus. Rhen. n. s. XVIII [1863] p. 393 exemplis ex optimis manu scriptis depromptis affatim demonstravit: formae igitur carenti *n* littera aut nihil aut parum auctoritatis relinqui. Praeterea autem hoc habeo argumentum si non firmissimum, at certe adferendum. Non solum illo tempore, quo Romanorum litterae maxime florebant, sed extrema linguae Latinae aetate etiam a vulgo usurpatam esse formam *lanterna* Francogallico *lanterne* docemur.

Quamquam paullatim *n* omissam fuisse nemo negabit, talia etiam exempla codices vetustissimi nobis praebent, ut *pulveruletus* R. Aen. VII, 625; in hanc tamen quaestionem, quae omittit recentiora Latinae linguae saecula, nihil inde fructuum redundabit.

§. 20.

Consona *m* tribus tantummodo quod sciam in verbis ita eiicitur, ut producat vocalem antecedentem: primum

prelum quod Pottius (quaestt. etym. II [1] 288) iure ex **premlum* factum esse existimat. Optime enim et premendi notio in huius vocabuli usum cadit (Oelpresse) et formatio aliis exemplis iisque non paucis similis est, cf. *ve-lum* ex **veh-s-lum, ma-la* ex **mac-s-la, ala* ex **ac-s-la, sella* ex **sed-la.*

Accedunt duo vocabula in quibus *m* elisum est ante *n*: *septēni novēni*, quae distributiva nata esse ex **septĕm-ni* **novĕm-ni* manifestum est.

§. 21.

S litteram insequentes et liquidae et mediae consonae adeo respuunt, ut hae litterarum coniunctiones *sd, sl, sm, sn, sr, sv* in lingua Latina nunc quidem servatae non sint, nisi in paucissimis verbis, de quibus infra disputaturi sumus.

Ex antiquiore autem aevo plura exempla traduntur, in quibus *sm, sn* cet. pronuntiata sint, quorum nonnulla afferre lubet:

Festus s. v. dusmo (p. 67. Muell.) prodidit, ab antiquis *cosmittere* pro *committere* dictum fuisse. Quam formam Pottius (quaestt. etym. I[1] 253) ita explicare studuit, ut litteram *s* tribueret stirpi (* *smit*) comparato Goth. *smeitan*, Germ. *smizan*, sed Corssenus (symb. crit. p. 431) hanc opinionem recte spernens et propter notionis discrepantiam et diversitatem litterarum (exspectamus scilicet **smeithan*, non *smeitan*) non sine magna probabilitate iudicavit, *s* litteram olim adiunctam fuisse praepositioni *con*, velut praepositionibus *ab, sub, ec, ob*, al. (*abs-tinere, su(b)s-tentare, ecs-pedire, o(b)s-tendere*).

Deinde commemorandum est *vicesma*, quod reperitur in tabula aënea (C. I. Lat. I n. 187) qua in forma lingua quasi multo longius progressa esse videtur vel potius non plena et clara voce pronuntiatus sed tam tenuis et oppressus erat sonus inter *s* et *m* insertae vocalis *u* (*i*), ut plane interiret.

Denique *Losna* in speculo Praenesti reperto et adservato cum cista Ficoronia legitur (C. I. Lat. I n. 55) infra mulierem stantem iuxta quam luna dimidiata picta est. Corssenus (de pronunt.[2] p. 280. not. p. 362. not.) neque illam formam neque alias in eodem speculo scriptas (*Poloces, Amuces*) Latinae linguae proprias esse putat. Nescio quidem de nomine *Losna* quid statuam, at Corsseno non assentiemur, quippe cum apud Plautum (Bacch. 894) *Polluces* forma quamvis propter vocalem *u* paullo recentior nequaquam tamen prorsus diversa reperiatur et Varro (de l. Lat. V §. 73) haec tradat: „in Latinis litteris inscribitur

ut *Πολυδεύκης* Polluces, non ut nunc Pollux.“ Olim autem, ante Sullam, simplicibus consonis utebantur geminatarum loco, ita ut *Poloces* nihil habeat, quod displiceat. (Cf. O. Iahnus cista Ficoron. p. 57.)

§. 22.

Sed redeamus eo, unde profecti sumus. In permultis vocibus *s* excidit ante eas consonas quas supra posui. Primo loco commemorare velim verba cum praepositione *dis* composita, quae incipiunt a liquidis mediisque consonis atque substantiva inde derivata:

Diduco, dilabor, diligo, diluceo, diluculum, alia huius modi semper scribuntur pro **disduco*, **dislabor* cet.

Item ante *m* labialem *dimittere*, *dimovere*, similia. Formam autem integram et intemeratam eius verbi, quod secundo loco posui, in senatus consultu de Bacchan. (C. I. Lat. I. n. 196.) scriptam reperimus l. 30. *dismota* (nom. plur.).

Deinde haec exempla afferam, quae pariter atque verba modo enumerata meliorum fide librorum et inscriptionum nituntur:

diripio, dirumpo, diruo, constanter in Vergili manu scriptis, *divido*, alia, olim certe **disripio*, **disvido*, *disrumpere,* quam postremam formam in codice Bacchidum a Ritschelio littera B significato (v. 441.) habes; in aliis etiam *dirrumpere* geminata *r* littera.

In hoc numero etiam quaedam exempla habenda sunt, in quibus ante semivocalem *i* sibilans eiicitur:

diiudico et *diiungimur*, quod in Plauti mil. glor. 1327 veterrimi codd. praebent. Sed etiam *disiectus*, *disiungo* in usu erant.

Atque praepositionem *dis* brevem fuisse vel e verbis *dĭribeo* (pro **dis-hibeo*), *dĭrimo* (pro **dis-imo*) intellegitur. Omnibus autem in compositis modo allatis longam vocalem videmus; pauca tantum assimilabant sibilantem consonae subiectae, quod semper fit in iis, quae a littera *f* incipiunt.

§. 23.

Iam perlustremus vocabula, quae cum olim *sl* ostendissent, tum sibilantem extriverunt:

alea ex **aslea* procreatum esse Pottius (quaestt. etym. I[1] 519) statuit a rad. *as* iacĕre (cf. *prâsakas* pro *pra-asakas* Würfel).

Porro *pilum* descendit a rad. *pis* (Sct. *pish*) conterere, commolere, quae ipsa et immutata, *pisere* enim apud Catonem et Plinium reperitur, et nasali aucta: *pinsere* apud Ennium Varronis testimonio aliosque scriptores; *pilum* igitur dictum est aut pro **pis(u)lum* aut *t* inserto pro **pistulum*, id quod *pistillus* commendare videtur.

qualum e forma **quasilum*, **quaslum* contrahitur, ut deminutivum *quasillus* edocet. Quamquam Doederlini (synon. et etym. VI p. 295) coniecturae propter Graecae consonae ϑ cum sibilanti cognationem κάϑος quoque, quod Hesychius tradidit explicatione addita σπυρίς cum *qualus* et *quasillus* comparandum esse unum obstat, quod sonus fortasse similis est, nullo modo similis est origo earum litterarum; nunquam enim Graeco ϑ respondet Latinum *s*.

In his tribus verbis vocalis producta apparet, ubi antea brevis locum tenuerat. At uno in verbo, quamvis *s* ante *l* omissum sit, brevis vocalis remanet:

corpulentus, de quo conferas quae de *sempiternus* (§. 12) disputavi.

§. 24.

Transgrediamur ad eas voces, in quibus ante *m* eiectionem sibilantis statuere debebimus.

In duobus verbis antiquos *s* ante *m* locutos esse traditum est: *dumosus* et *omen*. De verbo *omen* in fine huius paragraphi disputabimus. *dumosus* autem dictum esse pro **dusmosus* facile est intellectu ex ea explicatione, quam Festus affert (p. 67, 8 Muell.): *dusmo in loco* apud Livium (Andronicum) significat dumosum locum. Quapropter Car.

Odofr. Muellerus in adnotatione ad illum locum recte putat, *dusmus* antiquum fuisse adiectivum. Hoc vocabulum si, ut Curtius (elem. etym. p. 211) coniecit, ex **densimus* factum similique modo ex hoc ortum est, quo *faciundus* ex *faciendus*, habuit syllabam ab initio productam. Neque tamen neglegenda est ea scriptura, quae in cod. Verg. Palat. prima manu (ecl. I, 15) reperitur *dummetum*, ut *dummosus* quoque ecl. I, 77 ge. II, 180 scribendum esse videatur (vid. Ribbeckii ind. gramm. ad Verg.).

Prorsus eadem ratio incidit in verba *pomerium* et *pomeridianus*, quae ex primitivis formis *posmerium posmeridianus* facta fuisse Ritschelius primus perspexit (cf. mus. Rhen. VII [1850] p. 566 sq. = opusc. II, 541 sq.) argumento usus, quod Festus (Paul. Diac. p. 248 Muell.) *posimerium* exhibet antiquiorem formam, qua re atque ex multis aliis causis a Ritschelio allatis argute coniecit, praepositionis *post* formam originariam esse *pos*, ea quae optime respondet Umbr. *pus*.

At forsitan quispiam obiecerit, *st* litteras eiectas esse, quod plena forma *postmoerium* apud Varronem (de l. Lat. V §. 143) legatur: accedere, quod Cicero diserte haec dicat (orat. 47 §. 157): et 'posmeridianus', 'quadrigas', quam 'post-meridianus', 'quadriiugas' libentius dixerim.[18])

At ego quidem pro comperto habeo, illam formam *postmeridianus* fictam esse ad similitudinem formae ea aetate usurpatae *post*, id quod apertis verbis Liv. I, 44, 4 significat: „*pomerium*, verbi vim solam intuentes, *postmoerium* interpretantur esse; est autem magis circamoerium.“ Ea enim aetate forma *pos* non amplius in usu erat; sed cum *post* dicere solerent, paullatim coeptum est usurpari *postmeridianus*, *postmoerium*.

Tum e forma *triresmos*, de qua iam §. 7 mentionem feci, priscam latinitatem *sm* coniuncta dixisse in verbo

**resmus* (*rēmus*) coniectare possemus, nisi illud monu-

18) Probandae esse mihi videntur Doederlini et Fleckeiseni emendationes; cf. Fleckeis. misc. crit. p. 48 sq.

mentum, columnam rostratam dico, Claudii demum imperatoris tempore scriptum esset. Itaque nihil aliud inde cognoscimus nisi quid ea aetate de antiquiore earum formarum condicione senserint. Verum si respicimus Graecam pari modo confictam vocem *ἐρετμός*, in qua ante *μ* posita est *τ*, verisimile videtur, illud *triresmus* recte formatum fuisse (ut in antiquiore lingua Lat. *pesna* e rad. *πετ*) atque *remus* e **resmus* exortum.

Postremo huc referendum est *semestris*, qua in voce duplex quidem littera *x* elisa est (cf. §. 27) sed fortasse *x* illa prius quam plane abiecta est, aliquamdiu in *s* emollita est, id quod in nonnullis vocabulis animadvertimus *sescenti*, *praetestati*, *mistus* pro *mixtus* al. (vid. Corss. de pronunt.[2] p. 297).

Etiam in *omen* eiectione sibilantis *s* factam esse productionem iudicaremus, si ex Varronis verbis (de l. Lat. VI §. 76): „alterum (*omen* scilicet) quod ex ore elatum est, *osmen* dictum" recte efficeretur priorem huius vocabuli partem idem esse *os* quod exstat in *oscines*, quo nomine aves, quae ore facerent auspicium, ab auguribus appellabantur. At etiamsi nequaquam dubitandum est, quin vere antiquior eius vocis forma sit *osmen*, explicationem tamen Varronis non probamus.

Neque enim in Latina lingua ullum exstat exemplum coniuncti suffixi *men* cum substantivo, sed semper prior pars est stirps quae dicitur verbalis. Iam quaerimus quae sit radix eius syllabae *os*?

Omen autem dicunt rem fortuito auditam vel oculis conspectam, ex qua aut bonum aut malum vaticinatur. Iam cum sciamus et *o* saepissime factum esse ex *au* et revera verbum inveniri cum diphthongo *au*, quod perbene quadrat in *ominis* significationem, dico *audio:* facile est coniectatu, huius verbi radicem inesse etiam in nomine *omen.* Est autem rad. *ἀF* (*ἀΐω*) quacum Curtius Scr. rad. *av* beachten recte composuit et Lat. *aveo* (imper. *ave*). Ad eandem stirpem tribus in linguis *s* litteram adiectam invenimus

(Lat. *auris* pro **ausis;* Goth. *auso;* Lit. *ausis;* vid. elem. etymol. n. 619). Atque ab hac **ausmen*, *osmen*, denique *omen* deducendum esse, mihi quidem constat.

Quae si recte se habent, primitiva *ominis* notio haec est: id quod aliquo modo sensibus percipitur. Simul autem apparet a productionis suppletoriae exemplis hoc vocabulum esse eximendum.

§. 25.

In eis quae modo praecesserunt nullum exstat exemplum, in quo sibilanti ante *m* litteram extrusa brevis vocalis relicta sit. Quam normam non ubique valere, haec duo vocabula statim afferenda sunt documento:

Camena, de quo verbo Varro (de l. Lat. VII §. 26) haec protulit: „*Casmenarum* priscum vocabulum ita natum ac scriptum est.“ Etiam Festus eam formam antiquiorem exhibuit. Quibus testimoniis manifestum fit radicem eandem esse, quae in sanscrito *ças*, canere, praedicare et in nomine *çasman*, cantus, conspicitur (cf. Grassmann. Kuhnii annall. XVI [1867] 178). Sed ex eadem forma *Casmena* alia via ac ratione, mutato scilicet *s* in *r* prodiit *Carmena*, quam formam Varro l. l. tradidit: „alibi *Carmenae* ab eadem origine sunt declinatae,“ ut ex **casmen*, **silicesnium* factum est *carmen*, *silicernium*.

Atque *Camillus* aut *Camilla*, cuius plenior forma apud Vergilium exstat, Aen. XI, 543:

— *matrisque vocavit*
nomine Casmillae, mutata parte Camillam.

Hic quoque brevis vocalis post sibilantem eiectam non mutata est.

§. 26.

Sed iam ad aliud genus vocum accedendum erit.

n quoque nasalis, ut iam supra dixi, vim habere solet sibilantem sibi praepositam eiiciendi. Incipiamus a verbo *aëneus*. Cum et in lingua Umbrica *ahesnes* et in Sanscrita

ajasmaja (*ajas* ferrum), quae idem significant atque illa Latina vox, *s* littera inveniatur ante *n*, dubitari nullo modo potest quin in Latina quoque lingua *s* omissa sit.[19])

Sequitur *canus*, quocum composuit primus Aufrechtius (Kuhnii annal. II. [1853] p. 151) ex Oscorum lingua *casnar*. Ad hanc vocem explicandam nullo adiuvamur praesidio nisi loco quodam Varronis[20]) (de l. Lat. VII §. 29): „item significat (cascum scil. idem esse ac vetus) in Atellanis aliquot Pappum senem quod Osce casnar appellant.“ Recitavi autem illa, ut legi debere Mommsenus censet (vid. lib. de diall. Ital. p. 268) non ut vulgo leguntur. Proinde ab auctore sic concluditur: Senem quidem appellabant *casnar*, veteris igitur significatio in hoc verbo inerat. Atque cum verborum et *cascus* et *casnar* eadem stirps propria sit, *cascus* quoque significare necesse est vetus. De origine harum vocum nihil certi explorare potui.

Plurimis adductus maximae auctoritatis exemplis unice hanc scripturam veram probavit Fleckeisenus (tituli L p. 10). Quod attinet ad formationem idem vir cl. glossam adnotavit Festi (p. 339. Muell.), ut statim recte describam: „scesnas [Sabini dicebant quas] nunc *cenas*“ simulque adiiciens, duobus in locis ab eodem auctore *caesnas* antiquiorem exhibitam esse formam pro *caenis*. Certum ergo est, in hoc quoque verbo *s* ante *n* excidisse.

---

19) Alia forma *aheneus* cum eadem auctoritate nitatur (cf. Fleckeiseni titulos L p. 7) qua illa non aspirata, recte suspicari videor, Sanscrito *j* in mediis vocabulis Latinis respondere aspiratam *h*.

20) Qui praeterea exstant tres loci, in quibus *casnar* legatur, hi nullius sunt momenti: primum quod Festus (vel Verrius p. 47,12): „*casnar* senex Oscorum lingua“ e Varronis libro exscripsit; deinde apud Nonium (p. 86. Merceri): „vix effatus erat, cum more maiorum ultro *casnares* arripiunt et de ponte in Tiberim deturbant“ neque traditum est *casnares* in codd., qui exhibent *carnales*, neque si traditum esset, quidquam afferret lucis origini; denique apud Quintilianum I, 5, 8: „in oratione Labieni in Pollionem *casnar* assectator e Gallia ductum est“ optimi codd. non habent *casnar* sed *casami* vel *casamo*.

Accedit quod in tabulis Iguvinis quater forma *çesna* invenitur, ubi sibilantem servatam videmus. Praeterea autem in eodem monumento *çersnatur* i. e. *cenati* traditur. Qui Umbrorum sonus litteris *rs* redditus cum semper fere factus sit e littera *d*, Leo Meyerus (gramm. comp. I, 245) recte coniecit, *cesna* originem deduxisse e rad. *khad*, edere.

Nolo silentio praeterire Iosephi Scaligeri coniecturam, qui procreatum fuisse e *cesna silicernium* suspicatus est, quam primus quantum videam in doctorum memoriam revocavit Leop. Schneiderus elem. II, 475 (non demum ut Fleckeisenus l. l. not. arbitratur Theod. Aufrechtius). Rectam autem opinor viam iam ipse Scaliger monstravit: „*cesna* — unde *silicesnium*, postea *silicernium*." Nam eam formam, quae est *cersna* unquam apud Latinos exstitisse parum veri simile est. Immo ex *d* littera, quae apud Umbros in *rs* abiit, in lingua Latina primum *s*, deinde *r* factum esse videtur.

degunere, quod ex una cognovimus glossa Festi (p. 71,21 Muell.): degunere degustare. Componendum est cum rad. *γευ* pro *γευσ* (*γεύω*) Scr. *g'ush*, gern haben ita ut primitiva forma **degusnere* fuerit. Cum nulla caussa afferri possit, cur stirpis *gus* vocalis longa esse debeat, in hoc numero posui, in dubio vero relinquendum est, utrum verbi *degunere* altera syllaba brevis an longa sit.

fanum. Ante *n* esse extritam *s* apparet ex Osco nomine *fiisnam*, quod Mommsenus (lib. de diall. Ital. p. 308) interpretatus est per *fanum*. Hac de caussa Curtius (elem. etym. p. 231) maiore cum probabilitate a rad. *fes* (festus, festivus) Gr. *θεσ* deducit quam Varro (de l. Lat. VI. §. 54) a fando.

penis cum plane quadret propter notionem in Scr. *pasas*, Aufrechtius (Kuhnii annall. I [1851] 288) e **pesnis* factum esse putat, quod confirmari videtur Festi glossa (p. 205,14 M.): „*pesnis*, pennis ut Casmenas dicebant pro Camenas." Hunc locum Fleckeisenus sic emendare studuit (tituli L p. 11 not. alt.) ut *penis* pro *pennis* scribendum sit. Ac verisimile sane est, hoc loco antiquiorem formam traditam esse, quae

in ipsis litteris ad nostram aetatem traditis nunc non amplius inveniatur.

pone exortum est ex **posne*, in qua originaria forma ipsam illam a Ritschelio perspectam veterem praepositionem *pos* (vid. §. 24) recognovimus.

pono pro **posno* e **posino*. Et sibilans in perfecto *posui*, et brevis vocalis *o* comparet.

In *venum* et in verbo eiusdem stirpis *veneo* longa *e* vocalis facile explicatur per eiectionem litterae *s* quae apparet in Sanscr. vocibus *vasnas* Kaufpreis, *vasnam* Miethe.

Postremo eadem de caussa, qua commotus in proxima paragrapho *semestris* enumeravi, his adiungo

seni, *senarius* similia, quae facta sunt e **sesni*, **sesnarius* cet.

Omnibus his perspectis exemplis, in quibus olim invicem exceperant *sn*, productionem vocalis (ut omittamus *degunere*, quo in verbo utrum vocalis *u* compensationis caussa sit producta, an natura longa non liquet) invenimus eiecta sibilanti.

Sed aliam viam, assimilationem dico, ingressus est lingua in substantivo *penna*, quod in antiquiore latinitate *pesna* dicebatur pro **petna* (Gr. rad. *πετ*) cf. Festus p. 209.

§. 27.

Iam comprehendamus ea exempla, in quibus *x* ante *l* evanuisse videatur) quamquam verisimile est non statim *x* eiectum esse, sed prius delituisse *c* tum demum *s*. (Cf. Ritschl mus. Rhen. X [1855] p. 455. = opusc. II p. 687.) Videmus enim multis in vocibus emollitam esse *x* duplicatam litteram in *s* v. c. *pausillatim* pro *pauxillatim* (cf. Ritschelii gloss. Plaut. opusc. II p. 250); videmus in his vocabulis *sescenti*, *sescuplus*, *disco*, *misceo*, *Sestius* aliis non servatum esse *c* sed *s*; omnino autem insignem fuisse in littera *x* sibilantis pronuntiationem intellegitur ex vetustarum inscriptionum scriptura *xs*, e. g. *saxsum taxsat deduxsit*

(Corss. de pronunt.[2] p. 296). Ita evenit, ut ex **axla* **asla* fieret, postremo *s* ante *l* elisa, *ala*.

Cicero quidem (Orator 45 §. 153) haec habet: „quin etiam, verba saepe contrahuntur non usus causa sed aurium; quo modo enim vester 'Axilla' Ala factus est nisi fuga litterae vastioris? quam litteram etiam e 'maxillis' et 'taxillis' et 'vexillo' et 'paxillo' consuetudo elegans Latini sermonis evellit." At quis crediderit syllabam positione longam eamque etiam accentu praeditam excidisse? Immo *axilla* est deminutivum eius vocis quae fuit *axula*, quae quidem ab eo quod Gothi usurparunt *ahsala* non multum aberat. Quod si forsitan quispiam dixerit, simpliciorem subesse verbo *ala* formam **agla* quippe cum radix sine dubio sit *ag* (cf. Schwabei lib. de demin. p. 98) vel **acla* ex analogia Sanscr. açа (Curt. elem. etym. p. 123); obsistere videtur, quod et in Graeca et in Germanica lingua exstat radix sibilanti aucta *ax;* habemus enim ἄξων et *ahsa* et illud quod etiam significatione simillimum est, *ahsala*.

Similis ratio intercedit inter *mala* et *maxilla*, quae derivanda sunt a rad. *mak*, quae in Graeco μάσσω pro μάκjω *depsere subigere* apparet. *Mala* igitur (ex **masla*) id quod cibos depsit et subigit.

Deinde *palus* factum est ex **paxlus* **paslus* (cf. v. *paxillus*) a radice *pag* quae inest in *pango*.

Itemque *talus* ex **taxlus*, cuius radicem esse *tak* (cf. τεύχω, τόκος; Scr. *taksh* behauen, verfertigen; Lat. *tec-s-o* i. e. *texo*, *textura*) etsi non omnibus numeris certum est, ex eo tamen veri simile fit, quod ceteris quoque in linguis eam videmus auctam esse sibilanti *s*. Ex eadem radice emanarunt *tela*, *telum*, *subtilis*.

Denique *velum*, si ex similitudine reliquorum verborum quae enumeravimus licet coniecturam facere, non tam natum est ex **vehlum*, quam ex **veslum* **vexlum* (cf. *vexillum*).

§. 28.

Restat ut verba faciamus de gutturalibus meris in mediis vocabulis elisis. Quo in genere non iam ut in eis verbis

quae antecesserunt, per certos quosdam assimilationis quasi gradus diversas diversis temporibus cernimus formas, sed aut statim sola vocabula productione suppletoria facta aut praeter haec vocabula invenimus antiquissimas voces quae gutturalem adhuc exhibent, quo fit ut qua ratione ac via altera forma ex altera nata sit coniectando magis quam demonstrando detegere possimus.

Ut autem certo quodam ordine procedat disputatio nostra, a gutturalibus ante *l* elisis initium capiamus.

Quae Corssenus contra disputavit (de pronunt.[2] p. 641. not.) hanc gutturalis *c* eiectionem propterea non esse verisimilem, quod invenirentur vocabula ***vinclum, periclum, poclum, oraclum, saeclum, gubernaclum, meraclum, miraclum, tabernaclum, vehiclum*** similia, in quibus *cl* comodissime coniungerentur: hoc quidem propterea non magni momenti est, quod etiam alibi usum linguae parum sibi constare videmus. Nec ipse Corssenus in ea re sibi constat; ipse enim p. 638 concedit *c* ante *l* esse elisum in substantivo *telum* pro **tec-lum*, deinde p. 652 in voce *culina* (ex **coclina*, *colina* apud Nonium), immo p. 638 idem factum esse cum productione suppletoria statuit in verbis *ēlabi* (pro **eclabi*) *ēlucere* (pro **eclucere*).

Ac profecto verborum cum praepositione *ex* compositorum non eadem est ratio atque earum vocum quas supra commemoravimus: *ala mala talus* cet. (§. 27.) In illis enim prius elisa est gutturalis (**asla*), tum demum sibilans (*ala*). Contra hic (siquidem plena addita est praepositio *ex*, et non statim sicut in Graeca lingua altera forma *ec*) initium fecisse sibilantem apparet ex vetustioribus formis *ecfari*, *ecfatus*, *ecfatam*, *ecfero* al. Deinde gutturalis eiectionem secuta est vocalis productio, ita ut statuamus priores fuisse formas **ecdico*, **ecgero*, **eciicio*, **eclabor*, **ecmico*, **ecnascor*, **ecripio*, **ecvado*, postea

edico, *egero*, *eiicio*, *elabor* et quae sequuntur.

Media gutturalis excidit in

exilis quod contractum e forma **exig(i)lis* iam diu cognitum est.

In eodem numero ponimus

. *moles* quod Duentzerus (Kuhnii annall. XV [1866] p. 366) non iniuria comparavit Gr. vocabulis *μόγος*, *μόχθος*, in quibus cum servata sit gutturalis veri simile fit Latinam primariam formam fuisse **mogles*.

§. 29.

Consonae *cm* nulla in voce Latina inter se coniunctae inveniuntur, id quod aperte dicit *Marius Victorinus* (p. 2456. Putsch.): „Juxta autem non ponebant (antiqui) *cm*.“

Quare primum in *lama* ante nasalem eiecta videtur gutturalis, quod comparatis vocibus *lacus*, *lacuna* perspicitur. In quibus cum vocalis primae syllabae brevis habeatur, originalem fuisse formam **lăcma* putare debemus, sed *lāma* forma stirpis vocalem longam ostendit.

Tum ad hoc verba *līmus*, *līmes*, *līmen* accedunt, quorum stirps in *līcinus* integra est conservata, sed magna est difficultas quod vocalem *i* vocis *obliquus* alia esse mensura, quam in *licinus* videmus. Nec tamen propterea prorsus negaverim illud verbum ex eadem stirpe potuisse oriri.

Etiam *rīma*, *rīmor* in hoc numero ponenda esse Pottius (quaestt. etymol. II[1] p. 283) recte suspicatur. Nam aut a verbo *ringi* derivata videntur, a quo vox *rictus* deducta est, aut a stirpe quae in Graeco *ἐρείκειν* inclusa habetur.

Nec minus in *temo* prima syllaba in gutturalem priore tempore exiit, quippe quod verbum cum radice *τεκ* (*τίκτω*, *ἔτεκον*) componendum esse constet. Cf. Curtium, elem. etymol. p. 198 sq. Si quis dubitationem moveat, num *c* littera ante *m* elisa sit an *g*, quam consonam non minus omitti posse ante nasalem labialem deinde demonstrabimus, scilicet quod ab eadem radice *τεκ* descendat *tignum*: *g* ex *c* ortam esse verisimile est subiecta littera *n*; non enim magis invenitur *cn* coniunctio in Latina lingua quam *cm*.

Earum litterarum de quibus modo mentionem feci concursus conspicitur sane in *decmus, decmo* (C. I. Lat. I n. 821). Sed leguntur haec in his solis duobus antiquioris monumenti locis. Adeo enim levis et exilis ille vocalis *u* vel *i* sonus in verbo *decumus* vel *decimus* fuit, ut vix videatur auditus fuisse propterea que facillime in scribendo omissus, quo facto duae consonae conveniunt, admodum difficiles ad pronuntiandum ut in *vicesma* (§. 21). Haec fuerunt, in quibus *c* gutturalis ante *m* a Romanis eiiceretur.

Lamentum ex hoc numero excipimus quoniam huius verbi significatio multo melius quadrat in Corsseni explicationem (symb. crit. p. 2) qui propriam fuisse **clamentum* existimat formam, quam in Pottii originationem, qui radicem *lak* inesse in hoc verbo arbitratur quae subest voci *loqui*[21]).

§. 30.

Venimus ad *c* abolitum ante *n* nasalem:

Lana dicitur pro **lacna*, quod propter significationem et elementorum concordiam respondet Gr. *λάχνη*, *λάχνος*. Eadem de caussa his adnumeranda est v. *lanugo*, in qua ipsa, cum prima syllaba producta sit, extrusam gutturalem coniicimus.

Neque ulli dubitationi obnoxia est eiectio gutturalis in v. *aranea* propter Gr. *ἀραχνός* vel *ἀράχνη*. Quamquam vox transiisse videtur in Latinam linguam e Graeca.

deni, denarius facta ex **decni* **decnarius*, quorum prior syllaba brevis est in *dĕcem*.

pinus e **picnus* Schleicherus (compend.[2] p. 259) fictum esse iure censet. *C* enim litteram videmus in *picea* (Gr. *πεύκη*) *pic-s* i. e. *pix*, a quibus vocibus non segreganda videtur *pinus*.

---

21) Quod Corssenus Pottii originationi obsistere dicit vocalis *ā* longam mensuram parum circumspecte iudicasse videtur vir doctissimus; non enim necesse est *lacmentum* fuisse formam originariam, sed *lāmentum* facillime evadere poterat per productionem suppletoriam ex **lăcmentum*.

Porro *planus* Curtius recte composuit cum *planca plancus*, Gr. πλάξ, πλάκινος, ita ut gutturalem primitivae formae propriam fuisse pro certo habeamus.

quini, *quinarius* e **quincni* **quincnarius* (cf. Gr. πέμπε, πέντε).

Denique similis litterarum ratio est in verbo

vanus cf. *văcuus*, de quibus non opus est ut copiosius dicamus.

§. 31.

Ne quis *g* consonam, si sit in stirpis extremo loco posita ante consonam *m* necessario ut *c* extrudi putet haec obstant: *fragmentum*, *augmentum*, *tegmen*, *segmen*, nisi quod in hoc media in tenuis locum successit.

Attamen etiamsi in his consona *g* servata est, in quibusdam potuit ea consonarum coniunctio displicere et vitari.[22]) Primum haec sunt dicenda, quae sunt maxime in luce posita:

examen deductum a rad. *ag* (*agere*) ut *agmen*, in quo *g* servata est; item *g* aliquoties legitur in Mediceo Vergili cod. prima manu scripta in *exagmine*. Ex hac origine facile intellegitur primariam notionem fuisse exigendi a qua quomodo reliquae significationes proficiscantur manifestum est.

Prorsus eandem rationem exhibet

subtemen, cuius in simplici forma (*tegmen*) *g* relinquitur

---

22) Prorsus autem displicere *gm* recentiore Latinae linguae tempore Schuchardtus (Vocalism. I, 146) probavit. Sic in Mediceo Aeneidos cod. scriptum est, ut Wagnerus (orthogr. Vergil.) nos edocet *amen* pro *agmen* V, 602, ubi prima syllaba sine dubio producta est. Quanquam Wagnerus hanc sententiam profert, ex ea scriptura colligendum esse, Christianos fuisse homines, qui Mediceum codicem exaraverint; verisimile igitur viro cl. videtur, memoriam illa lectione allatam fuisse eius vocis, quae in fine carminum sacrorum poneretur. At in errorem incidisse Wagnerum mihi persuasum est; cum librarium pronuntiandi consuetudinem scribendo imitatum esse multo sit probabilius.

et rursus in Vergili optimis codd. formam *subtegmen* scriptam invenimus. Hanc vocem cum subtexendi verbo cohaerere apertum est, derivatur ex eadem radice *tak*, quam littera *s* auctam in Scr. *taksh* et Latino *temo* cognovimus, sed in hoc numero enumeravi, quod media inter eas quas attuli voces, *teximen* dico et *temen*, forma (*tegmen*) semper in usu fuit.

flamen, sacerdotis nomen, cuius originem in flagrandi verbo (φλεγ) G. Curtius primus invenit (de nominum Gr. form. p. 42) qui adiicit: bene enim sacerdos ab incendendo igne nominatur. Nullo autem modo L. Meyero (gramm. compar. II, 275) assentiemur, cum temere iudicat exortum esse illud verbum ex Sanscr. *brahman*. Etiam in verbis derivatis, ut *flamonia*, flaminis munus, et *Flaminius g* omittitur.

Sed idem in alias voces cadit, ut in has quattuor: *contaminare, frumentum, iumentum, umidus*, id quod per rectam originationem certissime evincitur; *g* enim aut in formis cognatis apparet aut invenitur in radicibus, a quibus defluxerunt vocabula.

A rad. *tăg* (*tangere*) originem duxerunt **contagminare* vel **contagminatio*, unde postea nata sunt *contaminare* et *contaminatio*. Contra verba *contages, contagium, contagio*, quae ex eadem radice descendunt gutturalem tenuerunt. Sed quamquam in his quoque vocalis *a* producitur, rationem horum vocabulorum aliam esse, quam antecedentis vocis (*contaminare*) sponte elucet. Augetur enim ut in *lēgio, condīcio* quantitas vocalis in verbis *contages* al., ad sublatam positionem compensandam producitur in *contaminare*.

Eodem modo in nomine *frumentum* productam illam litteram *u* ortam esse intellegimus; puto enim adhibita verborum in aliis linguis comparatione, Scr. *bhug'*, Gothic. *brukjan*, in nostra lingua *brauchen*, quippe quae omnia gutturalem habeant, eam quam participium *fructus* praebet et *fruges* radicem accipiendam esse *frug*, unde extitit **frugimentum* ut *tegimentum, regimen* al. deinde **frugmentum*, denique gutturali littera amissa *frūmentum*.

Huc proxime accedit tertium, quod supra posui, verbum *iūmentum*, quod a rad. *iŭg* (iungere) descendens profecto olim fuit **iugmentum.*

Porro in voce *ūmor*, *ūmidus* cum descendat a rad. *ug*, ita ut **ugmor*, **ugmidus* formae prius conformatae sint, *g* interiisse G. Curtius in elem. etym. p. 170 comparatis linguarum cognatarum verbis, quae et notione et formatione accuratissime responderent, satis luculenter demonstravit.

Ad illa vocabula, quae omnia longam vocalem habent, quamvis radicum vocalis sit brevis, adiiciendum est

stimulus, ubi *g* ita iteriit, ut nullum eius remanserit vestigium. Derivatum enim est ex rad. *stig* (*στίζειν*), unde etiam *stīlus* (pro *stiglus) descendit.

Mirifice ab eis verbis de quibus modo disputavimus abhorret *flamma*, quod etsi eandem habet cum substantivo *flamen* stirpem *φλεγ* (flagrare), non tamen sicut *flamen* productionem ostendit suppletoriam, sed assimilatione factum est.

§. 32.

C ante *t* excidere potuisse cum olim Corssenus omnino negavisset, duo certe exstare eius rei exempla postea concessit: *Vitoria* quod in speculo Etrusco scribitur pro *Victoria* et *autor* scriptura non minus probata quam *auctor*. Atque exempla nos, quod haec disputatio postulet, adiungimus haec verba:

Setius. Quae ad scripturam spectant a Ritschelio (proleg. p. LXXV. CCCXXIV), Wagnero (orthogr. Verg. p. 472), Fleckeiseno (mus. Rhen. n. s. VIII [1852] p. 222 sq.), Klotzio (ad Terentii Andriam p. 108) exhibita sunt, quibus haec commemoranda habeantur, *setius* scripturam et in tam antiquis monumentis reperiri quam sunt lex repetundarum (C. I. Lat. I n. 198,70) et sententia de finibus inter Genuates et Viturios regundis (l. l. n. 199, 26) et in compluribus bonorum Plauti manu scriptorum locis, tum ubique in Mediceo, Vergilii codice, denique apud Lucret. VI, 315, ad

quem locum Lachmannus breviter haec adnotat: *secius* prima manu oblongus, quod falsum est. Sed tamen multis in locis codices scripturam *secius* praebent, varia lectione non adscripta, cf. e. g. Terent. Andr. 3, 2, 27 (507 Fleckeis.). Praeterea autem reconditiori quoque formae *sectius* in hoc Plauti versu (Menaechmi 5, 7, 57): „*Haéc nihilo esse míhi videntur séctius quam sómnia*“ fidem facit Varronis apud Gellium (N. A. XVIII, 9, 4) traditum testimonium.

Iam quaeritur, quo modo explanari possint eae, quas enumeravi, formae?

Ante omnia mihi commemorandum est, illas formas ab adverbio *secus* separari nullo modo posse, quod cum saepissime in manu scriptis loco formarum *setius* vel *secius* vel *sectius* inveniatur, tum propter formam et notionem ad comparandum per se in mentem incidat.

Itaque eam sententiam quam Fleckeisenus exposuit, Corssenus plus semel (symb. crit. p. 8 sq. additam. p. 47) impugnavit, sustentandam esse puto.

A stirpe *sec* adverbia *secus* et **secitus* derivata sunt. Ex hoc postremo comparativus **secitius* conformabatur, qui vocali *i* elisa *sectius* factum est. Quod Corssenus contra monet: etsi fortasse a verborum radicibus adverbia in *-itus* nasci possint, nullo tamen modo horum adverbiorum exstitisse comparativos, id non ab omni parte rectum est. Habemus enim apud Celsum duobus in locis (V, 26, 7; 28, 11) comparativum *penitius*.

Quam vero explicandi rationem ipse vir cl. proposuit: e Sanscrita radice *sang'* adhaerere Latinam stirpem *sang* vel *sag* procreatam fuisse, ex ea participium *segto* et ex hoc denuo comparativum formatum, ita ut primitiva notio „magis adhaerens vel lentius, tardius“ esset; ea primum propter artum notionis vinculum, quod intercedere inter *sectius* et *secus* supra commemoravimus, non verisimilis est, neque in ceteros locos praeter tres illos a Corsseno allatos quadrat (Plaut. Cist. IV, 2, 24 dico: *Sed memet moror, cum hoc ago setius* et Tab. Genuat.: Mora non fiat, quo *setius* eam pequniam accipiant, denique Lex

Servil.: Nec facito [quo] minus *setiusve*-fiat,' iudicetur-) neque in ipsis illis locis necessaria est.[23]) Nulla enim caussa est, cur recedamus a volgari atque usitata explicatione *aliter*, verbi caussa *aliter atque oportet*, deinde *remissius*. Et quod Charisius (instit. gramm. lib. II. p. 194. Putsch.) affert, qui explicat: *secius* tarditatem facientis indicat, serius temporis, item nihili aestimandum est, quippe quod ne in hunc quidem ab ipso Charisio laudatum locum cadat (Verg. Georg. III, 367):

Interea toto non secius aëre ninguit,

in quo cur reiicienda sit notio *aliter* non video.

Verumtamen (id quod cum nostra quaestione artissime cohaeret) Corssenus sua explicatione in idem recurrit, quod nos demonstraturi sumus, ipse negavit: *c* consonam elidi ante *t*. Nam formam **segtius*, quam substituit, in *sectius* transiisse necesse est, sicut *actus* pro **agtus*, *lectus* pro **legtus*. Tum formatio nulla alia esse potest, nisi quam Fleckeisenus proposuit: omittitur enim *c* ante *t* consonam et producitur compensationis cuiusdam caussa vocalis praecedens, quae in simplici forma *sĕcus* brevis est.

Quae si recte disputavimus, in verbo *setius* pro comperto habebimus, *c* consonam extrudi ante *t*.

Neque aliter de verbis *invitus*, *invitare*, *vitare* existimo. Posteaquam ea quae Fleckeisenus (l. l.) et Curtius in philol. annal. (XCI [1865] p. 126 sq.) exposuerunt diligenter cognovi et perpendi vix dubitandum esse arbitror quin *invitus* e rad. fluxerit *ϝεκ*, servata in ἑκών et Scr. *vaç* wollen, a qua descendit part. **vicitus*, **invicitus*, quod propter litterarum rationem respondet Gr. ἀ-ϝεκητος (cf. ἀέκητι apud Hom.).

Verbum autem *invitare* contractum est ex * *invic(i)tare*, **invocitare*, rad. *vec* (cf. Gr. *ϝεκ*), *vitare* ex **vic(i)tare*, rad. *vic* (cf. Gr. *ϝικ*).

Quod vero attinet ad vocabulum *suspicio* a verbo suspi-

23) Cf. Curtius, elem. etym. p. 665: Der Etymolog muss sich sehr hüten eine Vorstellung, die einem Worte allenfalls zu Grunde liegen kann, gleich als wirklich ihm zu Grunde liegend hinzustellen.

ciendi formatum, non possum Fleckeiseno (vid. etiam titul. L p. 30.) assentiri, qui **suspicitio* ab initio formam fuisse putat. Nam Corssenus et in bonis codicibus traditam esse *suspicio* scripturam demonstravit (symb. crit. p. 15) et comparavit formationem verborum *condicio, dicio,* aliorum, quae in optimis manu scriptis cum *c* scripta sunt. Ut autem *dicio* ex ipsa rad. *dic* derivata est, sic *suspicio* e rad. *spec.*

Atque similis quaedam ratio est in verbo

convicium, quod admodum probabiliter cum verbo *invitandi* a Curtio ita comparatur ut ab eadem stirpe *voc* forsitan eo tempore exierit, quo ea iam in *vec* erat mutata (cf. Corss. symb. crit. p. 72).

Quare *suspicio* et *convicium* e numero earum vocum, quae omiserunt gutturalem ante *t* litteram removebuntur.

Neque ante semivocales media gutturalis quae sola illis antecedere potest, remanet.

§. 33.

Plurimis exemplis ante *j* (*i* consonam) emissam esse *g,* docuit Th. Aufrechtius in disputatione (Kuhnii annal. I) quae inscribitur: *Das lateinische j im Inlaut.*

Sunt autem haec:

Primum *māior, māius* pro **magior*, **magius,* in quo quidem omissa gutturali producitur vocalis.

Tum *aio* ex **agio* provenit, quod verbum declinatum est a Scr. stirpe *ah* dicere. Quae radix brevis mansit in substantivo *adăgium* e quo simul conspicitur vocabuli *aio* spirantem *i* non respondere Sanscrito *h,* quod ut semper in mediis vocibus sic in **agio* Latino factum est *g.*

Deinde *meio* per productionem suppletoriam ortum esse putant ex **migio,* quod a rad. *mig,* Scr. *mih* effundere, praesertim: mingere Gr. *μιχ* (*ὀμιχέω*) derivatum esse propter significationem et propter litterarum rationem certum est. Sed rectius iudicare Curtius videtur, qui e radice *mig* duplex verbum prodiisse existimat, alterum adiecta nasali *mingo,* alterum aucta vocali **meigio,* quod tum transiit in **mēgio, meio.*

At coniectari licebit *puleium* ab forma apud Ciceronem tradita *pulegium* descendisse, cuius verbi secundam syllabam brevem esse versus Sereni Samonici (I, 18) est documento:

Pulegiumque potens una super aure locabis.

Sed cum hac una, quod sciam, auctoritate illa mensura constet, caussam non video, cur lexicographi recentiores *pulēgium* longa *e* vocali exhibeant.

Postremo de comparativo *peior* plura dicam oportet. Tres enim sententiae sunt prolatae, de quarum una, quam Corssenus proposuit (Kuhnii annal. III [1853] p. 249) propterea mentionem non facturus sum, quoniam ipse postea (de pronunt.[1] I, p. 311) Aufrechtii explicationem probavit. Hic enim (Kuhnii annal. III, p. 202) ait, cohaerere comparativum cum rad. *pîg'* beschädigen, cuius cum nullum inveniatur testimonium, tam dubiam originationem accipere nullo modo ausim.

Probabilius autem E. Foerstemannus in dissertatione de comparativis et superlativis linguae Gr. et L. [Halis 1844] p. 33 *peior* cum *παχύς* confert, iis argumentis adhibitis, quae dubitationem nullam relinquant. Censet enim „*peior* nihil aliud fuisse nisi *πάσσων* illud Homericum, ita ut primum significaverit crassum, deinde rudem et hebetem, quod idem ipsa verba *παχύς* et crassus significant. Positivum igitur esse putat adiectivum *pinguis*, quod idem esse ac *παχύς* ad unum omnes consentiunt, ita ut inter comparativos *pinguior* et *peior* eadem fere ratio intercedat, quae inter *mingo* et *meio*", nisi quod, cui sententiae Curtius fidem facit (elem. etym. p. 249. 455) *pinguis* pro *penguis* habendum est, qua re etiam facilius *peior* explicabitur.

Hoc igitur his exemplis confirmatur, gutturalem *g* cum consona *i* non esse a Latinis coniunctam, atque vocalem quae anteierit, *g* eiecta, productam.

§. 34.

Iam de iis verbis est disputandum, in quibus ante *v* semivocalem gutturalis interiit, id quod factum esse in

brevis patet ex Graeco βραχύς, quae iam Festus iudicavit esse cognata (p. 31, 11 Muell. *Breve* a Graeco descendit, quod est βραχύ);

in *levis* Benaryus primus statuit (röm. Lautlehre p. 208) propter Sanscritum *laghu* (vid. Boppi gramm. comp. p. 13) et Graecum ἐλαχύς. Quibus in verbis, exortis ex **bregvis* et **legvis*, *v* littera est quasi indurata ex *u* vocali, quae vocalis e. g. in verbo *tenuis* (Scr. *tanu*) quamvis id quoque verbum transierit in declinationem cum vocali *i*, servata est, cum aliis in vocibus, consona non eiecta, *v* exstiterit, ut gravis pro **gar-u-is* cf. Scr. *guru*.

Porro in *nivit*, *niveus*, in casibus obliquis, qui ad nominativum *nix* pertinent, aliis verbis cognatis, quae ducta esse a radice *snigh*, Scr. *snih*, humidum esse, Benfeyus (griech. Wurzellex. II, 54) contendit, gutturalis originariae stirpis exstat, quod apparet ex multis formis velut e nominativo *nix* i. e. **nig-s* pro **nigv-s*, e tertia sing. persona *ningit*, al.

Fortasse etiam *reduvia* huc facit, ortum ex **red-ungvia* quocum compares *unguis* a rad. *nagh*, quae transponitur in *angh*, cf. Scr. *nakhas*, unguis (cf. Corss. symb. crit. p. 587).

Quibus omnibus in vocabulis vocalem, quae in stirpibus fuerat brevis, etiam elisa *g* littera brevem manere videmus. His vero consideratis Corssenus videtur recte sic iudicasse (de pronunt.[2] p. 390): omissa littera *g* ante consonam *v* nunquam productam esse compensationis cuiusdam caussa vocalem praecedentem.

Attamen de hac re virum doctum prorsus opinio fefellit. Sunt enim vocabula, quae ante *gv* vocalem correptam habent, productam *g* littera eiecta, et ita quidem ut caussa propter quam longa vocalis sit usurpata nulla alia conspiciatur nisi eiecta gutturalis. Ad quam sententiam his exemplis adductus sum:

Primum verbum *conivere*, quod longam vocalem ostendit, cum in stirpe e qua est derivatum: *nĭc* vel *gnĭc* brevis insit. Georges quidem in suo thesauro (ed. 1861) cf. etiam elem. etymol. p. 285 n. 442 notavit *nīco*, sed vereor ne in

errorem inciderit. Nam illo loco Plautino (Truc. II, 1, 63. 64) quo uno verbum *nicere* legitur, perfectum usurpatum est. Sed cum tempora perfecta vocalem producere soleant, necesse non est, opinor, praesens quoque scribere cum longa *i*. Quae cum ita sint negare non debemus vocalem *i* productam esse postquam *g* ante *v* omissa esset.

Etiam in *mavis*, *mavult*, *mavultis* longa vocalis *a* mensura effecta est per elisionem gutturalis; constat enim hoc verbum contractum esse ex **măg(e)vis* **măg(e)vult* cet. Idque Corssenus quoque statuit p. 640: cuius mirere inconstantiam, quippe qui denuo p. 653 negaverit *g* ante *v* periisse cum productione suppletoria.

uva quod a Curtio (elem. etym. p. 171 n. 159) haud dubie recte cum Lit. *ůga* Beere compositum est ita ut ex **ugva* exortum sit. Si quis primam formam non esse **ŭgva* sed **ûgva* putet, is quo se nomine tutetur nescio: nam in omnibus verbis congenitis u vel v brevis est, cf. ὑγιής (⏑ ⏑ –).

uvere, quod Corssenus ipse (symb. crit. p. 57) auctore Curtio factum esse ex **ugvere* probavit; in Graeco enim ὑγρός, cui comparatur Scr. *uksh* besprengen prima syllaba brevis est, at in Latina lingua *ūvere* producte dicitur.

Hoc igitur constat, eam normam quam Corssenus proposuit, non fuisse constantem, sed in plurimis eam valuisse, in quibusdam non valuisse: eiecta *g* gutturali ante *v* vocalis praecedens aut relinquitur intacta aut producitur.

§. 35.

Iam de iis vocabulis est videndum, quorum in terminationibus consona evanuit. Consideremus autem tales tantum syllabas finales, quales consonantibus terminatae sint, nam productio suppletoria in iis Latinae linguae vocabulis statui non potest, ubi vocalis, consona abiecta, in fine posita apparet velut e. g. in Sanscr. lingua *pitâ* pro *pitars*.

Postquam cognovimus mediis quoque in vocibus saepenumero vocalem non productam esse, etsi duarum con-

sonarum alterutra interiisset, non mirabimur, si syllabae finales brevem vocalem habere videbimus, quamquam consona eiecta longam mensuram positionis gratia facile quis desideret, praesertim cum quasdam terminationes, quae a principio longam vocalem habuissent, paullatim quasi elevatas esse pronuntiando et ad brevitatem depressas satis constet.

§. 36.

Quod factum est in suffixo *ter*. In hoc *s* littera, primitus ad nominativum significandum addita, effecit ut ultima syllaba in *rs* terminaretur (v. c. **paters*, cui respondet Graecum **πατερς*): secunda consona deinde abiecta longa vocalis exorta est (Gr. *πατήρ* Lat. *patêr*), quam retinuerunt veteres, id quod e tribus Vergilii locis concludi potest. Sunt autem haec:

Aen. V, 521: *Ostentans artemque pater arcumque sonantem.*
— XI, 469: *Concilium ipse pater et magna incepta Latinus —*
— XII, 13: *Congredior. Fer sacra, pater, et concipe foedus.*

Quibus in locis a Vergilio formam quae antea usitatissima fuisset, restitutam esse contendit *Fleckeisenus* (philol. annal. LXI [1851] p. 32).

Cui sententiae Corssenus (de pronunt.[1] I, p. 360 sq.) propterea adversatur, quod in tribus illis locis, quos citavi, vox *pater* in caesura posita sit, caesura igitur effici ultimae syllabae productionem; praeterea autem constare syllabas finales Romanis placuisse breves, Graecis longas.

Iam breviter caussas narrabo quibus commotus ea quae Corssenus protulit improbaverim.

Certe nemo est, qui ignoret, syllabas finales paullatim in Latina lingua correptas esse, neque vero quisquam negavit, sed Fleckeisenus sic argumentatus est: antiquiore tempore longa fuisse syllaba finali verbum *pater*, ut comparativos qui iam apud Plautum (cf. mil. glor. 1294: *minŏr éa*) breves inveniantur, ut suffixum *tôr* quod postea corripiatur.

Hoc igitur loco non tam quaeritur, quo lingua fuerit inclinata, quam quae formae fuerit origo. Deinde si meminerimus, Augusti aetate poetas aliquoties longam mensuram restituisse, pro qua, cum secundum ipsam originem necessario longa esset, scenici poetae et volgus brevem substituerant (cf. *hic* certe productum sive exortum ex ***hisce** sive ex ***hoice*, brevi vocali apud Plautum invenimus, apud Vergilium longa, cf. Aen. VI, 791: *Hic vir, hic est....*) facilis erit coniectura, eandem condicionem esse suffixi *ter* vocem igitur *pater* producte ab initio dictam esse.

Sequuntur tria vocabula in liquidam exeuntia, quae omni tempore productam vocalem servarunt:

Lār, pār, sāl. Sine dubio in his nominativi signum consona *s* fuit, **Lars*, **pars*, **sals* cf. Gr. ἅλς; genetivus autem cum stirpis brevem ostendat vocalem: *Lăris, păris, sălis,* in nominativo abiecta littera *s* vocalis producta est.

§. 37.

Liquidam *l* autem in fine positam vocis elisam esse ante *s* verisimillimum mihi videtur in secunda persona sing. ind. a verbo *velle*, sed non ex **vlis* exortam esse *vis*, ut Corssenus olim in symb. crit. (p. 388 sq.) contenderat.

Aliam quidem explicationem postea proposuit in additam. p. 288. ac prior eius opinio praeter eam caussam, quam ipse protulit, etiam propterea refutanda erat, quod quomodo secundum illam longa vocalis, auctore Prisciano (XIII, 6 H.) ab antiquissimis per *ei* (*veis*) scripta, explicari possit nemo perspiciat. Recentior vero Corsseni sententia haec est: Declinatam esse Latinae stirpis formam *vol-*, *vel-* e radice *var*, in lingua Sanscrita eligendi potestate praedita, ita ut *r* littera in illa persona, de qua dicimus relinqueretur; fuisse igitur antiquiorem formam **vers*. Ne hoc quidem cuiquam opinor persuadebit. Graeco-italico enim tempore iam illa *r* littera radicis *var* non amplius in usu esse potuit, id quod e Graeca voce *βούλομαι* (rad. *βολ*) luculenter cognoscimus.

Itaque puto, primitivam fuisse formam *volis*, quae offensionem non praebet, si respicimus primam pluralis personam *volumus*, quae ipsa vocalem ante terminationem ostendat. Vocalis autem *o* in *volis* propter sequentem *i* litteram in *i* transiit; nam eodem loco, quo vocalis *o* vel *u*, olim *o* fuerat in vocibus *consul* (*cosol*), *famulus*, *incola* in aliis cognatis verbis *i* successit, velut in *consilium*, *familia*, *inquilinus*. Praeterea commemoranda sunt quae Ritschelius (in indice schol. hibern. a. 1853 et 1854 p. V.) inter se comparavit: *Vergulejus*, *Vergilius*, *Avolejus Avilius*, *Canulejus Canilius* al. (videas etiam Corssenum de pronunt.[1] I, 305). Deinde ex forma **vilis* orta est eiecta posterioris syllabae vocali **vils*, quo in verbo quamvis in ceteris vocabulis, ubi *ls* in fine coniunctae fuerant, *s* abiici solebat, *l* littera eiecta est: remansit alterius personae suffixum *s*, quippe quae littera illius formae propria sit et peculiaris. Ita bene explicatur longa huius vocis mensura.

§. 38.

Idem evenit in paucis vocabulis quorum stirps finitur in *s*:

arbōs ex **arbos-s*, *Cerēs* ex **Ceres-s*, *pulvīs* e **pulvis-s*. Quamquam in *pulvis* postea vocalis correpta est.

Etiam in nominativo *mas* longam esse vocalem *a* complures lexicographi confirmant, cuius rei quoniam nominativus huius vocis apud poetas ita tantummodo usurpatur, ut sequatur consona positionem efficiens, nullum exstat certum exemplum.

Denique huc adiungimus nonnulla substantiva in quibus ante nominativi notam *s* excidit dentalis

abies, *aries*, *paries*, *pes*.

De mensura verborum *pollis* et *vas* eadem de caussa quae pertinebat ad *mas* certum iudicium facere non licet.

§. 39.

Iam saepius hac in disputatione mentio facta est vocabulorum quorundam quae cum speciem productionis sup-

pletoriae praeberent, nobis huc pertinere non viderentur; in eodem denique numero collocamus perfecta non reduplicata, e radicibus *a* litteram continentibus deflexa, quae vocalis producitur in perfecti formis, dico: *fregi*, *feci*, *cepi*, *egi*, *pegi*, *jeci*; nam quod Boppius (gramm. comp. II p. 428) ponit, haec perfecta productione suppletoria facta esse ex **fre(f)gi*, **fe(f)ci*, **ce(c)pi* hoc repelli iure mihi videtur a Corsseno (symb. crit. p. 530 sq.) qui explicationem magis probabilem in medium protulit: primum formas reduplicatas exstitisse v. c. **jejăci*, tum stirpis syllabae vocalem et quasi debilitatam et productam, **jejēci*, **fefēci* al., denique syllabam reduplicatam evanuisse; nam profecto perfecta eo incumbunt, ut vocalem producant (cf. *video*, **vevīdi*). Eiusdem generis est *coëpit* apud Lucret. IV, 619, quod descendit a rad. *ap* in *ăpiscor* (*apere*).

§. 40.

In praefatione significavimus ex ipsa linguae natura profluere studium quoddam facilioris pronuntiationis, quod varie vocabulorum formas mutet. Neque vero ea linguae proprietas tam subito progreditur, ut consonis difficilioribus statim elisis prorsus diversas continuo formas efficiat. Sed sensim sensimque per varios commutationis quasi gradus originarias voces ita dissolvit et emollit, ut facillime denique et lenissime singulae litterae inter se excipiant. Iam si quaerimus qui sint ei emollitionis gradus non opus est ad meras confugiamus coniecturas quibus certi quidquam atque indubitati admodum raro eruatur. Sed in inscriptionibus librisque Latinis et in cognatis Italiae linguis firmissima mediarum illarum formarum relicta sunt vestigia.

Ac primum quidem ut exordiamur ab exemplis certissimis dimidia fere pars omnium eorum vocabulorum, de quibus agitur in disputatione ita comparata est, ut praeter eas formas quae productione suppletoria ortae sunt, aliae exstent aut certe antiquissimis temporibus linguae Latinae

exstitisse inscriptionum et grammaticorum testimoniis demonstrentur formae assimilatae.

Sunt autem hae:

pm: āmentum ammentum;

dl: rĕliquiae relliquiae; rĕligio relligio; relatum rellatum;

ds: divīsi divissi;

dt: cāsus cassus; fūtilis futtilis;

sr: dīrumpere dirrumpere;

sn: pēnis pennis.

In hoc exemplorum numero desunt quaedam consonarum coniunctiones: *dc dn rs nl ml mn sl sm* quae etsi in eis verbis de quibus nunc disserimus assimilatae non inveniuntur (nusquam enim legitur **quoccirca *finnis *unosse *illico *prellum *septenni *allea *pommerium*) in aliis tamen vocabulis eandem ineunt commutationem: habemus enim *accumbere* pro **adcumbere*, *mercennarius* pro **mercednarius*, *prossus* ex **prorsus*, *corolla* pro **coronla*, *colligo* pro **comligo*, *solennis* et *sollemnis*, *polluceo* ex **posluceo*, *dummedum* pro **dusmetum*, ut potuisse certe aliquando etiam illas formas **quoccirca *finnis cet.* in usu esse negari vix queat.

Quid igitur impedit, quominus in omnibus eis exemplis ubi consonae *pm bm tn* (sn) *dc dl dn ds dt rs nl ml mn sl sm sn sr* conjunguntur inter formam originariam et formam productam assimilationem olim interpositam fuisse coniiciamus?

Deinde non plena assimilatio facta est in eis vocabulis ubi inter se excipiunt consonae *rd*, *ri*, *di*. Sed harum quoque vocum similis est ratio et explicatio. Litterarum enim *r* et *d* certe sonus natura tam similis erat ut similiores fieri vix possent. Et in coniunctionibus *ri*, *di* assimilatio omnino existere non poterat, quia spirantes nunquam geminantur.

Denique nasalem *n* ante *h*, *i*, *v* fere semper obscuratam et sic ad sequentis consonae naturam propius adductam esse Corssenus docuit.

Cognata est ratio et condicio earum consonarum quae in fine vocabulorum positae eiiciuntur et vocalem ante-

cedentem producunt. Singula enim sententiae vocabula cum ita in sermone coniungantur, ut nulla interposita mora alterum excipiat alterum, similiter atque in mediis vocabulis prius fit assimilatio; in aliis vocibus progressiva quae vocatur v. c. **Lars *Larr*, **sals *sall* (cf. *fer-se ferre*, *vel-se velle*), in aliis regressiva ut in *pes* i. e. **peds*, **pess* (cf. **divid-si divissi*). Deinde littera assimilata evanescens efficit productionem suppletoriam.

In omnibus igitur his vocabulis prior consona ita emollita et obscurata est, ut ambiguus quidam et anceps sonus existeret qui non iam verae consonae haberet vim et pronuntiationem, sed quasi antecedentis vocalis contineret supplementum. Ita facile evenit, ut denique nihil audiretur nisi producta vocalis, consona sequens plane evanesceret.

§. 41.

Difficilior est explicatio eorum verborum, in quibus gutturalis eiecta antecedentem vocalem produxit, quippe in quibus verbis ipsa lingua Latina medias formas quae explicent diversos commutationis et transitus gradus non praebeat. Attamen non omnibus destituti sumus explicandi adiumentis. Habemus enim substantiva *aranea lana*, quae cum eandem habeant et stirpem et formationem atque Graeca nomina *ἀράχνη*, *λάχνη*, ex ipsa lingua Graeca in Latinam transiisse non iniuria censentur. Apparet igitur in his nominibus gutturalem *χ* excidisse ante nasalem. Deinde in lingua Umbrica pro Latino *c* substituitur aspirata *h* ante *t*: *rehto* = Lat. rectus, *ahtu* = Lat. acto (monum. Umbr. II. p. 367 sq.). Iam cum ne in illis quidem vocabulis Latinis verisimile sit continuo excidisse gutturalem, quid tandem obstat, quominus fuisse aetatem censeamus, ubi Romani quoque litteram *c* ante *t*, *m*, *n* similiter pronuntiarent atque Graeci aspiratam *χ*, Umbri *h*, praesertim cum ante Sullae aetatem consonas aspiratas omnino non scriptas esse constet. Hinc autem facillime fieri poterat ut aspirata ad exiliorem paullatim sonum redacta cum vocali

denique ita coniungeretur, ut hanc produceret, ipsa non iam audiretur. Si forte quis miretur quod non pauca inveniantur exempla in quibus consona elisa vocalem non produxerit magnopere sane se commendat Corsseni sententia, qui eo ait inclinare linguam Latinam, ut producantur vocales in syllabis accentu expressis, breves maneant in syllabis gravibus. Habemus enim v. c. *mṓles*, sed *mŏléstus*.

§. 42.

Denique breviter exempla, in quibus conspicitur productio suppletoria cum eis comparemus, in quibus consona eiecta intacta mansit vocalis.

p elisum est in *amentum* cum productione suppletoria,
— „ „ „ *ămes* sine prod. suppl.,
b „ „ „ compositis cum praepositione *ab* cum prod. suppletoria,
t „ „ „ *viceni, treceni* al. *duceni* cum prod. suppl.
d „ „ „ *quocirca, hoc; reiectus* cogn.; *rēligio, scala; finis, funis; divisi, divisio, casa, casum, esum; osor, futilis, refutare, abies, aries, paries, pes* cum prod. suppl.
— „ „ „ *rĕligio, relinquo* al., *miles, trames, hospes* al. sine prod. suppl.
l „ „ „ *vis* cum prod. suppl.
r „ „ „ *pedere, podex, peierare, unose* cum prod. suppl.
n „ „ „ *cohibere, cohortari* al.; *coiectura, coiicere, coiux; coventionid, covenumis, ilico* cum prod. suppl.
m „ „ „ *prelum; septeni, noveni* cum prod. suppl.
s „ „ „ compp. cum praepositione *dis; alea, qualum; pomerium, pomeridianus, semestris remus; aëneus, cena, fanum, penis, pone, pono, seni, senarius, venum* cum prod. suppl.

s elisum est in *corpulentus; Camena, Camillus; viden, satin* sine prod. suppl.
— abiectum est in *pater, Lar, par, sal, arbos, Ceres, pulvis* cum prod. suppl.
x elisum est in *ala, mala, palus, talus, tela, telum, subtilis, velum* cum prod. suppl.
c „ „ „ compp. cum praep. *ec* (*s*); *lama, limus, limen, limes, rima, rimor, temo; aranea, lana, deni, denarius, pinus, planus, quini, quinarius, vanus; setius, invitus, invitare* cum prod. suppl.
— „ „ „ *colina* sine prod. suppl.
g „ „ „ *exilis, moles; examen, contaminare, flamen, frumentum, iumentum, subtemen, umidus, umor; maior, aio, peior puleium; conivere, mavis, uva, uvere* cum prod. suppl.
— „ „ „ *stilus, molestus; stimulus; brevis, levis, nivis, reduvia* sine prod. suppl.

Summa eorum verborum, in quibus post consonam eiectam vel abiectam antecedens vocalis producitur, est haec: 108.

Summa eorum, in quibus post eiectam consonam antecedens vocalis brevis mansit, est haec: 16.

Apparet igitur, etsi numerus eorum vocabulorum ubi extrusa consona effecit productionem suppletoriam longe superat ea, ubi brevis mansit vocalis, libertatem quandam et varietatem cerni in his vocum commutationibus. Nullae enim regulae tanta inconstantia servantur quanta euphoniae.

QUAESTIONES

DE

GRAECAE TRAGOEDIAE DIALECTO.

SCRIPSIT

BERNARDUS GERTH

DRESDENSIS.

Non unam puramque in Aeschyli Sophoclis Euripidis fabulis quasi regnare dialectum Atticam, sed pro singulari illa, quae in omnibus fere conspicitur poesis Graecae generibus, dialectorum varietate ac vicissitudine tragicos quoque poetas et ex Homeri carminibus et a Doriensium consuetudine quaedam sumere ad orationem illustrandam et variandam, dudum a viris doctis intellectum est. Neque vero quam late pateat peregrinorum vocabulorum usus atque varietas, satis constat. Alteri enim viri docti, ut Theoph. Car. Guil. Schneiderus in quaestionibus illis quas *De dialecto Sophoclis* scripsit a. 1822, et Car. Kuehlstaedt in *Observationibus criticis de tragicorum Graecorum dialecto* (Reval. 1832), quidquid eiusmodi in libris manu scriptis traditum est, tamquam vera sive Homeri imitationis vestigia sive rarioris cuiusdam et exquisiti artificii indicia defenderunt ex eisque ad alios locos emendandos praesidia artis criticae petierunt; alteri, ut Elmsleyus, Porso, Guil. Dindorfius, angustioribus epicas potissimum quae dicuntur formas finibus circumscribentes multa quae contra subtiliores illas leges ab ipsis aut inventas coniectando aut e grammaticorum antiquorum praeceptis deductas pugnarent, in editionibus suis mutaverunt. Neque id quidem mirum. Etenim ut permultum valuisse cum apud omnes poetas Graecos tum in arte tragica poesis epicae vim ac memoriam in volgus notum est, ita neminem fugit quam saepe librarii, qui quantum in Homeri carminibus lectitandis et perdiscendis collocaverint operae, dici vix potest, formas epicas aut inscientes ipsi et inopinantes, aut Homeri imitandi studio permoti in Grae-

corum poemata falso intulerint. Quos sive errores sive fraudes si nonnunquam detexit numerorum depravatio, quid tandem obstat quominus aliis quoque in locis, ubi e metri ratione vitiosam scripturam indagare non liceat, similiter librarios peccasse suspicemur? Quaeritur igitur, possitne una quaedam eaque constans investigari norma ad quam codicum memoriam revocemus et emendemus, virorum doctorum coniecturas examinemus; vel, si id forte parum contigerit, sintne certa vocum ab Attica dialecto alienarum quas poetae tragici usurpare soleant, genera firmaeque caussae quibus illi commoti alteram formam receperint, spreverint alteram? Quae quidem quaestio etsi non sine multiplici fructu incohata est et instituta a multis fabularum Graecarum editoribus, qui ad artem criticam caute et circumspecte exercendam in singula quaedam diligentissime inquisiverunt: absolvi tamen et ad certum definitumque exitum perduci non poterit, nisi, in unum collata cuncta exemplorum copia, coniungantur singula et comparentur, coniuncta comparataque explicentur. Hoc igitur ad consilium si non exsequendum, at praeparandum et adiuvandum aliquantulum me posse conferre sperabam, si quaecunque formae in Aeschyli Sophoclis Euripidis tragoediis tragoediarumque fragmentis exstarent alienae a dialecto Attica quae volgo intellegitur, i. e. ea huius dialecti consuetudine qua usi sunt poetae comici et oratores, ita colligerem ut primum enumerarem formas Atticas antiquiores, quae illa aetate non iam in usu volgari essent, sed ob ipsam antiquitatis speciem ac magnificentiam cum poesis sublimitate bene congruere viderentur; tum disputarem de formarum epicarum quae dicuntur usu et ratione; denique in vocabula Dorica accuratius inquirerem. Qua in re praeter clarissimas illas Elmsleyi, Brunckii, Godofredi Hermanni, Guilelmi Dindorfii editiones non mediocriter me adiuverunt quae Lechnerus in duobus libellis quos inscripsit *De Aeschyli studio Homerico* (Berol. 1862) et *De Sophocle poeta Ὁμηρικωτάτῳ* (Erlang. 1859) congessit vocabula Ho-

merica, et subtilis quaedam Hermanni Schaeferi *De Dorismi usu in tragoediis Graecis* disputatio (Cottb. 1866).

Iam vero ne firmis quasi fundamentis prorsus egere videatur eiusmodi disputatio, circumspiciamus quaenam ad poetarum tragicorum dialectum recte iudicandam exstent

CAPUT I.

ARTIS CRITICAE PRAESIDIA.

Ac primum quidem unamquamque huiusmodi quaestionem par est proficisci ab

§. 1.

Antiquorum grammaticorum doctrina.

Quamquam, si in ullo litterarum antiquarum genere, in hac re minuta sunt ac valde dubia grammaticorum Graecorum praecepta. Nam cum ex universis eis studiis quae pertinerent ad dialectorum proprietates, paucissimae ad nostram usque aetatem pervenerunt relliquiae, tum tragicae orationis et consuetudinis, in qua exploranda multum Alexandrinos grammaticos posuisse operae e magno librorum numero quorum tituli passim commemorantur cognoscimus, admodum tenuis in Phrynichi, Moeridis, Gregorii Corinthii, Photii, Hesychii, Suidae, Eustathii excerptis servata est memoria, in scholiorum varia colluvie paene nulla. Quorum fragmentorum is est usus atque condicio, ut in formis Doricis praecipue et epicis non mediocrem habeant utilitatem, quippe quibus manifesto nonnunquam aut confirmetur librorum manu scriptorum auctoritas, aut emendentur quae per temporum iniquitates a pristina forma descierant: in vocibus Atticis antiquioribus non sine subtiliore cura ad artem criticam exercendam sint adhibenda. Quisquis enim quosnam praeceptorum suorum testes atque auctores grammatici afferant quibusve e fontibus exempla sua petierint, paullo accuratius inspexerit, facile inveniet Phrynichum

certe et Moeridem et Gregorium Corinthium (quibus maximam partem eorum praeceptorum debemus), omnes denique Atticistas pro singulari suo consilio non tam a poetarum tragicorum proficisci usu et proprietate, quam a Thucydidis, Isocratis, Demosthenis, Aristophanis oratione,[1]) quippe quos scriptores optimam censeant scribendi normam praebere. Iam si constat — id quod nemo dubitat — non semper poetas Graecos suae sequi aetatis consuetudinem, sed antiquiorum interdum formarum granditatem redintegrare: quid mirum quod haud pauca illi Atticistae praescribere solent quae vere Atticorum sint, non sint tragicorum? Recte, ut adiciam exemplum, Phrynichus et Moeris Atticos tradunt dixisse *ἀεί* producta vocali *α* pro *αἰεί*, *κάω* pro *καίω*, *ἐλάα* pro *ἐλαία*, *ἀετός* pro *αἰετός*; at tragicos quoque poetas diphthongum sprevisse ex hoc certe testimonio nullo modo efficitur. An ex his Gregorii Corinthii verbis[2]): „*τὸ λαός καὶ τὸ ναός καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, Μενέλαος, Πρωτεσίλαος, καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ διὰ* $\overline{\textit{αος}}$, *οἷον Ἀμφιάραος, διὰ τοῦ* $\overline{\textit{εως}}$ *προφέρουσι, Μενέλεως, Πρωτεσίλεως, νεώς, λεώς*" concludemus *λαός*, *ναός*, similia e tragoediis Graecis esse removenda, quae metri condicione necessario postulentur? Constat igitur, ubicunque in commentariis illis adiungatur poetarum tragicorum auctoritas, aliquid tribuendum esse ei testimonio; universa dialectus Attica ubi significetur, aequum et iustum iudicium nisi adhibitis aliis artis criticae adiumentis fieri non posse.

Sed est aliud quoddam — ut subsidia extrinsecus petita enumerare pergam — e quo non paullum in tragoediarum proprietates iudicandas et explicandas redundare soleat fructuum:

---

1) Luculentissimum huius rei documentum est Bekker. Anecd. p. 7: *Ἀρχῆθεν* (qua voce haud raro uti poetas tragicos grammatici minime ignorant) *παρὰ μὲν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις εὑρίσκεται, Ἀττικοῖς δὲ οὐ φίλον. διὸ οὔτε Πλάτωνα οὔτε Θουκυδίδην ἔστιν εὑρεῖν λέγοντα τοῦτο.*

2) De dial. Att. p. 42. ed. Schaef.

§. 2.

Lyricae et comicae poesis comparatio.

Atque ad lyricorum poetarum similitudinem cum omnis carminum choricorum natura atque indoles quam proxime accedit, tum nonnulla quaedam cantica tantam spirant et sententiarum sublimitatem et verborum granditatem, ut haec quidem cum quovis Pindari carmine facile compares. Sed de hac artissima tragoediae Graecae cum poesi lyrica necessitudine ubi extrema hac disputatione accuratius dicendum erit, tum demum quanti praesertim Pindari carmina sint momenti ad formas peregrinas quae in tragoediarum canticis leguntur iudicandas et explicandas, planum et conspicuum fiet.

Diverbiorum autem oratio iam dudum cum comoediarum genere dicendi, quod ex Aristophanis fabulis luculentissime cognoscitur, comparari coepta est. Ita scilicet Aristophanes cotidianam suae aetatis dicendi rationem sequitur, ut in diverbiis admodum paucas constanter usurpet formas poeticas quae dicuntur, usitatissimas nimirum et diu in linguae Atticae copiam quasi adscitas; peregrinis formis omnino non utatur — quantum equidem perlustrata earum formarum multitudine perspexerim — nisi cum iocosa quadam poetarum epicorum lyricorum tragicorum imitatione. Apparet igitur primum si quae in tragoediis occurrunt voces antiquiores, eas non propterea reiciendas esse quod comoedia praeferat recentiores formas. Porro quidquid in comoediis saepius dicitur sine ulla imitandi specie, id in tragoediis nequaquam certo cuidam consilio atque artificio tribuendum est — quod non raro ausus est Kuehlstaedt — sed universae poetarum consuetudini; minime vero eiusmodi formas in suspicionem vocabimus; velut *βᾶτε* et *βάτω*, etsi mira forte cuipiam videatur vocalis *α*, certissime confirmantur multis Aristophanis locis ubi similis invenitur eiusdem verbi declinatio. Denique quae passim in comoediis leguntur voces ab Attica dialecto alienae, iniuria eas

nonnunquam viri docti, hoc Aristophanis freti testimonio, in tragoediarum quoque convenire orationem arbitrati sunt, non curantes illi, quodnam poesis genus ridens poeta imitatus sit: epicae scilicet voces, quas non raro iocose admiscent comici, nihil prorsus huc faciunt; tragicorum vero, saepenumero etiam lyricorum imitationibus ipsarum tragoediarum oratio ita illustratur, ut quid unumquodque poesis genus decere Athenienses censuerint, quid elegantiae fines excedere, e comoediae irrisionibus interdum facile intellegatur. Quis est enim — ut adiungam exemplum — quin e Thesmoph. vv. 877. et 878:

ποίαν δὲ χώραν εἰςεκέλσαμεν σκάφει; —
Αἴγυπτον. — ὢ δύστηνος, οἷ πεπλώκαμεν,

ubi poeta, qui in omni hoc loco a versu 846. fere usque ad v. 946. abunde perstringit Euripidis Helenam,[3]) aperte illudit Eur. Hel. v. 532:

πορθμοὺς δ' ἀλᾶσθαι μυρίους πεπλωκότα,

coniciat ipsis Atheniensibus Ionicam vocem *πεπλωκότα* (quae praeterea nusquam apud scriptores Atticos reperitur) in tragoedia Attica nimis quaesitam visam esse et turgidam?

Quae cum ita sint, non tantum quae apud Pindarum leguntur similia, in hac disputatione breviter suo quaeque loco enumerabimus, sed etiam Aristophanis exemplis, ubi opus esse videbitur, ad peregrinarum formarum rationes et caussas commodius explicandas utemur.

Iam vero transgrediamur ad ea artis criticae adiumenta quae ipsis contineantur tragoediis Graecis. Atque in his quidem quanti momenti sit

§. 3.

Metri ratio,

vix est quod copiosius exponamus. Apparet enim nihil plus valere quam numerorum condicionem et ad detegen-

3) Cf. Ribbeckium ad Acharn. p. 295—98. et not. 35.

das voces epicas Doricasve per librariorum errores falso illatas — ut verbi causa Prom. 428[4]) codicum scriptura: ὃς αἰὲν ὑπείροχον σθένος κραταιόν abhorret ab antistrophae v. 433:

κελαινὸς Ἄιδος δ᾽ ὑποβρέμει μυχὸς γᾶς.

item Oed. R. 1451: ἀλλ᾽ ἔα με ναίειν ὄρεσσιν ἔνθα κλῄζεται vox ὄρεσσιν corrumpit trimetrum iambicum — et ad nonnullas voces ab Attica dialecto alienas tuendas. Nam quis est — ut huius quoque generis adiciamus exempla — qui μοῦνος, ξεῖνος, μέσσος vocabula in volgari Atheniensium sermone nullo pacto ferenda in supicionem vocare conetur, cum legitimis Atticorum formis restitutis ingens trimetrorum numerus pereat necesse sit? At vehementer cavendum est, ne, quod nobis copiam faciat diversarum formarum eligendarum et recte disponendarum, id potissimum etiam poetam arbitremur ad quamlibet cuiusvis dialecti formam usurpandam commovisse; quasi hoc deceat verum poetam, metri vinculis obstrictum versus pangere non posse, nisi diversissimis vocabulis hinc et illinc anxie congerendis et miscendis. Cuius pravae opinionis facile quis reos fecerit eos qui aut numerorum varietatem angustioribus circumscribentes finibus reconditissimis verbis inferendis maiorem efficiunt versuum elegantiam quam ipsi poetae efficere voluerunt, aut aequabilitatis nimis studiosi quaecunque verba rariora non necessario metri legibus postulentur, ea aequabilius quam aequius cum formis volgaribus commutant; quo in numero insignis exstitit Atticistarum sectator Blomfieldius. Sic potius statuendum est, binas saepenumero formas poetis tragicis pro omni cum universae artis poeticae consuetudine tum artis tragicae origine ac natura, de qua infra breviter disputaturi sumus, propositas fuisse: alteram volgarem, poeticam alteram. Iam quemadmodum in carminibus Homericis variae eiusdem vocabuli formae (v. c. κάρητι,

---

4) Dindorfii sequimur editiones in Aeschyli et Sophoclis, Nauckii recensionem in Euripidis fabulis.

καρήατι, κράατι, κρατί; ἔμμεναι, ἔμεναι, ἔμεν, εἶναι) non ad numerorum cursum expediendum a poetis fictae, sed ex antiquiorum temporum memoria haustae sunt, tum demum secundum varias versuum commoditates dispositae: simili modo poetae tragici binis formis propositis prout aut versuum elegantia commendabat aut singulare quoddam consilium postulabat, nunc hanc nunc illam ita delegerunt, metri opportunitas ut non tam caussa esset peregrinarum vocum, quam quasi moderatrix, quae formas iam dudum in universam poesim receptas distribueret atque digereret.

Omnino autem diu a viris doctis observatum est intercedere quoddam inter versuum numeros et orationis colores cognationis vinculum, efflorescens illud ex ipsa poesis indole, quae quam artissime nos externam sermonis speciem accommodare iubet ad sententiarum vim et naturam. Itaque cum dactylis epicis non raro coniunctas videmus voces ex Homeri carminibus sumptas; ex numeris incitatis et ardoris plenis sponte effluunt volubiliores quaedam ac velociores vocabulorum formae, velut soluti nominativi *πάθεα*, *βέλεα* ctt. Quamquam is quidem metri et orationis consensus minime tam insignis semper et manifestus est, ut certas et constantes ex ea re leges liceat deducere.

Sed ultro ad quartum quiddam venimus, quod in dialecti vicissitudinibus iudicandis nequaquam videatur neglegendum esse:

§. 4.

Singularem uniuscuiusque loci naturam et indolem.

Bene iam veteres perspexerunt ex universa tragoediae maiestate, quae a cotidiana vita in heroum deorumque sanctissimam memoriam spectatores reduceret, necessario orationis efflorescere splendorem ac magniloquentiam. Notissimum est illud Aeschyli in Aristophanis Ranis (v. 1059):

Ἀνάγκη
Μεγάλων γνωμῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τὰ ῥήματα τίκτειν.

Aristotelis autem aetate cum iam disceptari coeptum esset, num poetis tragicis suae dialecti fines excedere liceret,[5]) gravissime ille reprehendit Ariphradem quendam, qui voces epicas et lyricas, ut *σέθεν*, *νίν*, *δωμάτων ἄπο*, „*ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ* (sc. *Ἀττικῇ*)" in fabulis Atticis improbaverat. Inmiscenda esse Aristoteles docet[6]) cum in omni genere dicendi paullo elatiore tum in poetarum carminibus vocabula minus usitata vel peregrina — quae *ξενικὰ ὀνόματα* vocant grammatici —, ne ad volgarem hominum sermonem — *λέξιν ταπεινήν* — nimis accedere videatur oratio; quo *ὀνομάτων ξενικῶν* nomine recte idem non vocabula ea tantummodo comprehendit quae in lingua Attica omnino non exstent, verum etiam formas vocabulorum ab Atticorum consuetudine diversas: *ἐπέκτασιν*, cuius exempla affert *πόληος* pro *πόλεως*, *Πηληϊάδεω* pro *Πηλείδου*; et *ὑφαίρεσιν* s. *ἀποκοπήν*, qua voces reddantur breviores, quam volgo soleant pronuntiari.

Iam quae ad universum tragoediarum genus dicendi tantopere valuit sententiarum vis et gravitas, ea ad singulos quoque fabularum locos ita pertinet, ut et ubi altius assurgat oratio, eam orationis elationem sequantur graviora reconditioraque verba, et ad singulare interdum consilium exsequendum usurpetur singularis quaedam vox et a reliqua totius loci specie remota; quemadmodum nostri poetae antiquioribus nonnunquam vocabulis et locutionibus revocandis insignem quandam efficere student gravitatem. Subtiliora igitur exquisitioris artis vestigia delent, qui Atticistarum praeceptis nimium obstricti quam simplicissimam orationis aequabilitatem restituere conantur.

At si usquam, hac ipsa in re, quae ad uniuscuiusque denique redeat sensum atque arbitrium, magna est cautio ne praeiudicatis ducti opinionibus nostram potius in poetae verba inferamus opinionem, quam poetae consilium ex ipsius

5) Aristot. Art. poet. c. 22.
6) Aristot. A. P. 20.

verbis eliciamus. An ulla exstat regula secundum quam quid veteribus visum sit grave, quid volgare, quid incitatum, quid tranquillum, pro certo affirmemus? Fateor equidem, verbi caussa, in forma *Θρήσσῃσιν*, quam Mauritius Seiffertus, qui pro *θυέλλῃσι* Ant. 984. substituit *θυέλλαισι*, intactam reliquit Ant. 588:

Θρήσσῃσιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς,

propter ipsam ut ait *soni raucitatem*, quaenam sit ista soni raucitas, quae in altera forma *Θρήσσαισιν* suavitas, me cogitatione non assequi. Sententiarum ergo colores subtili et cauto iudicio, quantum liceat, explicemus, sonorum discrimina, nisi firmiora accedant argumenta, omittamus.

Sed cum hac re, de qua in singulis exponendis accuratius disputandum erit, cognata est gravissima illa in ipsis tragoediae partibus diversitas: aliud scilicet dicendi genus est in canticis lyricis, quibus cum universa poesi lyrica summa intercedit necessitudo; aliud in diverbiis, quae etsi propter argumenti sanctitatem magnificentia quadam splendent orationis, pro ipsa tamen colloquii natura ad communem hominum sermonem propius accedunt; aliud in anapaestorum systematis, quae ita medium fere obtinent locum inter cantica et diverbia, ut quo artius cohaereant cum melicis fabularum partibus, eo propius ad externam canticorum speciem accedant; aliud denique in nuntiorum narrationibus, quae quoniam cum epico narrandi genere per se aliquid habent similitudinis, pauca adsumpserunt ex epica poesi quibus abstinuerit diverbiorum mediocritas. Apparet igitur, via et ratione si progredi velimus, non licere aut quae in una earum partium non legantur, ex altera temere removere, aut quae hic firmis nitantur argumentis, illuc statim coniectura inferre, sed diligentius esse investigandum, quid proprium sit anapaestorum melicorum — ut breviter ita dicam —, quid anapaestorum volgarium; quid poetae ausi sint in nuntiorum narrationibus, quid in diverbiis. Quapropter, si distinctius suas cuique parti ac peculiares proprietates vindicare non licet, — sunt enim non

pauca omnium generum communia —: at in singulis enumerandis, quibus unaquaeque forma apta sit tragoediae partibus breviter significabimus.

Iam igitur ad ipsum propositum accedentes ante omnia paullo accuratius disseramus

CAPUT II.

DE ANTIQUIORIBUS VOCIBUS ATTICIS.

§. 5.

In vocabulis

καίω, κλαίω. αἰετός. ἐλαία, Ἀχαιίς

utrum poetae tragici retinuerint diphthongum inde ab Homeri temporibus in universa poesi Graeca usitatam an substituerint vocalem *α* productam, diu multumque nostra aetate disputatum est. Suadent alterum libri, alterum grammatici. Etenim in Aeschyli et Sophoclis codice Laurentiano, Euripidis Marciano, Vaticano, Havniensi haec leguntur:

καίω Agam. 301 [7]).

κλαίω Ag. 18. 69.[8]) (anap.) 890. 1096. (cant.) Sup. 925.[9]) Sept. 656. 872 (anap.) 1058 (an.) 1067 [10]) (an.) 920 (cant.)

Oed. R. 401. 1152. Oed. Col. 1608. 1621. Tr. 905. 909. 941. 963. (cant.) 1072. Phil. 939. Ant. 754. 980 (cant.) — fr. 501. 587.

Alc. 190. 192. 201. 530. 542. 948. 1041. 599. (cant.) 987. (cant.) Andr. 577. 634. 758. Hec. 212 (mel.). Hel. 1190. Her. 270. 445. Herc. F. 1111. 1238. Supp. 286. 458. 775.

---

7) Pro *πλέον καίουσα τῶν εἰρημένων* Dindorfius scripsit: *προςαιθρίζουσα πόμπιμον φλόγα.*

8) Dindorfius coniecit *ὑποκάοντες.*

9) M. *κλάεις.*

10) *κλάειν* solus Par. A.

Hipp. 1086. 1175. Iph. A. 306. 1122. Iph. T. 55. 230 (mel.) Cy. 174. 340. 425. 701. Med. 347. Or. 61. 280. 951. Phoen. 1434.

κλάω Eur. Hec. 840.

αἰετός Prom. 1022. Pers. 205. Choeph. 247. 258. Ag. 138 (cant.) fr. 145. 167. (Herm.) — Ant. 113. (anap.) 1040. fr. 423. (c.) 768.

Rhes. 531. (c.) Hel. 20. fr. Meleag. VI, 1. Hyp. XI, 2. inc. XXXVII, 1.

ἐλαία Pers. 617. Ag. 494. Eum. 43. — Oed. C. 484. 701 (cant.) fr. 464. — Ion. 1433. 1436. Cy. 455. Iph. T. 1101 (cant.) Tr. 801 (c.) fr. Epig. 3, 7. ἐλαιόφυτος Pers. 881. (c.) ἐλαιοφόρος Herc. F. 1178. ἐλαιοφυής Ion. 1480. ἔλαιος Soph. Tr. 1197.

ἐλάα Oed. Col. 17. (si recte hoc e Dindorfii silentio concluditur).

Ἀχαιίς Sept. 28. — Hel. 1544. Ἀχαιικός Ag. 185 (cant.) 189 (c.) 624. — Her. 193. Troad. 236.

Ἀχαΐς Pers. 488. — Eur. El. 1285. Ἀχαϊκός Hec. 510. 521. Troad. 657. 707. 863. 1017.

Vides igitur graviorem esse librorum discrepantiam in vocibus Ἀχαιίς — Ἀχαΐς, Ἀχαιικός — Ἀχαϊκός; formarum κάω, κλάω, ἀετός, ἐλάα tam tenuia esse vel paene nulla vestigia, vix ut ulla oriri posse videatur dubitatio, nisi cum codicum memoria pugnarent grammaticorum testimonia. Quo in numero affero Orionem in Etym. M. p. 31, 49: ἀναλογώτερον οἱ Ἀττικοὶ ἀετὸς λέγουσι χωρὶς τοῦ ἰῶτα, ὡς κλαίω κλάω; Eustathium p. 28, 31: Ἀθηναῖοι μὲν τὸ κλαίει κλάει λέγουσιν· οὕτω δὲ καὶ καίει κάει, αἰεὶ ἀεί, αἰετὸς ἀετός. Grammat. Meermann. in Gregor. Cor. ed. Schaef. p. 647: τῆς αι διφθόγγου τὸ ι ἀφαιροῦσιν· ἀντὶ γὰρ τοῦ κλαίειν κλάειν λέγουσι καὶ τὸ ποιεῖν ποεῖν καὶ τὸ ποίημα πόημα.[11]) Quae quidem testimonia cum praeclare confirmari viderentur libris Aristophanis, in quibus fere semper traditum est

11) Adde etiam Moerid. p. 231. cum Piersoni nota.

αετός,[12]) ἐλάα, κλάω, exstitit nostra aetate qui ex omni poesi Attica illas diphthongos exstirparet: Porsonus,[13]) quem secuti sunt Bastius,[14]) Brunckius,[15]) Gaisfordius,[16]) Dindorfius.[17]) At primum mira profecto est virorum doctorum in ea re inconstantia: grammaticis scilicet si plus habendum esse censent fidei quam libris manu scriptis, quid tandem est cur spernant scripturam ποεῖν quae ab eisdem grammaticis una cum κλάω ctt. commendetur, inscriptionibus Doricis, Ionicis, Atticis abunde comprobetur, codicibus et tragoediarum[18]) et comoediarum[19]) bene, ubicunque iambo opus est, confirmetur? Porro ne ipsi quidem grammatici satis sibi constant, quippe qui ex illis vocibus exsulare iubeant diphthongum, in voce Ἀχαιικός, quae, ratione et via si singula consideramus, ab ἐλαία, αἰετός ctt. disiungi nullo modo possit, eandem diphthongum acriter postulent; sic enim Eustathius p. 99, 7: Τὸ δὲ Ἀχαιίδα, inquit, ἐντελῶς ἔχει, καθὰ καὶ τὸ Ἀχαιικός. Τὸ δέ γε Ἀχαιίδα καὶ Ἀχαιικός, ὥςπερ καὶ τὸ Ἀχαΐα παρὰ τοῖς ὕστερον, ἀπέλευσιν ἔπαθε τοῦ ῑ κατὰ ἀκολουθίαν Αἰολέων, οἳ ἀποβάλλουσιν αὐτὸ καὶ ἐν τῷ Ἀχαιός, ὡς καὶ ἐν τῷ παλαιός; distinctius autem Phrynichus p. 39: Ἀλκαϊκὸν ἆσμα δι' ἑνὸς ῑ οὐ χρὴ λέγειν, ἀλλ' ἐν τοῖν δυοῖν· Ἀλκαιικόν, τροχαιικὸν καὶ

---

12) Sane quidem interdum Aristophanes scripsit αἰετός, sed in aperta utique epicae poesis imitatione: Eq. 197: ἀλλ' ὁπόταν μάρψῃ βυρσαίετος ἀγκυλοχήλης Γαμφηλῇσι δράκοντα κοάλεμον αἱματοπώτην, in iocoso illo oraculo; prorsus similiter Eq. 1013: ὡς ἐν νεφέλαισιν αἰετὸς γενήσομαι. 1087: ἀλλὰ γάρ ἐστιν ἐμοὶ χρησμὸς περὶ σοῦ πτερυγωτός, Αἰετὸς ὡς γίγνει καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις. Av. 978: αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι· αἰ δέ κε μὴ δῷς, Οὐκ ἔσει οὐ τρυγὼν οὐδ' αἰετός, οὐ δρυκολάπτης. 987: καὶ φείδου μηδὲν μηδ' αἰετοῦ ἐν νεφέλῃσι.

13) Praef. ad Hecub. p. 4. — 14) ad Greg. Cor. p. 347.

15) ad Pers. 174. — 16) ad Markl. Suppl. p. 75.

17) praef. ad Soph. ed. Lips. 1825 p. LVII.

18) Pauca afferam exempla: ποεῖν legitur in cod. M. in Soph. El. v. 319. 385. (337) 623. 624. 947. Tr. 385. 390. 598.

19) Rav. habet ποεῖν Eq. 213. 246. 465. 734. 741. 746. 811. 1180. 1321.

ἀρχαικόν. Tum vero supra (§. 2) demonstrasse videmur Aristophanem non semper optimum esse orationis tragicae auctorem et fontem, grammaticos autem tueri nonnunquam posse libros manu scriptos et ab iniusta suspicione defendere, in suspicionem vocare non posse, nisi aut apertis verbis ipsarum tragoediarum explicaretur usus aut graviora extrinsecus accederent argumenta. Verum sane est, a numerorum condicione nihil in codicum scripturam redundare neque adiumenti neque impedimenti, sed quis est, qui adeo metri vinculis poetas coerceat, ut metri caussa quidvis eis concedat, praeter metri necessitatem quidquam sibi sumere vetet? Nihil igitur ne tum quidem illis argumentis efficeretur, si vere scriptura *καίω*, *κλαίω* ctt. ab omni Atticorum usu esset aliena — enumerabimus scilicet haud pauca mere Ionica, quae nemo adhuc e Graecorum fabulis removere ausus sit.

At non peregrinae sunt illae formae. Nam ut concedamus in volgari Atheniensium sermone inde a vetustissimis temporibus usitata fuisse *κάω*, *ἐλάα*, *ἀετός* ctt. — id quod certe in vocabulis *κάω* et *κλάω* multis numeris probabile est —[20]) alius tamen fuit litterarum usus atque ratio. Constat enim mirificam quandam fuisse eius linguae qua Attici antiquiores utebantur in litteris conscribendis, cum dialecto Ionica necessitudinem; haec effecit ut in inscriptionibus Atticis vetustioribus inveniamus dativi terminationem *ησιν* in

---

20) Iam ex aoristis *ἔκαυσα*, *ἔκλαυσα* sponte elucet fuisse olim formas *κάϜ-jω*, *κλάϜ-jω*; ex his quae profecta sunt per productionem suppletoriam *κᾱjω* et *κλᾱjω* (ut e *φάϜεα*, aeol. *φαύεα*, evadit *φᾱεα*), aut corripuisse videntur vocalem ᾱ: *κᾰίω κλᾰίω* (cf. *χραισμέω*, i. e. *χρᾱισμέω* s. *χρᾱσιμέω*, *Μούσαισι*, i. e. *Μούσᾱισι*, cf. *Μούσησι*) aut eiecisse spirantem: *κᾱ́ω*, *κλᾱ́ω*. Fortasse similiter *ἀετός*, *ἐλάα*, *Ἀχαΐς*, *ἀεί* non orta sunt ex *αἰετός*, *ἐλαία* ctt. sed utraeque formae prodierunt ex *'ᾱιετός*, *ἐλᾱια* ctt. Productio enim suppletoria quae vocatur non fit post eiectas vocales, sed propter consonarum elisionem; cf. *Ἀθηναία* — *Ἀθηνᾱ́α*, *ναιέτης* — *νᾱέτης* Simon. fr. 57. Bgk., 10. Sch., *ποιέω* — *ποέω*, *τέλειος* — *τέλεος*.

cotidiano Atheniensium sermone plane inauditam;[21]) haec in verbis commendabat σσ, pro quibus consonis recentiores substituerunt ττ (πράσσω — πράττω);[22]) hac denique litterarum consuetudine formae κλαίω, ἐλαία ctt. Atheniensibus adeo probatae sunt, ut eas voces non tamquam peregrinas spernerent, sed in litteris ut antiquiores et graviores per longum temporis spatium suae dialecti vocibus volgaribus (κλάω ctt.) praeferrent. Quid mirum igitur quod et in inscriptione Attica[23]) occurrit vox αἰεί, et eodem fere tempore Thucydidem sic scripsisse diserte explanateque praeter librorum memoriam contendit Marcellinus, qui[24]) ὡς ἐπὶ πλεῖστον, inquit, χρῆται τῇ ἀρχαίᾳ Ἀτθίδι, ὅταν τὴν δίφθογγον τὴν αι ἀντὶ τοῦ α γράφῃ, αἰεί λέγων; quid mirum quod Demosthenes et voce aperte Ionica εἵνεκα, et futuro usus est ex illo κλαίω deducto: κλαιήσω; quid mirum quod vel apud Aristophanem invenimus formam ἀρχαιικός voci Ἀχαιικός prorsus similem? quam cum Nub. 821. et codicum auctoritas et grammaticorum testimonium[25]) praeclare tueantur, haud facile in suspicionem vocaveris. Num igitur quod ceteris scriptoribus libenter concedamus, id poetis tragicis adimamus? Quid quod in hoc Thesmoph. loco (v. 1063)

Ἀλλ', ὦ τέκνον, σὲ μὲν τὸ σαυτῆς χρὴ ποιεῖν,
κλαίειν ἐλεεινῶς· — MNH. σὲ δ' ἐπικλαίειν ὕστερον,

Euripidis et Mnesilochi verba plane ac penitus intellegi non poterunt, nisi si non sola re, sed verbis quoque et imi-

---

21) Cf. §. 9.

22) Alteram formam ex altera temporum decursu ortam esse vix nunc quidem quisquam contenderit.

23) C. I. no. 76, l. 25, ex ol. 90, 2.

24) In vita Thucyd. §. 52. Cf. praeterea Renneri *de dialecto poesis eleg.* disputationem in Curtii Stud. I p. 171.

25) Gramm. Bekk. p. 449, 10: Ἀρχαιικὸν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν δύο ι. Νεφέλαις Ἀριστοφάνης· ὦ παιδάριον εὖ καὶ φρονεῖς ἀρχαιικά.

tatione Euripidis tragoediam perstringi statuerimus? Postremum ne hoc quidem praetermittendum est, quod de vocibus *ἐλαία* et *ἐλάα* grammatici mirum quantum inter se dissentiunt: alii docent *ἐλαία* significare arborem, *ἐλάα* fructum;[26]) alii utique scribendum esse *ἐλάα* contendunt;[27]) alii recte et *ἐλαία* et *ἐλάα* in usu fuisse tradunt.[28]) Binas nimirum formas cum apud scriptores Atticos invenirent, subtilius suam utrique vim tribuebant, prout casu fortuito huic vel illi notioni occurrebant. Sic ergo statuendum erit ut quamdiu in litteris antiquior valuerit consuetudo cum dialecto Ionica artius cognata, tamdiu *καίω*, *κλαίω*, *αἰετός*, *ἐλαία*, *Ἀχαιίς*, *Ἀχαιικός* scribi solita esse censeamus; propria ac peculiaris populi lingua ubi primum plus sibi comparavit auctoritatis, vetustiores voces magis magisque exolescebant. Quae quidem commutatio cum iam in comoedia saepenumero suam exercuisset vim et potestatem, crevit et ad finem quendam perducta est Euclidis fere archontis aetate, a quo tempore saepius indies pro *σσ* scribebatur *ττ*, pro *τοκῆς* *τοκεῖς*,[29]) pro *τύπτῃ* *τύπτει*[30]); donec aliquot saeculis post recentissimorum scriptorum, Polybii, Plutarchi, Diodori doctrina et quaesitum studium vetustiorem morem nonnullis in rebus restituit et redintegravit.

Sed consentaneum est non repentine ex altera linguae quasi aetate in alteram transsiliri, sed esse quosdam commutationis gradus inter formas antiquiores et recentiores; quo fit, ut apud Thucydidem legamus *αἰεί*, non legamus

---

26) Suid. s. v. *ἐλαία τὸ δένδρον, ἐλάα δὲ ὁ καρπός*. Eust. 1572, 34: *ὥςπερ καὶ ἐλαία, αὐτό τε τὸ φυτὸν καὶ ὁ καρπός· αὐτὸς δὲ μάλιστα δίχα τοῦ ῑ. ἐλάα γὰρ Ἀττικῶς ὁ τῆς ἐλαίας καρπός.*

27) Thom. p. 292: *ἐλάα καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ καὶ ἐπὶ τοῦ δένδρου κρεῖττον ἢ ἐλαία.*

28) Schol. Ran. 988: *ἐλάα δὲ ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας· καταχρηστικῶς δὲ θάτερον ἀντὶ θατέρου λαμβάνεται.* — Eust. 1944, 8: *λέγει δὲ ὁ αὐτὸς* (*Αἴλιος Διονύσιος*) *καὶ ὅτι ἐλαίας καὶ ἐλάας Ἀττικοὶ τὸν καρπὸν ἔλεγον.*

29) Cf. §. 8. — 30) Cf. §. 8.

ἐλαία, sed ἐλάα. Tragoediam vero utpote pro universa et argumenti sanctitate et orationis gravitate ab usu cotidiano longe remotam non descendisse ad volgarem hominum sermonem qualis in comoedia tunc usurpari coeptus est, sed antiquiorum formarum earumque cum universa Graecorum poesi communium — quod quanti sit momenti ad tragoediarum dialectum recte iudicandam postea videbimus — retinuisse sollemnitatem, nunc quidem mirum videri non potest.

§. 6.

αἰεί. Ἀθηναία. πρoναία.

Paullo impeditiorem reddidit particularum αἰεί et ἀεί rationem et distributionem librorum manu scriptorum inconstantia. Habemus enim — ut omittamus ᾽ἄεί, quod aliter scribi omnino non licet —

αἰεί Pers. 602. Eum. 76. 836. Ag. 762. (cant.) 1450 (c.) fr. 202 (an.) — OC. 1530. 1532. Ant. 76. Tr. 16. El. 650. 917. Ph. 148 (a.) fr. 517. 713. — Hec. 1182. El. 889. Her. F. 638 (c.) Hip. 168 (c.) 1110 (c.) 1117 (c.) fr. Tel. XXI.[31])

᾽ᾱεί Pers. 176. Eum. 596. 773. 992 (c.) Sup. 675 (c.) 704 (c.). — OR. 786. OC. 1584. El. 305.[32]) 218 (c.) 1242 (c.) OC. 682 (c.) Ph. 172 (c.) 717 (c.) — And. 95. Med. 455. 1023. Ph. 87. 539. 1074.

Vides igitur quod Ellendtius olim speraverat:[33]) si quis accuratius Aeschyli et Euripidis scripturam excussisset, fore ut aeque atque in Sophoclis libris particulae ἀεί minorem inveniret fidem et auctoritatem, secus accidisse; utriusque enim formae in codicibus fere par est numerus. Iam cum olim vocabula ἀεί, αἰεί, αἰέν ita disponere soliti essent, ut ἀεί teneret iambi locum, αἰέν efficeret trochaeum,

31) Praeterea αἰεί traditum est Prom. 42. 645. Eum. 687. Soph. Tr. 35. Eur. Or. 516. 605. in primo versuum pede, ubi metri nulla adest necessitas; aperte falsum est Soph. El. 171. Tr. 28.

32) M. habet αἰεί, ι a m. rec. interserto.

33) Lexic. Sophocl. vol. I. p. 22.

spondeo ubi opus esset, collocaretur *αἰεί*, hac quoque in re varias nostra aetate artis criticae difficultates moverunt veteres grammatici, qui particulae *ἀεί* vocalem *α* ab Atheniensibus et produci et corripi tradunt, vel potius ex eorum verborum, de quibus modo disseruimus (§. 5) similitudine coniciunt; — nam quis est quin ex Orionis verbis quae supra exscripsimus: *ἀναλογώτερον οἱ Ἀττικοὶ ἀετός λέγουσι χωρὶς τοῦ ἰῶτα, ὡς κλαίω κλάω*, et ex Apollonii praecepto:[34]) *ἔτι ἐκεῖνο ἀληθές ἐστιν, ὡς ἀεὶ ἡ ὑποστολὴ τοῦ ῑ δευτερεύοντος τοῦ φωνήεντος ἔκτασιν ποιεῖται τοῦ ᾱ· οὕτως ἔχει καὶ τὸ ἰθαγενέεσσιν ἐτίμα*[35]) *παρὰ τὸ ἰθαίνω, οὕτως ἔχει καὶ τὸ ἀεί· τὸ γὰρ ἀναλογώτερον ἐν μακρῷ τῷ ᾱ*, concludat iam inter veteres de vocalis *α* mensura dubitatum esse, obtinuisse tamen eos qui cum in verbo *κλάω* longam viderent vocalem cumque *ἰθαγενής* ex *ἰθαι-γενής* ortum esse sibi persuasissent, in *ἀεί* quoque eiectam vocalem *ῑ* effecisse productionem suppletoriam statuerent? At utut hoc est, ipsam rem recte significasse grammaticos — quod olim Hermannus utique negabat[36]), deinde ipse concessit[37]) — et ex Aristophanis libro Ravennate, qui paene semper pro volgari scriptura *αἰεί* habet *ἀεί*, et ex adiectivis *ᾱΐδιος*, *ᾱέναος* cognoscimus. Quapropter Porsonus et qui eum secuti sunt, cum *κλαίω*, *καίω* ctt. etiam particulam *αἰεί* e tragoediis Graecis removerunt. At si verum est — quod in hac quidem voce dubitari omnino nequit, — *αἰεί* in antiquioribus litteris Atticis formam fuisse usitatam, eadem quae disputavimus de vocabulis *καίω*, *κλαίω*, *ἐλαία*, huc pertinent: poetas tragicos ex universae poesis paullo elatioris more[38]) pro spondeo usurpasse antiquiorem grandiorem formam *αἰεί*, pro iambo *ἀεί*. Quod si consideraveris dimidiam fere partem eorum exemplorum ubi

34) de adverb. p. 600 Bekk.

35) Od. ξ. 203. — 36) Praef. ad Hec. p. 22 sqq.

37) Praef. ad Herc. fur. p. 3 sq.

38) Nusquam apud Pindarum et ceteros poetas *ἀεί* obtinet locum spondei.

legitur *ἀεί*, esse carminum melicorum, quorum tanta est cum poesi lyrica necessitudo, ut Hermannus olim his solis relinquendam censuerit formam poeticam[39]): vix dubitabis etiam ceteros locos admodum paucos ubi *ἀεί* in libris spondei obtinet vim, ad totius poesis Graecae normam revocare et commutare.[40])

Duo huic numero adscribimus nomina in quibus ipsis conspiciatur diphthongus $\overline{\alpha\iota}$: *Ἀθηναία*, quod legitur Eum. 288. 299. 614. et *προναία* Eum. 21.

---

39) Praef. ad Herc. F. p. III.

40) Quam facile librarii pro *αἰεί* substituerint *ἀεί*, luculentissime e Pindari optimis codicibus apparet, ubi non raro eae voces commutantur, ex. c. Ol. 1, 58. 99. Py. 1, 90. 3, 108. 4, 256. — Ceterum, ne prorsus neglegere videamur earum formarum originem: ex scriptura *αἰϜεί* in titulo Crisaeo C. I. n. 1. verisimillimum est hanc particulam cognatam esse cum Romanorum nomine aevum, Gotorum aiv-s, Graecorum *αἰών*. Sunt autem XIV eius vocabuli formae (cf. Ahrens. de dial. Dor. p. 378):

αἰεί s. *αἰϜεί*, *ἀεί*.

αἰές (Lacon.), *ἀές* (Dor.), *αἰέ* (Lac.), *ἀέ* (Dor.), *αἰή* (Tarentin.).

αἰέν (Dor.), *ἀέν* (Dor.), *αἰιν αἰι ἄιν ἄι* (Aeol.), *ἠί* (Boeot.).

Quae formae si omnes ex una denique profluxerunt stirpe, puram stirpem sine dubio servavit Laconum et Cretensium *αἰές* s. **αἰϜος*, similem illam femininis *αἰδώς* (e stirpe **αἰδος*), *ἠώς* (e st. **ἠος*); cui opinioni nonnihil affert praesidii, quod ab Eustathio p. 501, 26 feminino genere interdum usurpari vocem *αἰών* traditum est et in Bekk. Anecd. p. 363, 17. accusativi brevior forma *αἰῶ* affertur, quae ab Hermanno ingeniose restituta est in Choeph. v. 350 quaeque facillime exsistere poterat ex **αἰόσα*, aegre revocatur ad nominativum *αἰών*. (Cf. Curtii Erlaeuterungen p. 63.) Ex huius stirpis locativo **αἰϜεσι* primum eiecta littera *σ* prodiit *αἰϜεί*, ut e **γένεσ-ι γένει*; contra abiecta vocali *ῐ* Lacones et Cretenses pronuntiabant **αἰϜές*, *αἰές* (sicut pro **λέγε-σι*, volgo *λέγεις*, pars Doriensium dicebat *λέγες*), denique pro *ς* substitutum est *ν ἐφελκυστικόν*: *αἰϜέν*, *αἰέν*, ut pro *λέγομες* (lat. legimus) plerique loquebantur *λέγομεν*. Ex his autem primis formis *αἰϜεί*, **αἰϜές*, **αἰϜέ*, **αἰϜέν* quomodo ortae sint omnes ceterae, sponte intellegitur. Quo in numero cum pleraeque formae unius dialecti fines nunquam egressae sint, *αἰεί*, *ἀεί*, *αἰέν* inde ab Homeri aetate propter diversae mensurae commoditatem in universam poesim Graecam receptae tragoediae quoque magnopere se commendabant.

Atque *Ἀθηναία* cum ante Euclidem archontem in inscriptionibus Atticis solum regnet,[41]) postea demum commutetur cum *Ἀθηνάα* et *Ἀθηνᾶ*, nemo sane in suspicionem vocaverit eam scripturam. Neque enim constat, num omnino poetarum tragicorum tempore iam exstiterit forma *Ἀθηνάα*, cuius primum, quantum sciam, exemplum invenitur C. I. n. 150, ex ol. 95, 3; neque si exstitit, in hunc locum convenit, quippe quae brevi vocali necessario pronuntietur.[42]) — Ceterum grammatici eiusmodi adiectiva substantivorum locum obtinentia Atticis praeter ceteras dialectos vindicant; cf. Bekk. Anecd. p. 73: *ὡραίαν· τὴν ὥραν· ἡ δὲ τοιαύτη τροπὴ Ἀττικοῖς ἰδία· Ἀθηνᾶ Ἀθηναία, ἴση ἰσαία.* ibid. 22: *ἁλμαίαν· τὴν ἅλμην· ὡς Ἀθηνᾶ Ἀθηναία, πύλη πυλαία, ὥρα ὡραία.* Schol. ad Nub. 614: *Ἀττικῶν ἐστι κτητικὰ λαμβάνειν ἀντὶ πρωτοτύπων, ὡς καὶ παρθενικὴ ἡ παρθένος.*[43]) Nimirum supplenda sunt haec fere substantiva: *Ἀθηναία θεά, Λακωνικὲ ἄνερ, παρθενικὴ νεῆνις* (ut Odyss. η, 20), *πυλαία τέχνη, ὡραία ὥρα* (ut Aret. sign. diut. 1, 4, 73), *ἰσαία μοῖρα.* Quamquam *Ἀθηναίη* et *παρθενική* iam in Homeri carminibus inveniuntur.

Sed pro *προναία*, Eum. 21, Hermannus, caussa et ratione non adiecta, scripsit *προνάα*. Parum recte, si quid video: aut enim, si sibi constare vellet vir praestantissimus, formam vere Atticam debebat restituere *πρόνοια* aut intactum relinquere proprium deae nomen, quod e **προνᾶια* (cf. *νᾱός, νήιον*) prorsus eodem modo prodiit, quo et ex eadem stirpe *περίναιος* et e **κᾶιω καίω*. Sic enim Harpocration: *προναία*, inquit, *Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος·*[44]) *ὠνομάζετό τις παρὰ Δελφοῖς Ἀθηνᾶ προναία διὰ*

41) Cf. Boeckh. Staatsh. d. Ath. II, p. 240.

42) Cf. Theocr. Idyll. XXII, 1.

43) Apud Aristophanem haec habes exempla: *Λακωνικοί* Nub. 186. P. 212. Ecc. 356. *Ἀχαρνικοί* A. 324. *Μεγαρικέ* A. 832. *Ἀθηναία* A. 828. 1653. Eq. 763. P. 271. *Σεληναίη* Nub. 614.

44) p. 69, 2. 14, 18; in libris et hic et alibi, v. c. in Aristog. 780, 17. Paus. 10, 8, 6. est *πρόνοια*.

τὸ πρὸ τοῦ ναοῦ ἱδρῦσθαι. Ταύτην δὲ Ἡρόδοτος ἐν τῇ η' προνηίην ὀνομάζει.[45]) Addunt alteram glossam Photius et Suidas: πρόνοια Ἀθηνᾶ· οἱ μὲν διὰ τὸ πρὸ τοῦ ναοῦ ἐν Δελφοῖς ἑστάναι αὐτὴν· οἱ δ' ὅτι προὐνόησεν, ὅπως τέκοι ἡ Λητώ. Iam quoniam apud omnes fere scriptores Atticos dea appellata esse videtur πρόνοια, Delphis autem προναίαν coli solitam esse luculentissime apparet e duabus inscriptionibus ab Ernesto Curtio in anecd. Delph. p. 77. et 78. editis, in quibus legitur *ΤΑΙΑΘΑΝΑΙΤΑΙΠΡΟΝΑΙΑΙ*, iure Dindorfius Athenienses coniecit singularem deae vim et curam sibi fingentes πρόνοιαν in suae linguae consuetudinem induxisse. Aeschylus vero non, ut oratores, id agit, ut volgari consuetudini eam vocem reddat quam accommodatissimam, sed verum ut appellet et proprium deae nomen; huic igitur relinquendum προναία.

§. 7.

λαός, ναός [νηός], ἵλαος.

Venimus ad aliud verborum genus quod cum certissimo nitatur numerorum firmamento, multo minus arti criticae exhibeat difficultatis: λαός, ναός, ἵλαος. Habere has formas antiquiores aliquantum propter ipsam vetustatem gravitatis et splendoris, non solum ex Aristophanis usu perspicitur, qui a vocibus cotidianis νεώς, λεώς ctt. non recedit nisi aut in canticis spiritus et magnificentiae plenis aut in sollemnibus quibusdam et ad tragicam maiestatem iocose accedentibus formulis: Eq. 163: τὰς στίχας ὁρᾷς τὰς τῶνδε τῶν λαῶν;[46]) Ran. 219 (cant.): χωρεῖ κατ' ἐμὸν τέμενος λαῶν ὄχλος 676 (c.): τὸν πολὺν ὀψομένη λαῶν ὄχλον. Nub. 306 (c.) ναοὶ δ' ὑψερεφεῖς καὶ ἀγάλματα.[47]) Th. 1148 (c.)

---

45) I, 92. VIII, 37. 39.

46) Cf. Il. Δ. 90: κρατεραὶ στίχες ἀσπιστάων Λαῶν.

47) Cf. v. 314: φράσον, τίνες εἴσ', ὦ Σώκρατες, αὗται Αἱ φθεγξάμεναι τοῦτο τὸ σεμνόν; μῶν ἡρῷναι τινές εἰσιν;

ἥκετ' εὔφρονες, ἵλαοι, πότνιαι, ἄλσος ἐς ὑμέτερον,[48] — sed etiam Sophocles et Euripides templa certe divina et sancta antiquiore ideoque sanctiore nomine ναός, quam volgari νεώς appellare maluerunt. Legimus igitur νεώς semel: Pers. 810; ναός semel apud Aeschylum olim exstabat: fr. 168. H., ubi ingeniose Dobraeus et Hermannus emendarunt ἄνοις; innumerabilibus autem in versibus Sophoclis et Euripidis. Similiter λαός et substantivi ναῦς genetivus ναός tam saepe et in diverbiis et in melicis partibus usurpantur, ut iam ex hac re facile colligas natura quasi eas formas adeo decere tragoediae gravitatem, ut in singulis singulare quoddam consilium et subtilius inter vocabula ναός et νεώς, λαός et λεώς discrimen cerni nullo pacto queat. Denique vox ἵλαος, quae omnino haud ita frequens est in poesi Attica, apud poetas tragicos non invenitur nisi in canticis: Aesch. Eum. 1040. Soph. OC. 1480.

At mirabitur fortasse quispiam, quid sit quod non hic quoque Ionica potius forma νηός, νηῶν antiquiores Atticorum litteras occupaverit; quamobrem nonnunquam has formas in Dorismo quem dicunt, numerare solent. At vero longe alia est ratio verborum καίω, ἐλαία ctt. quae tractavimus §. 5, alia horum vocabulorum. Illa enim ex Ionia in litteras Atticas migraverunt: haec in ipsa Atticorum lingua ceteris formis λεώς, νεώς, aetate antecesserunt; nihil autem ab huius gentis lingua magis abhorret coniunctione litterarum ηο; haec fuit caussa cur non requiescerent in Ionica genetivi forma οἰκῆος a nominativo οἰκεύς deducta (quam ipsam olim Atticam fuisse certissimum est,[49]) sed vocalium mensura transposita pronuntiarent οἰκέως; haec res effecit,

48) Thesm. 39. εὔφημος πᾶς ἔστω λαός cum mera sit imitatio Euripidis, qui Hec. 532. σῖγα, inquit, πᾶς ἔστω λεώς, | σίγα σιώπα, cumque in eadem formula Eccl. 39. etiam λεώς repetatur, recte Bergkius scripsisse videtur λεώς.

49) Lysias scilicet in orat. in Theomnestum §. 19. (Reisk. p. 361) e Solonis legibus haec excitat et quasi iam peregrina facta explicat: οἰκῆος καὶ δούλης τὴν βλάβην εἶναι ὀφείλειν.

ut nominum in *ις* exeuntium genetivos *πόληος* ctt. commutarent cum *πόλεως*; haec denique prohibuit ne unquam *λαός*, *ναός* formas inde ab antiquissimis temporibus traditas debilitarent in *ληός*, *νηός*, sed aut intactas et integras relinquerent aut statim converterent in *λεώς*, *νεώς*. Errant enim, qui inter $\overline{\alpha o}$ et $\overline{\varepsilon\omega}$ necessario interpositam esse opinantur mediam quandam formam $\overline{\eta o}$; immo *α*, quod cum accentu non acueretur, non ita distincte et accurate a sequenti vocali *ο* pronuntiando discerni poterat, uno et eodem tempore vocem in vocali *ο* diutius subsistere itaque eam vocalem sponte producere iussit, ipsum statim correptum et ut *ε* pronuntiari coeptum est.[50]) Quod ni esset, quo tandem pacto contigit ut Homerus diceret et *Ἀγέλαος*[51]) et *Ἀγέλεως*,[52]) nusquam diceret *ληός*, *Ἀγέληος*? quî evenit ut idem et *ἱκέταο*[53]) et *ἱκέτεω*[54]) usurparet, nunquam in ulla dialecto exiret genetivus in $\overline{\eta o}$? Ceterum ex illis Homeri exemplis, quae e maiore multitudine excerpsimus, apparet non ab Atticis, ut veteres docent, inventam esse eam mensurae conversionem, sed antiquitus traditam et ita ab Atheniensibus praeter ceteras dialectos servatam, ut voces *ναός*, *λαος* grandiorem decerent et digniorem orationem, legum inprimis ut videtur, reliquarumque formularum; commodiora vocabula *νεώς*, *λεώς* volgari tererentur sermone ideoque aliquanto demum post litterarum in usum reciperentur.[55])

Iam quid statuendum sit de tertio formarum genere quod passim in poetarum tragicorum codicibus occurrit: *νηός*, *νηῶν*, sponte intellegitur. In Atticis scilicet formis

50) Similiter e pluralis genetivo in *άων* effloruit *έων*; quae terminatio etiam apud Aristophanem occurrit: Nub. 401. *καὶ Σούνιον ἄκρον Ἀθηνέων*; Thesm. 329. *ἐκκλησιάσαιμεν Ἀθηνέων εὐγενεῖς γυναῖκες*; alter scilicet locus spectat ad Od. *γ*, 278, alter est cantici.

51) *χ*. 212. 241. — 52) *χ*. 131. 247. — 53) *Φ*. 75. — 54) *Ω*. 158. 187.

55) Archilocho nondum suppeditasse formam *ἵλεως*, i. e. a poesis elegantia eam tum usque alienam fuisse, Rennerus l. c. p. 219. bene docuit.

antiquioribus ναός, ναῶν si haud paullum, ut modo demonstravimus, inerat splendoris et gravitatis, nihil erat cur decurrerent ad voces mere Ionicas, nisi si singularis quaedam accederet epicae poesis species ac similitudo. Haec autem quoniam plane abest a paucis eis versibus, ubi eiusmodi voces inveniuntur: Aesch. Pers. 19 (anap.): οἱ μὲν ἐφ' ἵππων, οἱ δ' ἐπὶ νηῶν,[56] Sept. 62: σὺ δ' ὥςτε νηὸς κεδνὸς οἰακοστρόφος, qui versus paullo immutatus legitur apud Eur. Med. 523: ἀλλ' ὥςτε νηὸς κεδνὸς οἰακοστρόφος; Soph. fr. 699: ναῦται δ' ἐμηρύσαντο νηὸς ἰσχάδα; Eur. Iph. Taur. 1485: νηῶν τ' ἐρετμά, σοὶ τάδ' ὡς δοκεῖ, θεά: non dubito librariis potius, quam poetis genetivos Ionicos tribuere; dativum vero νηυσίν qui in cod. M. est Pers. 370., summo iure tacite editores removerunt; neque enim cur in illum locum conveniat forma Ionica perspicitur, et diphthongus ηυ in hac voce prorsus inaudita est apud Atticos.

Aliter, ut hoc statim adiciam, comparatae sunt eae formae ubi vocalem α non sequitur ο vel ω, sed α, ε, ι: νηί, νῆα, νῆες, νῆας, in quibus nihil obstabat quominus in Attica quoque dialecto vocalis α transiret in η. Quo factum est, ut νηί, νῆες usurparentur in sermone cotidiano, νῆα et νῆας, etsi alterum formarum genus ναῦ-ν et ναῦ-ς legitimo usu receptum est, non prorsus spernerentur, sed eo facilius in litteris aliquantum haberent auctoritatis, quod formis dativi singularis et nominativi pluralis νηί et νῆες optime respondebant. Quapropter quae leguntur in Aeschyli et Euripidis canticis: Supp. 744: δοριπαγεῖς δ' ἔχοντες κυανώπιδας | νῆας ἔπλευσαν ὧδ' ἐπιτυχεῖ κότῳ, Iph. Aul. 254: πεντήκοντα νῆας εἰδόμαν, ea non tam formis epicis adscripserim, quam antiquioribus Atticis, praesertim cum prorsus similes voces abunde suppeditent; habes enim apud Thucydidem νηίτης, habes in inscriptionibus Atticis[57])

---

56) Contra v. 39 recte traditum est καὶ ἐλειοβάται ναῶν ἐρέται.
57) Cf. Rennerum l. c. p. 166.

πρυνήιον, habes in antiquiore lingua λήιτος[58]) profectum illud ex λαός; e quo postea descendit ληιτουργός, λειτουργός.[59]) Vides igitur Atticum esse νῆας, Atticum ναός, sed abhorrere ab hac dialecto νάιος, quod in diverbiis nonnunquam legitur. Hoc igitur numerabimus et explicabimus in formis Doricis.

§. 8.
De vocibus κλῄς, κλῄω [κλείς, κλείω] similibus, terminationibus ῇς [εῖς], ῃ [ειν], ῃ [ει].

Optime in vocabulis κλῄς, κλῇθρον, κλῄω ctt., in quibus utrum rectius scriberetur ῃ an ει, multum disceptatum est, librorum manu scriptorum ambiguitatem compensavit et correxit grammaticorum certissima fides. Atque in codicibus quidem habemus:

κλῄς Aesch. Eum. 827. fr. H. 378. Soph. Oed. C. 1052. Tr. 1035. Eur. Bac. 448. Med. 1314. Tr. 493.

---

58) Cf. Et. M. p. 562. Moer. p. 252.

59) In his quoque vocabulis olim fuerat digamma. Ac de nominum λαός et ναῦς origine cf. Curt. Grundz. p. 325. et 281. Aedis autem nomen ναός, cuius digamma conspicitur in forma Aeolica ναῦος, tam prope et forma et significatione accedit ad verbum ναίω, i. e. νάσ-jω (cf. aor. ἐνάσθην), ut primam fuisse eius nominis formam νασ-Fός facile mihi persuaserim. Similiter sibilans ante spirantem eiecta est in genetivis Ἀίδα-ο ctt., qui orti sunt ex Ἀίδα-σjο, Ἀίδα-jο.

Fortasse etiam in adiectivo ἵλαος evanuit digamma. Radix enim huius vocabuli esse mihi videtur *is* (cf. Grundz. p. 359) quae continetur nomine ἵμερος, i. e. ἰσ-μα-ρος, cuiusque notio optandi, cupiendi, quam facile transire potuerit in benevolentiae significationem, vel Latini verbi cupiendi ostendit vis ac potestas quam obtinet in locutione „*cupere alicui*"; ergo e radice *is* descendit adiectivum quoddam *ἰσ-λός, cuius ampliores formae sunt *ἴσ-λα-Fος, ἵλᾱος, ἵλᾰος, ubi semper mansit longa vocalis ῑ mensura, et ἱ-λα-ρός, cuius ῑ paullatim correptum est (quemadmodum vox ἶσος, i. e. *FίσFος ab Atticis pronuntiabatur ἴσος). Bene cum hac explicatione congruit Aeolum ἴλλαθι; quae vero traditur altera forma ἔλλαθι, eam nullam esse Ahrensius (de dial. Aeol. 58) mihi probavit.

κλήω Aesch. Pers. 723. Sup. 956. Soph. fr. 635. Eur. Bac. 653. Hel. 977. Herc. F. 997. Rh. 304. Ph. 865.

ἐγκλήω Soph. Ant. 501.

κλῆθρον Aesch. Sept. 396. Soph. OR. 1287.[60]) 1294. Ant. 1186. Eur. Hel. 860. 1180. Herc. F. 332. 1029. Hip. 577. Iph. A. 149. 345. Iph. T. 99. 1304. Or. 1366. 1551. Ph. 114. 261.

κληδοῦχος Aesch. Sup. 291. Eur. Hip. 541. Iph. T. 131.

κληδουχεῖν Herc. F. 1288. Iph. T. 1463.

Contra diphthongus *ει* legitur in his versibus:

κλείω And. 502.

ἐγκλείω Hec. 1284.

ἀποκλείω Oed. R. 1388.

κλεῖθρον Soph. Oed. R. 1262. fr. 673. Eur. And. 951. Hel. 288. Hip. 808. Or. 1567. 1571. Ph. 64. 1058. fr. Er. II, 20.

Iam cum tanta sit librorum inconstantia cumque non verisimile videatur poetas vocabula haud ita augusta modo sic, modo aliter scripsisse sine certo quodam consilio, non mediocris momenti sunt, quae apud Photium ex optimo sine dubio antiquitatis fonte traduntur p. 168, 13: *κλῆσαι οἱ ἀρχαῖοι λέγουσιν, οὐ κλεῖσαι, καὶ κλῆδα· οὕτω καὶ οἱ τραγικοὶ καὶ Θουκυδίδης*, et in Crameri anecd. Oxon. 1, p. 224, 23: *κλείω. τοῦτο οἱ τραγικοὶ κλήω λέγουσιν· καὶ οἱ πεζολόγοι διὰ τοῦ η· καὶ Θουκυδίδης.*[61]) His igitur testimoniis multo plus tribuendum esse quam librariis, qui ut saepe suam scribendi consuetudinem in antiquorum verba intulerunt, quivis videt. Ergo hac quoque in re poetae tragici veterem rationem, quam recentiorum Atticorum morem sequi maluerunt; est enim hic diversarum formarum ordo et usus: prima forma *κληFίς* (lat. clavis), digammate eliso pronuntiari coepta est *κληΐς* (qua voce et Homerus utitur et Euripides antiquioris ille speciei praeter ceteros

---

60) M. *κλεῖθρον* (η superscr.); sed schol. legit *η*.

61) Adde Cram. anecd. 226, 6 *οἱ Ἴωνες κλήω διὰ τοῦ η· καὶ Θουκυδίδης καὶ τραγικοί.*

amator), et vocali correpta κλη*ίς*; ex hac demum voce simul ita profluxerunt et κλῄς et κλεῖς, κλείς, ut in litterarum quidem usu κλείς recentissima forma ante Euclidis aetatem latius patuisse non videatur.[62]) Similiter vero comparata esse κλῄω, κλῇθρον, κληδοῦχος non est quod demonstremus.

Prorsus idem evenit in substantivorum in -ευς nominativis pluralis, qui cum in fabularum manu scriptis raro scribantur -ῆς — inveni βασιλῆς Ai. 188. 390. βραβῆς El. 690. 709. Φωκῆς El. 1107. ἱππῆς Eur. Sup. 666. ἀριστῆς Eur. Phoen. 1226. — multo saepius -εῖς, non solum e Gregorii Cor. praecepto, qui p. 99. *Τὰς ἀπὸ τῶν εἰς ευς*, inquit, *εἰς εις πληθυντικὰς εὐθείας διὰ τοῦ ῆ γράφουσιν, ἱππῆς, βασιλῆς, Πλαταιῆς*, sed e Thucydidis, Platonis, Aristophanis libris plane cognoscimus nominativos in ῆς illa aetate solos litterarum in usu fuisse, quapropter recentiores formas a poetis tragicis prorsus abiudicare nequaquam dubitamus. Ut e κληϝίς manarunt κλῄς et κλεῖς, κλείς, sic e βασιλῆες, i. e. βασιλέϝ-ες, aut per contractionem βασιλῆς aut vocali η correpta βασιλέες, βασιλεῖς. Apparet igitur nihil esse perversius quam scripturam ῇς, quae ea litterarum Graecarum aetate, ubi ῆς ex εῖς productione satis mira natum esse credebatur, nonnullis viris doctis, ut Brunckio, probabatur, commendata illa grammaticorum quorundam erroribus, velut Eustathii, qui ad Il. p. 50, 18. sic eam rem explicat: *ἔθος τοῖς Ἀττικοῖς πολλάκις τὴν διὰ τοῦ ε καὶ ι δίφθογγον διὰ τοῦ η καὶ ι προάγειν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ ἱερῇς καὶ βασιλῇς καὶ ἱππῇς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ῥημάτων.*

Etiam terminationis έες, quae aetate sine dubio fere aequalis est alteri ῆς, pauca inveniuntur vestigia et apud Platonem Theaet. 169ᵇ Θησέες et apud Aeschylum Pers. 63:

---

62) Plane hunc ordinem convertunt veteres grammatici, utpote qui e formis volgaribus perperam ceteras studeant deducere; sic Greg. Cor. p. 100: *τρέπουσι δέ*, inquit, *τῆς ει διφθόγγου ἐν πολλοῖς τὸ ε εἰς η — οἷον κλεῖδα, κλεῖδα, κληίδα.*

τοκέες τ' ἄλοχοί θ' ἡμερολεγδόν in anapaestis, quos numeros quantopere adiuvet et expediat forma soluta, sponte perspicitur.[63]) Sed terminationem *-ῆες*, quae ipsa nonnunquam in codicibus occurrit metro plerumque repugnante, recte nunc editores commutant aut cum *-έες*: Pers. 580: *τοκέες τ' ἄπαιδες*, aut cum *-ῆς*: Ai. 959: *ξύν τε διπλοῖ βασιλῆς*; quippe quae forma illo tempore, ubi iam in *-ῆς* et *-έες* antiquitatis quaedam species et gravitas cernebatur, aeque obsoleta fuerit atque genetivi terminatio *-ῆος*, cuius praeter Solonis illa verba a Lysia excitata[64]) nullum in litteris Atticis reperitur vestigium ante Euripidem, quem non tam quid ipsa orationis natura et progressus postularet, subtili et liquido iudicio elegisse, quam quaesita quadam arte reconditissima quaeque congessisse iam veteres bene intellexerunt;[65]) apud hunc igitur in Iph. T. v. 436. legimus *λευκὰν ἀκτάν, Ἀχιλῆος | δρόμους καλλισταδίους.*[66])

In verborum plusquamperfectis duplicem libri habent terminationem: *η* et *ειν*, in persona I; legimus enim

ᾔδη Ant. 18.[67]) Oed. R. 433.[68]) El. 1115. Eur. Hip. 404. Rh. 952.

ᾔδειν Ant. 448. 1185. OC. 948. Eur. Cyc. 649. Tr. 655.

Atque posteriores quidem locos si consideramus:

Ant. 448: *ᾔδειν· τί δ' οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν.*
El. 1185: *ὡς οὐκ ἄρ' ᾔδειν τῶν ἐμῶν οὐδὲν κακῶν.*
OC. 948: *ἐγὼ ξυνῄδειν χθόνιον ὄνθ' ὃς οὐκ ἐᾷ.*
Cy. 649: *πάλαι μὲν ᾔδειν σ' ὄντα τοιοῦτον φύσει.*
Tr. 655: *παρεῖχον· ᾔδειν δ' ἁμὲ χρῆν νικᾶν πόσιν —*

---

63) Aperte falsum est *ἀολλέες* Philoct. 1469: *χωρῶμεν δὴ πάντες ἀολλέες.*

64) Cf. not. 49. — 65) Cf. §. 2. p. 198.

66) Iph. A. 1056. ipsa numerorum ratio pro *πεντήκοντα κόραι Νηρῆος* substitui iussit *Νηρέως*, quod post Seidlerum omnes receperunt editores.

67) Laur. A. habet *ᾔδειν*, sed *ᾔδη* legisse scholiastam manifestum est ex eius glossa: *ἀντὶ τοῦ ᾔδεα.*

68) In Laur. A legitur *ᾔιδει* superscripto *ν*.

mirum est ubique in locum vocis ᾔδειν, quippe quae nunquam posita sit ante vocalem, licere alteram formam ᾔδη substituere; certissime autem utra sit praeferenda intellegimus e veterum grammaticorum testimoniis, qui in antiquioris linguae usu solum plusquamperfectum in η fuisse diserte explanateque docent. Sic enim Eustathius 1946, 22: *παραδίδωσι γὰρ* inquit *Ἡρακλείδης ὅτι Ἀττικοὶ τοὺς τοιούτους ὑπερσυντελικοὺς ἐν τῷ ἦτα μόνῳ περατοῦσιν, ᾔδη λέγοντες καὶ ἐνενοήκη καὶ ἐπεποιήκη. καὶ οὕτω φησὶ Παναίτιος ἔχειν τὰς γραφὰς παρὰ Πλάτωνι· καὶ Θουκυδίδης δὲ κέχρηται τῷ τοιούτῳ Ἀττικῷ ἔθει.*[69]) Quae certissima auctoritas utique vincere debet librorum ambiguitatem, praesertim cum optime ea lex congruat non solum cum Aristophanis, Thucydidis, Platonis consuetudine, sed cum ipsa illarum formarum origine. Etenim quoniam plusquamperfecti formae compositae sunt e perfecti stirpe et radicis *ἐς*, quae inest in verbo substantivo *εἰμί*, imperfecto *ἔσ-α* (cf. lat. er-am), fieri non potuit quin antiquissimae formae quales exstant cum in universa dialecto Ionica[70]) tum in Homeri carminibus: *ἐ-τεθήπ-εα* Od. ζ 167. *ἐ-πεπήγ-εα* (lat. pe-pig-eram) more legitimo contraherentur in *ἐτεθήπη*, *ἐπεπήγη*. Porro consentaneum est alterius personae terminationem esse *εας*, *ης*. Quamquam huius personae unum tantummodo exstat apud poetas tragicos exemplum:

Ant. 447: *ᾔδης τὰ κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;* ubi in La. est *ᾔδεις*. — In tertia denique persona, quae proprie exibat in *εε* et *εεν*, deinde his vocalibus contractis in *ει* et *ειν*,[71]) poetae Homeri insistentes vesti-

---

69) Cf. praeterea Moer. p. 173. Et. M. 419, 10. 28.

70) Cf. Apollon. Dysc. de adv.: *τὸ ᾔδειν παρ' Ἴωσιν λεγόμενον ᾔδεα, ἐπεποιήκειν ἐπεποιήκεα, καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια.*

71) Cf. Greg. Cor. p. 121: *καὶ τὸ ᾔδειν ἀντὶ τοῦ ᾔδει, καὶ ἐτετύφειν ἀντὶ τοῦ ἐτετύφει Ἀττικόν· χρῶνται γὰρ ἐπὶ τῶν ὑπερσυντελικῶν τοῖς πρώτοις προσώποις ἀντὶ τῶν τρίτων.*

giis [72]) solius metri ratione habita ει collocant ante consonas, ειν ante vocales: [73])

Philoct. 1010: ὃς οὐδὲν ᾔδει πλὴν τὸ προςταχθὲν ποιεῖν.
Ion. 1361: ᾔδει δὲ θνητῶν οὔτις ἀνθρώπων τάδε.
Ion. 1187: κοὐδεὶς τάδ' ᾔδειν· ἐν χεροῖν ἔχοντι δέ..

Quae praeterea in uno Sophoclis versu invenitur, et ne hoc quidem satis tuta, tertia persona ᾔδη, OR. 1525, ubi in cod. La. scriptum est ᾔιδῃ, ea in dialecto Dorica usitata et legitima est, in Homeri carminibus Aristarcho sane probata,[74]) a vetustioribus Atticis utique aliena — vix ullum enim eius formae reperias certum exemplum —, a recentioribus, apud quos ita scribi Choeroboscus [75]) testatur, fortasse ad reliquarum formarum ᾔδη, ᾔδης similitudinem iterum ficta. Prorsus vero perversa est Elmsleyi opinio,[76]) neque ᾔδει neque ᾔδειν neque ᾔδη, sed adiecto ν ἐφελκυστικῷ ᾔδην scribendum videri, quae coniectura plane nulla nititur aut codicum aut grammaticorum aut certae analogiae auctoritate.

Sed quam caute ac circumspecte his in rebus adhibenda sint ea grammaticorum testimonia quae non aperte ad poetarum tragicorum vel certe ad antiquiorum scriptorum orationem pertineant, manifestum est in indicativi medii altera persona; quae in codicibus ita tantum non semper exit in ῃ, ut in suspicionem ea scriptura vocari vix possit, nisi gravissimam movissent dubitationem, quae tradidit Greg. Cor. p. 118: Ἀττικῶς, inquit, ἐκφέρεται διὰ τῆς ει διφθόγγου τῶν παθητικῶν ὁριστικῶν τὰ δεύτερα πρόσωπα, ὡς τὸ „ζηλωτὸς ἔσει" ἀντὶ τοῦ ἔσῃ.[77])

---

72) Cf. Il. Ψ 691: Ἑστήκειν· αὐτοῦ γὰρ ὑπήριπε φαίδιμα γυῖα.

73) Tertiae personae formae ᾔδει et ᾔδειν caussa fuisse videntur, cur etiam in ceteris personis paullatim existeret diphthongus ει.

74) Eust. p. 419, 24.

75) Choerob. 1287: τὸ ᾔδη ἐγὼ τῆς παλαιᾶς Ἀτθίδος ἐστί, τὸ δὲ ᾔδη ἐκεῖνος τῆς νέας Ἀτθίδος ἐστίν.

76) ad Acharn. 35.

77) Adde Eust. 1723, 20. Suid. s. v. ἅπτεσθαι. Schol. ad Aristoph. Ran. 40.

Ac profecto in comoediae usum eam terminationem cecidisse ex Aristophanis cod. Rav. intellegimus in quo saepenumero ita scriptum est. Quapropter primus Brunckius Dawesii auctoritatem secutus in medii futuris revocavit diphthongum: φανεῖ ctt.; praesentia addidit Porsonus. At unde petita sunt ista grammaticorum praecepta? A comicis poetis exempla sua se sumpsisse aperte profitentur Eustathius [78]) et Choeroboscus, cuius verba postea adscripturi sumus; ab oratoribus proficiscitur, nisi fallor, Gregorius; haec enim in Isocratis or. V. (Philipp.) §. 69. (Steph. p. 96 A) legimus: „οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἔσει ζηλωτός, ἀλλὰ καὶ σὺ σαυτὸν μακαριεῖς." Aliam autem esse comicorum et oratorum orationem, aliam tragicorum, iterum iterumque cognovimus. Quod vero Porsonus [79]) ad grammaticorum fidem confirmandam adiecit: duarum formarum optionem si Attici habuissent, quid potius eos agere debuisse quam ut diversis contractionis rationibus adhibitis indicativum discernerent a coniunctivo, alteri tribuentes ει, η alteri, id a linguae legibus plane abhorret. Neque enim pro accuratissima illa sententiarum Graecarum structura unquam confundi poterant indicativus et coniunctivus, neque adeo anxie vitatur duarum formarum similitudo — ut in his ipsis temporibus verba in -άω utique scribuntur τιμᾷ ctt. sive indicativo opus est sive coniunctivo; — neque omnino, idque summum est, libera illa optio erat quam fingit Porsonus. Non verum est, quod illi statuunt, recentissimis demum saeculis per errorem quendam pro ει substitutum esse η, sed e prima forma τύπτε-αι, i. e. τύπτε-σαι necessario factum est τύπτηι (quod iam in Homeri carminibus interdum occurrit); e τύπτηι demum, sive τύπτῃ, correpta vocali natum est τύπτει, sicut e κληίς κλείς. Antiquiorem ergo hac quoque in re servaverunt formam poetae tragici, recentiorem utpote in sermone cotidiano usitatam adsci-

78) l. c. ὡς καὶ ἐν τοῖς τοῦ κωμικοῦ πέφηνεν.
79) Praef. ad Hecub. p. 4.

verunt oratores et poetae comici. Recentissima denique aetate cum multa alia, v. c. *ἐλαία*, *ναός*, tum terminationem *η* ab antiquissimis scriptoribus recuperaverunt ac redintegrarunt, *ει* non reliquerunt nisi in tribus verbis: *βούλει*, *οἴει*, *ὄψει*.

Restat ut breviter commemoremus Choerobosci praeceptum, quod quoniam non prorsus integrum est, pro nostra sententia afferre noluimus. Legimus in Bekk. Anecd. III, p. 1290. haec: *οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπὶ τῶν βαρυτόνων καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης συζυγίας τῶν περισπωμένων τὸ τρίτον πρόσωπον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος δεύτερον ποιοῦσι παθητικόν, οἷον τύπτω τύπτεις τύπτει τύπτομαι τύπτει Ἀττικῶς διὰ τῆς ει διφθόγγου· καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ τοῦ βούλω βούλεις βούλει γίνεται βούλομαι βούλει Ἀττικῶς διὰ τῆς ει διφθόγγου, ὡς παρὰ Μενάνδρῳ·*

βούλει Κνήμων εἰπέ μοι.

καὶ πάλιν ποιῶ ποιεῖς ποιεῖ ποιοῦμαι ποιεῖ Ἀττικῶς διὰ τῆς ει διφθόγγου· πάντως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦτο ποιοῦσιν· ἀλλὰ ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ πεζολόγοι· ἐπεὶ οἱ τραγικοὶ τοῦτο οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τοῖς κοινοῖς. Verba *πάντως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦτο ποιοῦσιν: ἀλλὰ ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ πεζολόγοι*, quoniam sic a scriptore profecta esse non possunt, Reisigius[80]) hac fretus occasione medela sane gravissima efficere studuit ut illa non solum inter se melius cohaererent, sed cum ceteris grammaticorum praeceptis ab omni parte congruerent: lacuna nimirum interposita inter *τοῦτο ποιοῦσιν* et *ἀλλὰ ἀκολουθοῦσι* extremam paragraphum contendit non pertinere ad hoc praeceptum, sed ad aliam quamlibet rem, quam exponi desitam esse opinatur his fortasse verbis: *οὐ μόνον οἱ κωμικοὶ τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ πεζολόγοι* ctt. At quis ad extremum lacunae remedium decurrerit, si ulla relinquitur lenioris emendationis

---

80) Praef. ad Oed. Col. p. 22.

spes? Melius sane, opinor, et librorum scripturae et scriptoris sententiae consulemus si pro πάντως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι scribemus πάντως δὲ οἱ κωμικοί; sic et Choerobosci oratio bene procedit: „τύπτει *non solum poetae comici dicunt — etsi horum praeter ceteros ea lex est — sed etiam prosae scriptores: una ars tragica aliam sequitur rationem*“ neque reliqui grammatici pugnant; hi enim, qui mos est Atticistarum, ab Aristophane et oratoribus Atticismi normam petunt; ille idem facit, sed unam adiungit exceptionem. At hoc quidem utut est, recentiorem et volgarem terminationem -ει contra omnem librorum auctoritatem poetis tragicis propter ea obtrudendam esse grammaticorum praecepta quae de universa dialecto Attica, comicorum inprimis et oratorum, dicta sint, non disertis et expressis verbis tragicorum spectare consuetudinem significentur, pernego.

§. 9.

De singulis quibusdam nominum et verborum formis: -οισι, -αισι [-ησι]; -ατο.

Terminationum οισιν et αισιν usus tam frequens et notus est cum apud omnes poetas Graecos tum in Aeschyli Sophoclis Euripidis fabulis, ut de his copiosius disserere nullo modo opus sit. Multum nimirum numerorum elegantiam adiuvit breviorum et longiorum formarum varietas, quae illa aetate etsi in ipso vitae cotidianae usu dudum exstinctae erant, a Platone poetarum illo multis in rebus imitatore interdum usurpabantur, in inscriptionibus usque ad Euclidem archontem scribi solitae sunt.[81]) Sed ob eam ipsam rem, quod vel in his terminationibus antiquitatis quaedam species et gravitas cernebatur, formam etiam vetustiorem ησιν in fabulis Atticis nisi in sententiis epici coloris ac splendoris plenis non feremus. Nam etsi minime ignoramus, hanc quoque formam pro artissima illla

81) Vide Renner l. c. p. 211 sq.

quam supra exposuimus cum dialecto Ionica necessitudine in inscriptionibus Atticis interdum occurrere, v. c. C. I. I. 71, col. 6. 5—10: τοῖσι μύστησιν καὶ τοῖς ἐπόπτησιν ctt.:[82]) apud poetas certe epica quadam eam splendere vi ac specie locupletissimus est testis Aristophanes, qui quotiescunque terminatione ησιν utitur, vaticinia utique vatumque gravitatem imitatur: Equit. 197—200:

> Ἀλλ' ὁπόταν μάρψῃ βυρσαίετος ἀγκυλοχήλης
> γαμφηλῇσι[83]) δράκοντα κοάλεμον αἱματοπώτην,
> δὴ τότε Παφλαγόνων μὲν ἀπόλλυται ἡ σκοροδάλμη,
> κοιλιοπώλησιν δὲ θεὸς μέγα κῦδος ὀπάζει.

Av. 867: (εὔχεσθε) ὄρνισιν Ὀλυμπίοις καὶ Ὀλυμπίῃσι
πᾶσι καὶ πάσῃσιν.
Av. 978: αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι...
P. 1064: οἵτινες ἀφραδίῃσι θεῶν νόον οὐκ ἀΐοντες...

Num igitur veri simile est sine certo quodam consilio formam vetustissimam a poetis tragicis adhibitam esse? Iam in his Aeschyli Sophoclis Euripidis versibus libri optimi habent ησιν:

Aesch. Prom. 727: ἐχθρόξενος ναύτῃσι, μητρυιὰ νεῶν.[84])
Sept. 460: πίλαισι Νηΐστῃσι προςβαλεῖν λόχον.
Sept. 603: ναύτῃσι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινί.
Pers. 189: τεύχειν ἐν ἀλλήλῃσι. παῖς δ' ἐμὸς μαθών ctt.[85])
Ag. 654: ναῦς γὰρ πρὸς ἀλλήλῃσι Θρῄκιαι πνοαὶ | ἤρεικον.
Choeph. 569: τί δὴ πύλῃσι τὸν ἱκέτην ἀπείργεται;
Eumen. 706: οὔτ' ἐν Σκύθῃσιν οὔτε Πέλοπος ἐν τόποις.
Soph. El. 1141: ἀλλ' ἐν ξένῃσι χερσὶ κηδευθεὶς τάλας.

---

82) Cf. Renner l. c. p. 164 sq.

83) Cf. Il. Ν. 200: μετὰ γαμφηλῇσιν ἔχοντα.

84) Eust. p. 560, 19. tradidit ναύταισιν. Ceterum quod v. 6. M. habet: ἀδαμαντίναις πέδῃσιν ἐν ἀρρήκτοις πέτραις, aperte falsum est.

85) Pers. 460. ubi volgo legebatur πέτρῃσι, in M. est πέτροισι. Omnino quam saepe a librariis propter soni similitudinem confundantur αισι, οισι, notum est.

fr. 499: *λεπτῆς ἐπὶ ῥοπῇσιν ἐμπολὰς μακράς.*[86])
Phil. 1457 (anap.): *κρᾶτ' ἐνδόμυχον πληγῇσι νότου* (*ἐτέγχθη*).
Ant. 589 (cant.): *δυςπνόοις ὅταν* | *Θρῄσσῃσιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς.*
Ant. 984 (c.): *τράφη θυέλλῃσιν ἐν πατρῴαις* | *Βορέας.*
fr. 795 (c.): *Βουθοίη Δρίλωνος ἐπὶ προχοῇσιν ἐνάσθη.*
Eur. Tr. 1117 (c.): *μέλεα πάθεα* * *τρωῇσιν*, Musgr. *ῥοῇσιν.*

Haec si consideraveris, iure primum miraberis quid sit quod quaesitior illa et magnificentior forma in nullo legatur Aeschyli cantico, apud Euripidem reconditae antiquitatis amatore non inveniatur nisi in uno versu eoque aperte corrupto? Tum autem in omnibus eis locis quos exscripsi quidnam insit sive artis epicae simile sive singularis consilii plenum prorsus non assequor. Nam simpliciter in plerisque et tranquille procedit diverbii oratio; cantica vero Sophoclis summo sane nitent splendore et spiritu, sed lyrico illo et ad sollemnem Pindari maiestatem multo propius accedenti quam ad epicam poesim; Pindarus autem quamvis multis carmina sua illustret vocabulis vocabulorumque formis mere Ionicis, nusquam utitur dativis in *ῃσιν* exeuntibus.

Accedit quod mirum quantum hac ipsa in re peccavit librariorum sive incuria e recentiorum temporum pronuntiatione qua $\overline{\varepsilon\iota}$, $\overline{\alpha\iota}$, $\overline{o\iota}$, $\bar{\eta}$ non multum discrepare solebant, orta, sive nimis diligens formarum Homericarum imitatio; saepissime profecto praeter eos locos quos attulimus in nonnullis codicibus inveniuntur *σμερδνῇσι*,[87]) *ῥίζῃσιν*,[88]) *ζεύγλῃσι*,[89]) *ἄλλῃσι*,[90]) *δεσποσύνῃσι*,[91]) ctt.; ut omittamus

86) Meinekius et Dindorfius recte emendaverunt *ἐπὶ ῥιπῖσιν.* — Pro *λεπτῆς* omnes ut par est restituunt *λεπταῖς.*
87) Prom. 355. apud Eust. p. 579, 20.
88) Prom. 365. G. Lips. 1.
89) Ibid. 463. Lips.
90) Ibid. 774. Vit. Vind. 3.
91) Pers. 587. Vit.

quam facile in illis quoque locis plerumque explicetur error e litterarum antecedentium vel sequentium natura (v. c. Νηίστῃσι, ἀλλήλῃσι, πληγῇσι, Θρήσσῃσιν). — Quae cum ita sint, similiter iudicamus de terminatione ῃσιν atque §. 7. iudicavimus de genetivo νηός: poetas tragicos in una requievisse forma antiquiore ideoque graviore: -αισι, ναός, vetustiorem ac paene oblitteratam ῃσι, νηός vitasse.[92])

In verborum optativis terminationem -ατο (quam non ad loquendi facultatem expediendam e -ντο factam sed ex -αντο natam esse nunc quidem constat) secundum solam metri commoditatem substitui pro volgari terminatione -ντο, nullo singulari consilio ac vi, sponte ex Aeschyli et Sophoclis exemplis, in quibus admodum pauca aliquantum habent ponderis et dignitatis, apparebit:

Sept. 552: ἦ τἂν πανώλεις παγκακῶς τ' ὀλοίατο.
Pers. 360: δρασμῷ κρυφαίῳ βίοτον ἐκσωσοίατο.[93])
Pers. 369: ὡς εἰ μόρον φευξοίαθ' Ἕλληνες κακόν.
Pers. 451: φθαρέντες ἐχθροὶ νῆσον ἐκσωζοίατο.
Sup. 754: εἰ σοί τε καὶ θεοῖσιν ἐχθαιροίατο.
Choeph. 484: κτιζοίατ'· εἰ δὲ μή, παρ' εὐδείπνοις ἔσῃ.
Sup. 695 (cant.): μοῦσαν θείατ' ἀοιδοί.[94])
Soph. OR. 1274: ὀψοίαθ', οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο.[95])
Ai. 842: πρὸς τῶν φιλίστων ἐκγόνων ὀλοίατο.
OC. 44: ἀλλ' ἵλεῳ μὲν τὸν ἱκέτην δεξαίατο.
OC. 945: κἄναγνον οὐ δεξοίατ' οὐδ' ὅτῳ γάμοι ctt.
OC. 602: πῶς δῆτά σ' ἂν πεμψαίαθ', ὥςτ' οἰκεῖν δίχα;
OC. 921: οὐδ' ἄν σ' ἐπαινέσειαν, εἰ πυθοίατο.
El. 211: (cant.) μηδέ ποτ' ἀγλαΐας ἀποναίατο.

---

92) Ne quis etiamnunc Atticorum αισιν ex Ionum ῃσιν ortum esse existimet vel ῃσιν ex αισιν: utrumque profectum est ab antiquiore forma ᾱισι, alterum correpta vocali ᾱ, alterum mutata in η.

93) Sic recte Blomfieldius pro ἐκσωσαίατο.

94) Ingeniosa Hermanni coniectura pro θεαί τ'.

95) Inauditam codicum scripturam ὀψαίατο excusari irae excandescentia M. Seiffertus mihi non probabit.

Non autem hanc terminationem alienam esse a dialecto Attica praeter grammaticorum [96]) et inscriptionum [97]) testimonia aperte demonstrant Thucydides, qui in plusquamperfecto potissimum faciliore illa forma utitur, et Aristophanes,[98]) qui aeque ac tragici poetae et Homerus [99]) optativum ea terminatione ad numerorum rationem reddit accommodatiorem; ipsa scilicet illorum vocabulorum natura utpote iambica (δε̄ξοῑᾰτŏ, ŏλοῑᾰτŏ) optime quadrat in trimetri iambici ordinem, a canticorum metris adeo abhorret, ut apud Aeschylum et Sophoclem inter XIV eius terminationis exempla II sint canticorum, diverbiorum XII, apud Pindarum unum eiusmodi exstet verbum *μεμναίατ'* fragm. 292. Bö. 70. Bgk. (Mo. p. 489).

CAPUT III.

DE VOCIBUS EPICIS ET DORICIS.

Absolutis vocabulis Atticis antiquioribus, de quibus, cum non raro inter se pugnarent librorum fides et grammaticorum auctoritas, copiosius interdum disserendum erat, transgrediamur ad formas e p i c a s quae dicuntur; quo quidem nomine omnes comprehendimus eas formas in dialecto Attica non usitatas, quae quoniam in Homeri carminibus inveniuntur, ex his sumptae esse si non debeant, at possint. Haec autem verba quia et metri ratione pleraque ab omni artis criticae suspicione defenduntur et unam dumtaxat omniumque fere communem requirunt explicationem, brevius nunc singula enumeraturi sumus; de universa omnium for-

96) Cf. Moer. p. 154.

97) e. c. Rangabé 90, 250: *ἐτετάχατο.*

98) Apud A r i s t o p h a n e m haec habemus: Eq. 662. *γενοίαθ'*. N. 1199. *ὑφελοίατο.* Av. 1147. *ἐργασαίατο.* Lys. 42. P. 209. *αἰσθανοίατο.*

99) Homerus in optativo solis his utitur formis.

marum peregrinarum ratione et condicione extrema hac disputatione pauca adiciemus. Hoc tantum commemoro Euripidis me exempla numero paene infinita nunc quidem non allaturum esse nisi si ad Aeschyli et Sophoclis orationem explicandam ex his quoque aliquid redundaturum sperem utilitatis; accuratius vero me collaturum ea quae Pindarus similia dixit; quantum enim Euripides, ut iam saepius significavimus, singulari quodam quaesitarum et plane peregrinarum vocum studio adductus ab ea norma quam Aeschylus et Sophocles constituerant recessit, tantum ad tragoediae usum illustrandum valet poesis lyricae similitudo.

Iam primum enumeramus

§. 10.

Voces non contractas,

quae etsi ex parte apud Atticos quoque olim fuisse in usu debent, illa tamen aetate sine dubio adeo in ipsa hominum lingua evanuerant ut non iam viderentur ex antiquiore tempore esse servatae, sed peregrinitatis utique prae se ferrent speciem. Quo in numero ἀείρω, ἀεικής, ἀείδω, φάος, ῥέεθρον ita universae poesi Graecae probata sunt, ut haec praeter formas volgares αἴρω, αἰκής, ᾄδω, φῶς, ῥεῖθρον et in canticis et in diverbiis nullo interposito nisi metri discrimine usurparentur. Habes igitur

ἀείρω Ag. 1525. (anap.) Pers. 661. (cant.) Sept. 759. (c.) Trach. 216. (c.) Ant. 418 (div.).
ἀεικής Prom. 97. (a.) 525. (d.) 1042. (a.)
ἀείδω Ag. 16. (d.) 708. (c.) ἐπαείδω Ag. 1021. (c.)
ἀοιδή Eum. 944. (a.) Ag. 979. (c.) Ant. 883. (d.)
ἀοιδός et φάος saepissime inveniuntur.
ῥέεθρον Agam. 210. (c.)[100]) Pers. 497. (div.) OC. 687. (c.) Ant. 105. (c.) 1124. (c.)

100) Dindorfius in hoc loco aperte corrupto Porsonum secutus scripsit ῥείθροις.

Ceterum in omnibus his vocabulis littera spirans olim eiecta est. Ac de verbi *ἀείρω* radice *σFερ* cf. Grdz. p. 318., de adiectivi *ἀεικής* rad. *jικ* Grdz. p. 587.; *ἀείδω* antiquissimis temporibus pronuntiatum esse *ἀFείδω* perspicimus e voce Boeot. *ἀFυδός*; [101]) *ῥέεθρον* (*ῥέFεθρον*) aperte descendit e rad. *ῥυ*, quae manifesta est in adiect. verb. *ῥυτός*; in nominum *φάος* autem (i. e. *φάFος*, Aeol. *φαῦος*) et *φῶς* usu et discrimine poetae imitantur Homerum; hic scilicet sicut *φόως* non usurpat nisi in accusativo et nominativo, in ceteris casibus adhibet *φάος*, sic illi vocabuli *φάος* omnibus utuntur formis, vitant nominis *φῶς* casus obliquos *φωτός* et *φωτί*.

Solis canticis anapaestisque accommodata sunt

ἀίσσω OC. 1499. Tr. 843. (contra *διᾴσσει* OR. 208 (c.)[102])

Ἀίδης, quod tam saepe praeter formam volgarem *Ἅιδης* in canticis legitur, ut singula persequi longum sit. Etiam in hoc nomine digamma olim fuisse (quod sponte ad radicem *Fιδ*: *ἈFίδης* nos ducit) diu intellectum est.

ἄεθλον, proprie *ἄFεθλον*,[103]) Tr. 506.

ἀέκων (*ἀFέκων*)[104]) Supp. 40. *ἀεκούσιος* Tr. 1263 (an.).

ἀέλιος, Lacon. *ἀβέλιος*[105]) OC. 1245. Ant. 100. 809.[106]) Sed sicut Pindarus pro sola numerorum condicione et *ἀέλιος* dixit (v. c. Ol. VII, 58.) et *ἅλιος* (Nem. VII, 73), ne tragici quidem poetae alteram formam *ἅλιος* spreverunt;

---

101) Cf. Ahrens. d. d. Aeol. p. 171.

102) Pers. 492. cum in cod. M. traditum sit *ἴησ'*, recte Dindorfius reiecta scriptura volgari *ἧιξ'* scribit *ἴησ'*. Qui vero unus restat locus diverbiorum, Eur. Hec. 31: *Ἑκάβης ἀίσσω, σῶμ' ἐρημώσας ἐμόν*, in hoc, quoniam diverbiorum sola est forma *ᾄσσω*, non dubito quin restituendum sit *ἀνᾴσσω*.

103) Cf. Curt. Grundz. p. 224.

104) ibid. p. 126.

105) Cf. Ahrens. de dial. Dor. 48.

106) Sine dubio mendosum est Soph. fr. 772. *Ἠελίοιο κτείρειε ἐμέ*; quod Brunckius sic emendavit: *ἥλιος οἰκτείρειέ με*.

cf. Eumen. 926. Tr. 96. 835, ubi summa iniuria Dindorfius correpta prima syllaba scripsit ἀέλιον.

Ποσειδάωνα Tr. 502. metro commendatur pro codicis Laur. scriptura Ποσειδῶνα: ἢ Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας. Oed. C. 1493: ἐναλίῳ Ποσειδαονίῳ θεῷ cf. Pind. Nem. V, 37: γαμβρὸν Ποσειδάωνα. Ol. VI, 29. P. IV, 45. ctt.

ἀδελφεά, i. e. ἀδελφεϜ-ja, e quo ἀδελφ-ή similiter ortum est atque δένδρον e δένδρεον, i. e. δένδρεϜ-ον: OR. 160. OC. 535. ἀδελφεός Sept. 974.[107]) Quorum vocabulorum gravitas et sollemnitas vel ex eo apparet quod Pindarus spretis vocibus volgaribus his solis formis utitur.

ὀκριόεσσα (i. e. ὀκριο-Ϝετ-ja) Sept. 300.

στονόεσσα Pers. 1053. OR. 186. στονόεντα Ant. 1145.

αἱματόεντας Sup. 1045. αἱματόεσσα Ag. 698. Ch. 468.

ἁλμιόεντα Sup. 844. ex Hermanni coniectura.

ἀνεμοέντων Ch. 592. ἀνεμόεσσα Tr. 953. ἀνεμόεν Ant. 354.

νιφόεντος OR. 473.

πτερόεσσα OR. 509.

μαρμαρόεσσα Ant. 610.

Adiectiva in εος et οος exeuntia quamvis et in canticis et in diverbiis inveniantur, minime tamen utriusque generis eadem est ratio atque condicio: in canticis scilicet sive unam efficit syllabam illarum vocum terminatio sive re vera binae et audiuntur et metro exprimuntur syllabae, utique exstat diaeresis quae vocatur; contra in diverbiis e diversa numerorum natura diversa effloruit scriptio. Habemus enim diaeresis et pronuntiatae et scriptae exempla haec in canticis:

OC. 1051: θνατοῖσιν, ὧν καὶ χρυσέα...

El. 510: παγχρυσέων δίφρων.

OR. 158: εἰπέ μοι, ὦ χρυσέας τέκνον Ἐλπίδος, ἄμβροτε Φάμα.

---

107) Sept. 576. librorum scriptura: καὶ τὸν σὸν αὖθις πρόςμορον ἀδελφεόν aperte mendosa est.

ibid. 187: ὧν ὕπερ, ὦ χρυσέα θύγατερ Διός...
Ant. 102: ἐφάνθης ποτ', ὦ χρυσέας | ἁμέρας βλέφαρον.

In quibus exemplis tria illa quae extremo loco posui altera splendent poesis et epicae et lyricae similitudine: correpta vocali ῠ; cf. Pind. Pyth. IV, 4: ἔνθα ποτὲ χρῠσέων Διὸς αἰετῶν πάρεδρος.

Contractio pronuntiatur, non scribitur in his versibus: Soph. fr. 479, 3: χαλκέοισι κάδοις δέχεται, et ibid. v. 7: γυμνὴ χαλκέοις ἅμα δρεπάνοις, in systemate anapaestico.

Nullum vero neque in fabularum canticis neque in poetarum lyricorum carminibus reperias vestigium scripturae χρυσοῦς, χαλκοῖς, quae forma volgaris a carminum melicorum maiestate longe abhorret.

Contra in diverbiis pronuntiatio et scriptio plane inter se ita respondent, ut prorsus absit synizesis elegantia. Habes igitur

Sept. 434: χρυσοῖς δὲ φωνεῖ γράμμασιν Πρήσω πόλιν.
El. 711: χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ᾖξαν· οἱ δ' ἅμα...
OC. 1591: χαλκοῖς βάθροισι γῆθεν ἐρριζωμένον.
Ant. 699: οὐχ ἥδε χρυσῆς ἀξία τιμῆς λαχεῖν;
Tr. 683: χαλκῆς ὅπως δύσνιπτον ἐκ δέλτου γραφήν...
Soph. fr. 767: χρυσῇ μακέλλῃ Ζηνὸς ἐξαναστραφῇ.
Choeph. 686: νῦν γὰρ λέβητος χαλκέου πλευρώματα.
Ant. 430: ἔκ τ' εὐκροτήτου χαλκέας ἄρδην πρόχου..
Tr. 556: θηρός, λέβητι χαλκέῳ κεκρυμμένον.
Tr. 1099: δεινῆς Ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων...
Soph. fr. 429: καὶ πλῆρες ἐκπιόντι χρύσεον κέρας.
ibid. 731: ἐρρηξάτην ἐς κύκλα χαλκέων ὅπλων.

Eodem pertinet Tr. 769: χιτὼν ἅπαν κατ' ἄρθρον· ἦλθε δ' ὀστέων...

Prorsus eadem est condicio ac distributio nominum νόος, ῥόος, et eorum adiectivorum quorum altera pars est νόος, ῥόος, ζόος, σόος, πλόος, πνόος, σκόος. Habemus enim

Tr. 844: προςέβαλε, τὰ δ' ἀπ' ἀλλοθρόου; cf. antistrophae v. 855. ἀπέμολε πάθος οἰκτίσαι. Quo in versu malo synizesin statuere sane haud ita volgarem sed poetarum lyricorum consuetudine optime confirmatam, quam cum Erfurdtio et Dindorfio inferre formam contractam ἀλλόθρου in canticis plane inauditam.

Secuntur pronuntiatae diaeresis in canticis exempla satis multa: νόος Phil. 1209. νόον Prom. 163. ἁμαρτίνοος Sup. 542. πρόνοον ibid. 969. κουφονόων Ant. 343. 617. δορυσσόοις Sept. 125. ἀντιπνόους Ag. 149. ἀδυπνόων El. 480. δυςπνόοις Ant. 587. μιξοθρόου Sept. 331. δύςθροον Pers. 941. 1077. πολυθρόοις Sup. 820. δαμοθρόους Ag. 1409. φυσίζοον Sup. 585; — in anapaestis: ἀλλοθρόοις Sup. 973. οἰωνόθροον Ag. 56; — in diverbiis: νόον Choeph. 742. ῥόον Pers. 746. δορυσσόον Sup. 182. 985. πυρπνόου Prom. 371. πυρπνόον Sept. 493. 511. διάπλοον Pers. 382. καλλιρρόου P. 201. ὀρεσκόου Sept. 532.

Denique contractio scripta est in his anapaestorum et diverbiorum versibus: παράνους Ag. 1455 (anap.). κουφόνουν Prom. 383. φαιδρόνους Ag. 1229. ἀντίπνουν Prom. 1087. (an.[108]) ἔκπλουν Pers. 385. δημόθρους Ag. 883. 938. 1413. ἀλλόθρουν Ag. 1200.

Similis observatur lex in genetivi terminatione έων, quae etsi sine dubio cum in omnibus linguae Graecae dialectis tum apud Atticos olim exstiterat, quin pauca vestigia omnibus temporibus reliquit,[109]) propter ceteras terminationes εα, εος, εϊ melius in hoc genere quam in formis Atticis numeratur. Etiam haec igitur in canticis, sive

108) Iniuria igitur Porsonus et Hermannus formam non contractam poetis tragicis magis probatam rati Prom. 917. distractam revocarunt formam πυρπνόον pro librorum scriptura πύρπνουν.

109) τειχέων, ὀρέων nonnunquam in Xenophontis libris inveniuntur; quin ἀνθέων semper mansisse distractum grammatici docent. cf. Koen. ad Greg. Cor. p. 380. Apud Aristophanem haec legimus exempla gravitate lyrica epicave insignia: Nub. 279. ὀρέων; Av. 744. 749. 1374. μελέων; Av. 908. 972. ἐπέων; Ran. 1531. ἀχέων; Vesp. 615. βελέων.

unam efficit syllabam sive distinctur, plena significatur scriptura;[110]) in diverbiis pro numerorum commoditate et linguae Atticae consuetudine aut relinquitur distracta aut contrahitur.

Retinet autem suam utraque syllaba vim ac mensuram in his canticorum et anapaestorum locis:

λεχέων Prom. 895. Ag. 51. (anap.) Ant. 630. Tr. 514. βρετέων Sept. 96. ἐντελέων Ag. 105.[111]) δυςμενέων Sept. 234. εὐγενέων Soph. fr. 583ª. μελέων Pers. 992. ἐτέων Ai. 1185. ξιφέων Ant. 820. (anap.) ἐπέων ibid. 1134. ὀρέων OR. 1108. Ant. 1131. βελέων Ai. 1213. Phil. 1151. 1205. ἀχέων Sup. 14 (a.). Ag. 1558 (a.). El. 159. 852. ἀλγέων Sept. 368. Phil. 827. τειχέων Sept. 88.[112]) στεφέων ib. 101. στηθέων ib. 563. νεικέων ib. 941. ἀχθέων ib. 948.

Coalescunt vocales εω per synizesin in his vocibus:

σακέων Sept. 160. φαρέων ibid. 329. στηθέων ib. 865. (an.) βρετέων Sup. 430. νεικέων Ag. 151. Ai. 718. Ant. 111. ἐγχέων OC. 699. Ant. 975. ἑλκέων Phil. 697. πελαγέων Ai. 703. Ant. 966.

In diverbiis quattuor inveni genetivos in έων: τευχέων Eum. 742. ἀνθέων El. 896. — τειχέων Sup. 475. et ἑρκέων Ai. 1274. in eo habenda sunt numero, quem commemoravimus not. 109; constat enim in volgari quoque oratione formam τειχέων praelatam esse formae contractae τειχῶν.

Paullo aliter comparati sunt horum substantivorum nominativi, quippe qui sane in diverbiis fere semper contrahantur, in canticis praeter formam solutam non spernant contractam. In qua ipsa re poetis tragicis viam muniverunt lyrici poetae, qui pro varia numerorum natura modo in-

110) Perperam Dindorfius Sup. 551. in carmine mel. pro ὀρῶν scripsit ὀρῶν; ὀρέων certe scribendum erat.

111) In M. est ἐκτελέων.

112) Dindorfius scripsit τάφρων.

citatam eligunt terminationem $\overline{\epsilon\alpha}$, modo alteram $\bar{\eta}$. cf. Pind. Ol. II, 83: *πολλά μοι ὑπ' ἀγκῶνος ὠκέα βέλη ἔνδον ἐντὶ φαρέτρας.* Iam apud Aeschylum et Sophoclem haec leguntur terminationis $\overline{\epsilon\alpha}$ exempla:

βέλεα Pers. 269. OR. 205. *πάθεα* Sup. 111. Eum. 497. El. 210. OR. 1330. *ὄρεα* OR. 208. *ἤθεα* Prom. 184. *ἄχεα* Sept. 973. Ch. 419. *ἄκεα* Eum. 506. *ἐναγέα* Sup. 123.

In diverbiis unum invenitur *βρέτεα* Sup. 463.

Multo rariores sunt terminationes *εος, εϊ, εα* accusativi: Sept. 833. *ὦ μέλαινα καὶ τελεία γένεος Οἰδίπου τ' ἀρά.*
Sept. 937: *νείκεος ἐν τελευτᾷ.*
Sup. 885: *βρέτεος ἄρος ἄτα.*
Tr. 883: *τάνδ' αἰχμὰν βέλεος κακοῦ ξυνεῖλε.*[113]
Tr. 815: *κύματ' ἐν εὐρέϊ πόντῳ βάντ' ἐπιόντα τ' ἴδῃ.*
Cf. Pind. Ol. VIII, 33: *τείχεος, ἦν ὅτε νιν πεπρωμένον* ctt.
Pyth. XI, 24: *ἢ ἑτέρῳ λέχεϊ δαμαζομέναν.*

Denique etiam in verborum numero nonnulla inveniuntur diaeresis exempla:
Prom. 542: *Ζῆνα γὰρ οὐ τρομέων...*
Pers. 64: *τείνοντα χρόνον τρομέονται.* (anap.)
Sept. 78: *θρέομαι φοβερὰ μεγάλ' ἄχη.*
Sup. 110: *τοιαῦτα πάθεα μέλεα θρεομένα δ' ἐγώ.*[114]
Pers. 542: *ποθέουσαι ἰδεῖν ἀρτιζυγίαν.* (anap.)
Sup. 117. 128: *ἱλέομαι μὲν Ἀπίαν.*
Soph. Tr. 635: *παραναιετάοντες, οἵ τε μέσσαν* ctt.

Quae diaeresis etsi quam maxime accommodata est ad numeros dactylicos et anapaesticos, non certam tamen ac definitam contineri metri rationibus regulam, ex his ipsis exemplis cognoscimus. Quod si ita est, mirum non videbitur quod nonnunquam ita usurpantur vocales $\overline{\epsilon\omega}$, $\overline{\epsilon o\upsilon}$, ut per synizesin *ε* delitescat:
Ag. 146: *ἰήιον δὲ καλέω Παιᾶνα.*[115]

113) Cf. Aristoph. Nub. 278. (cant.) *βαρυαχέος.*

114) In vocabulo *θρέομαι* omnino nunquam fieri contractionem iam veteres perspexerunt.

115) Dindorfius scripsit *ἐπανακαλῶ.*

Choeph. 970: *ἰδεῖν θρεομένοις..*

Ai. 424: (*ἔπος*) *ἐξερέω μέγ' οἷον οὔ τινα...* quo in versu quod Dindorfius Porsonum maxime et Elmsleyum secutus scripsit *ἐξερῶ*, nequaquam probaverim. Minime enim alienam esse eam synizesis elegantiam ab arte tragica, optime ex eo apparet quod Ag. 1493: *ἀσεβεῖ θανάτῳ βίον ἐκπνέων* aliter scribi omnino non potest.

Ceterum hanc quoque diaeresin tragoediae cum poesi lyrica esse communem vix est quod commemorem; cf. Isthm. I, 68: *ψυχὰν Ἀίδᾳ τελέων.* Ol. VI, 78: *ναιετάοντες ἐδώρησαν θεῶν κάρυκα.*

Quam vero Porsonus et Dindorfius in illos locos intulerant contractionem Ionicam, ne haec quidem — ut hoc statim adiungam — a lyrica et tragica poesi abhorret. Legimus enim

Prom. 122: *τὴν Διὸς αὐλὴν εἰσοιχνεῦσιν* (an.); immo etiam in diverbiis Prom. 645: *ἀεὶ γὰρ ὄψεις ἔννυχοι πωλεύμεναι.* Homerica scilicet verba et quae in cotidiana vitae lingua prorsus abessent, formam quoque adsciverunt Homericam. cf.

Od. ζ 157: *λευσσόντων τοιόνδε θάλος χορὸν εἰσοιχνεῦσαν.*
ι, 120: *οὐδέ μιν εἰσοιχνεῦσι κυνηγέται, οἵτε καθ' ὕλην··*
β, 55: *οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα..*

Pindarus autem in precandi formulis non raro utitur voce *δέκευ*, e. c. Ol. IV, 8. *Οὐλυμπιονίκαν δέκευ.* cf. Ol. V, 3. XIII, 65. Pyth. VIII, 5.[116])

§. 11.

De formis productis quae dicuntur: *μοῦνος*, *ξεῖνος*, similibus.

Pergimus ad ea vocabula quorum plenae formae ex Homeri et reliquorum poetarum carminibus tam notae et

116) Cf. Aristoph. Eq. 560. 585. *μεδέων*; ib. 763. Lys. 834. *μεδέουσα*; P. 53. *ὑπερηνορέουσιν.* — Av. 978. *γενήσεαι.* — P. 1099. *φράζεο.* — Eq. 1015. 1030. *φράζευ.*

quasi poetarum linguae propriae ac peculiares factae erant, ut nulla interposita singulari caussa sola numerorum opportunitas modo hanc modo illam formam commendaret.

Ac *μοῦνος*, qua voce Homerus sola utitur pro volgari *μόνος*,[117] his legitur in locis diverbiorum:

Ai. 1276: *ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος.*

El. 531: *τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη (θῦσαι).*

OR. 304: *σωτῆρά τ', ὦναξ, μοῦνον ἐξευρίσκομεν.*

OR. 1418: *χώρας λέλειπται μοῦνος ἀντὶ σοῦ φύλαξ.*

OC. 875: (*ἄξω βίᾳ*) *κεἰ μοῦνός εἰμι, τόνδε, καὶ χρόνῳ βραδύς.*

OC. 991: *ἓν γάρ μ' ἄμειψαι μοῦνον ὧν σ' ἀνιστορῶ.*

OC. 1250: *ἀνδρῶν γε μοῦνος, ὦ πάτερ, δι' ὄμματος...*

Ant. 308: *οὐχ ὑμιν Ἅιδης μοῦνος ἀρκέσει.*

Ant. 508: *σὺ τοῦτο μούνη τῶνδε Καδμείων ὁρᾷς.*

Ant. 705: *μὴ νῦν ἓν ἦθος μοῦνον ἐν σαυτῷ φόρει.*

Tr. 273: *ὁθούνεκ' αὐτὸν μοῦνον ἀνθρώπων δόλῳ | ἔκτεινεν.*

Tr. 1209: *καὶ μοῦνον ἰατῆρα τῶν ἐμῶν κακῶν.*

fr. 426: *εὔφημος ἴσθι μοῦνον ἐξορμωμένη.*

Vides igitur *μόνος* formam volgarem et legitimam adhiberi ubicunque possit adhiberi, similiter atque *ἀεί*; *μοῦνος*, ut *αἰεί*, ubi numerorum gratia debeat usurpari. Quod vero Kuehlstaedt [118] detexisse sibi visus est, *μοῦνος* non dici nisi cum vehementiore quodam animi affectu, id in multos sane forte fortuna cadit locos — quamquam non minorem profecto numerum inveneris ubi in eodem rerum statu et condicione legatur *μόνος* — non cadit in Tr. 273. OC. 991. fr. 426, ubi nulla est mentis concitatio vel perturbatio. Hoc unum licet contendere, quod ex ipsis illis versuum sedibus quas per mensurae necessitatem obtinet ea vox,

117) *μοῦνος* per epenthesin quae vocatur natum esse videtur e *μόνFος*, ut *γούνατα* e *γόνFατα*; radicem autem *μον* nescio an comparari liceat cum verbis *μινύω*, minus (Grundz. p. 300); cuius radicis prima forma *μαν* conspicitur in lat. voce „man-cus“, sanscr. „man-âk“ *parum, paullum*; gr. *μεῖ-ων*.

118) l. c. p. 104.

sponte effloruit, semper in voce μοῦνος inesse vim quandam et quasi accentum, qui delitescere eam et obscurari non sinat; quo fit ut nunquam invenias locutionem *οὐ μοῦνον ἀλλὰ*, sed ubique *οὐ μόνον ἀλλά*; apparet enim exquisitioris et a communi hominum consuetudine alienae formae locum minime esse ubi nulla cernatur eius vocis vis ac momentum. Quod aperte confirmatur ceteris huius vocabuli exemplis e canticis et anapaestis excerptis:

El. 153: *οὔτοι σοι μούνᾳ, τέκνον, | ἄχος ἐφάνη βροτῶν.*
Tr. 959: *τὸν Διὸς ἄλκιμον γόνον | μοῦνον εἰςιδοῦσ᾽ ἄφαρ.*
Phil. 183: *κεῖται μοῦνος ἀπ᾽ ἄλλων.*
El. 119: (*λεύσσετε*) *τὴν βασιλίδα μούνην λοιπήν.*

Prorsus similiter statuendum est de adiectivo ξεῖνος,[119]) quod in his legitur Sophoclis versibus:

OC. 33: *ὦ ξεῖν᾽, ἀκούων τῆςδε τῆς ὑπέρ τ᾽ ἐμοῦ* ctt.
ibid. 49: *πρός νυν θεῶν, ὦ ξεῖνε, μή μ᾽ ἀτιμάσῃς.*
ibid. 856: *ἐπίσχες αὐτοῦ, ξεῖνε.*
ibid. 1096: *ὦ ξεῖν᾽ ἀλῆτα.*
ibid. 1119: *ὦ ξεῖνε, μὴ θαύμαζε.*
El. 675: *τί φῄς, τί φῄς, ὦ ξεῖνε;* ib. 1119: *ὦ ξεῖνε, δός νυν..*
OC. 1014: *ὁ ξεῖνος, ὦναξ, χρηστός· αἱ δὲ συμφοραὶ | αὐτοῦ πανώλεις.* fr. 153: *ἐν Ἄργει ξεῖνος ὢν οἰκίζεται.* Praeterea legitur in Laur. A. OC. 927: *ξεῖνον παρ᾽ ἀστοῖς ὡς διαιτᾶσθαι χρεών.*

Ex hac ipsa exemplorum collatione tria facile cognoscuntur: primum *ξεῖνος*, ut *μοῦνος*, nunquam fere legi nisi ubi metri ratione commendetur; porro in adloquendi plerumque usurpari formulis; denique in tribus eis locis ubi non exstat adlocutio, oppositione quadam maiorem effici vim vocis *ξεῖνος*; opponuntur scilicet inter se OC. 1014. ipse hospes sanctissimus et miserrima eius fortuna; fr. 153. hospitium et civitas; OC. 927. hospes et cives.

---

119) *ξεῖνος* per productionem suppletoriam quam dicunt natum esse e *ξένϜος* ostendunt tituli quidam, in quibus legimus *ΞένϜων*, *πρόξενϜος*, cf. Rennerum l. c. p. 171.

Iam cum tanta sit huius vocis cum vocabulo μοῦνος similitudo, adeo offendit viros doctos unus ille versus OC. 927, ubi numerorum nulla adest necessitas, ut nunc quidem in plerisque editionibus scriptum invenias ξένον. At recte Hermannus ad Eur. Iph. T. 798. observavit fieri posse praeter illam metri necessitatem, ut orationis numeri atque elegantia plenam requirerent formam, initio potissimum versuum, velut in ipso illo Iphigeniae loco:

ξεῖν', οὐ δικαίως τῆς θεοῦ τὴν πρόςπολιν | χραίνεις, ubi insequente distinctione tenuius illud ξέν', quippe quod per se omni careret pondere, plane quasi evanescere debebat. Iam si unam statuimus iuste exceptionem, cur tam graviter recusemus alteram? Vehementer Ellendtius [120]) vituperat Kuehlstaedtium, qui hunc Sophoclis versum cum illo loco Euripidis comparare ausus sit; sed quod ipse contra contendit, oppositionem non posse firmamento esse formae epicae, utpote quae neque impediat elisionem pronominum, inprimis σέ et τὰ σά, et ipsam formam ξένος admittat in tribus Sophoclis versibus:

OR. 817: ᾧ μὴ ξένων ἔξεστι μηδ' ἀστῶν τινα | δόμοις δέχεσθαι.

El. 975: τίς γάρ ποτ' ἀστῶν ἢ ξένων ἡμᾶς ἰδὼν ett.

Tr. 187: καὶ τοῦ τόδ' ἀστῶν ἢ ξένων μαθὼν λέγεις;

non id quidem argumentum certissimum mihi videtur. Primum enim, id quod saepius significavimus, in universa hac disputatione si quid aliter exprimi potuit, non ideo statuendum est debuisse aliter exprimi. Quid enim? vidimus fere semper ξεῖνος scriptum in adloquendi formulis; legitur tamen unum vocis ξένος exemplum prorsus eodem modo positum quo in illo Iphig. versu ξεῖνος: OC. 1206: μόνον, ξέν', εἴπερ κεῖνος ὧδ' ἐλεύσεται: num igitur quia ξεῖν' in Iphigeniae illo loco constat non esse necessarium, mutandam censebimus librorum scripturam? Tum autem non plane eadem est trium istorum versuum ubi opponun-

120) In lex. Sophocl. s. v. ξένος.

tur *ξένοι* et *ἀστοί*, condicio, atque huius versus de quo disputamus, OC. 927, si quidem verba *ξένοι ἢ ἀστοί* ita in formulae usum abierant ut nihil omnino significarent nisi ampliorem quandam vocum *οὐδείς* vel *τίς* explicationem; in hoc vero Oedipi loco *ξεῖνος* et *ἀστοί* non componuntur tantummodo, sed cum summa sententiae vi opponuntur; qua in re ne id quidem neglegendum est, quod vox *ξεῖνον* pariter atque apud Euripidem *ξεῖν'* primam tenet versus sedem, ubi rectissime Hermannus observavit ad augendam et exprimendam vocis vim multum valere formam plenam.

Apparet igitur hac quoque in voce, id quod antea animadvertimus in vocabulo *μοῦνος*, poeticae formae elegantiam a Sophocle non adhiberi nisi ubi aut numerorum aut orationis commendetur commoditate, ita tamen adhiberi, ut ex ipsa vocis collocatione vis quaedam efflorescat et gravitas forma rariore digna. Idemque cadit in versus melicos et anapaesticos:

OC. 174: *ὦ ξεῖνοι, μὴ δῆτ' ἀδικηθῶ.*

ibid. 530: *ὦ ξεῖν'· αὗται δὲ δύ' ἐξ ἐμοῦ μέν* ctt.

ibid. 518: *χρῄζω, ξεῖν', ὀρθὸν ἄκουσμ' ἀκοῦσαι*, quod cur Hermannus vocet durius et invenustum, recte miratur Ellendtius, quando quidem antistrophae versus 530. productam commendat formam vel contra librorum auctoritatem.

OC. 184: *τόλμα ξεῖνος ἐπὶ ξένης.*[121])

Sed admodum memorabile est quod neque ab Aeschylo, in cuius fabulis unum omnino exstat huius formae exemplum:

Sept. 942 (cant.): *ὁ πόντιος ξεῖνος ἐκ πυρὸς συθεὶς | σίδαρος*, neque ab Euripide praeter unum illum locum quem modo tractavimus, in diverbiis usurpatur vox *ξεῖνος*; neuter vero utitur vocabulo *μοῦνος* neque in canticis neque in diverbiis, nisi quod compositum legimus apud Aeschylum *μουνῶψ*, Prom. 804: *γρῦπας φυλάξαι, τόν τε μουνῶπα στρατόν.*

---

121) Recte Bothius restituit *ξένης* pro librorum scriptura *ξείνης* a librario ad similitudinem vocis antecedentis *ξεῖνος* accomodata.

Qua ex re quam subtile fuerit quamque elegans Sophoclis in versuum et orationis numeris disponendis iudicium bene perspicitur; eandem vero consideratam eligendi diligentiam in ceteris quoque eisque non paucis rebus et admirati sumus et mox admirabimur.

Quoniam duobus exemplis, de productarum harum vocum usu et delectu quid sentiremus copiosius exposuimus, brevius licebit cetera adiungere huius generis vocabula, praesertim cum perpauca inveniantur cum illis ab omni parte conferenda.

Atque *γούνατα* [122]) etsi dicitur a nuntio OC.1607:

ῥίγησαν, ὡς ἤκουσαν· ἐς δὲ γούνατα
πατρὸς πεσοῦσαι κλαῖον,

minime tamen nuntiorum narrationum esse solarum proprium ac peculiare, optime cognoscitur si non e Sophoclis et Aeschyli fabulis, in quibus perraro legitur vox *γόνυ*, at e multis locis Euripidis, qui ita utitur vocabulis *γονάτων γόνασιν* et *γουνάτων γούνασιν*, ut cum utraque in precandi plerumque locutionibus magna cum gravitate et commotione animi dicantur, nullum inter breviorem et longiorem formam intercedat nisi mensurae discrimen.

Secuntur *δουρικλύτοις* Pers. 85. (c.) *δουρικμῆτι* Choeph. 365.[123]) (c.) *δουρίπηχθ'* Sept. 278. (d.) *δουρίληπτον* Ant. 894.[124]) (d.) *δουριάλωτον* Ai. 211.[125]) (a). Quod compositorum genus cum omnino non sit consuetudine volgari receptum, sed si non Homericam, at poeticam spiret magnificentiam, facile etiam formam adsciscit poetarum propriam.

In solis canticis haec leguntur:

δούρατι [126]) Phil. 722.

---

122) *γούνατα* est *γόνϜατα, γονυ-ατα*; cf. lat. genu.
123) Sic Blomfieldius scribi iussit pro *δορικμῆτι*.
124) In Laur. A. est *δορίληπτον*.
125) Certissima Brunckii emendatio.
126) *δούρατι* ortum esse e *δόρϜατι* ipse nomin. *δόρυ* ostendit.

κούρα Sept. 148. OC. 180. *κουροβόρῳ* Ag. 1512.[127])
νούσων Sup. 684.[128])
οὔρειος Ant. 352. *οὐρεσιβώτας* Ph. 1148.
εἰνάλιος Ant. 346.[129]) Quod vero Ai. 565. olim scribebant *ἀλλ' ἄνδρες ἀσπιστῆρες, εἰνάλιος λεώς*, melius nunc trimetrorum elegantia quid postulet spectantes scribere solent *ἐνάλιος*.
εἰνόδιος in anapaestis fragm. Soph. 480[130])

καὶ πῦρ ἱερὸν, τῆς εἰνοδίας | Ἑκάτης ἔγχος,

eo minus nos offendet quo facilius quam gratae acceptaeque sint eiusmodi formae numeris anapaesticis et dactylicis, cum ex ipsa horum vocabulorum natura, tum ex eo apparet quod similes voces, ut *εἰλίσσω*[131]), *καταπνείω*, apud Aeschylum non inveniuntur nisi in anapaestis et dactylis:

Prom. 138: *τοῦ περὶ πᾶσάν θ' εἰλισσομένου* —
ibid. 1085: *εἰλίσσουσι· σκιρτᾷ δ' ἀνέμων.*[132])
ibid. 1092: *αἰθὴρ κοινὸν φάος εἰλίσσων.*[132])
Ag. 105: *ἐντελέων· ἔτι γὰρ θεόθεν καταπνείει.*[133])
Ch. 622: *πνείονθ' ἁ κυνόφρων ὕπνῳ.*[134])

Singularis quaedam vox et quae non tam universo debeatur poetarum usui, quam certo cuidam Sophoclis consilio, est *εἰν*:[135])

---

127) *κούρα* per prod. suppl. natum esse e *κόρσα* Curtius in Studiorum Gramm. vol. I. p. 250. luculenter docuit.

128) Dindorfius pro *νούσων* Atticam restituit formam *νόσων*.

129) In cod. est *ἐνάλιος*.

130) Traditum est *ἐνοδίας*.

131) *ἑλίσσω* et *εἰλίσσω* proprie pronuntiata esse *Fελίσσω* et cognata vox *Fελύω* et lat. volvo ostendit.

132) In libris legitur *ἑλισσομένου, ἑλίσσων*.

133) *πνείω* non crediderim simpliciter productum esse e *πνέω*, i.e. *πνέF-ω*; fortasse olim exstitit *πνεύ-jω* e quo descendit et *πνέFω* et *πνείω*.

134) Sic recte Heathius pro *πνέονθ'*.

135) Locativus *ἐν-ί* per epenthesin factus est *εἰνί, εἰν*, per apocopam *ἐν*.

Ant. 1241: τέλη λαχὼν δείλαιος εἰν Ἅιδου δόμοις.

Quam particulam summa multi iniuria in suspicionem vocaverunt utpote ab omni reliqua arte tragica alienam; quis est enim quin videat totam huius locutionis formam consulto accommodatam esse ad Homericam illam formulam omnibus Graecis notissimam εἰν Ἀίδαο δόμοισιν?

Denique in hexametro legi formam epicam admodum raram εἰρύω[136]) Tr. 1034: τὸν φύτορ᾽ οἰκτείρας ἀνεπίφθονον εἴρυσον ἔγχος, non mirum est.

Iam cum in diverbiis Aeschylus nulla usus sit huiusmodi forma, Sophocles praeter vocabula in omni poesi frequentissima μοῦνος, ξεῖνος, γούνατα et composita poetica nihil novaverit, iure, opinor, Hermannus ἐξεκείνωσεν Pers. 761. commutari iubet cum ἐξερήμωσεν; iure pro κεινόν Tr. 495. substituunt κενόν; iure Phil. 251. reiecerunt οὔνομα, qua coniectura Triclinius versum aperte mendosum:

οὐδ᾽ ὄνομ᾽ οὐδὲ τῶν ἐμῶν κακῶν κλέος

sanare sibi visus erat. Denique ὑπείροχον Prom. 428. Tr. 1096. trimetros aperte corrumpit.

§. 12.

De singulis vocabulis epicis.

Sunt pauca terrarum et gentium nomina:

Θρῄξ, Θρῇσσα, Θρῄκιος; Μηλίς, Μηλιάς, Μηλιεύς; Ἀσιῆτις Pers. 61. (a.) quae epice quam Attice poetae Attici pronuntiare maluerint. Cuius rei hanc fuisse caussam, ne adhibitis nominibus Doricis — quae in volgarem Atheniensium usum venerant — ad cotidianum hominum sermonem nimis accederet tragoediae oratio, bene observavit Hermannus.[137]) Quamquam non ipsos invenisse hoc discrimen poetas tragicos, sed accepisse a poetarum lyri-

136) ἐρύω proprie est Ϝερύω.

137) Praef. ad Eur. Bacch. p. 7.

corum usu, qui eas voces e carminibus epicis sumpserunt, ex eo verisimile est, quod cum apud ceteros tum apud Pindarum non Doricas invenimus formas ipsorum illorum locorum in consuetudine volgari proprias, sed voces Ionicas e poesi epica ductas; cf. Pyth. IV, 205: *φοίνισσα δὲ Θρηικίων ἀγέλα ταύρων*. Ita fit ut etiam Aristophanes, qui cotidianam plerumque pronuntiationem sequitur, in canticis melicis praeferat formam epicam; v. c. Ran. 681: *δεινὸν ἐπιβρέμεται | Θρηκία χελίδων*, contra Acharn. 136: *χρόνον μὲν οὐκ ἂν ἦμεν ἐν Θρᾴκῃ πολύν*.

In eodem numero collocandum est *τιήρας* Pers. 662, quae vox a volgari Atheniensium consuetudine aliena multo magis decet tragoediae gravitatem quam quae in cotidiano hominum usu erat *τιάρα*.[138])

Sed a nominum terminatione utique abest species Ionica; recte igitur e duobus diverbiorum locis, Agam. 577. et Choeph. 1046. editores removerunt *Τροίην* et *Ἀργείην*.

Secuntur nonnulla vocabula quae cum ipsa in omnem poesis usum recepta essent, propter diversam numerorum opportunitatem tragicis quoque poetis vehementer probata sint:

πτόλις Aeschylus et Euripides prout metri ratione commendari videbatur, dixerunt pro *πόλις*; non ita Sophocles, qui ne in canticorum quidem maiore libertate ea voce utitur.

Item horum duorum poetarum proprium est *πολιήτης*, forma epica vocis *πολίτης*, iam a poetis iambographis, ut Simonide,[139]) usurpata, Aeschylo et Euripidi non probata nisi in carminibus melicis:

Pers. 556: *τόξαρχος πολιήταις*.

Eur. El. 119: *κικλήσκουσι δέ μ' ἀθλίαν | Ἠλέκτραν πολιῆται*.

138) Dindorfius volgares praetulit voces *Ἀσιᾶτις* et *τιάρα*.

139) Cf. Athen. p. 573 D.

Hip. 1126: *ὦ ψάμαθοι πολιήτιδος ἀκτᾶς.*

πολλός Ant. 86: *οἴ μοι, καταύδα· πολλὸν ἐχθίων ἔσῃ.*

Tr. 1196: *πολλὴν μὲν ὕλην τῆς βαθυρρίζου δρυὸς κείραντα, πολλὸν δ' ἄρσεν' ἐκτεμόνθ' ὁμοῦ|ἄγριον ἔλαιον,* eo facilius in tragoediam Atticam translatum est quo usitatiores apud Athenienses ceteri erant casus ab hoc nominativo derivati: *πολλοῦ, πολλῷ, πολλοί.*

μέσσος[140]) legitur et in canticis: OC. 1247. Tr. 635. et in nuntiorum narrationibus:

Ant. 1223: *τόνδ' ἀμφὶ μέσσῃ περιπετῆ προςκείμενον.*

ibid. 1236: *ἤρεισε πλευραῖς μέσσον ἔγχος.*

frag. 239: *εἶτ' ἦμαρ αὔξει μέσσον ὄμφακος τύπον;* nam de hoc quidem loco etsi certum et indubitatum iudicium facere non licet, nihil tamen obstat quominus hunc quoque a nuntio dictum esse suspicemur.

τόσσος[141]) et *ὅσσος* in solis canticis:

Pers. 862: *ὅσσας δ' εἷλε πόλεις.*[142])

Ai. 185: *τόσσον ἐν ποίμναις πίτνων.*

Ph. 509: *ἆθλ' ὅσσα μηδεὶς τῶν ἐμῶν τύχοι φίλων;* quod quo iure Dindorfius Porsonum secutus commutaverit cum pronomine *οἷα*, non video, si quidem neque sententiarum connexui obstat librorum scriptura, neque numerorum rationibus; trimeter enim ille iambicus cum non sit diverbii sed cantici chorici, ne severiores quidem Atticistas iure offenderit vox epica et lyrica. Cf. Pind. Pyth. I, 13: *ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεύς.* Ol. VI, 58: *Ἀλφεῷ μέσσῳ καταβάς.*

κεῖνος et *ἐκεῖνος* nullo significationis discrimine ita usurpari ut, nisi aut metri commoditas aut versus elegantia commendare videatur formam breviorem ex epica poesi in omnibus carminum generibus receptam, poetae praeferant

---

140) *μέσσος* assibilando et assimilando factum esse e *μέθjος* apparet e voce lat. medius, scr. madhjas.

141) *τόσσος* natum est e *τότιος*, cf. lat. tot, toti-dem.

142) Ag. 140. pro *τόσσων περ εὔφρων* Dindorfius ingeniose coniecit *ὅσσων παρ' εὐφρόνων.*

formam Atticam ἐκεῖνος, inter omnes nunc satis constat. Quod si ita est, vix quisquam dubitaverit duos Sophoclis locos qui ab illa lege ingenti exemplorum multitudine confirmata recedant, ad eam normam emendare: El. 427, ubi pro πέμπει με κείνη certe scribendum est πέμπει μ' ἐκείνη, et Ai. 1303:

δώρημα κείνῳ 'δῶκεν 'Αλκμήνης γόνος,

quem versum rectius sic scribi: δώρημ' ἐκείνῳ ctt. praeterea docet locus simillimus Tr. 603:

δώρημ' ἐκείνῳ τἀνδρὶ τῆς ἐμῆς χερός.[143])

Sed aliud est, vocabula in omni poesi usitatissima pro sola numerorum ratione distribuere ac disponere, aliud vocem admodum raram praeter poesim epicam et ob eam ipsam rem singulari quadam vi per se praeditam in orationem immiscere. Quare non probaverim quod Dindorfius secundum unum locum ubi bene confirmatur scriptura ἱρός, ceteros poetarum versus ita commutat ut ubicunque ἱερός in medio versu positum est, pro eo substituat ad tribrachum vitandum ἱρός. Neque enim verisimile est forte fortuna e tot huius vocabuli exemplis unum servasse veram et genuinam scripturam, cetera omnia a librariis esse corrupta, et tanta versuum multitudo restat ubi tribrachorum molestiam removere ne Dindorfio quidem contigerit, ut liceatne alteram partem intactam relinquere, commutare pro libero arbitrio alteram, valde dubium sit. Omnino autem non sine certo consilio in uno illo versu, OC. 16, formam epicam Sophocles usurpasse videtur. Quis est enim quin in hac verborum magnificentia et granditate:

χωρὸς δ' ὅδ' ἱρὸς, ὡς ἀπεικάσαι, βρύων
δάφνης, ἐλαίας, ἀμπέλου· πυκνόπτεροι δ'
εἴσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀηδόνες,

ipse sentire videatur deorum praesentiam et loci sanctitatem, quem Antigona non sine metu quodam ac religione audeat intrare? Huius igitur versus elegantiam exstinguit, qui

143) Cf. Dindorfii not. ad Ai. 1303.

quod eius proprium esse debeat, id ad solam metri normam revocans ubique in poetae orationem quamvis simplicem interdum omnisque gravitatis expertem infert.

Similiter iustum modum transgressus esse videtur Dindorfius in brevibus praepositionum formis, ἄν praesertim et κάτ et πάρ, disponendis. Nam quod anapaestos ita vitare studet in trimetris iambicis; recte agit, opinor, quippe quae lex in eos versus ubi eiusmodi composita in libris tradita sunt bene quadret:

Eum. 768: τοῖς τἀμὰ παρβαίνουσι νῦν ὁρκώματα.
Ag. 305: πέμπουσι δ' ἀνδαίοντες ἀφθόνῳ μένει.
Ag. 1599: ᾤμωξεν, ἀμπίπτει δ' ἀπὸ σφαγῆς ἐμῶν.
Trach. 335: αὐτοῦ γε πρῶτον βαιὸν ἀμμείνασ', ὅπως.

Idem valet de tetrametro trochaico Pers. 163.

Sed tribrachos quoque quod removere conatur restituendis formis brevioribus, nimis saevit in codicum memoriam qui bis tantummodo in eiusmodi condicione apocopam ostendunt:

Pers. 807: οὗ σφιν κακῶν ὕψιστ' ἐπαμμένει παθεῖν.
Ch. 841: μόρον δ' Ὀρέστου καὶ τόδ' ἀμφέρειν δόμοις;[144])

in his autem versibus bene explicatur rarior praepositionis forma e summa illa gravitate quae inest in Darii vaticinio et Aegisthi simulato dolore.

Ceterum hoc adiungimus, in duobus vocabulis inde ab Homeri aetate apocopam legitimam fuisse: in κατθανεῖν et ἀντέλλειν (ἀντολή), quibus in verbis brevior praepositionis forma ita cum ipsa stirpe coaluit ut paene una et simplex vox exstitisse videretur. In canticis vero etiam praeter composita praepositionis apocopa fit; habes igitur

ἀμμένει El. 1397. Tr. 528. 649. ἐπαμμένει Prom. 605. OC. 1718.[145])

ἀμμεμίξεται Pers. 1052.

144) Phil. 883: κἀμπνέοντ': ἀνώδυνον βλέποντα κἀμπνέοντ' ἔτι non est καὶ ἀναπνέοντα ut arbitratur Ellendtius, sed καὶ ἐμπνέοντα.

145) Sic Hermannus scripsit pro ἐπιμένει.

ἀμβόασον Pers. 572. ἀμβόαμα Ch. 34. ἄμβασις OC. 1070.
ἀμπέμπων Ch. 382. ἀμπνοάς Ai. 416.
ἀντρέπειν Ant. 1275. ἀνστάσεις El. 138.
ἀγκαλέσαιτ' Ag. 1021. ἄγκρισιν Eum. 365.[146]
ἂμ πεδιήρεις Pers. 566. ἂμ πέτραις Sup. 350.
παρβασία Sept. 743.[147] παρβατός Sup. 1049.
πὰρ λίμναν Tr. 637.[148]

Praeterea aliud quoddam nonnunquam in fabulis Graecis legitur praepositionum genus a volgari sermone plane alienum: ὑπαί, διαί, καταί, παραί, qui locativi cum ab antiquissima sine dubio aetate exstitissent, temporum decursu magis magisque exolescentes ex oratione pedestri plane exstinguebantur, artis poeticae consuetudini propter mensurae commoditatem satis commendabantur, ita tamen ut solum ὑπαί ex Homeri carminibus in omnem poetarum usum transiret,[149] rarius usurparetur παραί, διαί ne Homero quidem probaretur. Unde fit ut ὑπαί in diverbiis quoque tragoediarum inveniatur, διαί non legatur nisi in canticis, καταί et παραί paucis relinquantur compositis e vetustissima poesi traditis. Habemus igitur

ὑπαί Ag. 892: λεπταῖς ὑπαὶ κώνωπος ἐξηγειρόμην..
Eum. 417: Ἀραὶ δ' ἐν οἴκοις γῆς ὑπαὶ κεκλήμεθα.
Ant. 1035: τῶν δ' ὑπαὶ γένους | ἐξημπόλημαι..
El. 711: χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ᾖξαν.
Ag. 944: ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι ταῦθ', ὑπαί τις ἀρβύλας | λύοι.
Ch. 615: (cant.) Σκύλλαν, ἅτ' ἐχθρῶν ὑπαὶ φῶτ' ἀπώλεσεν.[150]

146) Eum. 1015. pro ἐπανδιπλοίζω, qua coniectura Hermannus codicum scripturam aperte vitiosam ἐπιδιπλοΐζω sanare sibi videbatur, Dindorfius recte scripsit ἔπος διπλοίζω.

147) Sic Porsonus pro παραβασία.

148) Haec Triclinii est emendatio; in cod. est παρά.

149) De particulae ὑπαί usu apud Homerum cf. La Roche Zeitschr. f. oesterr. Gymnasien 1861, p. 337.

150) Praeterea recte Brunckius in cantico Sophoclis El. 419. pro ὑποκείμενοι restituit ὑπαὶ κείμενοι. — Apud Aristophanem duo hoc in genere habemus exempla eaque simillima:

διαί Ag. 448. 1453. 1484. Ch. 611. 641.[151])

Composita autem inveniuntur haec:

καταιβάτης Prom. 359., vocabulum sollemne et e poesi lyrica in Atticorum linguam translatum.[152])

παραιβάταν Eum. 553. (c.) vox Homerica, cf. Il. *Ψ*. 132.

Similiter *ποτί*[153]) praepositio Dorica et epica praeter poesim lyricam[154]) fabularum quoque et cantica et diverbia occupavit; cf. Eum. 79: *πόνον· μολὼν δὲ Παλλάδος ποτὶ πτόλιν*.. Sept. 346 (c.): Ag. 725 (c.) praeterea *ποτινισσομένα* Prom. 531. (c.) *ποτιπέσω* Sept. 95. (c.) *ποτιτρόπαιος* Sup. 362. (c.) Eum. 176. (c.) *ποτιψαύων* Trach. 1214: *ὅσον γ' ἂν αὐτὸς μὴ ποτιψαύων χεροῖν.*

Sed in pronominibus quoque quaedam inveniuntur quae etsi Aeolensibus partim tribuuntur, ex Homeri tamen carminibus cum in universam poesim lyricam tum in fabularum Atticarum cantica transisse censeantur:

Acharn. 970: *εἴςειμ' ὑπαὶ πτερύγων κιχλᾶν καὶ κοψίχων.*

Av. 1426: *ὑπαὶ πτερύγων τι προςκαλεῖ σοφώτερον;*

sed dubitari vix potest quin haec ipsa verba *ὑπαὶ πτερύγων* imitationem quandam contineant aut lyrici cuiusdam poematis aut carminis popularis; quod optime perspexit scholiasta, qui ad Ach. v. 970. *ὁ δὲ τρόπος*, inquit, *ποιητικός· μιμεῖται δὲ τὸ μέλος.* Sic demum explicatur genet. Doricus *κιχλᾶν*.

151) Minime probanda videtur Hartungii audacia ac temeritas, qui omnes eos locos eosque haud ita paucos, ubi leguntur *ὑπαί, διαί*, corruptos esse ratus hanc epicae poesis similitudinem e fabulis Atticis plane exstirpare conatur, alias formas epicas et permultas in suspicionem vocare neque potuit neque ausus est. Omnino autem si usquam, in canticis eiusmodi verba certissime confirmata sunt.

152) Cf. Aristoph. P. 42: *Διὸς καταιβάτου.*

153) Quam facile *ποτί* e *προτί* nasci potuerit, optime perspicitur ex summa illa liquidae *ρ* volubilitate quae effecit ut modo huc modo illuc ea consona quasi migraret, cf. *προτί — πορτί, βράδιστος — βάρδιστος, καρτερεῖν — κρατερεῖν* ctt.

154) Cf. Pind. Ol. VII, 79: *καὶ ποτ' ἀστῶν καὶ ποτὶ ξείνων.* Ol. I, 42. *ποτινισσόμενον* Ol VI, 99. ctt.

ἄμμι Sept. 156: *τί πόλις ἄμμι πάσχει; τί γενήσεται;*
ὔμμε Ant. 846: *ξυμμάρτυρας ὔμμ' ἐπικτῶμαι.*
Eum. 620: (d.) *βουλῇ πιφαύσκω δ' ὔμμ' ἐπισπέσθαι πατρός* in Apollinis vaticinio.
ἀμός Sept. 417: *τὸν ἀμόν νυν ἀντίπαλον εὐτυχεῖν θεοὶ δοῖεν.*
Sup. 105: *πυθμὴν | δι' ἀμὸν γάμον τεθαλώς.*
Ch. 428: *κροτητὸν ἀμὸν καὶ πανάθλιον κάρα.*
Ch. 437: *ἕκατι δ' ἀμᾶν χερῶν.*
Ant. 865: *ἀμῷ πατρὶ δυςμόρου ματρός.*[155])

Quamquam huius quidem pronominis latius patet usus, quippe quod diverbiis quoque vel propter metri opportunitatem se commendaverit:
Sept. 654: *ὦ πανδάκρυτον ἀμὸν Οἰδίπου γένος.*
Sup. 322: *Αἴγυπτος· εἰδὼς δ' ἀμὸν ἀρχαῖον γένος...*
El. 279: *πατέρα τὸν ἀμὸν ἐκ δόλου κατέκτανεν.*[156])
El. 588: *πατέρα τὸν ἀμὸν πρόσθεν ἐξαπώλεσας.*[156])
El. 1496: *πατέρα τὸν ἀμὸν, ὡς ἂν ἐν ταὐτῷ θάνῃς.*
Phil. 1314: *ἥσθην πατέρα τὸν ἀμὸν εὐλογοῦντά σε.*[157])

In his igitur exemplis quoniam *ἀμός* in arsi ita positum est ut *ἐμός* omnino in eum locum substitui nequeat, recte, opinor, Dindorfius Eum. v. 440. *ἧσαι φυλάσσων ἑστίας ἀμῆς*[158]) *πέλας*, ubi nulla in forma *ἀμῆς* adest numerorum commoditas, ad illam normam hunc in modum restituit: *ἧσαι φυλάσσων ἑστίας ἐμῆς πέλας.*

τεός[159]) in his legitur canticorum versibus:
Prom. 162: *τίς οὐ ξυνασχαλᾷ κακοῖς | τεοῖσι;*
Sept. 105: *τί ῥέξεις, παλαίχθων Ἄρης, τὰν τεὰν γᾶν;*

---

155) Sic Triclinius pro *ἐμῷ*. — Ant. 1141. Boeckhius ante vocem *πόλις* restituit *ἀμά*; Phil. 863. Dindorfius pro *ἐμᾷ* scripsit *ἀμᾷ*.

156) *α* in litura, haud dubie pro *ε*. (Dind.)

157) Sic Tricl. pro *ἐμόν*. — 158) In M. est *ἀμῆς*.

159) Apud Aristophanem legimus *τεαῖς* et *τεᾷ* in precationibus lyricis Av. 906: *ὦ Μοῦσα, τεαῖς ἐν ὕμνων ἀοιδαῖς.* ib. 929: *τεᾷ κεφαλᾷ θέλεις* ctt. Pindarus eiusmodi formas saepissime usurpat, *ἀμός* P. III, 41. IV, 27. I. V, 46.

Ant. 604: *τεὰν, Ζεῦ, δύνασιν τίς ἀνδρῶν ὑπερβασία κατάσχοι;*

El. 1091: *χειρὶ καὶ πλούτῳ τεῶν ἐχθρῶν*, e certissima Hermanni coniectura.[160])

In uno pronomine *οἵ* pauca servata sunt digammatis vestigia, quod cum in poesi epica saepenumero suam vim ac potestatem exercuisset, apud lyricos quoque poetas in vocabulis haud ita paucis manserat. Hiatus igitur occurrit

Trach. 650: *ἁ δέ οἱ φίλα δάμαρ τάλαινα* (c.)

El. 196: *ὅτε οἱ παγχάλκων ἀνταία....* (c.)[161])

Ag. 1147: *περιβάλοντό οἱ πτεροφόρον δέμας.* (c.)[162])

Particula *ἠδέ*[163]) saepius et in canticis et in diverbiis utitur Aeschylus: Pers. 16. 21. 22. 26. 289. 535. 558. 885. 889. 890. 960. 971. 996. Ag. 42. Eum. 188. 414; nunquam Sophocles. Quam vero apud hunc Ant. 968. (c.)

ἀκταὶ Βοσπορίαι ἰδ' ὁ Θρῃκῶν

omnes nunc receperunt formam *ἰδέ* pro codicum scriptura aperte mendosa *ἠδ'*, ea cum neque ullo poetarum tragicorum loco neque in lyricorum carminibus inveniatur, non omni caret dubitatione ista Triclinii emendatio, praesertim cum utique offensionem moveat hiatus.

Alia quaedam particula et epica et lyrica *ῥά*[164]) admodum raro invenitur in fabulis Graecis; praeter cantica non invenitur; habes enim

Pers. 633: *ἦ ῥ' ἀΐει μου μακαρίτας ἰσοδαίμων βασιλεύς.*

Ai. 172: *ἦ ῥά σε Ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις...*

---

160) In cod. La. est *τῶν*. Praeterea Hermannus et Dindorfius restituerunt *τεαί* OC. 534, pro *σαί τ' ἄρ' εἰσὶν ἀπόγονοί τε καί* scribentes *αὗται γὰρ ἀπόγονοι τεαί*.

161) *οἱ* Hermannus summo iure scripsit pro *σοί*.

162) In cod. M. est *γάρ οἱ*.

163) Cf. Pind. Ol. XIII, 43. Simonid. fr. 53. (25) 4.

164) Cf. v. c. Pind. Pyth. IV, 57: *ἦ ῥα Μηδείας ἐπέων στίχες.* P. IX, 37. XI, 38. Aristophanes in uno hanc voculam usurpavit loco eoque ex Homeri carminibus sumpto: P. 1274. *σὺν δ' ἔβαλον ῥινούς τε καὶ ἀσπίδας ὀμφαλοέσσας;* cf. Il. Δ 447.

ibid. 177: ἦ ῥα κλυτῶν ἐνάρων ψευσθεῖσα...
ibid. 954: ἦ ῥα κελαινώπαν θυμὸν ἐφυβρίζει.

Denique de particulae αἰέν origine quoniam iam disputavimus §. 6, nunc superest ut singula huius voculae, quae ipsa ex Homeri carminibus in poesis usum recipi coepta est, adiungamus exempla; singulare quid et gravius in ea non inesse et verisimile videtur ex eo, quod nisi ante consonam non legitur,[165]) trochaei igitur, praeter vocabulorum ἀεί et αἰεί mensuram iambicam et spondaicam, affert opportunitatem, et ex ipsa illorum locorum natura ubi occurrit αἰέν, manifestum est. Exstat igitur αἰέν in canticis Prom. 429. El. 148. 1239. Ai. 604. 1186. OR. 905. OC. 688. 1573. 1707. Tr. 120. 138. 652; in anapaestis OC. 1765; in diverbiis:

Ag. 891: τὰς ἀμφί σοι κλαίουσα λαμπτηρουχίας | ἀτημελητοὺς αἰέν.
Pers. 616: τῆς τ' αἰὲν ἐν φύλλοισι θαλλούσης | ἐλαίας.
Ai. 1244: ἀλλ' αἰὲν ἡμᾶς ἢ κακοῖς βαλεῖτέ που.
Ai. 1031: ἐκνάπτετ' αἰὲν ἔστ' ἀπέψυξεν βίον.
Ai. 682: ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα.
El. 782: χρόνος διῆγέ μ' αἰὲν ὡς θανουμένην.
OC. 633: κοινὴ παρ' ἡμῖν αἰέν ἐστιν ἑστία.
OC. 989: οὓς αἰὲν ἐμφέρεις σύ μοι (φόνους πατρῴους).
Tr. 325: ἀλλ' αἰὲν ὠδίνουσα συμφορᾶς βάρος.
Tr. 1074: ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν εἱπόμην κακοῖς.[166])

§. 13.

De nominum et verborum declinatione.

Restat ut ipsius declinationis et coniugationis quaedam afferamus proprietates, quae cum in poesi epica et lyrica

165) Plane corruptus est Sept. 856: πίτυλον, ὃς αἰὲν δι' Ἀχέροντ' ἀμείβεται.

166) Aristophanes semel, nisi fallor, hoc vocabulo usus est: Av. 688. προσέχετε τὸν νοῦν τοῖς ἀθανάτοις ἡμῖν, τοῖς αἰὲν ἐοῦσι, in locutione manifesto Homerica.

ex antiquiore illa linguae consuetudine servatae essent, fabularum Atticarum decuerint cantica, a diverbiorum tenuitate abhorruerint.

Atque genetivi plena forma *οιο* legitur

Pers. 108: *ἔμαθον δ' εὐρυπόροιο θαλάσσας.*

ibid. 568: *τοὶ δ' ἄρα πρωτομόροιο | ληφθέντες πρὸς ἀνάγκας.*

ibid. 867: *πόρον οὐ διαβὰς Ἅλυος ποταμοῖο;*

apud Sophoclem nunc quidem non exstat, sed minime neglegenda sunt quae Ant. 100. in La. relicta sunt vestigia scripturae

Ἀκτὶς ἀελίοιο, κάλλιστον ἑπταπύλῳ φανέν,

quae scriptura quoniam cum numerorum elegantia et sententiarum gravitate optime congruit, nescio an praeferenda sit volgari formae *ἀελίου.* Nec quidquam obstat quominus Ai. 210, qui versus in libris sic scriptus est: *παῖ τοῦ Φρυγίου Τελεύταντος*, recipiamus cum Bergkio et Dindorfio aptissimam Jaegeri coniecturam *Φρυγίοιο*, qua emendatione melius consulere videbimur numerorum rationi, quam si Brunckium secuti scribamus *Τελλεύταντος*; nusquam enim consonarum duplex sive pronuntiatio sive scriptio a poetis tragicis usurpata est nisi in trimetris ad expediendum numerorum iambicorum cursum, ut

Sept. 488: *Ἱππομέδοντος σχῆμα καὶ μέγας τύπος.*

ib. 547: *Παρθενοπαῖος Ἀρκάς· ὁ δὲ τοιόσδ' ἀνὴρ...*

Ch. 1049: *φαιοχίτωνες καὶ πεπλεκτανημέναι.*

Soph. fr. 785: *Ἀλφεσίβοιαν, ἣν ὁ γεννήσας πατὴρ...* [167]

---

167) Ceterum cf. Pind. Ol. II, 23. *Κάδμοιο* et multa alia. — Qui apud Aristophanem leguntur eiusmodi genetivi, ei aut sunt canticorum: Vesp. 1521. *καὶ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο*, aut in locis Homericis: P. 1090. *ὣς οἱ μὲν νέφος ἐχθρὸν ἀπωσάμενοι πολέμοιο*, aut in oraculis: Eq. 1016. *ἴαχεν ἐξ ἀδύτοιο διὰ τριπόδων ἐριτίμων.* Lys. 775. *ἐξ ἱεροῦ ναοῖο χελιδόνες, οὐκέτι δόξει* ctt. aut in proverbiis: Eq. 1059. *ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο...* quibus verbis vetustissimum illud significatur: *ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο, Πύλος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλη*, cf. Eust. 1349, 46.

Tertiae declinationis hae sunt formae epicae: *ἀνέρες* Tr. 1010. Ph. 709. *ἀνέρων* Sup. 41. OR. 869. *ματέρος* Sup. 539. *ματέρι* OC. 1481, quae exempla, ut supra significavimus, omnia sunt canticorum.[168]) Quamquam etiam hac in re Euripides longius progressus in diverbiis quoque dixit *μητέρος* Or. 423. 799. 1589. *θυγατέρος* ibid. 752.

Secuntur *εὐκλέᾰ* et *νηλέᾰ* more Homerico per elisionem alterius vocalis *ε* facta ex *εὐκλεέα*, *νηλεέα*, cum Attici per contractionem vocalium *εα* efficere soleant *εὐκλεᾶ*.
OR. 161: *Ἄρτεμιν, ἃ κυκλόεντ' ἀγορᾶς θρόνον εὐκλέα θάσσει.*
ib. 179: *νηλέα δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ.* Cf. Pind. Nem. V, 15: *πῶς δὴ λίπον εὐκλέᾰ νᾶσον;* P. I, 95 *νηλέᾰ*.

Dativi pluralis terminatio *εσσι* in his exstat canticorum nominibus: Pers. 272. *διπλάκεσσιν;* 548. *βαρίδεσσι* (contra 1046. *βάρισιν*); 992. *βελέεσσιν*; Sup. 81. *μερόπεσσι*; 751. *νέφεσσι*; 1014. *φυγάδεσσι*; Ant. 116. *κορύθεσσιν*; Ai. 375. *ἑλίκεσσι*; Ant. 976. *χείρεσσι*; 1297. idem in trimetro melico. OR. 1100. Ant. 350. *ὀρεσσιβάτα*. Euripides rursus reliquorum tragicorum normam transgreditur, *χείρεσσι* usurpans in diverbio Alc. 756.[169])

---

168) Cf. Pind. Ol. I 66. *ἀνέρων.* Nem. IX, 4. *ματέρι* ctt. In Aristophanis comoediis inveni haec: *ἀνέρες* Av. 687: *ἀπτῆνες ἐφημέριοι, ταλαοὶ βροτοί, ἀνέρες εἰκελόνειροι*, in compellatione illa iocosae gravitatis plena; *ἀνέρων* Eq. 1295: *ἐρεπτόμενον τὰ τῶν ἐχόντων ἀνέρων* (c.); *ἀνέρος* Ran. 706: *εἰ δ' ἐγὼ ὀρθὸς ἰδεῖν βίον ἀνέρος* (c.), quibus verbis poeta imitatur tragoediam; cf. Nauck. fr. tr. 41. p. 574. et Ribbeck. ad h. l.

169) Pindari afferre exempla non opus est. Sed Aristophanes ea terminatione non utitur nisi in sententiis epicis: P. 1075. *οὐ γάρ πω τοῦτ' ἐστὶ φίλον μακάρεσσι θεοῖσιν;* cf. v. 1106; ibid. 1093. *ἔσπενδον δεπάεσσιν· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον*; Lys. 520. *πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει;* ibid. 774. *ἢν δὲ διαστῶσιν καὶ ἀναπτῶνται πτερύγεσσιν...* et lyricis: Av. 251. *φῦλα μετ' ἀλκυόνεσσι ποτᾶται;* ibid. 941. *νομάδεσσι γὰρ ἐν Σκύθαις | ἀλᾶται Στράτων*; ibid. 1372. *ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὄλυμπον πτερύγεσσι κούφαις.*

Terminationem *μεσθα* in omnia poesis genera esse receptam non est quod demonstrem; quod ut efficeretur non paullum momenti erat in ipsa eiusmodi verborum natura quasi iambica et trochaica: ἐπῐστᾰμῐεσθᾰ. εἰσόμεσθᾰ. Quo fit, ut paucissima eius terminationis exempla habeamus in poesi lyrica — unum inveni ἁπτόμεσθα Pyth. X, 28. —, pauca in tragoediarum canticis: πελαζόμεσθα Sept. 144, ἱξόμεσθα Sup. 159., πεισόμεσθα ibid. 777., διωλόμεσθ' ibid. 907; νεμόμεσθ' Phil. 707, παραμειβόμεσθ' OC. 130; multa in diverbiis: αἰτούμεσθα Prom. 822., εἰσόμεσθα Sept. 659. Ag. 489. OR. 84. OC. 1037. Ant. 631. 1253. Tr. 594. Ai. 666., ἐφραξάμεσθα Sept. 798. Ag. 823., βουλόμεσθα Pers. 215., βουλοίμεσθα Phil. 529., βουλευσόμεσθα Ag. 846. Ch. 718., ἀφικόμεσθα Pers. 493. Ai. 1341, ἐξευχόμεσθα Sup. 275., θησόμεσθ' ibid. 415., πειρασόμεσθα Ag. 850., ἠνειχόμεσθα ibid. 905., μαντευσόμεσθα ibid. 1367., ἑζόμεσθ' OR. 32, ἑψόμεσθ' El. 253., γνωσόμεσθα Ai. 677., ἀρχόμεσθ' Ant. 63., οἰχόμεσθ' Tr. 85., ἱέμεσθα Ant. 432., ἐφιέμεσθα ibid. 1055., ἀτώμεσθα Ai. 269., ἱστώμεσθα OR. 147., ἐπιστάμεσθα Ant. 1092., διδαξόμεσθα Ant. 726., μαθησόμεσθα Ai. 667; paene innumerabilia in comoediis Atticis.

Aoristi species Homerica vel potius antiquior cernitur in verbis

ἔκτισσαν Pers. 289: εὔνιδας ἔκτισσαν ἠδ' ἀνάνδρους (c.)
ὀλέσσας Ai. 390: τούς τε δισσάρχας ὀλέσσας βασιλῆς (m.)
πέλασσον Phil. 1163: πρὸς θεῶν, εἴ τι σέβῃ ξένον, πέλασσον (c.)

Quibus e formis postea eliso altero σ eadem ratione factum est ὀλέσας, πέλασον, qua μέσσος commutatum est cum μέσος, τόσσος cum τόσος.[170])

170) Plurimos eiusmodi aoristos legimus apud Pindarum (v. c. Pyth. XI, 33: ὄλεσσε; Ol. X, 25: ἐκτίσσατο); apud Aristophanem unum φράσσαι Eq. 1058: ἀλλὰ τόδε φράσσαι πρὸ Πύλου Πύλον ἥν σοι ἔφραζεν. ibid. 1067: Αἰγείδη, φράσσαι κυναλώπεκα, μή σε δολώσῃ.

Aoristos ἔβᾰν Pers. 18: προλιπόντες ἔβαν. (a.)

ἀπέδρᾰν Ai. 167: ἀλλ' ὅτε γὰρ δὴ τὸ σὸν ὄμμ' ἀπέδραν. (a.)

κατέβᾰν Tr. 504: τίνες ἀμφίγυοι κατέβαν πρὸ γάμων. non esse mira quadam contractione ortos ex ἔβησαν, ἔδρασαν, sed simpliciorem retinuisse ex ipsa verbi stirpe formationem inter omnes nunc constat. Anapaestos autem quantopere expediant hae formae breviores in poesi lyrica frequentissimae, facile apparet.

Similis est ratio formae τύφλωθεν Ant. 973; sic enim aptissime et facillime Curtius[171]) emendavit librorum scripturam τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος. Nec me movet, quod nullum praeterea apud Sophoclem exstat huius passivi vestigium, quum eam formam minime abhorrere a canticorum indole atque oratione et verisimillimum sit e Pindari multis exemplis, ut Nem. II, 22. Isth. II, 29. ἔμιχθεν; P. IV, 69. φύτευθεν; N. X, 66. στάθεν, et paene manifestum ex Euripidis quodam versu, Hip. 1247: ἵπποι δ' ἔκρυφθεν καὶ τὸ δύστηνον τέρας,[172]) nisi quod hac quoque in re Euripides canticorum elegantiam in diverbii intulit mediocritatem.

ἔμμεν infinitivus in uno legitur tragoediarum Graecarum versu: Ant. 623: κλεινὸν ἔπος πέφανται . . . τῷδ' ἔμμεν, ubi optime eo excusatur et explicatur vox epica, quod universa haec sententia non tamquam ipsius poetae propria profertur sed ab antiquioribus viris sapientibus sumpta est.[173])

---

171) Ind. Lect. Kiel. 1855/56. p. VII.

172) Apud Aristophanem duo nunc leguntur eius formae exempla, sed alterum sumptum e poesi epica: P. 1283 ἐκόρεσθεν; alterum Vesp. 662. κατένασθεν restitutum coniectura eaque admodum dubia, si quidem omnis ab hoc loco abest orationis Homericae similitudo.

173) Simili quadam Aristophanes usus est forma δόμεν Av. 973. in oraculo: τῷ δόμεν ἱμάτιον καθαρὸν καὶ καινὰ πέδιλα, et ibid. v. 930. in poetae lyrici illo cantico: δὸς ἐμὶν ὅ,τι περ | τεᾷ κεφαλᾷ θέλεις | πρόφρων δόμεν ἐμὶν τεΐν; pluribus Pindarus: ἔμμεν Ol. V, 16; φάμεν Ol. I, 35.

Aoristum ἤλυθε

Ai. 234. (a.): δεσμῶτιν ἄγων ἤλυθε ποίμναν.

Rhes. 263. (c.): χιλιόναυν ἤλυθ' ἔχων στρατείαν

non video cur Dindorfium secuti [174]) commutemus cum forma volgari ἦλθεν, quandoquidem in hac tanta verborum epicorum multitudine alterum altero confirmatur et explicatur. [175])

ἐσσύθη vox Homerica formam quoque retinuit Homericam Ai. 294:

κἀγὼ μαθοῦσ' ἔληξ', ὁ δ' ἐσσύθη μόνος;

Aeschylus in eodem genere dixit θεόσσυτος

Prom. 643: θεόσσυτον χειμῶνα καὶ διαφθοράν, et ἐπίσσυτος Ag. 1150 (c.). [176])

Haud ita rara sunt syncopae quae dicitur exempla in canticis:

OR. 1314: νέφος ἐμὸν ἀπότροπον, ἐπιπλόμενον ἄφατον. [177])

OR. 159: πρῶτά σε κεκλόμενος, θύγατερ Διός.

Sup. 591: κεκλοίμαν εὐλόγως ἐπ' ἔργοις.

Sup. 41: νῦν δ' ἐπικεκλομένα | Δῖον πόρτιν. [178])

Sup. 422: τὰν ἕκαθεν ἐκβολαῖς δυςθέοις ὀρμέναν.

Ag. 1408: ῥυτᾶς ἐξ ἁλὸς ὄρμενον.

OR. 176: κρεῖσσον ἀμαιμακέτου πυρὸς ὄρμενον.

Ag. 429: ἀφ' Ἑλλανίδος γᾶς συνορμένοις.

Ag. 987: ὦρτο ναυβάτας στρατός. Quamquam in his formis non tam vocalis quaedam vere elisa est, quasi aoristus ὦρτο contractus sit ex ὤρετο, quam terminatio, nulla interposita vocali, statim cum vocis stirpe coniuncta; quo in genere etiam haec numeranda sunt:

φθίμενος Sept. 336 (c.): τί; τὸν φθίμενον γὰρ προλέγω.

Tr. 1161 (d.): ἀλλ' ὅςτις Ἅιδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.

---

174) ad Aiacis l. c.

175) Cf. Pind. P. III, 99: ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνᾳ; Aristoph. Av. 952 (c.): νιφόβολα πεδία πολύσπορά τ' ἤλυθον.

176) Cf. Pind. P. IV, 135. I. VII, 61. Aristoph Thesm. 126 (c.).

177) Cf. Pind. P. V, 105. IX, 109.

178) Cf. Pind. I. V, 53.

κτίμενος Choeph. 806 (c.): *τὸ δὲ καλῶς κτίμενον*... ut recte Bambergerus coniecit pro *κτάμενον*, quod ipsum legitur

Pers. 923 (c.): *ἥβαν Ξέρξᾳ κταμέναν Ἅιδου.*[179])

ἔρυτο OR. 1351 (c.): *ἔρυτο κἀνέσωσεν, οὐδὲν ἐς χάριν πράσσων*, quam formam Homericam e stirpe *ἐρυ* derivatam iure Dindorfius restituit pro librorum scriptura *ἔρρυτο* a numerorum ratione aliena.

Adicimus unum genus formarum epicarum rarissimum cum in omni Graecorum poesi tum in arte tragica:

verba iterativa quae vocantur, quorum verborum exempla apud Sophoclem exstant tria, eaque in canticis quibusdam quae omnino multum in se habeant splendoris epici:

ταμιεύεσκε Ant. 950: *καὶ Ζηνὸς ταμιεύεσκε γονὰς χρυσορύτους.*

παύεσκε Ant. 963: *παύεσκε μὲν γὰρ ἐνθέους γυναῖκας εὔιόν τε πῦρ.*

βλαστάνεσκεν fr. 491: *τέκνον ἄρτι βλαστάνεσκεν*;[180])

apud Aeschylum unum: *κλαίεσκον* fr. H. 309, 3. in diverbio:

κλαίεσκον, ἔνθα νυκτέρων φαντασμάτων
ἔχουσι μορφὰς ἄπτεροι Πελειάδες.[181])

Augmenti denique ratio et condicio haud paullum viris doctis exhibuit difficultatis. Fuerunt sane, qui etsi nonnulla verba, ut *ἄνωγα, καθεῦδον, καθεζόμην, καθήμην* semper apud poetas tragicos carere augmento minime ignorabant, latius tamen eam rem patere pernegarent: Porsonus[182]) inprimis et Elmsleyus.[183]) Quod quo iure factum

179) Cf. Pind. I. III, 28. N. X, 59. *φθίμενος.* — *φάμενος* I. V, 49.

180) In cod. est *βλάστεσκεν.*

181) Apud Pindarum inveni *κυλινδέσκοντο* P. IV, 209; *ἀράσσεσκον* ibid. 226; *κράτεσκε* N. III, 52; apud Aristophanem *ἐξαπάτασκον* P. 1070. in vatis hexametris: *εἰ γὰρ μὴ Νύμφαι γε θεαὶ Βάκιν ἐξαπάτασκον.*

182) Praef. ad Hec. p. 5. — 183) Not. ad Bacch. 1132.

sit, facillime opinor ex ipsis huius rei exemplis qualia leguntur in codicibus intellegetur. Sunt autem in diverbiis tria horum exemplorum genera: unum quod cum eam vocem antecedat non vocalis, sed consona, removeri non possit nisi coniecturarum audacia:

Aesch. Pers. 416: (*χαλκοστόμοις*) *Παίοντ', ἔθραυον πάντα κωπήρη στόλον*, quam mutuae caedis descriptionem brevem ideoque gravissimam corrumpit Porsoni et Blomfieldii coniectura *παισθέντ'*, pro qua ipse sententiarum nexus certe *παιόμενον* praesens postulat.

Pers. 376: (*ἀνὴρ*) *Τροποῦτο κώπην σκαλμὸν ἀμφ' εὐήρετμον*, ubi per metri leges *ἐτροποῦτο* scribere illis licuit.

Soph. OR. 1249: (*παιδουργίαν.*) *Γοᾶτο δ' εὐνάς, ἔνθα δύστηνος διπλοῦς* ctt. ubi eadem freti licentia augmentum illi restituerunt.

OC. 1624: (*τινὸς*) *Θώυξεν αὐτόν, ὥςτε πάντας ὀρθίας* ctt., cuius versus initium ita constituit Porsonus: *θεῶν ἐθώυξ'*, ctt.

Pers. 313: *Φαρνοῦχος, οἵδε ναὸς ἐκ μιᾶς πέσον*, quem locum sanare sibi visi sunt si cum tribrachi molestia scriberent *ναὸς ἔπεσον ἐκ μιᾶς*.

Accedunt pauca exempla, in quibus cum vocalis antecedentis natura augmenti elisionem prorsus refutet, item aut augmentum omissum aut poetae oratio corrupta censenda sit:

Pers. 458: (*δὲ*) *Κυκλοῦντο πᾶσαν νῆσον ὥςτ' ἀμηχανεῖν*, ubi perverse Schuetzius elisionis adiecit signum: *'κυκλοῦντο*, alii scripserunt *ἐκυκλοῦντο*.

Pers. 506: (*φλογί·*) *Πῖπτον δ' ἐπ' ἀλλήλοισιν· ηὐτύχει δέ τοι* ctt., a quo loco prorsus abhorret notio aoristi, quem intulit Blomfieldius: *ἔπιτνον.*[184])

Sed hae coniecturae ut ad poetae et sententias et verba

---

184) Phil. 371: *ὁ δ' εἶπ' Ὀδυσσεύς, πλησίον γὰρ ὢν κυρεῖ* recte viri docti Brunckio auctore nunc sic emendaverunt: *γὰρ ἦν κυρῶν.*

bene sint accommodatae — quod non plane ita esse breviter significavimus — nihilominus quoniam minime argumentis ex ipsa re petitis commendantur et confirmantur, sed ex opinione quadam praeiudicata ortae sunt, omni carent veri similitudine.

Sequitur alterum genus eorum verborum, quae ipsa in versuum initio posita sunt ultimo versus antecedentis vocabulo exeunte in vocalem:

El. 715: (ἄνω) Φορεῖθ᾽· ὁμοῦ δὲ πάντες ἀναμεμιγμένοι
El. 716: Φείδοντο κέντρων οὐδέν, ὡς ὑπερβάλοι ctt.
OC. 1606: (ἐφίετο) Κτύπησε μὲν Ζεὺς χθόνιος, αἱ δὲ παρθένοι
OC. 1607: Ῥίγησαν, ὡς ἤκουσαν· ἐς δὲ γούνατα ctt.
Tr. 904: (εἰςίδοι) Βρυχᾶτο μὲν βωμοῖσι προςπίπτουσ᾽
Tr. 915: (ἐπεσκιασμένη) Φρούρουν· ὁρῶ δὲ τὴν γυναῖκα δεμνίοις ctt.

Sed ne in his quidem exemplis verisimile est, augmentum aut propter diphthongum quae antecedit elisum esse aut cum ea diphthongo crasi coaluisse, quippe quae sive elisio sive crasis inter duos versus prorsus sit inaudita. Accedit, idque gravissimum est in omni hac disputatione, quod omnes illi versus quos modo attulimus, e narrationibus sumptae sunt, quae natura cum epica ratione propius cognatae sunt. Quid est igitur cur ex hac ipsa cum Homerico narrandi genere necessitudine illam quoque epici sermonis proprietatem effloruisse, negemus? Quod si ita est, facile adducimur, ut etiam in mediis versibus idem evenisse concedamus, — idque erat tertium horum exemplorum genus:

Pers. 310: νικώμενοι κύρισσον ἰσχυρὰν χθόνα.
Pers. 490: βορᾶς ἐδέξαντ᾽· ἔνθα δὴ πλεῖστοι θάνον.
OC. 1602: ταχεῖ πόρευσαν σὺν χρόνῳ, λουτροῖς τέ νιν...
Tr. 905: γένοιτ᾽ ἐρήμη, κλαῖε δ᾽ ὀργάνων ὅτου ctt.

Adicio exempla non ῥήσεων ἀγγελικῶν, at narrationum haec: Ai. 308: παίσας κάρα θώυξεν· ἐν δ᾽ ἐρειπίοις...
Phil. 360: ἐπεὶ δάκρυσα κεῖνον οὐ μακρῷ χρόνῳ.

Phil. 369: *ὦ σχέτλι', ἦ τολμήσατ' ἀντ' ἐμοῦ τινι...*
Tr. 772: *ἐνταῦθα δὴ βόησε τὸν δυςδαίμονα* ctt.;
non enim in nuntiorum persona, sed in ipsarum longiorum narrationum natura posita est Homericae orationis similitudo.

Iam si constat neque numerorum esse hanc in rem ullam vim atque auctoritatem — vidimus enim nonnunquam per metri rationem augmentum licere restituere, ut OR. 1249. *ἐγοᾶτο* in versum bene quadraturum erat, — neque in singulis illis verbis quae augmento carent singularem quandam cerni gravitatem, — nam etsi pauca eiusmodi verba non sine aliqua vi in totius sententiae initio collocata sunt, ut Tr. 904. *βρυχᾶτο*, non pauca inveniuntur in quae tale quidquam nullo pacto cadat, ut Tr. 915. *φρούρουν*: in epico harum narrationum colore requiescendum, spinosiores distinctiones et definitiones mittendas esse censemus.[185]

Longe alia est augmenti caussa et condicio in canticis: in his scilicet non epica quaedam quaerenda est similitudo, sed universae poesis lyricae consuetudo. Sunt autem haec verba:

Aesch. Prom. 135. *σύθην*; Sept. 775. *τίον*; Pers. 675. *περίβαλες*; Ag. 231. *φράσεν*; Ag. 1553. *κάππεσε, κάτθανε*; Sup. 581. *γείνατο*. — Soph. Ai. 1193. *ὄφελε*,[186] 1201. *νεῖμεν*; El. 147. *ἄραρεν*, aoristus ex epica et lyrica poesi translatus, cf. Od. δ, 777; Simonid. 41, [18] 3. — El. 205. *ἴδε*;[187] OC. 1231. *πλάγχθη*; Ant. 134. *πέσε*; 600. *τέτατο*;[188] 826. *δάμασεν*; 950. *ταμιεύεσκε*; 963. *παύεσκε*; fr. 491. *βλαστάνεσκεν*; in verbis iterativis scilicet iam Homerus fere semper omittit augmentum. — Ant. 955. *ζεύχθη*;[189] 980.

---

185) Cf. Godofr. Hermanni praef. ad Eur. Bacch. p. XI. Matthiae Gramm. Gr. I, p. 293 sqq.

186) Ex antist. apparet falsam esse librorum scripturam *ὤφελε*.

187) Brunckii coniectura pro *εἶδε*.

188) Sic scripsit Dindorfius: *ὃ τέτατο*, pro codicum *ἐτέτατο*.

189) Adiungendum est, si vera est Curtii coniectura (cf. p. 257) Ant. 973. *τύφλωθεν*.

κλαῖον; 983. ἄντασ';[190] 984. τράφη; Tr. 514. ἴσαν; 834. τέκετο.[191]

§. 14.
De vocibus Doricis.

Iam transgrediamur ad voces Doricas, quo nomine omnia ea vocabula comprehendimus quae cum in Homeri carminibus non legantur, ex epica poesi in fabulas Atticas translata esse non possunt. Qua in disputatione eas formas omittimus, quae cum in ipsam cotidianam Atheniensium consuetudinem transissent, omnem peregrinitatis speciem amiserant, ut *θᾶκος, πτάξ* similia; sicut supra non enumeravimus *κόρη, δέρη* quae in volgari Atticorum sermone Ionice pronuntiabantur.[192]

Iam de canticorum Dorismo quoniam accuratissime disseruit Schaeferus l. c., restat ut de anapaestis et diverbiis pauca adiciamus. Atque ab anapaestis quidem fuerunt qui omnes abiudicarent formas Doricas. Iniuria si quid video. Demonstravimus enim haud pauca inveniri in his tragoediarum partibus quae prorsus abhorrerent a diverbiis, propria essent canticorum. Quis est, v. c., qui *ἀπέδραν, κατέβαν, ἔβαν*, qui *ἦλυθε*, qui verba augmento carentia ex hoc numerorum genere removere conetur? quis est qui in suspicionem vocet *Οἰδιπόδα*

Sept. 886: *κάρτα δ' ἀληθῆ πατρὸς Οἰδιπόδα | ἐπέκρανε*; ibid. 1055: *κῆρες Ἐρινύες, αἵτ' Οἰδιπόδα | γένος ὠλέσατε.*

---

190) In diverbiis nunquam omitti augmentum syllabicum, quod dicitur, ex eis exemplis quae supra attulimus apparet.

191) De poetarum lyricorum usu quidquam adicere non opus est; Aristophanes augmentum non omittit nisi in epico sermonis genere imitando: P. 1276. *πέλεν*; 1280, 1282. *δαίνυντο*; 1286. *θωρήσσοντ'*; 1291. *θαύμαζον*; 1299. *κάλλιπον*; Av. 701. *γένετ'*; 777. *πτῆξε* (c.)

192) De horum vocabulorum origine et ratione cf. Curtium, Studien vol. I. p. 248 sqq.

Ant. 380: *καὶ δυστήνου πατρὸς Οἰδιπόδα*;
genetivum plane Doricum et a diverbiorum natura prorsus alienum? Has igitur si anapaestis necessario relinquimus cum canticis similitudines, quid reiciamus ceteras? Accedit quod certa quaedam formarum Doricarum quae leguntur in anapaestis licet genera constituere:

Ac primum sententiarum gravitas totiusque coloris sollemnitas quam facile adsciscat ac paene postulet vocales Doricas, luculenter perspicitur e Promethei v. 115., ubi Prometheus qui satis tranquille antea miserrimam suam condicionem conquestus erat, Oceanidibus appropinquantibus subito mutato numerorum genere haec exclamat:

τίς ἀχώ, τίς ὀδμὰ προςέπτα μ' ἀφεγγής.

non igitur mirum videtur, si similiter colores Doricos requisivit orationis gravitas in his locis:

Ag. 1538: *ἰὼ γᾶ γᾶ εἴθ' ἔμ' ἐδέξω,*
πρὶν τόνδ' ἐπιδεῖν ἀργυροτοίχου
δροίτας κατέχοντα χαμεύναν.

Ai. 234: *ὤμοι... δεσμῶτιν ἄγων ἤλυθε ποίμναν.*

El. 90: *στέρνων πλαγὰς αἱμασσομένων.*

OR. 1307: *αἰαῖ, αἰαῖ, δύστανος ἐγώ,*
ποῖ γᾶς φέρομαι τλάμων; πᾷ μοι
φθογγὰ διαπέταται φοράδην;

Ant. 110: *ὃς ἐφ' ἡμετέρᾳ γᾷ Πολυνείκους..*
αἰετὸς εἰς γᾶν ὑπερέπτα.

Ant. 822: *θνατῶν Ἀΐδαν καταβήσῃ.*

Tr. 997: *ὦ Ζεῦ· οἵαν μ' ἄρ' ἔθου λώβαν, οἵαν.*

Tum sunt sollemnia quaedam epitheta quae e lyrica Graecorum poesi in tragoediam translata esse videantur:

παντόπτας Solis nomen fr. Aesch. 202:

ἵν' ὁ παντόπτας Ἥλιος αἰεὶ | χρῶτ' ctt.

παγκοίτας Ant. 804: *τὸν παγκοίταν ὅθ' ὁρῶ θάλαμον...*

νικομάχας fr. Soph. 765: *Ζεὺς νόστον ἄγοι τὸν νικομάχαν.* Fortasse eodem pertinet *χιλιοναύτας* Ag. 45: *στόλον Ἀργείων χιλιοναύταν.*

Postremum patronymica in -δης genetivum pluralis in systematis anapaesticis habent Doricum:

Ἀτρειδᾶν Ag. 44. fr. Soph. 765. Πλεισθενιδᾶν Ag. 1569. Ἐρεχθειδᾶν Ai. 202.

Haec igitur certe anapaestis relinquenda sunt; dubitationem vero mihi quoque movent ἀρωγάν Ag. 47, ubi in cod. M. ad ultimam vocalem α supra adscriptum est η; ἀτίτᾳ ibid. 72, quod nulla littera mutata melius Dindorfius scripsit ἀτῖται; ἀγανά ibid. 101. in loco admodum mendoso; γέννας ibid. 1477, pro quo Ven. et Flor. habent γέννης; ἁμερίας Ai. 208, quod bene Thierschius commutari iussit cum ἠρεμίας; στεροπᾶς ibid. 257., quae forma illata videtur propter similitudinem genetivi qui antecedit: λαμπρᾶς.

Pergimus ad diverbia; in quibus haec commemoranda sunt:

Minerva apud poetas tragicos dupliciter nominatur: aut Ἀθηναία, ut Eum. 288. 299. 614., aut

Ἀθάνα, nunquam Ἀθηνᾶ.[193]) Cuius rei quaenam sit caussa ac ratio, facillime explicatur, si vera sunt quae disputavimus §. 6. Ante Euclidem scilicet archontem si forma contracta Ἀθηνᾶ omnino nondum erat vel certe in litterarum usum nondum relata, facere poetae tragici non poterant quin aut nomen tum usitatum usurparent Ἀθηναία aut formam Doricam, qua sine dubio in eis carminibus quibus dea in templorum caerimonia coli solita erat, semper utebantur.[194])

Prorsus idem cadit in Apollinis nomen ἑβδομαγέτας Sept. 800;[195]) legitimum nimirum et in deorum cultu solum usitatum nomen ne in diverbiis quidem commutari debebat.

---

193) Uno in loco, Phil. 134., in libris est Ἀθηνᾶ, sed apud Eust. p. 758, 44 Ἀθάνα.

194) Sic etiam Δάματερ Aristoph. Plut. 555. 872. explicatur. E sanctorum scilicet canticorum consuetudine sollemnis illa pronuntiatio ὦ Δάματερ in volgarem usum abiit.

195) De hoc nomine cf. Hermanni Opusc. VII, 293.

Reliquarum vocum Doricarum una omnium est eademque ratio et explicatio; sunt autem haec:

βαλός Choeph. 571. cf. Bekk. Anecd. 224, 12: *βατήρ· σημαίνει δὲ καὶ τὸν τῆς θύρας οὐδόν, ὃν Ὅμηρος βηλόν, οἱ δὲ τραγικοὶ βαλόν.*

γάπεδον Prom. 829.[196]) Recte Porsonus ad Eur. Or. 324. docet *γάπεδον* semper longam habere vocalem *α*, brevi mensura ubi opus sit scribendum esse *δάπεδον*; alterum enim compositum est e *γαία* et *πέδον*, alterum e *διά* praepositione et *πέδον*.[197]) Cf. Steph. Byz. s. v. *γῆ*: *γήπεδον*··· *ὅπερ οἱ τραγικοὶ διὰ τοῦ ᾱ φασίν.*

γαμόροι Sup. 613. Aeschylus Argos appellat.

γάποτος Ch. 97. 164.

δαρόν Sup. 516. Prom. 648. 940. ctt.

δάιος Prom. 352. Ai. 771. ctt.

ἕκατι saepissime apud Aeschylum Sophocl. Eur. legitur.

ἱκεταδόκος Sup. 713.

ἱπποβάμων Sup. 284. Prom. 805.

κυναγός El. 563. Eur. Ph. 1176. Iph. T. 284. Hip. 1397. Ph. 1113. Sup. 888.

κυναγία Hip. 1109.

Contra *κυνηγέτης* Eur. Hec. 1174. Herc. F. 860. Rhes. 325. *κυνηγεσίων* Eur. Hip. 224 (an.) *κυνηγετοῦντα* Ai. 5. Mirifice igitur librorum scriptura consentit et cum Phrynichi praecepto, qui p. 428: *κυναγός* inquit *τοῦτο τοὔνομα οὕτω πως μεταχειρίζονται· οἱ μὲν τραγικοὶ ποιηταὶ τρισυλλάβως λέγουσι καὶ δωρίζουσι τὸ η εἰς ᾱ μετατιθέντες, κυναγός· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τετρασυλλάβως τε προφέρουσι καὶ τὸ η φυλάττουσιν, οἷον κυνηγέτης*, et cum ipsa horum vocabulorum natura: longiores scilicet voces *κυνηγέτης* et *κυνηγετεῖν* erant Atticae, breviores *κυναγός*, *κυναγία* Doricae, neque quisquam homo Atticus ante Aristotelis fere

196) Sic Porsonus pro *δάπεδον*.

197) Cf. Curt. Grundz. 548.

aetatem [198]) usus est in sermone volgari aut vocabulo *κυναγός* aut forma quae postea demum exstitisse videtur *κυνηγός.* [199])

νάιος Sup. 2 (an.). P. 279. 336. Eur. Med. 1122. [200]) Quam ad normam corrigendus mihi videtur unus Aeschyli versus ubi in M. est *νήιος*: Sup. 719.

ναμέρτεια Trach. 173; quapropter etiam Pers. 246. Porsono auctore scribendum est *ναμερτῆ*. cf. Hesych. *ναμέρτεια, ἀλήθεια*; et *ναμερτέα, ἀληθῆ*.

νίν particulam secundum solam numerorum necessitatem, sententiae nullo discrimine, usurpari pro pronomine *αὐτόν*, in volgus notum est. Quod si bene meminerimus, non difficile erit recte iudicare de formae epicae *μιν* in tragoediis Atticis fide et auctoritate. Sola enim versus commoditas si regnabat in his rebus, non verisimile est poetas tertiam adsumpsisse formam a mensura vocabuli *νιν* non diversam,— nisi si singularis quidam accederet sententiarum color et ad Homeri orationem propius accommodatus. Iam si paucissimos inspicimus illos locos ubi librorum testimonio nititur *μιν*:

Eum. 631: *ἀπὸ στρατείας γάρ μιν ἠμποληκότα...*
Tr. 388: *λέξειεν, εἴ μιν πρὸς βίαν κρίνειν θέλοις.*
Sept. 453 (c.): *κεραυνοῦ δέ μιν βέλος ἐπισχέθοι.*
Choeph. 620 (c.): *κιγχάνει δέ μιν Ἑρμῆς.*
fr. Soph. 164: *δίπτυχοι γὰρ ὀδύναι μιν ἤρικον* [201]);
Choeph. 790 (c.): *ἔλακον, ὦ Ζεῦ, σύ νιν φυλάσσοις...... ἐπεί μιν μέγαν ἄρας....*

primum ab Eumenidum et Trachiniarum illis versibus nemo, opinor, abiudicare dubitabit vocem Homericam, quippe qui

198) v. Lobeck. ad Phrynichi illum locum.

199) Recte igitur etiam Bacch. 339. nunc scribunt contra librorum auctoritatem *κυναγίαις*.

200) v. Lobeck. ad Phryn. p. 432.

201) Omittimus Sup. 998: *θῆρες δὲ κηραίνουσι καὶ βροτοί τί μιν,* qui versus aperte corruptus est.. Hermannus pro *τί μιν* scripsit *τί μήν;*

loci et sint diverbiorum et ab omni abhorreant exquisitiore orationis specie et colore; sed ne ceteri quidem versus, etsi plerique utpote e canticis sumpti maiore splendent nitore et gravitate, quidquam habent dignitatis epicae, quae singularem quandam requirat vocem epicam. Iure igitur omnes nostrae aetatis editores in paucis illis locis pro vocula μιν Doricam substituerunt formam νιν, quae in eo quod extremo loco posuimus exemplo iuxta alteram mendosam formam μιν legitur v. 788.

ποδαγός Ant. 1181. ctt.

φαεννός Ai. 843. Eur. An. 1086. 1146. Bacch. 631. Rh. 59.

Haec vocabula si collustramus, hoc unum summi est momenti, quod omnia a volgari Atheniensium lingua plane abhorrent; peregrina igitur vocabula cum poetae Attici in fabulas suas receperunt, non in suae dialecti proprietatem ea quasi transtulerunt, sed formas quoque receperunt peregrinas. Iam duo erant fontes e quibus peregrinas voces haurirent: poesis epica et poesis lyrica; e poesi lyrica quod eas hauserunt, non ex Homeri carminibus, hoc opinor non mediocriter valet ad omnem tragoediae Graecae dialectum recte iudicandam et explicandam. Iam enim videmus artissimam esse tragoediae cum poesi lyrica necessitudinem; haec in canticis caussa fuit vocalium Doricarum; haec, ut modo intelleximus, epitheta quaedam lyrica in anapaestos transferri iussit; haec denique universae arti tragicae vocabula quaedam Dorica suppeditavit. Huc si addiderimus, quod omnes eae formae quae volgo vocantur epicae, apud Pindarum quoque leguntur: quid tandem obstabit quominus has quoque non tam ex ipsis Homeri carminibus, quam e poesi lyrica receptas censeamus? Apparet igitur — ut quam brevissime summam huius disputatiunculae proponam — non pro libero arbitrio poetas tragicos propriis et peregrinis vocabulis miscendis mirificam quandam effecisse sartaginem loquendi, hanc pronuntiantes vocem Attice, Dorice illam, tertiam sumentes e copia epica,

sed omnem tragoediae orationem bene fuisse praeparatam et incohatam consuetudine poetarum lyricorum. Primordia fabularum et quasi incunabula fuisse constat dithyrambos illos olim in Bacchi honorem cantatos, in quibus non invocari solum et precibus laudibusque lyricis adiri deum solitum esse, sed rerum quoque a se gestarum narratione epica honorari, per se valde veri simile est. Quod si ita erat, fieri vix potuit, quin quae e dithyrambis illis initium duxissent fabularum cantica, externam quoque originis similitudinem semper ita tenerent, ut dialectum exhiberent cum carminibus lyricis Pindari, Simonidis aliorum artissime cognatam, omissis scilicet eis formis, quae cum ab Atticorum lingua nimis abhorrerent, intellegi non possent. Denique singula quaedam (ut *φαεννός*, *δάιος* ctt.) quorum formae Atticae non exstarent, in diverbia translata sunt. Lyricorum vero poetarum etsi uberrimum fuisse fontem poesim epicam bene perspeximus, in singulis quidnam secuti sint consilii et rationis, diiudicare difficillimum est.

VERSCHIEDENES.

VOM HERAUSGEBER.

1. Zur Aussprache der griechischen Diphthongen αι und οι.

Die Aussprache des Altgriechischen gehört jetzt eher zu den gemiedenen Gegenständen philologischer Untersuchung, wie ja denn überhaupt, verglichen mit dem Eifer und der minutiösen Sorgfalt, womit die lateinischen Lautverhältnisse von den verschiedensten Seiten erörtert werden, die griechische Grammatik sehr zurücksteht. Und doch drängt sich die Frage danach immer wieder auf. Bei unsern westlichen Nachbarn ist sie sogar vor einigen Jahren eifrig, leider aber meist in dem Sinne erörtert, als ob die Rücksicht auf die Gewohnheiten der jetzigen Griechen zu Gunsten einer Aussprache den Ausschlag geben müsse, von der feststeht, dass sie der Blüthezeit des Atticismus fremd und mit der der gesammten altgriechischen Poesie zu Grunde liegenden Prosodie unverträglich ist. In Deutschland machen sich — abgesehen von Enthusiasten, die in dilettantischer Weise wissenschaftliche Fragen auf Grund von Reiseeindrücken glauben entscheiden zu können — neuerdings nur vereinzelte Stimmen darüber vernehmbar, meist in der Absicht, manche Einzelheiten der neuen Aussprache als ziemlich alt zu erweisen, oder, was stets verdienstlich ist, auf die groben Unrichtigkeiten, die sich in den deutschen Schulschlendrian, z. B. in Bezug auf ει und ζ eingeschlichen haben, wieder einmal aufmerksam zu machen. Auf einige Hauptpunkte habe ich in den „Erläuterungen zu meiner Schulgrammatik“ S. 17 ff. hingewiesen. Hier will ich nur

auf eine bisher weniger beachtete Quelle für die Erkenntniss der Aussprache hinweisen, wozu es indess nicht überflüssig sein wird ein klein wenig weiter auszuholen.

Wer sich nur einigermassen eingehend mit dieser Frage beschäftigt, wird bald inne werden, wie misslich es mit den meisten Kriterien zur Ermittlung der alten Aussprache bestellt ist. Man beruft sich auf Vertauschungen in der Schrift, z. B. zwischen *ει* und *ι*, *αι* und *ε*, *οι* und *υ*, *αυ* und *αβ*. Diese Vertauschungen beweisen natürlich nur etwas für die Zeit und den Ort, woraus sie hervorgegangen sind. Und namentlich die örtliche Differenz stellt sich dabei als eine sehr erhebliche heraus. In letzterer Beziehung sind z. B. die von Wetzstein in den Abhandl. der Berliner Akademie (1863) herausgegebenen ungefähr 200 griechischen „auf Reisen in den Trachonen und um das Haurangebirge gesammelten“ Inschriften merkwürdig, die „vom ersten Jahrhundert nach Chr. bis ins sechste reichen,“ dessen ungeachtet aber zwar zahlreiche Vertauschungen von *ει* und *ι*, von *αι* und *ε*, von *οι* und *υ* und eine grosse Unsicherheit in der Quantität aufweisen, aber keine Verwechslung zwischen *η* und *ι*, oder *οι* und *ι*, während ohne Frage in andern Gegenden der griechischen Welt in jener Zeit *η* von den I-Lauten sich schon nicht weit entfernte. Durchweg aber beweisen solche Vertauschungen keineswegs die Identität, sondern nur die Aehnlichkeit der Aussprache der mit einander verwechselten Schriftzeichen, ein Umstand, der nicht immer, z. B. auch nicht in dem verdienstlichen Werk von Liscovius (L. 1825) gehörig beachtet ist. Die Hauptgrundlage der erasmischen Aussprache, die lateinische Umschrift, ist zwar ohne Zweifel ein sehr gewichtiges Zeugniss, namentlich in negativer Beziehung, insofern sie z. B. einer frühen Verderbung von *η* und *υ* zu blossen I-Lauten entschieden entgegen ist, aber einerseits reicht doch das Zeugniss nicht sehr hoch hinauf, andrerseits hat dabei unstreitig eine gewisse Convention, ein keineswegs völlige Gleichheit des Lautwerthes beweisender Usus mitgewirkt, und für

einige Laute, z. B. für *ae*, *oe* kann nicht einmal die lateinische Aussprache für frühe Zeiten als völlig gesichert betrachtet werden. Vollends ins unklare führen die Angaben alter Grammatiker. Der Unterschied zwischen Lautzeichen und Laut ist dem Alterthum nie völlig bewusst geworden und wird selbst in neuerer Zeit durch die laxe Anwendung des Wortes „Buchstabe“ vielfach verwischt. Die Grammatik ist, wie schon ihr Name sagt, vom geschriebenen Laut, vom Lautzeichen ausgegangen. Ihr galten *ει*, *αι*, *οι* auch noch zu einer Zeit für *δίφθογγοι*, da sicherlich nur ein einziger *φθόγγος* in ihnen hörbar war. Leider herrscht dieselbe Unklarheit auch in den meisten das Neugriechische behandelnden Werken, wodurch namentlich die meisten Angaben über mundartliche in den verschiedenen Gegenden Griechenlands erhaltene Formen für die Sprachforschung so gut wie unbrauchbar werden. Sollen solche Mittheilungen Werth haben, so muss ein consequentes System in der Wiedergabe des lebendigen Lauts beobachtet werden, ein Versuch, der z. B. in sehr verdienstlicher Weise unter Benutzung von Lepsius allgemeinem Alphabet von Jean Pio in seinen „Sproglige Erindringer fra en Rejse i Grækenland“ (Tidskrift for Philologi og Pædagogik 1866) gemacht ist.

Was sich in den Schriftstellern der attischen Periode an Stellen findet, die irgend eine Beziehung zur Aussprache haben, dürfte wohl erschöpft sein. Zwar hat neuerdings Bücheler im Rheinischen Museum XX. S. 302 in Betreff des *αι* eine noch unbenutzte Stelle heranziehen zu können geglaubt. Allein schon vor ihm ist diese von Mehlhorn in seiner Griechischen Grammatik (Halle 1845) S. 23 in gleichem Sinne, wenn auch mit weniger Entschiedenheit, herangezogen. Sokrates macht sich in den Wolken des Aristophanes v. 870 über den alten Phidippides lustig.

ἰδού, κρέμαι᾽· ὡς ἠλίθιον ἐφθέγξατο
καὶ τοῖσι χείλεσιν διερρυηκόσιν.

Die täppische Weise, wie Phidippides κρέμαιο gesprochen, soll nach beiden Gelehrten darin liegen, dass er den wirklichen Diphthong *αι* hören liess, während Neuathen schon ein *ä* verlangte. Doch bezweifle ich, dass unsern Physiologen der Ausdruck „mit auseinander gehenden Lippen" geeignet scheinen wird, den Unterschied zwischen *ai* und *ä* zu bezeichnen, ein Unterschied, der nach ihrer Lehre keineswegs in der Lippenregion liegt. Dagegen ist der Dipthong *ai* selbst einer sehr verschiedenen Aussprache fähig. In manchen Theilen Mitteldeutschlands z. B. hört man die Schriftzeichen *ei* so sprechen, dass eigentlich ein *a* mit nur leise nachklingendem *i* vernommen wird, während anderswo beide Vocale gleichmässig zur Geltung kommen. Der sehr vieldeutige Ausdruck „τοῖσι χείλεσιν διερρυηκόσιν" kann daher sehr wohl irgend eine für unfein geltende Aussprache des Diphthongen — G. Hermann zu dieser Stelle spricht im Anschluss an Reisig von einer „vasta pronuntiatio" — bezeichnen und ist gewiss nicht geeignet die monophthongische Aussprache zu beweisen.

Am meisten Gewicht haben offenbar die Zeugnisse der Sprache selbst. Dass zu einer Zeit, da πάϊς und παῖς nebeneinander bestanden, das *αι* noch als Diphthong lautete, wird schwerlich jemand bestreiten, ebenso, denke ich, schliesst die Schreibung Τροζήνιος (C. I. 106, aber auch auf den in den Berichten der hiesigen Ges. d. Wissensch. 1864 S. 219 besprochenen delphischen Inschriften) die Aussprache Τριζήνιος oder Τρυζήνιος aus. ἐάν kann aus εἰ ἄν, ἐπηρεάζω aus ἐπήρεια nur zu einer Zeit geworden sein, da noch ein *ε* in diesen Wörtern hörbar war. Dennoch sind auch in solchen Fällen bisweilen verschiedene Erklärungen möglich. So lässt Gerth oben S. 206 vielleicht mit Recht das attische κλάω nicht direct aus κλαίω hervorgehen, sondern nimmt κλαϝjω als die Grundform an, aus der einerseits κλάjω mit ᾱ, andererseits κλαΐω κλαίω mit kurzem *α* hervorgegangen wäre. Bei solcher Auffassung würde κλάω für die Aussprache des *αι* in κλαίω nichts

beweisen. Da wo der Vocal kurz bleibt, ist indess der Ausfall des ι unbedingt anzunehmen. ποέω also, über dessen häufiges Vorkommen auch auf attischen Inschriften auf S. 207 verwiesen werden kann, τέλεος neben τέλειος beweisen im strengsten Sinne des Wortes die diphthongische Aussprache von ει für die Zeit, da beide Formen neben einander bestanden, ein Beweis der durch die von Keil (Philologus XXIII 248) ausgeführte Thatsache unterstützt wird, dass sich auf attischen Inschriften aus einer Zeit, da an graphische Vertretung des ει durch *E* nicht mehr zu denken ist, jene Reduction von ει zu ε in beträchtlicher Ausdehnung findet: βαλανέον, ἐν τῷ Ἡρακλέῳ u. s. w. In demselben Sinne wird man auch die S. 212 nachgewiesene historische Reihenfolge von

Ἀθηναία Ἀθηνάα Ἀθηνᾶ

benutzen dürfen um die Aussprache des αι zu bestimmen. Dennoch haben die Schlüsse dieser Art, so zwingend sie an sich sind, einen Uebelstand. Man kann in einzelnen Fällen den Gebrauch des Diphthongs einer archaistischen Gewohnheit zuschreiben und in andern die Zeit schwer nachweisen, bis zu welcher er sich wirklich lebendig erhielt, wie wir denn bei allen derartigen Fragen die Möglichkeit einer tiefen Kluft zwischen graphischem Gebrauch und den Rechten des wirklichen Lebens, wie sie die späte griechische Schreibweise nach Art der englischen beweist, uns beständig gegenwärtig halten müssen.

Nun gibt es aber eine Art von Sprachzeugnissen, bei denen diese Möglichkeit wegfällt, ich meine jene unwillkürlichen Lautveränderungen, die bei der Berührung zweier Wörter statt finden. Diese gehören offenbar durchaus der täglichen Sprache an. Durch eine grammatische Theorie sind sie so wenig geregelt, dass wir in unsern Handschriften und Inschriften keineswegs eine strenge Consequenz beobachtet finden. Es ist aber, wie namentlich die Inschriften zeigen, unverkennbar, dass in der lebendigen Sprache der Auslaut des ersten Wortes gegen den Anlaut des zweiten

keineswegs so unempfindlich war, wie in der späteren Schriftsprache. Daher die bekannte Modification des auslautenden Nasals je nach dem Organ der anlautenden Consonanten, daher namentlich bei den dem Alltagsleben am nächsten stehenden Komikern die vielen Krasen, mit welchem Namen man ja ziemlich willkürlich die auch für das Auge erkennbaren Verschmelzungen auslautender und anlautender Vocale zu bezeichnen pflegt, ebensogut aber die Aphäresen und Synizesen an eben dieser Stelle. Die Krasen sind nach Mehlhorns glücklichem Ausdruck (S. 97. Anm.) „augenblickliche Contractionen", eben deshalb aber, weil jeder der contrahirten Laute in jedem Augenblicke, sobald man grössere Deutlichkeit erstrebte, wieder zu seiner vollen Geltung kommen konnte, auch die besten Zeugen für die Aussprache der Zeit, in welcher sie vorkommen. Krasen sind nun bekanntlich bei Homer noch sehr selten. Die bei den Elegikern und Iambikern vorkommenden bespricht Renner (Studien I. 199). Erst die dramatische Poesie und namentlich die komische bietet eine reichere Fülle, die uns also mitten in die Blüthezeit der attischen Litteratur führt und in Betreff der Aussprache einzelner Laute um so zuverlässiger ist, als das Metrum in vielen Fällen uns vor der Gefahr sichert, blosse Schreibergewohnheiten mit den lebendigen Lauten zu verwechseln. Für die Volksthümlichkeit der Krasen zeugen auch auf attischem Gebiete bisweilen die Inschriften, so für die Krasis nach *καί*, worauf schon Buttmann Gr. I. 114 hinwies, die von Kirchhoff (Studien zur Geschichte des gr. Alphabets 2. Aufl. S. 23) der Pisistratidenzeit vindicirte Inschrift aus Sigeum (C. I. No. 8): *κἀγὼ κρατῆρα κἀπίστατον ἔδωκα* und weiter *καί μ' ἐπόησεν Αἴσωπος καὶ ἀδελφοί.*

Die höchst mannichfaltigen Vocalveränderungen bei der Krasis kann man am besten in Mehlhorn's Grammatik S. 97 ff. überblicken. Die Mannichfaltigkeit erklärt sich zum grossen Theil aus den fast bei jeder Wortgruppe ver-

schiedenen Bedingungen. Denn mehr als irgendwo wird hier das Bestreben nach Bequemlichkeit des Sprechens durch ein geistigeres, das nach Deutlichkeit gezügelt, wobei namentlich ein Zug hervortritt, der uns hernach wichtig werden wird. H. L. Ahrens stellt in seiner Schrift de crasi et aphaeresi (Stolberg 1855) S. 3. den Satz auf: crasi non possunt coniungi nisi quae voces facile sub unum accentum comprehenduntur. Dieser Satz gilt wenigstens für die grosse Mehrzahl der geläufigeren Krasen. Das Verhältniss ist bei ihnen fast immer das, dass ein oder zwei Wörtchen, welche sich wegen ihrer eignen nur secundären Bedeutsamkeit dem Accent nach zum folgenden Worte neigen,[1] wie Artikel, Pronomina, Conjunctionen, mit diesem zu einem ganzen verschmelzen, *κἀγώ*, *οὐξερῶ*. Hieraus folgt nun ein weiteres. Weil der Anlaut des nachfolgenden Wortes in der Regel schwerer wiegt als der Auslaut des vorhergehenden, so besiegt namentlich im attischen Dialekt im Kampfe der Laute sehr oft der Anlaut den Auslaut. So ist im Unterschied vom homerischen *ὥριστος*, wie I. Bekker wohl richtig statt *ὥριστος* schreibt, vom neuionischen *τὤγαλμα* (Herod. I. 181), vom dorischen *τὤνδρες*, *τωὔλιον* (Ahrens 222) bei den Attikern nach ihrer feineren und beweglicheren Weise der Vocal, ja selbst der Diphthong des ersten Wortes gänzlich gewichen: *τἀγαθόν* (Soph. Antig. 275), *ἀγαθοί* (Philoct. 863), *τἀνδρί* (Aj. 78). Und wenn hier wenigstens die Naturlänge des *α* eine Nachwirkung des mit ihm verwachsenen Lautes enthält, so ist in *χοἰ*, *κεἰ*, *κοὐκ* auch diese Spur verwischt.

Dies führt uns nun endlich zu der Erscheinung, die wir eigentlich im Auge haben. Trotz der eben erwähnten der Erhaltung auslautender Elemente im allgemeinen un-

---

1) Natürlich gehören dahin nicht bloss Proklitică, sondern auch orthotonirte und enklitische Wörter. Denn wer möchte glauben, dass die Mannichfaltigkeit der lebendigen Betonung durch die Regeln der Grammatik erschöpft würde?

günstigen Gewohnheit der Attiker bei der Krasis, bewahren diese in gewissen Verbindungen das erste Element der auslautenden Diphthonge *αι* und *οι*. Apollonius *περὶ ἐπιρρήματος* (Bekk. Anecd. 496) lehrt: *ὁ καὶ σύνδεσμος ἔκθλιψιν τοῦ ι καὶ κρᾶσιν τοῦ ᾱ ποιεῖται εἰς μακρὸν ᾱ τοῦ ε μόνου ἐπιφερομένου·* [2]) *καὶ ἐμέ κἀμέ, καὶ ἐκεῖνος κἀκεῖνος.* Dem entsprechend nimmt Apollonius gleich darauf bei seiner Erörterung des von Tryphon fälschlich für ein Simplex gehaltenen *κᾆτα* die *ἀποβολή* oder *συστολή* des *ι* von *καί* an. Wenn dem *καί* aber unter bestimmten Umständen sein *ι* entzogen werden konnte, so muss es doch für gewöhnlich dies *ι* gehabt, folglich, da nach Entziehung des *ι* *α* übrig blieb, wirklich *α* + *ι* in sich enthalten haben, das folgt doch so sicher, wie dass ab a + b in sich enthält. Handelte es sich nur um die Lehre eines Grammatikers, so könnten Liebhaber des *kä* [3]) den Einwand erheben, die ganze Lehre sei nur für das Auge berechnet. Aber hier liegt uns ja das Zeugniss der Sprache selbst vor, und zwar in erwünschtester Fülle. Justus Florian Lobeck in seiner fleissigen Dissertation *de synaloephe* (Regimonti 1839) führt 24 verschiedene Fälle auf, in denen *καί*

2) Die folgenden Worte *φαίνεται ὅτι καὶ τοῦ η* passen wenig in den Zusammenhang und widersprechen der herrschenden Ueberlieferung, denn aus *καὶ ἡ* wird *χἠ*, aus *καὶ ἡμεῖς χἠμεῖς*. Von *χᾶμεῖς* und dergleichen findet sich meines Wissens keine Spur. Dieser Zusatz ist daher wohl das Werk eines späteren Theoretikers.

3) Diese Partikel spielt eine hervorragende Rolle in der Frage nach der Aussprache des *αι*. G. Hermann sagt de emendanda ratione grammaticae Graecae p. 52: Etenim quis credat in coniunctione *καί*, quae non solum frequentissime adhibetur, sed etiam saepissime vocali sequente corripitur, plenam istam duarum vocalium crassamque copulationem Graecis auribus placuisse? Ein bedenklicher Schluss. Mieden doch die Griechen in der nicht minder geläufigen Partikel *εἰ* den Diphthong nicht. Wie übellautend wird Ausländern unser *und*, wie unsprechbar den meisten Nationen englisches *and* erscheinen? Uebrigens klang Hermann ohne Zweifel gerade jenes oben erwähnte breite sächsische *ai* in den Ohren.

mit folgendem ἐ zu κἀ wird, zu denen noch die besonders besprochenen Verbindungen κᾆτα, κᾀς kommen. Die zahlreichen Composita mit ἐκ oder ἐξ, mit ἐπί und ἐν, so wie die mehr als 100 Verse, in denen καί mit dem Augment verwächst (κἀγένοντο, κἄδρων, κἄλαβες, κἀποίησεν) sind dabei als je ein Fall gezählt. Unter diesen Verbindungen kommen manche nur einmal vor, z. B. κἀρέβινθον (Aristoph. Eccl. 45), κἀλέφαντος (Achaeus fragm. 23 Nauck). Ist es wohl denkbar, dass dies alles auf einer graphischen Laune beruhte, oder dass man hier überall im Widerspruch mit dem lebendigen Klange einer alten Ueberlieferung folgte? [4]) Hätte wirklich die Partikel *kä* gelautet, so lag es ja ungemein nahe κἐκτός, κἐστίν oder κἠκτός, κἠστίν, oder etwa καί ᾽στιν nach Analogie von ποῦ ᾽στιν — wenn dies wirklich die richtige Schreibart ist — zu schreiben. Aus ä + e aber konnte nimmermehr der Laut ā entstehen. Das Plus von E-Laut, das durch *kä* zu *ego* hinzukäme, hätte doch höchstens ein langes *e*, also κἠγώ ergeben können, wie aus ἡ εὐλάβεια ηὐλάβεια ward. Alles dagegen wird leicht und einfach, sobald wir, wogegen auch von anderer Seite sich kaum ein Bedenken wird vorbringen lassen, für die attische Zeit noch die wirklich diphthongische Aussprache annehmen.

Dann nämlich reiht sich die ἔκθλιψις des auslautenden ι vor einem Vocal den oben berührten Fällen innerer Ausstossung an. Zwischen καὶ ἐγώ und κἀγώ liegt offenbar κα᾽ ἐγώ in der Mitte, so gut wie zwischen Ἀθηναία und Ἀθηνᾶ Ἀθηνάα, zwischen Ἑρμείας und Ἑρμῆς Ἑρμέας (vgl. Ἑρμέῃ Ε 390), so dass wir in beiden Fällen drei

4) Das einzige Beispiel einer älteren Form, die sich in der Krasis erhalten hat, ist wohl θἄτερον, das Apollonius (Bekk. Anecd. 495) aus dorisirendem ἅτερος ableitet. Die oft wiederholte Behauptung θἄτερον und ähnliches sei durch Missbrauch aus dem Plural θἄτερα hervorgegangen, weist er mit der treffenden Bemerkung zurück: ψυχρὸν τὸ λέγειν, ὅτι ἀπὸ πληθυντικῆς ἐκφορᾶς εἰς ἑνικὴν μετῆλθε.

Stufen haben: unveränderte Bewahrung, Ausstossung des *ι*, Contraction. *κἀγώ* fällt auf diese Weise in seiner letzten Stufe durchaus mit *ἄγὼ* = *ἃ ἐγώ* zusammen. Zu dieser Auffassung, nach welcher zwischen innerer und äusserer, oder wie wir auch sagen könnten, intersyllabischer und interverbaler Contraction die strengste Analogie hergestellt wird, stimmt durchaus der Gebrauch der nicht attischen Mundarten. Die Dorier ziehen *αε* nicht in *ᾱ*, sondern in *η* zusammen: *ἐνίκη*, *ὅρη*, und ebenso lassen sie nicht bloss aus *τὰ ἐμὰ τ ἠ μ ὰ* hervorgehen (Choeroboscus Bekk. Anecd. 1282), sondern auch aus *καὶ ἐπί κ ἠ π ί*, aus *καὶ ἐγώ κ ἠ γ ώ*, letzteres bei Sophron fr. 6, ersteres inschriftlich bezeugt: *ΚΗΠΙΤΟΙΣΠΟΤΑΜΟΙΣ* C. I. 1688, 43, *ΚΗΠΑΙΝΕΟΜΕΝ* 3047, 22.

Nur im Vorübergehen mag der attischen Contraction von *αι* + *α* in *ᾱ* gedacht werden: *κἀπό*, *κἀγαθός*, *κἀναθήματα* und der von *αι*+*ο* in *ω*: *κὠνειδίζομαι* (Eurip. Troad. 946), *κὠμνύουσι* (Pherekrates fr. 139 Mein.), *κῷνον* (Aristoph. Ran. 511). Natürlich hat hier dieselbe *ἔκθλιψις* und spätere *συναίρεσις* stattgefunden. Diese Fälle beweisen aber deshalb weniger für die Aussprache des *αι*, weil, nach dem was oben über den vorwiegenden Einfluss des Anlauts gesagt ist, auch aus *kä apo* allenfalls *kāpo*, aus *kä oinon kōinon* hätte hervorgehn können, so gut wie aus *τῇ ἀγορᾷ τἀγορᾷ*, aus *τῇ οἰκίᾳ τῳκίᾳ*.

Wichtiger aber ist die bei der Berührung von *οι*+*ε* eintretende Krasis. Dass diese Lautgruppe zu *ου* zusammengezogen wird, ist jetzt ziemlich allgemein anerkannt, wie sich aus den Bemerkungen von Ellendt im Lexicon Sophocleum II 211, von Elmsley zu Eurip. Medea v. 891 und in seiner Praefatio zum Oedipus Tyrannus p. 8 ergibt (vgl. Buttmann Ausf. Gr. I 114, K. W. Krüger §. 13, 7 Anm. 7). Eine Hauptstütze für diese Krasis ist ausser der handschriftlichen Ueberlieferung der Scholiast zu Aristoph. Vesp. 31: *τοῖσι προβάτοις μ ο ὐ δ ό κ ε ι· τὸ πλῆρες μοι ἐδόκει. καὶ ἔκθλιψις καὶ κρᾶσις.* Wir haben hier also genau dieselbe Lehre

wie oben bei Apollonius in Bezug auf *αι + ε*. Auf Grund der besten Ueberlieferung schreibt man daher Soph. OR. 939.

τύραννον αὐτὸν οὑπιχώριοι χθονός
τῆς Ἰσθμίας στήσουσιν

und 1046

ὑμεῖς γ' ἄριστ' εἰδεῖτ' ἂν οὑπιχώριοι, wonach Elmsley gewiss mit Recht Eurip. Ion. 1113 *ἁπιχώριοι* eingeführt hat. In einem Fragment aus Sophokles *Κολχίδες* (316 Nauck) ist sogar der Dativ *οἷ* mit demselben Wort zu *οὑπιχώριος* verschmolzen. Dazu kommt *οὑμοί* Eurip. Hec. 332, Phoen. 633, Aristoph. Ran. 967 u. s. w., *μοὐστίν* Aesch. Choeph. 122, Soph. Aj. 1225 u. s. w., *σοὐστί* Aristoph. Thesm. 624, *σοὔδωκεν* Equ. 1177, *μοὔχρησεν* Vesp. 159, *μοὐγκώμιον* Nub. 1205, *αὐτός γε μέντοὔφασκεν* Eccl. 410, das sind im ganzen 10 sichere, zum Theil mehrfach bezeugte Fälle. Dazu kommen noch die wenigen und zum Theil unsichern Beispiele einer Contraction von *οι+ο* zu *ου*: *σοὔπισθεν* Aristoph. Thesm. 158. Man kann daher den Zweifeln Mehlhorns kein Gewicht beilegen. Er sagt S. 97 „mir scheint dies [die Krasis von *οι+ε* zu *ου*] nur dann natürlich, wenn im griechischen *οι* überhaupt kein *ι* gehört wurde.“ Nach dem gesagten bedarf das kaum der Widerlegung. Natürlich enthielt *οι* an sich sowohl *ο* wie *ι*, aber vor Vocalen konnte letzteres ebenso gut verschwinden wie aus *αι* und *ει*. Danach darf man diese Krasis als einen vollgültigen Beweis dafür betrachten, dass in der attischen Zeit auch in *οι* noch beide Vocale gehört wurden.

Diese Erwägungen haben übrigens noch ein andres Interesse. Zwischen *καὶ ἐγώ* und *κἀγώ* ergab sich uns als nothwendige Mittelstufe *κα' ἐγώ*, zwischen *οἱ ἐμοί* und *οὑμοί* *ὁ' ἐμοί*. Es fragt sich, ob diese Mittelstufe nicht noch nachweisbar ist. Unzähligemal lesen wir *καὶ ἐγώ*, *ὤ μοι ἐγώ* bei Dichtern in der Weise gebraucht, dass der Diphthong vor dem Vocal eine Kürze bildet. Wir pflegen ihn dann trotz der Kürze als wirklichen Diphthong zu

sprechen. Prosodisch wäre das nicht geradezu undenkbar. Das Metrum beweist, dass die zwei Moren des Diphthongs hier nur den Werth einer Mora haben, diese eine Mora könnte allenfalls durch die Verbindung zweier halben Moren entstehen, in der Art, dass für das *αι* in *καὶ ἐγώ* sowohl das *α* wie das *ι* um die Hälfte kürzer wären als in *καὶ τότε δή*. Allein bei näherer Prüfung ist das wenig glaublich. Die Verkürzung entstand doch nur durch den Einfluss des nachfolgenden Vocals, und es ist an sich unwahrscheinlich, dass dieser nicht bloss das ihm zunächst stehende *ι*, sondern auch das fernere *α* afficirt habe. Vielmehr lehrt uns, denke ich, das spätere *κἀγὼ*, *οὑμοί*, dass vorher wirklich *κα᾽ ἐγώ*, *ὁ᾽ ἐμοί* gesprochen wurde. Natürlich würde sich für die entsprechenden Verbindungen mit andern Diphthongen, auch wo keine Krasen vorliegen, das gleiche ergeben. So aufgefasst ist die Verkürzung des Diphthongs gar nichts andres als die Elision seines zweiten Bestandtheils [5]) und natürlich die Verkürzung eines langen Vocals die Elision seiner zweiten, in diesem Falle mit der ersten gleichlautenden Mora. Man könnte dies bei *δὴ ἐγώ* durch *de' ego* ausdrücken. Bestätigt wird diese, ich denke, streng consequente Schlussfolgerung durch die vielen interverbalen Synizesen bei Diphthongen und langen Vocalen: *ἐπεὶ‿οὐ*, *δὴ‿αὖ*, *ἢ‿οὐ* bis zu so kühnen, aber schon homerischen Verschleifungen wir *εἰλαπίνη ἠὲ γάμος α*, 226, die doch als gewaltsame Unterdrückungen so vollwichtiger Laute etwas sehr auffallendes haben. Nimmt man dagegen an, dass hier die zweite Mora vor dem Vocal des folgenden Wortes gar nicht zum Vorschein kam, dass also *epe' u* (vgl. *ἐπεάν*, *ἐπήν*), *dĕ' au* gesprochen wurde, so reducirt sich der Vorgang auf die so ungemein häufige Synizese, das

---

5) Schon Westphal sagt Allg. Gr. Metrik S. 312: „Dem Principe nach ist sie dasselbe wie die Synalöphe der auslautenden Kürze, sowohl der kurze wie der lange Vocal verliert vor folgendem Vocal eine Mora seines Zeitwerthes."

heisst die aussermetrische Aussprache eines kurzen Vocals: θεοῦ einsylbig, χρυσέη zweisylbig, und es ist wohl kein Zufall, dass wir es hier in den meisten Fällen mit eben jenem E-Laut zu thun haben, der dieser Art von Verschleifung am zugänglichsten ist.

Endlich wirft nun auch der externe Lautwandel wieder, so scheint es, Licht auf den internen. Schon oben (S. 277) sahen wir, dass τέλεος sich zu τέλειος, ποεῖν zu ποιεῖν nicht anders verhält, als ἐάν zu εἰ ἄν und zogen andre Parallelen zwischen den Erscheinungen an beiden Stellen. Wodurch aber unterscheidet sich das bei Aristophanes Vesp. 282

ὡς φιλαθήναιος ἦν καί

mit v. 275

ἐμβάδας, ἢ προσέκοψ' ἐν

respondirende φιλαθήναιος mit kurzem αι von dem oben erwähnten Ἀθηνάα neben Ἀθηναία? Ist es wahrscheinlich, dass hier ein andrer Unterschied, als der der Schrift stattfand? können wir nicht die Gleichung ansetzen: φιλαθήναος: Ἀθηνάα = ἐπεὶ οὖν: ἐπεάν? So ergäbe sich also die Aussprache φιλαθήναος und natürlich die entsprechende für das homerische (υ 379) ἔμπαιος, für das dramatische δείλαιος, γραῖα da wo αι kurz ist. Dasselbe Verhältniss findet ferner statt zwischen ποεῖν und οἶος, τοιοῦτος mit kurzer erster Sylbe. Bei υἱός schwankt sogar die Schreibung in diesem Falle zwischen υι und υ. Hier überall den ersten Vocal allein zu schreiben würde sehr fremdartig erscheinen, und so mag man denn in den meisten Fällen den Diphthong stehen lassen so gut wie das seltsame βέβληαι mit — eigentlich sinnlosem — kurzem η neben μίσγεαι als Conjunctiv, das, wie gezeigt werden kann, seine Kürze der Paenultima auch nur der Nachbarschaft verdankt, und νέα, νέες, das in gleicher Lage ist. Aber wo wie bei ποεῖν die monophthongische Schreibung handschriftlich und inschriftlich genügend überliefert ist, liegt kein Grund vor,

sich im Fall der Kürze gegen diese der Aussprache sicherlich entsprechende Schreibung zu sträuben.

---

2. *εἴ ποτ' ἔην.*

Diese sechsmal (*Γ* 180, *Λ* 762, *Ω* 426, *ο* 268, *τ* 315, *ω* 289) in den homerischen Gedichten vorkommende Formel hat in alten und neuen Zeiten Schwierigkeiten bereitet. Aus dem Alterthum ist nichts brauchbares von Erklärungen erhalten. Mehrmals, z. B. in den jüngern Scholien zu *Ω* 426 und *Γ* 180 wird *εἰ* temporal erklärt, so an ersterer Stelle

ἐπεὶ οὔ ποτ' ἐμὸς πάις, εἴ ποτ' ἔην γε,
λήθετ' ἐνὶ μεγάροισι θεῶν

,*ἀντὶ τοῦ καθ' ὃν ἔζη χρόνον*' (*B*) ,*ἄχρις ἔζη*' (*M*), und danach in der Bekkerschen *Παράφρασις* ,*ἕως ὅτε ἦν*'; *Γ* 180 aber

δαὴρ αὖτ' ἐμὸς ἔσκε κυνώπιδος, εἴ ποτ' ἔην γε

,*ὅτε ποτὲ ἦν*'. Das sinnlose dieser Deutung leuchtet, abgesehen von der willkürlichen Annahme der temporalen Geltung der Conditionalpartikel, an dieser Stelle besonders ein. Denn da vom lebenden Agamemnon die Rede ist, könnte der temporale Zwischensatz nur bedeuten, ,als er *es* [nämlich Schwager] einst war'. Unter den neueren hat nur Köppen hieran Geschmack gefunden: „da er es noch war, für, er war mein Schwager, bis ich den Paris freite. Der Ausdruck ist freilich nicht correct, gleichwohl homerisch.“ Ebenso ergötzlich ist was die Scholien BC bringen: *εἴποτε ἦν δαήρ, ἐμὸς ἦν δαήρ.*

Dem gegenüber ist in neuerer Zeit die Ansicht fast allgemein geworden, der Satz sei hypothetisch, aber zugleich als Ausdruck einer „wehmüthigen Erinnerung“ zu fassen, also so, wie es Voss am deutlichsten mit seiner Uebersetzung „*ach er war es!*“ wiedergibt. So alle neuern Herausgeber von Clarke an.

Wir führen die Worte einiger unter ihnen an, weil

sich, meine ich, so am deutlichsten ergibt, wie mannichfaltiger Wendungen und Windungen es bedarf, um aus dem *wenn* das *ach* heraus zu interpretiren. Bei Clarke (Ernesti) zu Γ 180 heisst es: Si quidem id meminisse fas est, si unquam digna eram quae isto nomine memorarer. Ein Blick auf die übrigen Stellen, in denen z. B. Priamos des Hektor, Penelope des Odysseus gedenkt, genügt um das nichtige dieser Ausdeutung zu erkennen. Massgebend ward dann G. Hermann (ad Vigerum p. 946), der sich aber sehr behutsam so ausdrückt: Cujus formulae, quae perdifficilis explicatu est, hic videtur sensus esse: *si unquam fuit, quod nunc non est amplius* i. e. si recte dici potest fuisse, quod ita sui factum est dissimile, ut fuisse unquam vix credas. Est enim haec loquutio dolentium, non esse quid amplius, ut vim ejus Germanice sic exprimas *,leider nicht mehr'*. Aehnlich Thiersch (§. 328, 3), nur dass er mehr Gewicht auf *ποτέ* legt: „wenn er denn einst es war“ und Naegelsbach zu Γ 180, ‚ingerit ipsa nobis atque inculcat praeteritum hoc modo: affinis ille meus erat, siquidem erat saltem, quod simplicius sic possumus eloqui: affinis ille meus erat, sed erat'. Warum aber hat der Dichter dann nicht diesen einfachen Gedanken auf eine einfache Art ausgedrückt? Zwischen *,ach, nicht mehr'* und *,wenn je'* ist doch ein erheblicher Unterschied. Genau genommen schliessen sich sogar beide Gedanken einander aus. Das lebhafte Bewusstsein davon, dass etwas gewesen ist, und der Zweifel, ob es je gewesen, widersprechen sich. Ameis zu *ο* 268 findet in dem *εἴ ποτ' ἔην*, das Telemach über den Vater ausruft: „den heroischen (?) Ausdruck schmerzlicher Erinnerung an zu rasch entschwundenes Lebensglück“, „die glücklichen Stunden [die Telemach mit seinem Vater verlebt haben soll!] sind so schnell vorübergegangen, dass nur noch eine *dunkle Erinnerung* mir vorschwebt.“ Sollen wir aber auch etwa dem Priamos (*Ω* 426), indem er mit Hermes über Hektors Leiche redet, zutrauen, von diesem nur noch *eine dunkle Erinnerung* zu haben? Bestimmter sagt Dünt-

zer zu ο 268: „Im schmerzlichen Gefühl, dass etwas nicht mehr sei, befällt den Redenden die *wehmüthige Empfindung*, es sei wohl nie gewesen, er täusche sich selbst damit" und nimmt selbst daran keinen Anstoss, dass bei solcher Erklärung Nestor Λ 762, wo er von sich selbst sagt

ὣς ἔον, εἴ ποτ' ἔην γε [Bekker[1]) *ἔον γε*] *μετ' ἀνδράσιν*

an seiner eignen Vergangenheit zweifelt, die ihm „wie ein Traum erscheint." Ist aber solche an die Philosopheme über blosse Scheinexistenz erinnernde Skepsis griechisch und vollends homerisch? Und doch bleibt uns, sobald wir die Formel mit „*wenn er* [*es*] *einst war*" übersetzen, in Folge der unerbittlichen hypothetischen Partikel nichts übrig als diese Annahme.

Eben deshalb fehlt es nun auch nicht an einer ganz andern Erklärung. *εἰ* ist nicht bloss hypothetische, sondern auch Wunschpartikel. Nach Analogie von späteren Gebrauchsweisen wie Eurip. Or. 1624 *εἰ γὰρ τόδ' ἦν* könnte, so scheint es, die Partikel den unerfüllbaren Wunsch, *εἴ ποτ' ἔην* also „wenn er [es] doch wäre" bedeuten. Diese Erklärung ist, ohne je zur Geltung zu kommen, mehrmals vorgebracht, so von Hartung (Partikeln I 373), der sie auf F. A. Wolf zurückführt, von Kühner (Ausf. Gr. II 555), von Mullach (Grammatik der gr. Vulgarsprache S. 355), der im Anschluss an Korais *εἴ ποτε* mit dem neugriechischen *ἄμποτε νά* in Wunschsätzen vergleicht. Auch Autenrieth empfiehlt sie zu Γ 180. Der Wunsch „wenn er wäre", ‚wenn er es wäre' ist gewiss ganz geeignet, jenen Ausdruck des wehmüthigen Gefühls zu geben, den alle in diesen Worten suchen. Und insofern ist diese Erklärung sicherlich viel ansprechender als jene erste. Ich gestehe bis vor kurzem selbst sie immer für die richtige gehalten zu haben, und möchte vermuthen, dass auch die verständigeren Commentatoren des Alterthums den Satz so verstanden haben.

---

1) Vgl. Buttmann Ausf. Gr. I. 530 Anm., *ἔην* kommt sonst nirgends als erste Person vor.

Dennoch sind mir jetzt Zweifel daran gekommen, und vielleicht sind ähnliche Zweifel bei andern der Grund, wesshalb sie diese auf den ersten Blick so leichte und einfache Erklärung nicht angenommen haben. Die Zweifel sind besonders dem homerischen Sprachgebrauch entnommen. Dass hier in der Regel *αἴθε, αἰ γάρ* die Wunschsätze einleitet, ist von geringem Gewicht, denn einzeln z. B. *Π* 556 *εἴ μιν ἀεικισσαίμεθ' ἑλόντες* steht auch das blosse *εἰ*. *ποτέ* bezieht sich auch anderswo auf die Zukunft: *εἴ ποτε χρειὼ ἐμεῖο γένηται* (*Α* 340), freilich würde es hier in dieser Beziehung schon auffallender sein, weil es sich gerade mit dem Präteritum verbindet. Aber so geläufig der homerischen Sprache der s. g. hypothetische Indicativ in wirklich hypothetischen Sätzen ist, so fest hält doch, so weit ich sehe, die homerische Sprache in Wunschsätzen an einer doppelten Construction, indem sie entweder *εἰ* mit dem Optativ, und zwar auch ganz entschieden von unerfüllbaren Wünschen setzt z. B. *π* 99 *εἰ γὰρ ἐγὼν οὕτω νέος εἴην*, oder *ὤφελον, ὤφελλον* anwendet: *αἴθ' ὄφελες ἄγονός τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι* (*Γ* 40). Ich zweifle daher, ob für die homerische Zeit der Gedanke ,ach wenn er [es] doch einmal wäre' mit einem noch hinzuzudenkenden „wieder" hinlänglich deutlich mit den Worten *εἴ ποτ' ἔην* ausgedrückt wäre.

Eben deshalb glaube ich jetzt einen andern Ausweg gefunden zu haben. Es ist bekannt, wie oft *εἰ* und *ἦ* oder *ἤ* mit einander vertauscht sind. Es genügt in dieser Beziehung auf I. Bekker's Homerische Blätter S. 59 zu verweisen. Der Unterschied zwischen *εἰ* (*EI*) und *ἦ* (*E*) bestand zwar schon in dem alten Alphabet z. B. nach der Inschrift No. 53 in Franz. Elem. Epigr., aber ein Irrthum war doch leicht möglich. Und irre ich nicht, so giebt *ἦ* in unsrer Formel durchaus den Sinn, den alle neueren Erklärer instinctiv in ihr gefunden haben, den des schmerzlich empfundenen ,leider nicht mehr'. Denn ,wahrlich er war es einst' sagt ja nichts anderes, zumal da der Gegensatz zur Gegenwart durch *ποτέ*, an 5 Stellen noch ausserdem durch *γέ*

hervorgehoben ist. Die Verbindung von ἦ mit γέ ist geläufig, die mit ποτέ, dort von der Zukunft, findet sich unter anderm *A* 240

ἦ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἵξεται υἷας Ἀχαιῶν,

parenthetisch wie hier steht ein mit ἦ beginnender Satz *E* 201

ἀλλ' ἐγὼ οὐ πιθόμην — ἦ τ' ἂν πολὺ κέρδιον ἦεν —
ἵππων φειδόμενος

I 197

χαίρετον· ἦ φίλοι ἄνδρες ἱκάνετον — ἦ τι μάλα χρεώ —
οἵ μοι σκυζομένῳ περ Ἀχαιῶν φίλτατοι ἐστόν.

So steht, meine ich, auch von Seiten des homerischen Sprachgebrauchs nichts im Wege. Die Geläufigkeit der Verbindung von εἰ mit ποτέ mag diese Schreibung begünstigt haben zumal εἴ ποτε als Wunschsatz gefasst nach attischer Weise einen entsprechenden Sinn gab.

An die Erörterung der Bedeutung jenes ἔην mag sich ein Wort über die F o r m anschliessen. Die Form ἔην — ich rede hier nur von der dritten Person (vgl. oben S. 288) — und die ungleich seltnere ἤην hatte für die oberflächliche Betrachtungsweise der vulgären Grammatik nichts auffallendes. Sie galten nach der beliebten Ausdrucksweise für z e r d e h n t aus ἦν, wahrscheinlich ,metri gratia' wie ja der tiefsinnige Aufschluss über so vieles auffallende lautete, oder vielmehr bei der bewunderungswürdigen Anhänglichkeit unserer meisten Philologen an die veraltete Tradition der griechischen Schulweisheit meist noch lautet. Bei einer ernsthafteren Betrachtung des Präteritums der W. ἐς können wir (vgl. Giese üb. den aeol. Dialekt 342, meine ,Tempora u. Modi' 168) zwei Reihen von Formen unterscheiden. Die eine fügt an die W. ἐς die Endungen unmittelbar:

1 S. ἦ-ν für ἦσ-ν
2 S. ἦσ-θα.
3 S. dor ἦς für ἠσ-τ (= *âs* des Vedadialects),

ebenso der übliche Dual und Plural. Die zweite Reihe gehört einem durch *a* erweiterten Stamme, dem Thema ἐσα

an, daher ion. 1 S. ἦα, ohne Augment ἔα, ion. ἔας, 2 Pl. ἔατε, wobei das σ nach griechischen Lautgesetzen wegfallen muss. Zu dieser im Skt. durch 1 S. *âsa-m* vertretenen Reihe gehört die 3 S. ἦε-ν, in welcher das α gerade so zu εε geschwächt ist wie in ἔδειξε neben ἔδειξα, γέγονε neben γέγονα. Aus dem Lateinischen stellt sich *eram* für *esam*, *erat* für *esa-t* natürlich zur zweiten Reihe. Dennoch aber findet der erhebliche Unterschied statt, dass das lateinische *a*, wie *erâmus erâtis* neben ἔατε zeigt, von Haus aus lang ist. Haben wir nun in ἤην, das danach für ἠση-ν stünde und in dem nicht augmentirten ἔην für ἐσην das Correlat der lateinischen Bildung? Ahrens in seiner griech. Formenlehre S. 99 bespricht nicht eben sehr abweichend von Buttmann Ausf. Gr. I, 531 die griechischen Formen in dem Sinne dass sich hier das „Bestreben zeige dem Singular eine Verstärkung zu geben, welche den übrigen Personen fehlt.“ Er meint also, ἤην verhalte sich zu ἔατε wie ἵστην zu ἵστατε oder wie ἐτίθην zu ἐτίθετε. Aehnlich Corssen Ausspr. I² 596, wo die Länge des Vocals als ‚Vocalsteigerung‘ gefasst wird. Die Römer haben nach seiner Auffassung diese eben nur weiter ausgedehnt als die Griechen. Ein andres Beispiel einer auffallenden, freilich auf den Singular beschränkten Dehnung erkannten wir I 245 im ἴσᾱμι ἴσᾱτι. Auch das Sanskrit könnte man heranziehen mit seinem so auffallenden *î* in *âsî-s*, du warst, *âsî-t* er war. Dies specifisch sanskritische *î* scheint nach der Analogie von *ju-nî-mas* neben *ju-nâ-mi* u. s. w. (vgl. Bopp Skrtgramm. §. 281, Benfey kurze Skrtgramm. S. 127) doch eigentlich nur eine Verdünnung des langen *a*[7]), so dass *âsîs*, *âsît* auf *âsâs*, *âsât* führen würden, die mit lat. *erâs*, *erât* (älter für *erat*) die frappanteste Aehnlichkeit hätten. Das *î* verhielte sich hier ebenso zu *â* wie das *î* in der 2 S. Perfecti *âsi-tha* zu dem *a* des 1 S. *âsa* oder wie das von *rôd-i-ti* er

7) Ein andres indisches aus *â* entstandenes *î* ist oben S. 131 von Delbrück behandelt.

weint, gegenüber von *bhôd-a-ti, tud-a-ti.* Die letztere Parallele ist um so schlagender, da das Imperfect *arôdîs arôdît* das lange *î* so gut wie *âsîs, âsît* hat. Dies indische *î* ist also von ganz ähnlicher Art wie das *ei, e, î* des lateinischen Perfects, wie ja denn überhaupt das Herabsinken von *a* zu *i* zu den allerhäufigsten Erscheinungen sehr früher Sprachperioden gehört. Wer um des I-Lauts willen das lateinische Perfect vom griechischen trennt, müsste am Ende auch skt. *pitâ* nicht mehr mit *πατήρ* und *pater*, oder das *mi* der 1 S. nicht mehr mit dem Pronominalstamm *ma* zusammen stellen. In der That hat man ja für die Endung *mi* eine andere, wie mir aber scheint durchaus verfehlte Erklärung vorgebracht.

Um nun aber zu unserm ἔην zurückzukehren, von dem aus sich uns so weite Perspectiven eröffneten, so ist es freilich um die Ueberlieferung dieser Form nicht allzu gut bestellt. Wir müssen uns hier wieder an die bei der Ueberlieferung der homerischen Gedichte noch nicht genug beachtete Umschrift aus dem alten in das neue Alphabet erinnern. Erwägen wir, dass im alten Alphabet *EEN* sowohl späterem ἦεν als ἔην, ᾔην und ἔεν entsprach, so beruht die Länge der zweiten Sylbe offenbar nur da auf etwas anderm als der Autorität der Umschreiber, wo der Vers diese Länge bezeugt, und das Misstrauen gegen ἔην, ᾔην ist um so gerechtfertigter, weil die früh einreissende Unsitte alle homerischen Formen durch die attische Brille zu betrachten das dem attischen ἦν näher liegende ἔην, ᾔην weit mehr begünstigen musste, als ἔεν, das, obgleich es zu ἔα und ἔον die regelrechte dritte Person wäre, doch nirgends vorkommt. Das statistische nun über diese Formen ist folgendes.

ἔην als dritte Singularis findet sich, wenn ich auf Grund Seber's richtig gezählt habe, mit Einschluss der Composita mit ἀπ', ἐπ', ἐν 72 mal[8]) in unserm homerischen Text, darunter 59 mal vor einem Consonanten:

8) Zwei Stellen sind dort falsch citirt.

B 219 φοξὸς ἔην κεφαλήν u. s. w. nur 13 mal vor einem Vocal. Könnte danach trotz der grossen Minderzahl von Stellen die Länge der Endsylbe sicher gestellt erscheinen, so ist doch zu erwägen, dass unter diesen 13 Stellen 4 sind, an denen sich die Dehnung eines etwaigen ἔεν durch den Einfluss des *F* erklären würde:

Ω 499 ὃς δέ μοι οἶος ἔην, εἴρυτο δὲ ἄστυ καὶ αὐτούς
ϑ 116 Ναυβολίδης, ὃς ἄριστος ἔην εἶδός τε δέμας τε

ebenso λ 469 = ω 17. Sechsmal steht das Wort vor der Hauptcäsur des dritten Fusses, wo ἔεν auch vor Vocalen nichts auffallendes hätte (*K* 351, *X* 410, γ 180, ο 361, τ 53, ω 104). So bleiben drei Stellen übrig, an denen die Dehnung von ἔεν befremden würde:

B 687 οὐ γὰρ ἔην ὅςτίς σφιν ἐπὶ στίχας ἡγήσαιτο
Ω 630 ὅσσος ἔην οἷόςτε
δ 248 τοῖος ἔην ἐπὶ νηυσίν

Der Schiffskatalog aber und das letzte Buch der Ilias enthalten viel singuläres und die dritte Stelle ist nicht ohne die gewichtigsten andern Gründe von I. Bekker als Einschiebsel unter den Text gesetzt.

ἤην kommt viermal vor: Λ 808 vor einem Consonanten wo nichts hindert ἦεν zu lesen, dreimal, immer nur im ersten Fusse, vor einem Vocal in den spätern Büchern der Odyssee

τ 283 ἤην· ἀλλ' ἄρα οἱ
ψ 316 ἤην· ἀλλά μιν αὖτις
ω 343 ἤην· ἔνϑα..

Das dreimal vorkommende ἔησϑα (*X* 435, π 426, ψ 175) kann natürlich überall ἔεσϑα gelautet haben. Sollen wir danach die Formen mit η für echt oder für unecht halten? Die entgültige Beantwortung dieser Frage hängt mit einer andern zusammen, die ich oben bei der Besprechung der von ἤην, ἔην möglichen Erklärung absichtlich übergangen habe. Wie verhält es sich mit dem ν? Nach langen Vocalen pflegt sich doch accessorisches ν nicht einzustellen. ἦεν hat die Analogie von ἔφερεν, ἔδειξεν, nur dass in ihm

wie in allen Formen der 3 Sing. Imperf. von der W. ἐς das ν festwuchs. Aber was soll der Nasal in ἔην, ἤην? Vielleicht hat doch Kühner Recht (Ausf. Gr. I 232), wenn er auch in dem gemeingriechischen ἦν das ν auf die Contraction aus ἦεν zurückführt. Auf diese Weise würden sich ἤην und ἔην als hybride Gebilde verrathen. Ich glaube daher, dass wir für die Erklärung des *â* in *erâs*, *erâmus* durch jene homerischen Formen nicht viel gewinnen.

Die Formen mit langem Vocal stellt Corssen unter die von ihm mit besonderer Sorgfalt behandelte „Vocalsteigerung“. Er glaubt durch diese Benennung z. B. die Länge des *â* in *erâmus*, *erâtis* einem andern Erklärungsversuch gegenüber S. 597 „in vollständig genügender Weise erklärt zu haben“. Dieser allzu sanguinischen Auffassung möchte man doch entgegen halten, dass „Vocalsteigerung“ eben nur ein Name für die Thatsache ist, dass uns oft da eine Länge begegnet, wo wir eine Kürze erwarten. Da Corssen selbst einen Grund dieser, nach seiner Darstellung in buntestem Wechsel bald Wurzel-, bald Ableitungs- bald Endsylben treffenden Dehnung nicht findet, so kann man unmöglich sagen, dass er sie erklärt, höchstens dass er sie in eine Reihe ähnlicher, im Grunde ebenso unerklärlicher Erscheinungen eingeordnet hat. Mit dieser Bemerkung soll der Werth seiner umfassenden Zusammenstellung natürlich nicht in Frage gestellt werden. Zu begreifen sind solche Erscheinungen, wenn überhaupt, nicht vom Standpunkt der Lautlehre, sondern aus dem Organismus des Formenbaues. Es mag sein, dass wir in vielen Fällen uns vorerst mit dem Verzeichnen der Thatsache begnügen müssen, aber es ist etwas andres dabei vorläufig stehen zu bleiben, als zu sagen, dies sei eine „vollständig genügende Erklärung“.

---

3. βλοσυρός.

Bei den Alten ist über dies alterthümliche Beiwort wenig Rath zu holen, sie erklären es meist mit *δεινός*, *καταπληκτικός*, eine Deutung, die augenscheinlich der *Γοργὼ βλοσυρῶπις* angepasst ist, und, was auch z. B. Passow nicht entgangen ist, keineswegs zu dem attischen Gebrauch des Wortes passt. Bei der Vieldeutigkeit der homerischen Epitheta wird man sich, wenn ein Wort über die epische Zeit hinaus sich erhalten hat, zur Ermittlung der Grundbedeutung gerade vorzugsweise an den Gebrauch der Attiker zu halten haben, da wir bei ihnen, zumal in der Prosa, sicher sind es mit der lebendigen Sprache des Volkes, nicht, wie so häufig bei den alexandrinischen und den noch späteren Dichtern, mit den Fabricaten der Studirstube zu thun zu haben. Bei Plato heisst *βλοσυρός* nicht schrecklich, sondern stattlich, hochansehnlich, am deutlichsten Theaet. p. 149a: *οὐκ ἀκήκοας, ὡς ἐγώ εἰμι υἱὸς μαίας μάλα γενναίας καὶ βλοσυρᾶς Φαιναρέτης*; Dieselbe Verbindung *γενναῖος καὶ βλοσυρός* (*τὰ ἤθη*) kehrt Republ. VII, 535a wieder. Diesem Gebrauche folgen spätere Prosaiker wie Aelian, Dio Cassius, besonders mit der Anwendung auf Blick und Mienen. Doch finden wir auch eine für die Erkenntniss des Etymons wichtige sinnlichere Bedeutung, nämlich bei Theophrast. Wenn es bei diesem de caus. plant. 6, 12, 5 heisst *εἰσὶ δ' ἐκ βλοσυρωτέρας ὕλης καὶ σωματωδεστέρας οἱ βλαστοί*, und 6, 14, 2 *ὅσα δὲ ἐν τροφῇ πλείονι βλοσυρωτέρᾳ, καθάπερ τὰ λιμναῖα, ταῦτα καὶ τὰς ὀσμὰς ἔχει παραπλησίας*, so hat das Wort offenbar die Bedeutung üppig, strotzend, reichlich. Diese Bedeutung kann sich aber unmöglich aus der des schrecklichen entwickelt haben. Wir haben vielmehr allen Grund sie für die ursprüngliche zu halten. Das ist denn auch von Passow richtig erkannt und schon für Homer die Folgerung gezogen, dass auch dort schrecklich nicht die richtige Uebersetzung sein könne. Insofern nun *βλωθρός* hoch,

hochaufgeschossen mit ausschliesslicher Anwendung auf Bäume bedeutet, war es ein richtiger Gedanke von A. Goebel (Kuhn's Ztschr. XI 393) diese beiden Wörter in Verbindung zu bringen. Die Wurzel der Wörter kann aber nicht, wie er annimmt, *μολ* sein. Denn dieser, die einfach gehen, kommen bedeutet, fehlt der Begriff, auf den es ankommt. Ein aus W. *μολ* hervorgehendes Adjectiv würde nur den Sinn gehend, kommend ergeben, mit dem hier nichts anzufangen ist, keineswegs ‚hervorspringend', oder ‚hervorspringen wollend', wie dort angenommen wird.

Das *ϑ* aber von *βλωϑ-ϱό-ς* weist auf einen andern Stamm. Dies Wort habe ich schon Grundz.[2] S. 482 mit der für *βλαστή*, *βλαστάνω* sich ergebenden dem skt. *vardh* wachsen entsprechenden Wurzel *βλαϑ* zusammen gestellt, wonach *βλωϑ-ϱό-ς* eigentlich aufgeschossen bedeuten würde. Auf das Skr. *vrâdh-ant* gross und die Parallelen von *altus* aus der in *al-e-sco*, *el-e-mentum* liegenden Wurzel des Wachsens habe ich dort hingewiesen. Der lange O-Laut ist in *βλωϑ-ϱό-ς* neben *βλαστή* im Grunde nicht befremdlicher als in *ὠκύς* neben *ἀκϱός*, in *βῶλος* neben *βάλλω*. Aus derselben Wurzel lässt sich nun aber auch *βλο-σ-υϱό-ς* gewinnen, sobald wir mit Goebel das *σ* als ein, wie in *ἀή-σ-υϱο-ς* an die Wurzel tretendes Element betrachten. Durch die gesammte primäre griechische Wortbildung zieht sich dies *σ*. Bei einer Reihe von Suffixen haben wir Ableitungen theils aus der reinen Wurzel theils aus einem mit *σ* erweiterten Stamme, wie dies, nachdem ich de nominum formatione p. 17. darauf hingewiesen hatte, unter andern neuerdings von W. Clemm in seiner gediegenen Abhandlung de compositis Graecis quae a verbis incipiunt, (Gissae 1867) p. 112 ff. ausgeführt und auf die Doppelbildung der von ihm untersuchten Gattung von Compositis angewandt ist. Vergleicht man *Λυσ-ίας* mit *Φειδ-ία-ς*, *Δοϱκ-εύ-ς* mit *Ἀκεσ-εύ-ς*, *Κλωϑ-ώ* mit *Κτησ-ώ*, *Πείϑ-ων* mit *πείσ-ων*, *λείψ-ανο-ν* mit *ξό-ανο-ν*, *τϱαύσ-ανο-ν* oder *τϱαύξανον* Reisig (W. *τϱυγ*) mit dem gleichbedeutenden

φρύγ-ανο-ν, *πανσωλή* mit *εὐχ-ωλή*, so wird man es aufgeben in diesem *σ*, wie Goebel will, die Futurbedeutung zu vermuthen, vielmehr eine rein formal verschiedene Doppelbildung darin erkennen, die vielleicht aus der Häufigkeit der Formen des sigmatischen Aorists neben denen des Präsensstammes zu erklären ist. Auf diese Weise ward, so scheint es, wie *ἀήσ-υρο-ς* aus dem St. *ἀε*, so *βλοσ-υρό-ς* aus *βλαϑ*, *βλοϑ* entwickelt, das *ϑ* wich vor dem *σ* spurlos wie in *Πείσ-ων*. Das *ο* von *βλοσυρός* neben *βλαστή* kann man mit dem von *ἤμβροτον* neben *ἁμαρτάνω*, von *στρογγύλο-ς* neben *στραγγάλη*, von *σχολή* neben *ἀσχαλάω* zusammenstellen. Aus dem Grundbegriff keimend kann sich sehr wohl der des vollen, strotzenden entwickeln, wie denn lat. *tu-m-or*, *tu-m-idu-s* neben Skr. *tum-ra-s* strotzend aus der Wurzel *tu* hervorgehen, die im Skr. wachsen bedeutet. (Grundz. S. 204, Pott, Wurzellexikon I 794). Für die Gorgo *βλοσυρῶπις* passt kein Beiwort besser als strotz-, voll- oder grossäugig und wer *H.* 212 unbefangen betrachtet, wird einsehen, wie gut von dem *Αἴας πελώριος* gesagt werde:

μειδιόων βλοσυροῖσι προςώπασι,

auf dem riesigen Gesicht des Helden ist das Lächeln gewissermaassen ein Widerspruch, den der Dichter hervorhebt.

Berichtigung und Zusatz.

Im ersten Heft der ‚Studien' S. 257 Z. 5 v. u. steht durch ein Versehn *nâtes* statt *nates*. Die Kürze des *a* hindert indess die Verwandtschaft mit *νῶτον* um so weniger, als auch im Griechischen dieser Stamm mit kurzem Vocal vertreten ist. Schon Doederlein fragt im homerischen Glossar No. 2480, ob *νόσφι* so viel wie *νωτό-φι* sei. Wir fassen *νόσ-φι(ν)* wohl am besten als eine locativisch gebrauchte Casusform auf *-φι* (vgl. *θύρη-φι*) von einem kürzeren Stamme *νοτι*, der mit lat. *nati* identisch ist. Das *ι* ging verloren wie in *νυκτ* statt *νυκτι* = lat. *nocti*, skt. (ved.) *nakti*. Vor *φ* ging *τ* in *σ* über wie im Pronomen *σφώ* vom indogerman. Stamme *tva*. *νόσφι* hiess also ursprünglich ‚im Rücken, rückwärts' und unterschied sich von *nati-bus* nicht mehr als *fori-bus* von *θύρηφι*. Man braucht sich nur der deutschen Wörter, so wie unsers ‚zurück, Rückzug' und des von *νοσφίζειν* nicht sehr verschiedenen Dichtergebrauchs von *νωτίζειν* zu erinnern, um den Bedeutungsübergang ganz natürlich zu finden. Denn, wie ebenfalls Döderlein schon bemerkt hat, *νόσφι* (*ἀπόνοσφι*, *νόσφιν ἀπό*) und seine Ableitungen bedeuten nie wie *ἑκάς*, *procul* einen grossen Abstand, sondern immer nur wie *χωρίς*, *seorsum* eine Trennung, so dass man *νόσφι* vielfach mit abwärts, *νοσφίζεσθαι* mit sich abwenden übersetzen kann.

Druck von C. P. Melzer in Leipzig.

